<36602906250016

SUBSIDIA DIPLOMATICA
AD
SELECTA JURIS
ECCLESIASTICI GERMANIAE
ET
HISTORIARUM CAPITA ELUCIDANDA
EX
ORIGINALIBUS ALIISQUE
AUTHENTICIS DOCUMENTIS
CONGESTA, NOTIS ILLUSTRATA ET EDITA
a

STEPHANO ALEXANDRO WÜRDTWEIN,
Eminentiss. ac Celsiss. Archi Episcopi Princ. Elect. Moguntini Consiliario Eccles. Officiale &c. Insignis Ecclesiæ Colleg. B. M. V. ad Gradus Decano &c.

TOMUS DECIMUS.

FRANCOFURTI ET *LIPSIAE*
APUD TOBIAM GOEBHARDT,
BIBLIOPOLAM UNIVERSITATIS BAMBERGENSIS
MDCCLXXVII.

BENEVOLO LECTORI S.

Occurrunt Diplomata feculorum decimi quarti, quinti & fexti bene multa, quæ Data funt Anno ....die... *juxta ftilum fcribendi in Diœcefi Moguntina* (a) *fecundum ftilum Treverenfem* (b) *juxta ftilum* Colonienfem (c) *aut fub formula confimili.*

(a) *STILUS MOGUNTINUS* IN CHARTIS OCCURRIT SEQUENTIBUS:

I. Pax Burgenfis caftri Dalberg. *charta defi-nit*: Diefer brieff wart *geben* und das gefchach, da man zalte *nach Criftus geburte M CCC LI. jar, als man in Menzer bistum fcribet uf fant Gerdrut dag* der heiligen

junffrauwen. L. B. de Gudenus Tom. V. pag. 630.

An. 1351. 17. Martij.

II. Transactio super jure patronatus Ecclesiæ in *Waldenhausen* hod. Walhausen: *desinit:* Geben und geschehen do man zalte nach Cristus geburt Dusent Druwhundert eins und funffzig jar, als man in Mentzer bistum schreibet uff sant Gertruden dage. de Gudenus Tom. V. pag. 631.

1351. 17. Martii.

III. Graf *Gerlachs* und *Fridrichs* zu *Nassau* bestättigung des Wittumbriefes ihrer mutter Gräfin *Margarethe. desinit* sub dato anno Domini Millesimo CCC°. quinquagesimo septimo sabbato post octavas Epiphanie Domini secundum stilum Moguntinensem. Hagelgans Nassauische Geschlechtstafel des Walram. Stammes pag. 24. n. LVII.

1357. 14. Januarii.

De Villis Liebborn, Weltherrode &c.

IV. Wir *Adolf* graue zu Nassauw bekennen in dissem offen brieffe vor uns und unsse erben, daz wir die dorffer uff dem *Einriche* mit namen *Liebborn*, *Welther-*

rode

rode und *Strude* und waz darzu gehoret, die hern *Philipps von Geroltzstein* versatzt sin, losen sollent dem edeln unssem lieben bruder *Johan* Grauen zu *Nassauvv* heren zu *Merenberg* und sinen erben von nu an dage nach ostern nehst kommet uber ein jar one allen verzog und sollen ymme auch dan die Schare sin deil bynnen disse zyt dan uff dieselbe zyt gelden und bezalen waz in der ane triffet, endeden wir dez nijt allso daz wir dem vorgenant unssem bruder *Johan* oder sinen erben die vorgenant dorffer nit enlossen oder ouch die Schare nyt en bezalten uff die vorgenant zyt, so sollen wir inryden an die stat und halden alz sine brieffe inne halten, die er daruber von der losungen von uns hat, dez zu urkunde geben wir dem vorgenant unssem bruder *Johanne* und sinen erben dissen brieff besiegelt mit unssem Ingessigel vor uns und unsse erben daz an dissen brieff gehangen ist. Datum *Wene* ipso die festo Epiphania Domini Anno Dni M° CCC LX. quinto secundum stilum Magunt.

1365. 6. Jan.

Dotzheim conceditur jus lignandi in Silva Mosſbacenſi.

V. Ich *Peter Kammerer* ritter und *Elſe* myne eliche frawe bekennen an diſſen offin brieffe daz die edeln unſſe lieben gnedigen heren Grefe *Adolf* und Greve *Johan* gebruder Grauen zu Naſſaw unſſem dorffe *Dotzheim* by *Muſſbach* gelegen die Gnade und Gunſt umbe unſſen Willen gedon hat, daz sy mogent faren in Muſchbacher Marck wand ſy kein recht daryn hant, urhultz und burneholtz darynne zu nemen und zu houwen zu irer notdurfft und ſollent buholtz heiſchen und biden an den, die dy von Moſſbach daruber geſatzt hant und die vorgenant unſſe heren hant unſſem egenanten dorffe *Dotzheim* die Gnade und Gunſt gedon alſo lange alz die vorgenant mine eliche frawe gelebet und wanen ſy abe get von dodes wegen, daz Got lange friſte, ſo inhant noch inſollent die vorgenant lude von *Dotzheim* kein recht friheit noch gewonheit in die vorgenant marcke und walt nyt me haben noch nyt me domide zu ſchaffen haben in keine wys abegeſcheiden argeliſt und geverde. Dez zu urkunde han ich *Peter Kammerer* vorgenant min ingeſſigel vor mich und *Elſen* mine eliche frawen obgenant an diſen

brieff

brieff gehangen und darzu zu merer ſicherheit han wir gebeden die erbern wiſen veſten lude *Gerlach Knebel Marſilius von Riffinberg Jorgen von Lindevve Heinrich Munich von Lindevve Emmerich von Bigen* ritter und *Otten* von *Graenrode* daz ſy ire ingeſſigel zu eime gezugniſſe by daz mine an diſſen brieff hant gehangen und wir *Gerlach Knebel Marſilius von Riffinberg Jorge von Lyndovve Heinrich Munich von Lindovve, Emmerich von Bygen und Otte von Graenrode* vorgenant bekennen daz wir by diſſen vorgenanten reden geweſt ſin und hant durch bede willen des vorgenant heren *Peter Kammerer* und frawen *Elſen* ſiner elichen frawen unſer yclicher ſin Ingeſſigel an dieſen brieff gehangen. Datum *Wiſebaden* anno Dni M° CCC° LX. quinto ſecundum ſtylum Maguntinum feria tercia poſt feſtum Epiphanie Domini.

1365. 7. Jan.

Quittancia.

VI. Ich *Brune zu Brunenfels* burger zu *Franckenfurt* bekennen das mir *Hartung* Schriber myns heren von *Naſſavv* bezalt hait eyn und zwentzig gulden als von *Rudolffs* wegen des Schultheiſs zu *Naſſavv* als von des wines wegen, den he umb mich kauff-

te des myn frauwe von *Naſſavv* burge iſt, des ſagen ich der egenanten XXI gulden *Rudolff* vorgenant und auch *Hartung* egenant quyd ledig und lois bit dieſſem brieffe meo ſub ſigillo preſentibus ad finem dat: ſabato ante Dominicam Letare Anno Dñi M° CCC° LX nono ſecundum ſtilum Magunt.

1369. 10. Martij.

Cenſus olei annuus pro Rabengirsburch.

VII. Ich *Johann* von *Symern* eyn wepelingk und *Yliana* meyn eliche husfrauwe thun kunt und erkennen offentlich jn duſime brieffe das mir byt ſamder hant han verſatzt und verſetzen dem erbern manen hern *Philips* von *Coppenſteyn* Canuniche zu *Rebengirsburg* ſancti *Auguſtins* orden anderhalben ſeſter gudes oleys jerlicher gulten. Enckericher maſſen, die uns fallen ſint uſſer dem baumgarten gelegen by dem heidin ſtege und uſſer dem wingarten gelegen jn veuniſche uff der bruche wieſen zu *Enckerich* Schumpes erben beſitzent alda ſelbs vor gude vier mentſche gulden als ſie zu *Mentze* gencklich und gebe ſint die uns der vorgnant her *Philips* gehantreycht hat ee wannd duſer brieff geben wurde Auch erkennen wir uns jn duſem brieffe das uns her *Philips* egenante hat

ge-

geluwen zwey malder Korns und zwey malder habern, Kyrperger maſſen und geloben In guden truwen yme die gutliche widder zu geben, in dem erſten eren neſten kommen ſol dar na das duſes brieffes datum geſchrieben ſtet und wo wir des nit endeden und ſumich wurden an der bezalunge ſo ſulde die vorgenante oley gulde auch eyn underphant ſin vor die frucht as vor die vier gulden auch iſt gerettet wo it ſach were das der obgenanth her *Philips* abeginge das Got vorbiede ee wan die oley gulde die alle jerliche fallende iſt jn den yrſten vier dagen vaſten geloſten worden ſo man den oley alle jerlich geben und hantreichen der gemeynen preſencien in dem ſtiffte zu *Rebengirsburch* Auch mhe iſt geret wanne wir ader unſe erben kommen bitt vier guden gulden und mit den vier maldern fruchte ar it ſach were das frucht unuergolde belife zu dem neſten erren as da oben geſchrieben ſteit ſo ſal her *Philips* oder die gemeyner der preſencien unns oder unſen erben wieder zu loſen geben, an alle widderſprache die vorgenante oley gulde auch geloben wyr in guten truwen alle duſe vegeſchriben punčte ſtede zu halden alle argeliſt boſe funde die man erdencken mochte uſſgeſcheyden hye by ſint geweſen beſcheiden

wyſe lude meyſter Johann der Smyt uff dem marte und *Johann Suſſemont* Scheffen zu *Enckerich* die ſin urkund hant entphangen Des zu ſtedicheyde han ich Johann von Symern vorgenant meyn Ingeſigell an diſſen brieff gehangen unnd zu beſſer ſtedicheide han ich *Iliana* vorgenant gebeden herrn *Johan* unſen kyrch herrn zu Trauen, das er ſin Ingeſigel vor mich an duſen brieffe hat gehangen Des ich *Johann* Kyrch her zu *Traue* mich erkennen das ich umb bede willen meyn Ingeſigel vor ylianam an duſſen brieff han gehangen Datum Anno Domini M CCC° L x x. In Dominica qua cantatur *Eſto mihi* ſecundum ſtilum Moguntinenſem.

24. Febr.

Litteræ renuntiationis monaſterii Chumbdt ſuper ama vini in Ockenheim.

VIII. Wir *Sophia* Eptiſſe tzu *Comede* und den gemeynn Convent daſelbes jrckennen uns in düſme uffenen brieve und dun kunt allen den, die yn anſeent oder horent leſen, daz wir gentzliche verzegen han und verzigen bit urkunde dus uffenen brieves uff nyn ame wynes jerlicher gulden die wir vallende hatten tzu *Ockinheym* und uns gab *Wentze* genant *Kaſelkalp* daſſelbes

wonnftig

wonnfftig von ſyme gude umb druzehen Gulden, die er uns gegeben hat, alſo daz unſer Cloyſter zu *Comede* vorgenant die ame wynes nummerme geforderen ſal an Wentzen vorgenant oder an ſyne erben. In quorum evidens teſtimonium ſigillum Conventus noſtri preſentibus duximus apponendum. Datum anno Domini M°. CCC° LXX° ij°. jpſa die beati *Anthonij* Confeſſoris ſecundum ſtilum Moguntinenſis curie.

1372. 17. Jan.

IX. W*ilhelm* abbt zu *Schönau* kaufft von *Dieter Broch* den hof zu *Rüdelen* ..... quittung hierüber ... Datum Anno Dñi MCCCLXXXIIII. in octava Purificationis *Mariæ* virginis ſecundum ſtylum Moguntinenſem.

1384. 9. Febr.

Rettung derer freyheiten und rechte des unmittelbaren. . . Benedictiner cloſters Schönau in dem Einrich. urkunden buch p. 7.

X. Reverſales *Wernhers* von *Beldersheim* das er von *Johan* Wildgraven zu *Dune* &c. ein mannlehen entfangen habe &c. Datum feria tercia proxima poſt diem converſionis ſancti *Pauli* Anno Domini MCCCCXXII. juxta ſtylum ſcribendi in Diœceſi Moguntina.

1422. 27. Jan.

Beſt

Beſt gegründete Rechtliche Ausführung von dem Gräflich Limburgiſchen Lehengut Adelmannsfelden. Sub litt. B b. pag. 109. Kremers Geſchichte des Wild- und Rheingræflichen Hauſes. Mannheim 1769. fol. pag. 55. not. 8.

XI. H*enne* von *Wertdorff* anerkenntniſs, das er von *Johann* Wildgraven zu *Dune* ein burglehen empfangen habe . . . uf Sambiztag vor ſant *Paulus* tag als er bekert war. 1422. juxta ſtilum in Diœceſi Maguntina. Kremer loc. & pag. paulo ante cit.

1422. 24. Jan.

(b) *STILO TREVIRENSI* NOTATÆ SUNT CHARTÆ SEQUENTES:

XII. B*alduinus* Archi-Epiſcopus Trevirenſis *Dietherum* Camerarium de *Wormatia* vaſallum adſciſcit . . . Datum Anno Domini MCCCXLIX° ſecundum ordinem Treverenſem uf den jares dage. de Gudenus Tom. V. pag. 62.

1349. 1. Jan.

XIII. B*alduinus* Archi-Ep. Trevirenſis tranſigit cum *Diethero* Camerario de Wormatia . . . Datum *Brin* Anno Domini

ni M°. CCC°. XLIX°. ſecundum ordinem Trevirenſem. de Gudenus Tom. V. pag. 62.

1349.

XIV. Syngrapha *Henrici Beyer* militis ſculteti *Boppardiæ* ſuper receptis a *Dietbero Waldeck* L. florenis nomine *Juttæ* Beyerin de *Cronenberg* ipſius *Henrici* nurus liberorumque. Pro qua ſumma hi vendiderunt ſua bona reapplicanda per Henricum in emptionem aliorum .... Datum Anno Domini MCCC quinquageſimo quarto ſecundum ſtilum Dyoceſis Treverenſis die XV. menſis julij. de Gudenus Tom. III. pag. 383. *

1354.

XV. Bündniſs zwiſchen Churfürſt *Boëmund* zu *Trier* und Grafen *Johan von Naſſau*. Nach Chriſtus geburte Duſent dru hundert ſehs und funffzig jar nach gewonheit zu ſchri-

* Probe notandum, quod chartæ omnes *ſecundum ſtilum Trevirenſis Diœceſis*, *ſecundum conſuetudinem ſcribendi in Diœceſi Colonienſi*, *Moguntina* &c. notatæ intra 25. Decembris & 25. Martij datæ ſint. Ex errore igitur & inadvertentia Syngraphæ huic 15ª Julii ſcriptæ verba: *ſecundum ſtilum* &c. adjecta fuiſſe arbitramur; ſicut ſæpius hæc verba repetita adhuc fuiſſe poſt annum 1567. cum ratio ſcribendi: ſecundum ſtilum &c. jam ceſſaverit, animadvertimus & Browerus juſte conqueritur. vid. finem præfationis.

ſchribene in dem ſtiffte zu *Tryre* des nehſten ſondages nach unſer frawen dage Liechtmiſſe. e libro Copiali.

1356. 6. Febr.

XVI. Johans Grafen zu *Saarbrucken* anweiſung eines anderen lehens vor das verlohrne an *Johan Mertz* Ritter. Datum *Wilburg* uf den nehſten Mandag nach dem achtzehenden dage da man zalte nach Chriſtus Geburte XIII^{C} jare darnach in dem ſieben und funffzigeſten jar nach gewonheit zu ſchribene in dem ſtiffte von Triere. e libro Copiali.

1357. 16. Jan.

XVII. Vertrag zwiſchen König *Wenzeslaus* von Böhmen und Ertzbiſchoff *Bœmund* von *Trier* wegen Gemeinſchafft der veſte *Freudenberg* - - - der gegeben iſt zu *Trier* uf den eyn und zwentzigsten dag des maindes genant januarius do man zalte nach Chriſtus Geburte Duſent Dru hundert ſieben und fünffzich jar na Gewohnheit zu ſchribene in dem ſtiffte von *Triere*. Vertheidigte medietæt und Landſäſſigkeit der Abtey Maximin bey Trier &c. 1774. beylagen pag. 34.

1357. 21. Januar.

XVIII.

XVIII. Graf *Johans* von *Nassau* besezung des amts *Cleberg* . . . Gegeben des nehsten Dornstages nach dem achtzehenden dage unsers herren da man zalte nach Christus geburte XIII^C und nun und fünffzig jare als man spulget zu schribene in *Trierer* bischdum. e libr. cop.

1359. 17. Januar.

XIX. Entscheid Graf *Johans* zu *Nassau* herrn zu *Merenberg* zwischen einigen seiner vasallen gegeben zu Wilburg uff den achtzehenden dag nach Christus Geburte XIII^C jare darnach in dem LXI. jare nach Gewonheit zu schriben in *Trierer* bistum. e libro copiali.

1361. 11. Jan.

XX. Promissio *Philippi* de *Isenburg* & hœredum ejus pro captivitate . . . . Der gegeben ist nach Christus geburte drizehen hondert jare nach gewohnheit zu schreiben in dem stiffte zu *Trier* uff dene nechsten Sontage Vor Sant *Valentinus* tage. ab Hontheim Tom. II. Histor. Trev. Dipl. pag. 217.

1300. 20. Febr.

XXI. Wigand von *Mutersbach* lehen revers . . . Datum ipso die beati *Valentini* Martyris anno Domini M CCC LX

tercio

tercio ſecundum modum ſcribendi Treverenſem.

1363. 14. Febr.

XXII. Graf *Johans* von *Saarbrücken* verſicherung der feſthaltung der zwiſchenn ſeinem Eidam Graf *Johan* von *Naſſau* und dem Ertzbiſchoff *Cuno zu Trier* gethädigten Sune. Na Chriſtus geburte Drutzehen hundert dry und ſehſig jar na gewonheit zu ſchrieben in dem biſtume von *Triere* uff Sondag ſo man ſingt Letare, das was des dritten dages in dem mertze. e libro Copiali.

1360. 15. Martii.

XXIII. Beſtimmung einiger Schieds-Richter in den irrungen zwiſchen *Cuno* Ertzbiſchoffen zu *Trier* und *Johan* Grafen zu *Naſſau* . . . Nach Chriſtus geburte Drutzehen hundert dry und ſehſig jare na gewonheit zu ſchrieben in dem biſchdum von *Triere* des dritten dages in dem Mertze. e libr. cop.

1363. 3. Martij.

XXIV. Ertzbiſchoffs *Cuno* ſune brief zwiſchen Graf Johan zu *Naſſau* und Johan herrn zu *Weſterburg*. Dat. zu *Limburg* uff den Suntag in der Vaſten als man ſinget *Letare* nach Chriſtus geburte XIII^{C} jare und LXIII. jar nach

nach Gewonheit zu ſchrieben in unſerm *Cunen* vorgenanten Ertzebiſchdum zu *Triere.* e libro Copiali.

1363. 12. Martii.

XXV. G*erlach* und *Johans* von *Romershus* bekanntniſs, das ſie Graf *Johanſen* manne geworden. Datum *Wilnauvve* Anno Domini M CCC LXV. ſecundum ſtilum Trevirenſ. feria quarta ante Dominicam qua cantatur: *Eſto michi.* e libr. cop.

1365 19. Febr.

XXVI. Quittung von *Thyne Johan Bayers* ſeligen husfrauen über geſchehene Zahlung von Graf *Johan* zu *Naſſau.* Dat. feria quinta poſt Dominicam qua cantatur: *Reminiſcere* Anno Domini M CCC. LXVIII. ſecundum ſtilum Trevirenſem. e libro copiali.

1368. 5. Martii.

XXVII. Verſchreibung *Emerichs* genant *Wy du Wilt*, die dienſten Graf *Johanns* zu *Naſſau* nie zu verlaſſen. Dat. *Wilburg* in die *Valerij* beati Epiſcopi Anno Domini M CCC LX nono ſecundum ſtilum Trevirenſem. e libro copiali.

1369. 29. Januarii.

XXVIII. Crafft von *Rodinhusen* lehen-revers. Datum *Wilburg* feria quarta proxima post diem beate *Gertrudis* Virginis anno Domini M. CCC. septuagesimo secundum stilum Trevirensem. e libr. cop.

1370. 20. Martii.

XXIX. Quittung *Creffts* von *Ridenhusen* über von Gräfin *Johanna* von *Sarbrücken* bezalte Schuld. Dat. anno Domini M CCC LXX secundo secundum stilum Trevirens. ipso die *Scolastice* virginis. e libro cop.

1372. 10. Febr.

XXX. Quittung von *Eberhard* von *Heiger* Ritter über eine von der vor gemelten Gräfin bezalte Schuld. Dat. sabbato post Dominicam *Cinerum* anno Domini MCCC LXX secundo secundum stilum Treverens. e libr. cop.

1372. 13. Febr.

XXXI. Dergleichen Quittung von *Philipp* von *Schonenburg* Wepeling. Dat. die beati *Petri ad Cathedram* anno Domini M CCC LXX secundo juxta stilum Treverensem. e libro copiali.

1372. 18. Jan. vel 22. Febr.

XXXII.

XXXII. Dergleichen Quittung von *Heinrich von Crampurg*. Dat. in Vigilia beati *Mathie* Apoſtoli anno Domini MCCCLXX ſecundo juxta ſtilum Trevirenſem. e libr. cop.

1372. 23. Febr.

XXXIII. Quittung von *Clais von Michelbach* gegeben uff den nehſten dinſtag nach dem Groſen Sontage in dem jare unſers herrn XIII[c] und LXXIIII. nach gewonheit zu ſchriben in Trierer biſchdum.

1374. 3. Januarii.

XXXIV. Copia der engern verbindung zwiſchen der Iſenburg-Büdingiſchen und Iſenburg-Wiediſchen linie. - - Datum anno Domini Milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo ſexto ſecundum ſtilum Trever. in die *Epiphanie Domini*. Fiſcher l. c. pag. 215.

1376. 6. Januarii.

Oppignoratio.

XXXV. Ich *Elzebeth* wiedewe von *Waldecke* vnd ich *Johan Briſse* von *Waldecke* Ritter vnd *Herman* und *Johan* Gebrüder beckennen an dieſem offenen Brieffe, daz wir den ſtrengen ritter Herrn *Johan* von

dem *Steyne* Amptman zu *Smydeburg* vnſen liebe Maich verſetzet han in gehen vnſen Herren von *Trier* vor zwey hondert gulden darvor Her *Johan* vorgenant ſyne Pende erleybit hat, vnd wer itz ſache daz er der Pende keynen ſchaden hette, do globen wir alle vorgenant in gude truwen vnd Bit rechter warheyde den egenant Herrn *Johan* vnſin Maich gutlichen zu intheben von Heybit gude vnd von ſchaden, des zu Vrkunde han wir alle ſamentliche vnſer Ingeſigele an dieſen offenen Brief gehangen. Datum anno Domini M. CCC. LXXVIII. Sabbato quatuor temporum poſt dominicam *invocavit* iuxta Stilum ſcribendi treuerenſ. Diœceſ. Collat.

1378. 13. Merz.

XXXVI. **A**ugmentatio emptionis Dominij de *Limburg* cum duobus millibus florenorum. -- Do man zalte na Chriſtus geburte M CCCLXXIX. na Gewonheit zu ſchriben im ſtiffte von *Trier*. ab Hontheim Hiſt. Trev. Dipl. Tom. II. pag. 288.

1379.

XXXVII. **V**ertrag zwiſchen Ertzbiſchoff *Cuno* zu *Trier* und *Johan* herrn zu *Limpurg*. - - Do man zalte na gewonheit

zu

zu ſchriben ym ſtiffte Von *Triere* na Chriſtus geburte Drutzeen hundert nuyn und ſiebentzig jare uff den nün und tzwentzigeſten dag des maendes gnant *januarius* zu latine. e MS. authentico.

1379. 29. Jan.

Eine halbe mark geldes fur Ravengirsburch.

XXXVIII. Ich *Lambrecht Hildiger* Burger zu *Stege* Erkennen unnd veriehen an dyſſem geinwortigen Brieff vor mich und myne erben daz ich geben und hantreichen ſall dem Erbarn geiſtlichen herrn herrn *Herdan* probſt des Gotshuſe zu *Rebengersburg* und dem convent gemeynlich do ſelbs eyne halbe marck ewigs zynſs als zu *Bacharach* genge und gebe iſt alle jare fallen uff ſant *Johans* tag *Babtiſten* jne dem Somer gelegen von eyme pletze gartins das gelegen iſt by myme huſe als verre als iſs geſtigit und geſteynet iſt den Sie myr und mynen erblichen verluhen haint zu urkunde und zu eyner waren Sicherheyt ſo hain ich *Lamprecht Hildiger* egenant gebeten die Erbern Lude *Johann* von *Flershem* und *Mertin Stumpp* Scheffene des gerichts zu *Bacharach* das ſie Ire Ingeſiegell umb mynen bede willen an dyſſen

 Brieff

Brieff gehangen Datum Anno Domini M CCC L xxx In *Epiphania Domini* secundum stilum curie Treverensis.

1380. 6. Jan.

XXXIX. Cives in *Manbach* certa bona *Diethero* Camerario de *Wormatia* pro censu oppignorant. Datum in Vigilia beatorum *Fabiani & Sebastiani* Martyrum anno Domini MCCCLXXXV. secundum stilum Treverensem. de Guden. Tom. V. pag. 718.

1385. 19. Jan.

XL. Quitancia Decani *Kräe* Ecclesiæ beatæ *Mariæ* Wetzlariensis. Datum & actum anno Domini MCCC octuagesimo quinto sexta die Marcij juxta stilum scribendi in dicta Treverensi diocesi. de Gudenus Tom. V. pag. 259.

1385. 6. Martii.

Confraternitas inter monasterium S. Albani Moguntiæ & Carthusianos Trevirenses.

XLI. Reverendo in Cristo ac Domino Domino Abbati Monasterii Sancti *Albani* martyris prope *Mogunciam* divina providencia, Nec non Priori & conventui generaliter ibidem . . frater *Wynandus* Prior humilis

milis totusque. . . Conventus Monaſterij ejusdem ſancti *Albani* ſed prope *Trevirim* ordinis Carthuſienſ. Salutem in Domino, & quidquid homines deo commendat acceptius cum orationum humilium Suffragio ſalutari. Exigente pie veſtre paternitatis ac devotionis affectu que ad nos & Monaſterium noſtrum predictum, ac ſpecialiter & collatione gratuita precioſarum reliquiarum ſancti *Albani*, pyſſimi patroni noſtri ſupradicti, vos gratanter habere didicimus. viciſſitudinem Spiritalem quam poſſumus divino fulti auxilio, caritative refundentes, vobis in vita, pariter & in morte conferimus gratioſe plenariam participationem videlicet omnium Miſſarum, orationum vigiliarum abſtinentiarum, jejuniorum elemoſinarum caſtigationum, ac univerſaliter omnium bonorum operum & exercitiorum que per nos & poſteros noſtros operari dignabitur in perpetuum clemencia Salvatoris Adicientes in ſuper ex gratia ſpeciali quod cum obitus veſter, aut alicujus veſtrum, quem omnipotens Deus felicem facere dignetur, nobis extitit nunciatus, ſpecialia ſuffragia faciemus, pro animarum veſtrarum remedio & ſalute ſempiterna. harum teſtimonio literarum ſigillo noſtro munitarum

rum ac datarum. Anno Domini M° CCC° L xxx vi. secundum modum & stilum scribendi in diocesi Trevirensi crastino Dominice qua in Ecclesia Dei *Exurge* decantatur.

1386. 26. Febr.

Recognitio feudi Castrensis.

XLV. Ich *Gilbrecht* von *Schonborne* bekennen mich daz ich zu burg lehen han von dem edeln myme lieben Gnedigen herren Grauen *Philipps* Grauen zu *Nassavv* und zu *Sarbrucke* mit namen Zwei deil an dem zenden zu *Gerandsrode* Kleine und Groß, so wie der gelegen ist und darzu mit namen viertzen huwe oder funffzen alle jar daz von dem vorgenant myme lieben gnedigen herren zu lehen ruret und geben daz myme lieben gnedigen herren vorgenant beschriben by dem eyde den ich ymme gedon han und dez zu urkunde han ich min eigen Ingessigel an dissen offin brieff gehangen. Datum anno Dñi M° CCC° LXXXX° quarto secundum stilum Treverensem in die nativitatis beate *Marie* virginis.

XLVI. Lehen revers *Diederich Schutzsperr* von *Nordecken* Ritters gegeben uff den Sonnendag nehst nach dem zwölfften dage

dage ſub anno Domini M CCC LXXXX quarto ſecundum ſtilum Treverenſ. e libr. cop.

XLII. Verſicherung *Johanſen Troiſt* von *Buchſecke*, nimmermehr zu thun wider die Grafen *Ruprecht* und *Philipp* zu *Naſſau*. Dat. Feria quarta poſt diem circumciſionis Domini anno ejusdem MCCCLXXX ſexto ſecundum ſtilum Treverenſem. e libro cop.

1386. 3. Jan.

XLIII. Graf *Philipps* zu *Naſſau* verſicherung der rechte der Ganerben des lehnbaren Schloſſes *Voytsberg*. Dat. ipſo feſto die Epiphanie Domini anno ejusdem Domini Milleſimo tricenteſimo nonageſimo ſecundo ſecundum ſtilum & modum ſcribendi in Diœceſi Treverenſi. e libro cop.

1392. 6. Jan.

XLIV. Bekenntniſs des Grafen *Johan* von *Sponheim*, das er dem Wildgrafen *Otto* von *Kyrburg* CI. flor. ſchuldig ſeye. Datum die beatorum *Fabiani* & *Sebaſtiani* Martyrum anno Domini M CCC nonageſimo ſecundo ſecundum ſtilum Diœceſis Treverenſis ſcribendi. e MS. authent.

1392. 20. Jan.

XLVII. Vergleich zwischen Wildgrafen *Gerhard* von *Kyrburg* und Grafen *Adolf* von *Nassau* in betref der Limpurgischen verlassenschafft. Datum anno Domini Millesimo quadringentesimo secundo feria quinta post Dominicam *Reminiscere* secundum stilum Treverensem. e MS. authent.
1402. 23. Febr.

Rachtung vvegen Limpurg.

XLVIII. Wir *Ailf* Graue zu *Nassauvve* vnd zu *Dietze* dhun kunt allen Luden vnd bekennen mit diesem offin briefe vor vns vnd alle vnser Erben vnd Nakomen alse die Ediln *Johan* Herrn zu *Limpurg* und *Hildegart* von *Sarvverden* frauwe daselbes zu *Limpurg* unser liebe Schwigir Herrn vnd schwigir frauwe vns gutlich vnd fruntlich mit dem edeln *Gerhard* Wilde Graue zu *Kirberg* vnd *Alheid* von *Veldenze* siner elichen frauwe daselbs vnd iren Erben vnseren liben Nefen vnd Nifteln gerachtet entscheiden vnd gesast hant als vmb die Herrschaft von *Limpurg* vnd yrem Gehorde also daz vnser iglich die Herschaft vorgenant mit yrem zugehorgelich halp haben vnd besizen sal na *Johanes* Herren zu *Limpurg* tode vnd nach Inhalte des Entscheidbriefes den die

Ediln

Ediln *Johan* vnd *Hildegart* vnser lieber swegir Herre vnd swegir frauwe uns daruber gegeben vnd besigelt hant, vnd dieselben entscheids briefe wir auch mit yn besigelt han mit adern vnsen frunden vnd sollen wir vnd vnsere Erben ihn zu der Herrschafft obgenant vnd iren Erben beistendig behulffen vnd furderlich sin na vnsern besten moge vnser lebtage vnd sie sollent vns auch alle briefe von der Lehen herrn wegen zu der obgenanten Herrschafft die si izunt hant oder noch an sie bringen oder gewinnen mochten vns zu vnserm Nuzen vnd beste behalden vnd vns der lassen gebruchen zu allem vnserm Nuze vnd Noden zu der obgenant Herrschafft vnd sollent sie vns damit vnd darzu beholffen vnd furderlich sin ane alle Geuerde vnd Argeliste. Ouch welcher vnder vns oder vnder vnsern frunden ist nach *Johans* tode obgenant in der Statt *Limpurg* vnd in irem zugehorde vnd in die Herschafft queme der sal sie dem andern zu sinen deile getruwlich fruntlich mit ganzem flysse vnd Ernste halden vnd handhaben vnd das helffen beschirmen beschüzen vnd verantworten na aller siner besten Moge ane Argelist vnd globen wir *Ailff* Graue zu *Nassauvve* vnd zu *Dieze* obgenant alle obgeschrieben stucke

sempt

ſemptlich vnd beſonder vnd ouch wie das der Entſcheidts brief vſswiſet von Worte zu Worte in guten truwen an Aides ſtat vnd han das auch mit vfgerichten fingern liplich zu den Heiligen geſworen ſtete veſte vnd vnverbruchlich zu halden, ane alle Geuerde vnd Argeliſte. Vnd han wir *Ailff* Graue zu *Naſsauvve* vnd zu *Dietze* obgenant das zu ganzer feſter ſtedekeit vnd bekentnis vnſer Ingeſigel vor vns vnſere Erben vnd Nakomene an dieſen brief wiſſentlich thun hencken, vnnd zu merer ſtedekeit han wir gebeten vnſer liebe getruwe vnd frunde *Johan* von *Langenalde* Ritter, *Werner in dem Hobe* vnd *Hennen von Smideburg*, daz ſie ihre Ingeſigele vor vns vnd vor vnſere Erben vnd Nakomene by die vnſere an dieſen brief gehangen hant. Wan ſie bei dieſen obgenanten ſtücken vor vnd nach geweſt ſint. Des wir *Johan Werner* vnd *Henne* itzunt genant vns erkennen, daz wir vmb fliſſige bede des obgenanten vnſers Gnedigen Herre vnſere Ingeſigele zu Gezugniſſe aller obgenanten ſtücken an dieſen brief han gehangen. Datum ſexta feria poſt *reminiſcere* Anno Dni Milleſimo quadringenteſimo ſecundo. ſecundum Stylum Treverenſem.

1402. 24. Febr.

XLIX.

XLIX. Klag-punckten des Ertzbischoffen *Werners* zu *Trier* wider den Rheingrafen *Johan* — In der neester Wochen vur halb fasten neest vergangen als man schrieb nach gewonheit unsers stifftes na Christus geburte Dusent CCCC und IX jare. geben zu *Assenheim* uff der zehen dusent Merteler dag nach Christus geburte da man zalte dusent vierhundert und zehen jare.* e MS. authent. 1409. inter 3. & 10. Martii.

L.

* *Nota:* Hujus Diplomatis *Datum* differt ab *Actum*, cum illud integro anno & ultra serius fuerit subsecutum.

Actum quod in fine diplomatum aliarumve chartarum similium sæpissime legitur, non semper idem est ac *Datum*. *Datum* tempus confecti Diplomatis, *Actum*, rem peractam significat, vel, *Actum*, tempus confecti instrumenti denotat. *Datum*, concessi; cum scilicet instrumentum in manus impetrantis traditur. Hæc Mabillonius Diplomat. p. 193. B. cujus rei exemplum affert ex diplomate Gerbergæ Reginæ apud Marlotum Metrop. Rem. Tom. I. pag. 607. *Actum IV. idus Februarii an. Incarn. Dom.* 698. *Datum pridie idus Februarii manu Dominæ Reginæ* & susceptum a Domino Abbate Hugone &c. ubi *Actum* biduo *Datum* præcedit. Mabillonii observatio est lib. 2. de re Diplom. cap. 26. n. X. Du Fresne vocabul. *Datum*

Aliud addimus e Codice Diplomatico Quedlinburgensi Cl. Antonii Udalrici ab Erath pag. 183.

L. Lehen Revers *Heinrichs* von *Nassau.* Dat. Feria sexta post Dominicam *invocavit* anno Domini MCCCC XI. secundum stilum Trevirensem. e libro cop.

1411. 6. Martii.

Die Favuthie zu Pulich betreff.

LI. In Godes namen Amen Quirmitz diess offenbar geschrifft und Instrument kunt sy allen luden das jnn dem jare unssers hern dusent vierhundert und sechtzehen jn der zehenden Indiction nahe gewonheit als man jn *Thrier* Bysthum zu schriben spulget des viertzehende tages des Manendes genant zu Latin Januarius zu none zyt oder darby der Romscher helger stoil ane babist ist zu puliche in dem dorffo uff dem hoiffe des Gots-

183. ubi occurrunt Meynhardi Episcopi Halberstadensis litteræ de duobus mansis in villa Sehusen Ecclesiæ *Gratiæ Dei* in judicio apud altam arborem collatis, quæ ita finiuntur: *Actum* apud altam arborem anno Millesimo ducentesimo quinquagesimo. Datum Halberstad XVII. Kalendas octobris. &c. charta hæc desumpta est ex Leuckfeld antiqu. Præmonstr. p. 50. qui ibidem plura de judicio hoc *ad altam arborem* sub dio olim celebrato affert.

Hæc *arbor alta* apud Quedlinburg erat, ut innuit Diploma apud Leuckfeld. antiquit. præmonstr. pag. 60. *ut in placito provinciali apud Quedlinburg ad altam arborem.*

Gotshus gewihet In ere des helgen mertelers Sente *Criſtoffers Reuergirsburg* genant jnn mentzer Biſthum gelegen ſin geweſt jn gein wirdicheit myn offenbair geſworn Schribers und gezuge hie unden geſchriben die erber wiſen lude mit namen her *Conradt Ryngrebe* proibſte des vorgeſchriben Gotshuſs *Friderich* von *Eltze Fauvt* und *Gobil. Gobelin* ſone von *Vyls* Scholthis uff dem egenanten hoiff und maynten des egenanten hoiffs hober die auch da ſelbs uff eyme rechten dinge dagegen wirtig waren mit namen *Contzgin Klenterman Henrich Arnold* Son *Yſsman der Kemmerſin* Son *Peter Mollenuer Henne Vrelgin Thilgin* piſtor *Dederich Trinen* ſon von *Kerne* meiſter *Philips* der Smyt *Herman Elſsvveck* bechers ſon *Conradt Hennen* ſon von *Kelding Thiſs Byſs ſson Peter Kenſenheymer Peter Scheymecher Arnold Scholthis* ſonn *Henne Gobelin* ſone von *Vils Lentzis* gebruder *Heintz Holen* ſone von *Pyrmondt* unnd *Peter Broils* eyden von *Pyrmondt* uff den eid den ſie dem vorgnanten Gotshusherrn unnd yeren hoiff geſworn hetten das ſy wyſten und vorbrechten uffinberlich was rechts eyn faudt des egenanten hoffs hette und haben ſulde des bereden ſich die vorgeſchriben hober ſementlichen Spraichen und wyſten eynmundiglichen das eym faude des vorgeſchriben

ben hoffes von finer faudihen wegen fall jars werden echt malder Korns. Echt halp malder Speltzen unnd von iglichem haber als mancher er dann were yedes jars eyn hun und nit mee alfo hetten auch des vorgenanten Juncker *Friderich* vorfaren die faudij alfo befeffen unnd eine genugunge damit gehapt do fragt *Gobell* Scholthis den obengenanten Juncker *ffriderich* ob er das egenante Gotshufs herren und hoffe by demfelben wulde behalden unnd darby laffen bliben da antwort Juncker *ffriderich* und fprach yme genuchte wole mit der vorgefchriben hober wyffung und er fin erben oder nochkommen enfollen uber die vorgefchriben hober wyfunge das Gotshufs herrn ind hoffe vorgenant mit allem yerem zugehore ijd fy bewegelich oder unbewegelich nufs nit ufsgefcheiden mit wortten noch mit wercken yrren, hindern eynchen noch dreingin jn keyner hande wyfe und fy vor yerem fchaden zu waren und yeren nutz vorzukeren na ijeren eren und allen beften fynnen unnd hat Juncker *Friderich* vorgenant vor fich fin erben und nachkommen mir herna gefchriben uffen Schriber geret ind gelobt hant jnn hant jn guden truwen an eyde ftait alle vorgefchri-

ſchrieben punčten und artickel ſtede und veſte zu haltten ind nummer darwidder zu thun oder vorhengen das von ſynen erbenn odijr yemants anders widder die vorgeſchriben huber wijſsunge mit worten wercken oder mit eyncherley handen Sache gethan werde argeliſt geuerde und alle boiſſe funde ſin inne dieſſin allin vorgeſchriben Sachen gentzlichin und zu mal abe gethain uber alle dyſſe vorgeſchrieben ſachen ſo hat her *Conrat* Reingreue proibſte vorgenant mich herna geſchriben offin Schriber heyſſen machen dem vorgenanten Gotshuſs herren und hoiff eindt oder mhe offin Inſtrumenten nahe gedichtnis eyns iglichen wijſen manne jn der aller beſten formen Dieſſe vorgeſchriben Sachen ſint geſchien jn dem jare Indiction, maende dag ſtunde und uff ſtede als vor iſt geſchriben hie bij ſint geweſt die beſcheiden lude *Claiſs Gauch Johann Reide* von *Reuengirsburg Herman Budeler* von *Kackeneſs Henne Keuffinheymer Jeckil Mollener von Pulch* unnd *Claiſs Honold* von *Kerne* gezuge zu allin vorgeſchriben ſachen geheyſchen und geruffin.

Unnd ich *Johann Nonneman* von *Couelentz* clerick jnn *Thrierer* Byſtumb eyn offin Schriber von gewalt des helgenn Romiſchen

ſtuels, do wie die punctin und artickil als ſie vorbeſchriben ſtent da by bin ich mit den egenanten gezugen by und nahe geweſt und ſy hain gehoirt unnd geſehen alſo geſchien darumb ſo hain ich dyt genwirtich offin Inſtrument mit myner hant geſchriben und mit myme gewonlich gemyrcke und namen der ich mich dartzu gebruchen getzeichet hain als ich daruber gebeden und geheiſchen bin zu glauben und gezuchniſſe aller vorgeſchriben Sachen.

1416. 14. Januarii.

LII. Kotze von Cleberg bekäntniſs das er Graf *Philipps zu Naſſau* diener geworden. Nach Chriſtus geburte gegeben Duſent vierhundert und in dem fünff und zwentzigſten jare nach gewonheit zu ſchrieben in dem Trierer biſthum uf ſant Valerien tag des biſchoffs. e libro copiali.

1425. 29. Januarii.

LIII. Lehen revers *Johan von Heyger*. Gegeben uff den mittwochen nehſt nach dem ſontage *Eſto michi* anno Domini Milleſimo CCCC XX octavo ſecundum ſtilum Treverenſem. e libro cop.

1428. 17. Febr.

LIV.

LIV. Transsumpt Chur Trierischen Lehenbriefs . . . . sub anno Domini Millesimo quadringentesimo quadragesimo tercio, Indictione sexta iuxta stilum scribendi Trevirensem . . . die vero jovis ultima mensis Octobris &c. Vertaidigte Medietæt &c der Abtey S. *Maximin* &c. pag. 42 & 47.

1443. 31. Octobr.

LV. Revers Grafen *Jacobs* zu *Isenburg* an Seinen bruder *Gerlach* . . . . Geschrebenn in jair unsers herren Dusenth vier hundert seben und eychzigh uff sant *Pauels* dagh *Conversionis* nach gewonheit des stifft Van Trerrer &c. Fischer Geschlechts register der haüser Isenburg, Wied &c. beylagen pag. 176.

1487. 25. Januarii.

Redditus in Pulch concernens charta.

LVI. Ich *Lantzlait* von *Eltz* wanhafftig zu *Nuvverburgk* und *Helena* sin eliche husfrauw thun kunt und bekennen jn dissem offenen Brieffe vor unns unnser erben und nachkommen das wir mit woil bedachtem mute und gutten frien willen unssern mererern Schaden zu uermiden, eyns rechten steten erffs kauffs verkaufft hain jnn krafft und

 macht

macht dis Brieffs verkeuffen erblichen ewiglich und ummer mee dem veſten Junckherrn *Friderich* von *Rudesheim* dem alden und ſinen erbenn das halbteill aller und iglicher unnſer rente zinſs nutzunge gerechtigkeyt Es ſy Korn Speltze fruchte hauen huner gelt ader anders ſo wir von und uff den hubenernn und lehenguttern die gehorig ſin das Gotshuſs der geiſtlichen herrn von *Reuengirsburch* hoiff zu *Poliche* uff dem meynfelde gelegen fallen gehapt han nuſt us geſcheiden. Alſo das der vorgenant Juncker *Friderich* und Sin Erben das vorgemelt halb teil haben beſitzen und gebruchen als ſin eygen Gut an Intrag unnſer eelute unſer erben und menlichen und damit thun und laſſen nach ſinem willen und gefallen vor eine Summe gelts die unns eluten *Lantzlait* unnd *Helenen* vorgeſchriben zu gudem danck wol bezalt und uberliebert iſt vor datum diſs Brieffs die wir dan in unſern ſchinberlichen nutze gekert und gewant hain unnd groſſes Schaden zu uermiden zu uerhutten, wir elute *Lantzlait* und *Helena* vorgenant verzihen auch jn diſſem brieff vor uns unſſer erben und nochkommende uff das halb teil zinſſe nutzungen unnd gerechtigkeit vorgemelt mit halme und mit monde, und mit allerr mogende Ge-

reden

reden auch jn dissem Brieffe vor unns unser erben und nochkommenden dem vorgenanten *Friderich* und sinen erben rechte gute werschafft zu thun als das erbs und erbkauffs recht unnd gewonheid ist unnd enterben damit und erben den vorgeschriben Junckhern *Friderich* und sin erben damit nu und zu ewigen tagen unnd versprechen auch jn dissem Brieffe vor uns unser erben und nochkommenden und furter me keins rechten ansprach noch Besesse an dem vorgeschrieben guden dem halben teyll zu keinche wyse zu uermessen were auch sach das der vorgenante Juncker *Friderich* und sine erben an den vorgenanten Guttern das halb teill gehindert ader geirret wurden von und unnsern erben ader yemanth anders von unnssern wegen ader soft wie sich das mocht ader machen wurde geistlichs ader werntliches Gerichtes was Schades der vorgenant Junckher *Friderich* und sin erben da von hetten lieden ader gewonnen dauon gereden mir elute vorgenant *Lantzlait* und *Helena* vor uns unser erben und nochkommenden dem obgenanten Jungkherr *Friderich* und sinen erben des zu entheben zu uerantwerten und Schade loiss zu halten under der pene welgaten eines Schultheffen zu *Monster* uff alle unnsser Gutter wir

jn hoen geriecht von *Monſter* oder anders wo han ader gewynnen gereyde und ungereide eygen unnd erbe alles das zu *Monſter* recht und gewonheit iſt Dwijl die vorgeſchriben gutter hoiffs gutter ſint uff dem vorbenanten hoffe gehorig ſo ſint hie by geweſt erber lute mit namen This *Peter* Scholtes uff dem benanten hoiff *Johanns Kruder* und *Claſs Ysmans* hoffener uff dem benanten hoffe die diſſer ſachen urkunde entphangen han von des egenanten hoffs wegen Das wir Scholtes unnd hoffener itzunt genant ware bekennen beheltenis dem obgenanten hoffe und hoffenern irs rechten argeliſt uſsgeſcheyden zu gezuge der warheyt ſo han ich *Lantzlait* vorgeſchriben vor mich meyn erben und nochkommen meyn eygen Ingeſigel an diſſen brieff gehangen mich meyn erben und nochkommenden zu beſagen aller vorgeſchriben Sachenn unnd dwyl ich *Helena* eygen Ingeſigels nit enhain ſo han ich gebeten unnſern guten frunt *Clas* von *Meckenheym* das er ſin Ingeſigel vor mich an diſſen Brieff hat gehangen das ich *Claſs* vorgenant vonn Bede wegen der vorgenanten Jumffrauwen *Helenen* gethan hain mich erkennen zu merer Sicherheit ſo hain wir Eelute vorgenante

Lantz-

Lantzlait und *Helena* vor unns unnſer erben und nochkommenden Gebeden und wir Schultheis und huffener han auch mit gebeden von des genanten hoffs wegen die Erſamen Lute die Scheffen gemeinlich zu *Monſter* das ſie yr gemeyn Scheffen Ingeſigell an diſſen Brieff gehangen hain, das wir Scheffen gemeynlich erkennen, das iſs ware iſt. Datum Anno Domini milleſimo quadringenteſimo octuageſimo nono juxta ſtilum Treverenſem jnn die *Scolaſtice* Virginis.

1489. 10. Febr.

LVII. Copia Chur Trieriſchen Lehenbrieffs. - der gegeben iſt zu *Ehrenbreitſtein* am montag nach ſant *Valterius* tage im jahr unſers herrn 1490. nach gewonheit unſers ſtiffts zu ſchreiben. Fiſcher l. c. pag. 269.

1490. 1. Febr.

LVIII. St. Maximiniſcher Lehen brieff vom abt *Thomas* für den Wildt und Rheingrafen *Philipp.* -- Der geben iſt im jare unſers herrn Duſent fünff hondert und ſeben uff mittwoch nehſt nahe Converſionis Pauli nahe gawanheit des ſtiffts *Trier* zu ſchreiben. ex authent. vide etiam kurtzge-

faſte geſchichte des Wild- und Rheingräfli-
chen Hauſes. pag. 106.
1507. 27. Januarii.

Vergleich mit der Gemeyn von Thryſs.

LIX. Als Irthumb und geſpenn zwuſchen unns Heymbergen unnd Geſworn und gantzer geyn von *Thryſs* an eym unnd den wyrdigen und geyſtlichen herren prior und convent des Gotshuſs zu *Rauersburgk* ander teyls erwachſen dwyll wyr jnne gewegert zu jerem hoff zu geben wie dan das auch wyder begriffen in dem Brieffe gemelt hern uns geben haben welcher geſpenne wyr unns durch unns ſelbſt auch gutter frunde gutlich vertragen jnn maſſen wie noch fulget Das wyr Heymberger geſworn und gemeyn obgemelt verwilliget han und verwilligen jn Crafft dis Brieffs vor unns und unſſer nochkommen obgedachten herrn zu urber und buwe yrſs hoiffs holtz zu geben glich den hern zum Dhum zu *Thrier* lut eyns vertragt zwuſchen unns und gemelten dhum Capittel uffgeracht jn noch fulgender wyſſe alſo lutend von wertten zu wort wyr *Johan* von Gots gnaden Ertzbyſchoff zu *Thrier* des helgenn Romiſchen richs jnn welſchen lan-
den

den Ertzkantzeller und Kurfurſt thun kunt und bekennen offentlich jn diſſem brieff als etwas miſſelts iſt geweſt zwuſchen den wirdigen unnſern lieben andechtigen dhumprobſt, dhumdechen und Capitel unſſers doms zu *Thrier* uff eyns und unſſerm lieben getruwen heymburgen und gemeynden unnſſers dorffs *Thrijſs* alſus, das das bemelt unſer Capittel ſich nulings eyn zijt her geweget hat gehapt der furſthuber von wegen yrſs hoffs zu *Thryſs* zu halden dewyl jne von den von *Thryſs* nit gegunnet wurde buweholtz hauwen zu laiſſen zu notturfft des gemelten hoiffs uſs unſern gewelden ghein *Thryſs* gehorende deshalp wir dan beyde parthyen geigen eynander haben thun verhoren und ſich darnahe mit jerer Beyden ſitzs wiſſen und willen geſatzt und geſcheiden wie her nahe fulget Das iſt alſus welche zijt und wanne unnſer dhum Capittel ader die Ihenen die den gemelten hoff von jeren wegen zu zytten Inhaben buwes an dem ſelben hoff und ſinen zugehorungen noit haben ſo ſullen ſie die obgenanten heymburgen und gemeyn von *Thryſs* bydden umb zwolff ſtucke buwe holtzer ader ander holtz zu keltern oder ſunſt wie des alsdan zu buwe behoiffen weren ſolchs holtz ſall auch unſerm

dhum Capittel zu jerer bede von den von *Thryss* in keyne wysse gewegert werden und heruff sullent auch unnser Capittel unnd die yeren die den hoiff inhaben der fursthober widderumb halden und belonen nach alter gewonheijt und auch die parthyen umb den obgemelten Jeren stoiss und was dar uss entstanden sin mochte gentzlich gesatzt und gescheiden sin und wir *Johan* ertzbyschoff zu *Thrier* &c. obgenant han auch herin bewilliget welche zyt unser dhum Capittel umb das holtz wie obgeschriben steht bidden wirt das jne das ungewegert fulgen moge unuerhindert vonn uns ader unnsern amptluden als wyr das auch bewilligen und beleben vor uns und unsser nochkommen jn Crafft diss Brieffs wurde aber hernamals eyncher ander und besser Schin funden der eynichem teils zu siner gerechtigkeit furter dienen mochte das sal durch dissen unnsern entscheit ungekrengt sin und bliben sunder argelist unnd des zu urkunde han wir unnser Ingesigel thun hencken an dissen Brieff der geben ist uff donderstag * unnser lieben frauwen annunciacionis jm jar unnsers herrn thusent vierhundert und dru und Siebentzich noch gewonheyt in unserm stifft zu *Thrier* zu schriben

* 1473. 25. Martii.

ben Der wyr heymburger gefworn und gantz gemeyn obgemelt auch alſo geben und erzeigen In aller maiſſen und formen, als wer er zwuſchen uns und gemelten herrn von *Reuersburg* durch unſſern gnedigſten herrn von *Thrier* ſelbſt uffgeracht unnd ob wir heymburger geſworn und gemeyn vorgenant ader unnſer nachkommen uns des wegertten uber kurtz ader langk das doch nit ſyn ſall ſollent und mogent die obgenante herrn Irs rechten und anſprach geigen uns gebruchen glich der zyt als der vertrag iſt begriffen. Des zu urkunde und wyder beſagung haben wir digk gemelth heymburger geſworn und gemeyn unſſer gerichts ſigill unden an diſſen Brieff gehenckt unns zu bezugen aller obgeſchrieben artikeln und punčten Der geben iſt jm jar ϰ v.c viij uff mitwoch vor unſer lieben Frauwen dag annunciacionis ſecundum ſtilum Threverenſem.

1508. 22. Martii.

Ley-brieff.

LX. Wir *Johan Ludvvigh* von Gottes Gnaden erwelter und beſtedigter zu *Trier* des heiligen Romiſchen reichs durch Gallien vnd das Könighreich Arelaten

ten Ertzcantzler vnd Churfürst thun khunt vnd beckhennen offentlich an diesemBrieff das wir vnserm lieben getreuwen *Endrissen* von *der Leyen* von wegen seiner Huysfrawen *Barbara* von *Ründissheim* und derselben Schwester dochter *Maria* alls verlassene dochter vnd enckell *Melchiors* von *Rüdissheim* gelouwen hain und leyhen Ime an diesem brieff soliche Guetter rendthen Zinse Rechte Herrschafft rechte hoe und nieder, wie man die nennen mage, die *Gertruden* von *Eltz* obgen *Melchiors* seligen Anfrauwen Vureltern nemlich *Friederich* vom *Stein* ritter in dorffern *Schvvartzerde Eckenberg* vnd *Königsavve* vnd in den gerichten und marcken derselben doerffer gehapt haint darzu auch den walt zu *Hainroth* vnd die wiesen in der *Aspach*. Item ein theill an der burgh *Wildenburgh* by *Trys* gelegen. Vnd einen wingarten gelegen an *Marangerbergh* der etwan *Emmerichts von Liefer* gewest ist. Vnd es hait auch der obgemelt *Endres* die vorgeschrieben güther rhendt gericht Herrschafft vnd gulte in wegen seiner hausfrauwen vnd derselben Schwester dochter obbenant itz von uns leiplich entpfangen mit trewen hulden eyden vnd diensten alls solicher lehen vnd vnsers Ertzstiffts von *Trier* recht vnd gewonheit ist

vnd

vnd in allermaſſen als der obgenant *Gertruden von Elltz Melchiors* ſeligen Anfrawen vuraltern und er *Melchior* ſeligh ſelbſt von alters vonn unſern vorfarn Ertzbiſchouen vnd Stifft zu *Trier* haint zu lehen gehapt vnd des Stiffts alte brieff vnd manbücher das uſsweiſendt vngeuerlich, Vnnd des zu Vrkhunt haben wir vnſer Ingeſiegel an dieſen brieff thun hencken, der geben iſt zu Erembreitſtein den Virtzehenten tage des Monats Martij in den Jarn vnſers herrn thauſent fünffhundert Vertzigh vnd Zwey nach gewonheit in unſerm Ertzſtifft *Trier* zu ſchreiben.

1542. 14. Martii.

LXI. Extract Schreibens Ertzbiſchoff *Johanns* von *Trier* an Grafen *Johann* von *Wied*. Dat. Witlich am 5ten Martz anno LIII. mor. Trev. Fiſcher Geſchlechts regiſter von Iſenburg &c. beylagen pag. 180.

1553. 5. Martii.

Anderer Ley-brieff.

LXII. Wir *Johan* von Gottes Gnaden erwelter und beſtettigter zu Ertzbiſchouen zu *Trier*, des heiligen Romiſchen reichs durch Gallien und das kunigreich Arelaten Ertzcantzler vnnd Churfurſt,

thun

thun kundt und bekennen offentlich an diesem brief, das wir vnſerm lieben getreuwen *Melchior* vonn *der Leien* in ſein vnnd *Endres* vnd *Friederichs* ſeiner brueder, auch *Annen* ſeiner Schweſter irer Mutter weilant *Barbarn* von *Rudiſsheim* ſchweſter tochter mit Namen *Marien* wegen gelauwen haben, vnd leihen ime an dieſem brief, ſoliche Guetter, renthen Zins, pechte, Herſchafft, recht hohe vnnd nider, wie man die nennen mag, die *Gertruden* von *Eltz*, etwa *Melchiors* von *Rudiſsheims* ſeligenn Anfrauwen voreltern nemlich *Friederich* vom *Stein* ritter in dorffern *Schvvartzerde Eckenberg* vnd *Kuniglavve* vnd in den Gerichten vnd Marcken derſelben dorffer gehabt hant, darzu auch denn waldt zu *Hainroth* vnd die wieſen in der *Aſpach*, Item ein theil an der Burg *Wildenburg* bey *Treyſs* gelegen, vnnd einen wingarten gelegen an *Marangerberg*, der etwa *Emmerichs* von *Lieſer* geweſt iſt. Vnd es hat auch der obgemelt *Melchior* die vorgemelte guetter, renth gericht Herrſchafft vnnd gülte in obgeſchriebener Maſſen vann vns leiblich empfangenn mit truwen, huldenn, eidenn vnd dienſten als ſolicher lehenn vnnd vnſers Ertzſtiffts vonn *Trier* recht vnd gewonheit iſt, vnnd in allermaſſenn als der ob-

ge-

genant *Gertrudenn* von *Eltz Melchiors* ſeligen Anfrauwen voreltern vnd er *Melchior* ſelig ſelbſt vonn alters von vnſern Vorfarn Ertzbiſchouen vnd Stifft *Trier* hant zu lehen gehapt vnd des Stiffts alte Brieff vnd Manbucher das vſsweiſent vngeuerlich. Vnd des zu Vrkunt haben wir vnſer Ingeſiegell ann dieſenn brief thun hencken, der gebenn iſt in vnſer Stat *Coblenz* am ſiebentenn tag des Monats Januarii inn denn jaren vnſers Herren. tauſent fünffhundert fünftzig vnd ſiebenn nach gewonheit in vnnſernn * Ertzſtifft *Trier* zu ſchreibenn.

1557. 7. Januarii.

* In Periſtilio Eccleſiæ Metropolitanæ Trevirenſis reperi Epitaphium de 1570 cui adhuc Datum *more Treverenſi* inſcriptum eſt, nempe:

A° 1570. MORE TREVERENSI
IO. IANVARII. OBIIT VENERABILIS. ET NOBIL. D. GODEFRIDVS. A WALDERDORFF CA.c9 SENIOR ET ARCHID.9 ECCLIÆ TREV
HVIVS ALTARIS INSTAVRATOR:
ÆTATIS SVÆ ANNO 68.

Item Epitaphium in Eccleſia Noviomagenſi *Heinrici* Comitis de *Iſenburg* Domini in *Neumagen*, qui

qui obijt die XIIII. Febr. an. M D L III. *more Treverienſi*, hanc phraſin Trevirenſibus tunc adhuc neceſſariam bene refert. vid. Acta Theodoro-Palatina Tom. III. pag. 36. conferantur ea, quæ infra ex Browero attulimus.

(c) *STILUS COLONIENSIS*

APPARET IN DOCUMENTIS SEQUENTIBUS.

LXIII. In litteris Feudalibus *Wenceslai* Ducis Lucemburgenſis datis *Johanni de Schonburg* ſuper bonis in *Bodendorf* & *Sinzich*, quibus a *Wenceslai* Genitore inveſtitus antea fuerat *Tilmannus Joannis* pater - - Gegeben zu *Evele* Vunfzeen dage in Februario. im jar . . unſers herrn Duſent CCC Vunfcich und achte na gewanheit dez biſtoms van *Cœlne*. de Gudenus Tom. II. pag. 1368.

1358. 15. Febr.

LXIV. In ſtatutis antiquis Univerſitatis generalis ſtudij Colonienſis ita ſubſcriptis: Datum & Actum in Refectorio Majori Fratrum Minorum Anno Domini Milleſimo Trecenteſimo nonageſimo ſecundo, Indictione prima, ſecundum ſtylum & conſuetudinem civitatis & diœceſis Colonienſis die ſexta menſis Decembris &c.

1392. 6. Dec.

LXV.

LXV. Heinrich von *Crumbach* quittiret *Roricum de Rennenberg* über eine bezahlte Schuldt . . . Datum anno Domini Millesimo quadringentesimo vicesimo quinto ultima die mensis Februarij secundum stilum Coloniensem. e MS. authent.

1425. 28. Febr.

LXVI. Inter *Wilhelmum* de *Sombreff* & *Jo.* de *Saffenberg* cum *Elisabeta* de *Saffenberg* inita conventio objecti pignoratitij zu *Kleinen-Winter*. Datum Anno Domini M CCCC XXXVII. Ipso die B. *Agathe* Virg. & Mart. secundum stilum Curie Coloniensis. de Gudenus Tom. II. pag. 1282.

1437. 5. Febr.

Omittimus nunc stilos: Metensem, Leodiensem &c. Ecclesiæ Gallicanæ &c. de his forsan alibi acturi.

Modus iste subscribendi chartas a paucis observatus, a nomine enodatus, ab omnibus artis Diplomaticæ Studiosis probe notandus est; Fundatur autem nonnisi in diversis ejusdem anni initijs, quæ nunc investigabimus & absque dubio detegemus.

Rem paucis expediamus, duas sibi invicem opponendo Diœceses.

Trevirenſes in ampliſſima ſua Diœceſi annum olim exordiebantur in feſto *Annuntiationis*, quod ſemper incidit in diem *Martij vigeſimam quintam*. Mos iſte perduravit usque ad annum MDLXVII. quo cum Gallis ipſas Kalendas Januarij pro anni initio ſeligebant.

Brouverus hac de re ita:* Conſtitutio *Werneri* (Archi-Epiſcopi Trevirenſis) in manibus eſt, ab ipſo ſummoque ſacerdotum Collegio ſexto Februarij Anno Chriſti Milleſimo Trecenteſimo nonageſimo ſeptimo *more Trevirenſium* ſignata. Etenim quod ſemel moneo, Trevericus & Gallicanus annus non ab ipſis Kalendis Januarijs vel a Chriſti ortu, ut plerisque Nationibus ſecundum Julianum vel Dionyſianum annum eſt in uſu, ſed tum demum vertitur, cum ſol univerſum percurrerit ſigniferum orbem, novamque viam, ingreſſu arietis aperit. Atque ita cum Florentinis ac Piſanis vel potius Eccleſiæ Gallicanæ peculiari inſtituto ob paſſionis & Incarnationis divina myſteria, quæ ex veterum quorumdam ſententia eodem die id eſt VIII. Kal. aprilis per acta credebantur, annum ſuum ab æquinoctio verno, tribus ſcilicet menſibus, quam alij, ſerius Trevirenſibus inchoare

re

* Browerus Annal. Trevir. Tom. 2. pag. 258.

re mos ſuit. Memorat *Joannes Hocſemius* apud Leodienſes usque ad annum Chriſti milleſimum trecenteſimum trigeſimum tertium, quo ſcribere cœpit, conſuetudinem illam non ſine incommodo ac negotiorum turbatione receptam, cum in tabella paſchali cereo affixa, novi anni circulum publicare & inchoare a paſchate tum ibi receptum antea fuiſſet; ſed publico tum decretò ab Natali exorſos anticipaſſe cyclum ſolemnem & cœpiſſe numerare annum milleſimum trecenteſimum trigeſimum quartum. Carolum quoque IX. Galliarum Regem, more veteri ſublato, ad annum MDLXVII. edixiſſe conſtat, ut Januarij Kalendæ annum deinceps aperirent; quod etſi hic & paſſim jam obtineat, neſcio tamen quid Notarijs & Scribis Trevericis antiquitatis adhœreat, ut de ſtylo ſuo & jure non concedant, ſed ijs in publica ſcriptura Vigeſimus quintus Martij Sacratiſſimæ Virginis Annuntiationi ſacer dies, primus in anno Treverico maneat. *Seculo ſcilicet decimo ſeptimo quo ſcripſit Brouverus.*

Colonienſes ab anno demum MCCCX. in Nativitate Chriſti annum innovabant. Sic enim Concilium Colonienſe anno MCCCX. can. 23. ſtatuimus etiam ut ex nunc de cœ-

tero annus Domini obſervetur & in Nativitate Chriſti innovetur a quolibet anno, prout ſacroſancta Romana Eccleſia id obſervat, quæ eſt omnium Eccleſiarum caput & magiſtra, ut errores & difficultates, qui propter diverſitatem incœptionis anni Nativitatis ejusdem multociens evenerunt, de cœtero eviten-tur.

Cum igitur Trevirenſes a feſto annuntiationis, Colonienſes vero a Nativitate Chriſti initium anni ſumebant, neceſſum fuit utrique provinciæ, ſuis actis publicis Syngraphis alijsque recognitionum litteris, e quarum *Data* vel utilitas quædam vel jactura dependet, addere & ſubſcribere Datum *more Trevirenſi*, *ſecundum ſtilum Trevirenſem* &c. &c. & ſecundum ſtilum & conſuetudinem civitatis & diœceſis Colonienſis, ſecundum ſtilum Colonienſem &c. &c. alius enim tunc ex diverſo initio diverſus etiam fuit anni decurſus per tres menſes integros apud Trevirenſes & Colonienſes. Nam hi cum inchoarentur in feſto Nativitatis Chriſti annum Milleſimum Trecenteſimum duodecimum, illi usque ad Feſtum Annuntiationis B. *Mariæ* Virginis proximum adhuc numerabant annum Milleſimum, trecenteſimum undecimum.

Ex

Ex hoc unico exemplo facile deducenda sunt reliqua.

Alias hoc super objecto reflexiones dabimus Deo dante alibi.

Sistitur nunc Tomi hujus

ELENCHVS CHARTARVM.

XIV.

XXXII.

LI.

LXI.

LXX.

LXXVIII.

LXXXIX.

XCIX.

CIX.

CXXVII.

Vale & fave Lector amice venerandæ antiquitatis Studiose! Dabam Moguntiæ III. Kal. julii MDCCLXXVI.

STA-

STATUTA
ET
ALIA ECCLESIAE CATHEDRALIS MINDENSIS DOCUMENTA.*

I.
STATUTI CONFIRMATIO SUPER QUINQUE ARCHIDIACONATUS ET XXIV. PREBENDAS.

Universis hanc paginam inspecturis Frater *Johannes* ordinis Predicatorum Domini Pape Penitentiarius salutem in Christo Jhesu ad Mindensem Ecclesiam a venerabili Patre *Ottone* sancti *Nicolai* in Carcere Tull: Dia-

* Extant quidem statuta in Lünigii Spicilegio Eccles. part. II. pag. 124. &c. sed illa sunt statuta synodalia a Francisco Guilielmo Ecclesiarum Mindensis Osnabrugensis & Verdensis Episcopo an. MDCXXXII. die XV. mensis Octobris edita.

Diacono Cardinale ſedis Apoſtolice Legato ad exequendum ibidem viſitationis vel inquiſitionis officium deſtinati quedam in eâ duximus ſalubriter ordinanda, que ſtatutis & alijs amminiculis dignum duximus ſtabilire. In primis igitur, ſtatuimus ut decem obedientie * & octo decime ſicut ſunt diſtincte per Prepoſitum Cuſtodem Scolaſticum Cantorem & Canonicos Mindenſes auctoritate precedente Epiſcopi & Capituli & approbatione poſtmodum ſubſecuta perpetuo ſic maneant inconvulſo, hoc ipſum de bannis volumus obſervari qui dicte viſitationis tempore de conſenſu ejusdem Epiſcopi & Capituli in quinque Archidyaconatus rationabiliter ſunt diſtincti exceptis illis qui prelaturis Eccleſiæ ſunt annexi. Statuimus inſuper quod excepta illa obedientia *Henningbern* que Prepoſiture perpetuo eſt annexa, cetere novem ſemper ſuperioribus poſt Decanum ſecundum ordinem aſſignentur, ſi autem aliquem illorum novem contingat cedere vel decedere

* Obedientiæ dicebantur illæ grangiæ ab eccleſiis dependentes, quarum reditus pro parte certis Eccleſiæ perſonis aſſignabantur ſubin etiam per optionem. Sic quoque cellæ, Prioratus rurales, Præpoſituræ monachorum dictæ ſunt obedientiæ, eo quod monachi ab Abbate illuc mittebantur *vi obedientiæ*, ut earum curam gererent aut eas deſervirent. Math. Pariſ. an. 1238. ex ſtatuto Honorii III. PP. *Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo poſſidenda &c.* Concilium Eboracenſe: *ut ergo monachis adimatur oportunitas evagandi, prohibemus, ne reditus, quos obedientias vocant, ad firmam teneant.*

dere vel obedientiam perdere quilibet justo tamen ipso jure succedat in ea qui priorem locum inter illos qui decimas habent, noscitur obtinere, quod etiam de habentibus decimas & illis qui post eos inferiores fuerint volumus observari, ita quod vacante obedientia successorum a Decano vel a Preposito, si decima fuerit illa sine omni contradictione in continenti debeat investiri hominio * a recipiente requisito nullatenus aut recepto.

Statuimus etiam quod nulla istarum obedientiarum vel Decimarum dividatur vel duobus vel pluribus assignetur sed uni tantum & per ordinem simpliciter atque pure, & qui vacantem obedientiam vel decimam infra tres dies noluerit acceptare, sibi imputet nullam postmodum habiturus, prestabit autem obedientiarius ** juramentum de indempnitate obedientie & fideli amministratione prebendarum, quod eam de pinguioribus possessionibus sive obedientijs expediat & persolvat, etiamsi dampnum in aliquibus sustineat, dummodo possessione vel fructu penitus non privetur, Tunc vero super crescentes fructus in usus suos poterit convertere cum prebenda fratrum fuerit totaliter expedita. Item statuimus ut numerus viginti quatuor Canonicorum Majorum inviolabiliter observetur, ita quod nullus nisi vacante prebenda qua-

* Idem quod homagium.

** Qui curam obedientiæ cujusdam gessit, obedientiarius vocabatur,

vis aſtucia eligatur * ibidem nec ad vacantem eligatur aliquatenus niſi unus, quod ſi una vacante plures fuerint electi votis fratrum in plures diviſis, ille prebendam obtineat, quem fratrum jure ordinario promulgato dictaverit obtinere vel qui ſolus remanſerit cedentibus alijs ſine lite omnium pactione omnium arbitrorum, quovis alio modo penitus relegatis. Item nullus eligatur ad prebendam junior quatuordecim annis, ** nec in Prepoſitum vel Decanum ſeu ad alias dignitates ejusdem Ecclesie aliquis aſſumatur niſi ad minus viginti quinque annorum exiſtat, ut autem premiſſa a Capitulo impoſterum firmius obſerventur Prepoſitus Decanus & Capitulum Mindenſe noſtro inducti conſilio ad perpetuam eorum obſervantiam ſe coram nobis juramento corporaliter preſtito aſtrinxerunt, pre-

*Electio Canonicorum ad præbendas vacantes prioribus ſæculis in omnibus fere Eccleſiis obtinebat, Electioni ſucceſſit Turnus &c. Electio Canonicorum obſervetur adhuc in Eccleſia Collegiata ad S. Bartholomæum; quæ Francofurti ad Mœnum eſt.

** Id jam ordinatum extat cap. Indecorum 3. de ætat. & qualit. præfic. Indecorum eſt, ut hi debeant Eccleſiis regere, qui non noverunt gubernare ſe ipſos, cum ad Eccleſiarum regimen tales perſonæ ſint admittendæ, quæ diſcretione præeminеant & morum fulgeant honeſtate. Nolentes itaque ſuſtinere, ut parvulis Eccleſiæ regimen committatur, mandamus, quatenus nemini intra annum XIV. conſtituto perſonatum cujuslibet Eccleſiæ concedere præſumatis &c. ita an. 1170. reſcripſit Alexander III. Cantuarienſi ArchiEpiſcopo & ejus ſuffraganeis. Idem ſtatuit Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 6.

preter hec autem que juramento firmata ſunt ut ſuperius eſt premiſſum, quedam alia que ſerventur duximus ſtatuenda videlicet ut nemo deinceps canonicus in Eccleſia Mindenſi emancipetur * vel inſtalletur, ** niſi prius prenotata Capitula & alias conſuetudines Eccleſie Mindenſis ſe juret inviolabiliter ſervaturum. Item ſtatuimus de Archidiaconatibus ut preter illos qui dignitatibus ſunt annexi quinque alij non pueris ſed viris prudentibus & fidelibus Mindenſis Eccleſie Canonicis conferantur, † qui Archidyaconatus ſuos viſitent per ſe ipſos & eccleſias cum vacaverint, dignis conferant ſine pretio dato quovis ingenio vel ſperato, Idem de prepoſituris ſancti Martini & ſancti Johannis Mindenſis †† duximus obſervandum, videlicet ut nullis niſi diſcretis Majoris Eccleſie Canonicis conferantur. Item omnes reſidentiam faciant vel penam a nobis contra abſentes ſtatutam incurrant ſcilicet ut tempore abſentie fructus prebende non habeant, ſed Decanus & Cellarius colligant ad uſus Capituli bona fide niſi cauſa ſtudij aut peregrinationis vel Eccleſie negotijs aut ſui officij ad Mindenſem Eccleſiam pertinentis ſeu infir-

* Id eſt: a jugo Scholaſtici liberetur.

** Id eſt: ſtallum vel ſedes in choro & ſedes in Capitulo aſſignetur.

† De officio Archidiaconi valde inſigni confer, Diœceſis Mog. in Archidiaconatus diſtincta, commentationibus Diplomaticis illuſtrata Tom. I. II, & III. confer etiam chartam ſequentem,

†† De hiſce Præpoſituris vide nros VI. & XL.

mitatis causa aut ex indulgentia Decani vel totius capituli ex probabili causa sive solius Decani juxta modum hactenus observatum alicujus absentia valeat rationabiliter excusari.* Item statutum ut nullus Canonicorum sive de anno gratie ** sive de bonis in Ecclesia acquisitis concubine aut filijs suis possit ullo modo condere testamentum & si fecerit ecclesiastica careat sepultura & testamentum omnino irritum reputetur, Legatum quoque per manum Decani Scolastici Cellerarij qui pro tempore fuerint in communes usus Capituli redigatur.

Item statuimus, cum si quis Canonicorum vel vicariorum chori de cetero cohabitare presumpserit concubine vel extra domum eam publice procurare, si post tertiam monitionem Decani vel alicujus Canonici infra octo dies in Capitulo factam non respuerit, prebenda ipsius & quicquid a Mindensi Ecclesia in beneficio obtinuerit, per manum Decani & Cellerarij in communes usus Capituli fideliter colligatur, ille vero ab ingressu Ecclesie officioque divino interim sit suspensus quoad usque vicium postposuerit supradictum & de culpa coram Decano & Capitulo condignam susceperit penitentiam manifeste pena simili puniendis qui prefatum manutenere presumpserint testamentum. Item statuimus quod precipue in choro refectorio & dormitorio *** honeste modeste & disciplinate se habeant,

* Vid. chartam sub nro LXXV.

** De annis gratiæ infra nro XCIV.

*** Evidens vitæ communis Canonicorum Mindensium ad sacrorum Canonum normam argumentum.

beant, qui autem aliter ſe habeat, a Decano pro qualitate commiſſi graviter puniatur. Ordinamus atque ſtatuimus ut etiam Decanus in hijs que ad prebendas & ad ſervicium Eccleſie pertinent & ad Eccleſiaſticam diſciplinam compellendi cohortandi puniendi plenariam habeat poteſtatem, qui ſi fuerit negligens ſeu remiſſus preter celeſtem vindictam qua percuſſus fuerit, depoſitionis penam poterit formidare. Acta ſunt hec anno Domini Milleſimo ducenteſimo triceſimo. Nonis Decembris.

5. Dec.

II.

BULLA SUPER QUINQUE ARCHIDIACONATUS ET CONFIRMATIONE STATUTORUM.

I*nnocentius* Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Decano Mindenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Decet ut que in Eccleſiarum decorem & commodum ordinantur per ſedem apoſtolicam recipiant perpetui roboris firmitatem. In noſtra ſiquidem propoſuiſti preſentia quod dilectus filius frater Johannes Magiſter ordinis Predicatorum Penitenciarius noſter auctoritate bone memorie O. portuenſis Epiſcopi tunc ſancti *Nicolai* in carcere Tulliano Dyaconi Cardinalis in partibus illis apoſtolice ſedis Legati Mindenſem Eccleſiam viſi-

tans ſtatuit quinque * Archidyaconatus in ipſa qui prius fuerant indiſtincti ac Cantoriam de novo creans in illa ſtatuit ut eadem eccleſia viginti quatuor Canonicorum numero a bone memorie Epiſcopo & Capitulo Mindenſi juramento vallato de cetero foret contenta & alia quam plurima in eadem eccleſia de aſſenſu eorumdem Epiſcopi & Capituli ad honorem & utilitatem ſepedicte eccleſie ordinavit & licet predicta per pie memorie G. Papam predeceſſorem noſtrum fuerint confirmata, tamen ut eo uberius ſuum conſequatur effectum quo majori vallata fuerint firmitate, nobis humiliter ſupplicaſti ut illa curaremus apoſtolico munimine roborare, nos igitur tuis devotis precibus inclinati que a predicto Penitenciario noſtro in dicta Eccleſia provide facta ſunt auctoritate apoſtolica non obſtante quod unus de dictis Archidyaconatibus dicitur per venerabilem fratrem noſtrum Epiſcopum Mindenſem diviſus contra ſtatuta concilij Turonenſis confirmamus & preſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre confirmationis infringere vel ei auſu temerario contra ire, ſi quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum *Petri & Pauli* apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum *Lugduni* quinta decima Kalendas Januarij Pontificatus noſtri anno octavo. (18. Dec.)

Ejus-

* In Lubbecke (Litbecke) in Oſen, in Lo, in Reme & in Pattenhuſen (Pattenſen) occurrit etiam Archidiaconus in Apelderen, Aledhen.

Ejusdem tenoris eſt confirmatio *Gregorii* PP. Data *Reate* tertia nonas Junii Pontificatus ipſius Anno quinto.

III.

DE CONFRATERNITATE *ECCLESIE COMPOSTELLANE ET ECCLESIE MYNDENSIS.

Ecclesia *Compoſtellana*, in qua glorioſum Corpus beatiſſimi Jacobi Apoſtoli humatum eſſe dinoſcitur recipit in ſocietate & confraternitate ſua Dominum *Annonem* Epiſcopum Eccleſie *Mindonenſis* & Conventum ejus & conſtituit facere pro defunctis eorum exequias ſicut pro fratribus ſuis poſtquam illorum obitum cognoverit, factum eſt hoc preſentibus *Petro* Decano *Perel* Cantore Cardinalibus &c. & quibusdam alijs perſonis die VIIII. Kalendas Marcij ** Anno ab Incarnatione Domini Milleſimo LXXIIII. preſidente in eadem Eccleſia Domino *Petro* Archi Epiſcopo III. anno ſui Pontificatus ſecundo eodem modo & ſecundum eundem tenorem Eccleſia Mindenſis recepit Conventum noſtrum in ſocietate & confraternitate ſua. Et ut in futurum pie viciſſim hec ſervetur fraternitas ab

* Fraternitatem inter Eccleſias Mindenſem & Swerinenſem vid. infra nro IX.
Inter Eccleſias Mindenſem & Fuldenſem. nro XI.
Monaſterienſem & Mindenſem. nro XII.
Cum ordine Prædicatorum nro XXII. &c. Conferatur. Subſidior. Diplom. Tomus VI. pag. 13.

** 21. Febr.

Episcopo ceterisque personis consedentibus in omni caritate confirmatum est.

IV.

SUPER CERTIS SERVITIIS SCOLASTICO MYNDENSI A MINISTERIALIBUS PERSOLVENDIS.

H. Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus Rex sicilie fidelibus suis Episcopo, Clero, ministerialibus & universis hominibus in Episcopatu Mindensi constitutis gratiam suam & omne bonum. Universitati vestre notum fieri volumus quod dilectus capellanus noster Magister *Willhelmus* Mindensis scolasticus in presentia nostra constitutus proposuit nobis, quod quidam ministeriales Ecclesie vestre qui sunt Officiati sive villici Episcopi tenentur ipsi Magistro *Willhelmo* ex antiquo jure & consuetudine ratione beneficij Scholastici de qualibet curia Episcopali dimidium diei servitium annuatim persolvere, illi vero asserunt de qualibet curti ex jure tantum novem solidos Mindensis monete annuatim sibi debere, super quo cum sententiam quereremus, sententiatum & coram nobis quod quilibet homo sive esset nobilis sive ministerialis qui officium Principis sive villicationem tenere vellet vel possidere quicquid in ipso Officio sive villicatione sibi juris addiceret jure officiati vel villici illud teneretur probare. secundo quesitum est, quo jure deberet probare & sententiatum

est,

eft, divino judicio, tertio quefitum eft quo divino judicio & data eft fententia, quodfi juri fuo voluerit inniti, ferro candenti jus fuum debet probare. fententias igitur predictas imperiali auctotate confirmantes mandamus tibi Epifcopo, fimiliter clero & minifterialibus firmiter precipientes, quatenus eosdem officiatos feu villicos auctoritate noftra compellatis ut debita diei fervitia ficut ex antiquo jure & confuetudine tenentur & ficut primo fuit inftitutum omni occafione & dilacione remota prefato Magiftro *Willhelmo* perfolvant vel jure predicto fe eximant, alioquin eos tanquam juftitie violatores & mandati noftri transgreffores habeatis. Acta funt hec apud Hagenowe prefentibus teftibus quorum hec funt nomina: *Conradus* Maguntinus Archi Epifcopus, *Conradus* Imperialis aule Cancellarius, *Albertus* prothonotarius, *Conradus* Major prepofitus Maguntinus, Comes *Albertus de Werningerothe*, Comes *Sibertus de Franckenburch*, *Walterus de Arnefteyne*, *Arnoldus de Hornebach*, *Conradus* Dapifer de *Rodenburch* & alij quam plures Anno Dominice Incarnationis Millefimo centefimo nonagefimo quinto. nona Kal. Septembris.

24. Aug.

V.

V.

QUOD EPISCOPUS NON HABET JUS INTERESSE ELECTIONI ALICUJUS PRELATI.

C. Dei gratia Major Decanus & Archidyaconus Ceterique Priores Colonienſis Eccleſie Domini *L.* Electo Prepoſito Majoris Eccleſie Mindenſis *C.* Decano Electo totique Capitulo ſalutem & dilectionem in Domino. Quoniam noſtri juris eſt omnibus a nobis Conſilium & auxilium querentibus & maxime eis qui nobis aliqua familiaritate conſtricti ſunt conſulere, peticioni veſtre ſatis facientes vobis ſignificamus, quod Dominus noſter Archi Epiſcopus ſecundum Eccleſie noſtre conſuetudinem non habet jus intereſſe electioni Prepoſiti vel Decani vel alicujus Prelati, dicimus etiam Capellanos ipſius in nulla electione expectandos & quod Domino noſtro beneficia ad jus Canonicorum Majoris Eccleſie pertinencia nulli perſone extra gremium ejusdem Eccleſie conferre conceditur.

VI.

QUOD PREPOSITURA S. JOHANNIS NULLI QUAM CANONICO MAJORIS ECCLESIE CONFERATUR.

Univerſis hoc ſcriptum inſpecturis Frater *J.* Ordinis Predicatorum Domini Pape penitenciarius

ciarius salutem. Cum de mandato Venerabilis patris *O.* sancti *Nicolai* in Carcere Tulliano Dyaconus Cardinalis Apostolice sedis Legati Mindensem visitaremus Ecclesiam, invenimus inter multa correctione digna, ecclesiam sancti Johannis Ewangeliste propter paupertatem ejus Preposito destitutam, unde nos una cum Venerabili Patre ejusdem Ecclesie Episcopo nec non tocius Capituli consensu accedente banno Randesberge & Mandeslo cum suis pertinencijs Preposituram instauravimus memoratam, nichilominus statuentes ut eadem Prepositura nulli nisi uni Canonicorum majoris ecclesie Mindensis ab Episcopo ad quem jus conferendi pertinet, conferatur sicuta a prima loci fundacione fuerat constitutum. Acta sunt hec Anno Gracie Millesimo ducentesimo tricesimo quinto decimo Kalend. Januarij.

18. Dec.

VII.

ORDINATIO QUEDAM INTER CAPITULUM ET CIVES MYNDENSES SUPER SUFFOSSIONE ET MOLENDINO.

H. Dei gratia Major in *Minda* Prepositus G. Decanus. totumque ejusdem Ecclesie Capitulum nec non Universitas Burgensium omnibus ad quos presens scriptum pervenerit salutem in vero salutari. Notum esse cupimus universis quod cum controversia. multis temporibus inter Canonicos ma-

majoris Ecclesie & Burgenses pro Suffossione domorum & vie per quam Domini ad Ecclesiam venire & sua funera deferre consueverunt ex una parte scilicet Canonicorum & ex alia parte videlicet Burgensium pro molendino & submersione pratorum & aliorum que hinc inde fuerunt proposita fuisset agitata tandem arbitrio fuit commissum & per eosdem arbitros prefata discordia in hunc modum est sopita: Burgenses nullam de molendino aut de submersione pratorum de cetero movebunt questionem nec aliquod gravamen inferent sive in piscando sive in fodiendo intus vel extra piscinam vel a civibus aliquo modo sine consensu Dominorum inferri permittent, Domini vero tantum equabunt de fossato ut commode tam Cargam possint construere domum, que omnibus suis respondeat Officinis, Burgenses inde suis impensis providebunt, ut talis munitio in eodem loco fiat, ne periculum exinde possit provenire civitati. Dicti etiam Domini nec per se neque in ductu alicujus sive de via cum aliam habeant adjutorio Burgensium sive de domibus suffossis debent vel possunt habere actionem, sed quilibet commodo alterius debet intendere & honori. ut autem hec compositio rata & inconvulsa permaneat, presenti scripto ac sigillorum Ecclesie & Burgensium appensione perpetua stabilitate communivimus. Acta sunt hec anno Dominice Incarnationis Millesimo Ducentesimo primo.

VIII.

VIII.

PRIVILEGIUM CONTRA INJURIATORES, EXACTIONES &c.

Universis hoc scriptum inspecturis Frater *J.* ordinis Predicatorum . . salutem in Christo. Cum de mandato venerabilis Patris *O.* sancti *Nicolai* in carcere Tull: Dyac. Cardinalis Apostolice sedis legati Mindensem visitaremus Ecclesiam, invenimus inter multa correctione digna Venerabilem in Christo Patrem nostrum ejusdem loci Episcopum advocati sui multiplicibus insolentijs & injurijs minime restitisse & ob hoc bona Ecclesiarum & Ecclesiasticarum personarum quasi penitus desolata. Nos ergo dictum Episcopum coram Capitulo suo convenientes ut talibus resisteret injurijs & insolentijs ab eo exegimus juramentum, qui nostris obtemperans monitis & mandatis tactis sacro sanctis Evangelijs juramenti religione firmavit, ne deinceps advocatum aliquam annonam in principio messis extorque patiatur captiositates in placitis que vulgariter Vare dicuntur, hospitalitatum importunitates que herberge vocantur, exactiones in agros curtes domos si desolate fuerint ullatenus sustinebit, novum genus exactionis si forsan emergere contigerit reprimet & deponet Alijs autem insolentijs advocati & injurijs resistet prout poterit & tenetur. quod si prefatus advocatus insolentiam vel injuriam fecerit aliquam de predictis, Decanus assumptis aliquibus de Capitulo illatam injuriam Episcopo denuntiabit petens simpliciter ut

hanc

hanc faciat revocari vel verius emendari, Episcopus autem si hoc efficere non poterit infra quindecim dies a tempore denuntiationis computandos ex tunc advocatum cum suis officiatis excommunicatum publice denuntiabit & ab omnibus faciet evitari donec satisfaciat Ecclesie vel Ecclesiastice persone cui injurias irrogovit, hoc Episcopus tactis sacrosanctis Evangeliis sacramento corporaliter prestito se facturum & servaturum in facie Capituli repromisit. Acta sunt hec Anno Gratie Millesimo ducentesimo tricesimo secundo. Id. Decembris. 13. Dec.

IX.

FRATERNITAS INTER ECCLESIAM MYNDENSEM ET SWERINENSEM.

Venerabili in Christo Patri ac Dño Episcopo Preposito Decano totique Capitulo Mindensis Ecclesie *R.* Dei Gratia Episcopus Prepositus Decanus totumque Swerinense Capitulum cum devotis Orationibus sincere dilectionis affectum, Licet eos quos Christi nectit amor terrarum spatia dividant & locorum separet distancia, semper tamen eos & mentis trahit affectio & ligat vinculum caritatis. Audita igitur fama honestatis & religionis que in Ecclesia vestra geritur in societatem & fraternitatem vestram recipi & vos in nostram recipere concupivimus supra modum sicut etiam

ut

ut littere veſtre patentes nobis miſſe declarant, nos cognovimus affectaſſe, unde ſcire debet venerande Univerſitatis veſtre diſcretio quod fraternitatem ipſam hinc inde cupitam libenti animo & unanimi conſenſu vobiscum inimus ita ut ad debitum fraternitatis hujusmodi communiter in alijs Eccleſijs conſuetum mutuo Vobis tam in vita quam in morte deinceps teneamur. Datum *Suerin* Anno Domini Milleſimo ducenteſimo quinquageſimo ſeptimo Menſe Novembri.

X.

SUPER CANONICIS ALIBI RESIDENTIBUS.

W*idekindus* Dei gratia Epiſcopus & Prepoſitus *Wernerus* Decanus totumque capitulum Minden: omnibus hoc ſcriptum viſuris in perpetuum. Eccleſie noſtre ſtatuta & conſuetudines honeſtas & approbatas irrefragabiliter obſervari cupientes non mutando quicquam vel ſtatutis priſtinis in aliquo derogando, ſed ambigua pocius explanando propter rerum, perſonarum ac temporum varietates ſtatutis anterioribus additiones quasdam ſtatuendo duximus annectendas, harum quippe addicionum cauſa eſt efficiens, quod plures preter ſolitum in Eccleſia noſtra ſunt canonici, qui alias meliora & uberiora obtinentes beneficia reſidentiam debitam & conſuetam nobiſcum facere non poſſunt, quos quia plerique nobiles ſunt & viri litterati, indecorum eſſet cre-

bris claustralis discipline stimulis coartari & ex parte altera non leve residentibus sit eorum absentiam equanimiter dissimulare, attendentes summopere fore necessarium turbacioni & discordie utrobique pro posse cavere maturo consilio & unanimi consensu statuimus & prefati Canonici alias beneficiati propter causas predictas tali gaudeant libertate, ut cum eis placuerit veniant, & cum voluerint libere recedant, ita tamen quod eis nobiscum existentibus prebende eorum tunc pro tempore sicut nobis integraliter amministrentur, ipsis vero recedentibus prebendarum fructibus absentie tempore careant & in communes usus capituli convertantur. De fructibus vero prebendis annexis Obediencijs videlicet decimis & hujusmodi taliter duximus statuendum, ut qui eos habere voluerint, in vigilia Johannis Baptiste in Capitulo residenciam per circulum anni proxime sequentis protestentur & faciant alioquin fructibus ipsis eciam careant eis in usus Capituli similiter convertendis, talibus tamen sic per annum continuam residenciam facientibus per Episcopum & Capitulum licentia poterit concedi una vice in anno abessendi per sex septimanas infra quas si reversi fuerint, detrimentum aliquod non pacientur in Obediencijs vel decimis supradictis. Si qui autem protestationem facientes ut superius est expressum, decimas vel obediencias in suos usus converterint & postea quod protestati sunt, non adimpleverint, tales nec ad prebendas nec ad annexa pre-

bendis

bendis de cetero admittantur, donec quod perperam receperunt ex toto restituant. Ad horum autem observanciam utrobique *W.* Decanus. *L.* Archidiaconus in *Osen*, Magister *Ricbertus*, *Heinricus de Slon*, *Ludolphus* Cellerarius, *Wydego*, *Gerhardus* Cantor *Cono* Scolasticus *Bruno* de *Spenthovia*, *Johannes* de *Bucka*, Magister *Geroldus* Decanus Hildesemensis, *Heinricus de monte*, *Conradus de Wardenberg*, *Jordanus de Callendorpe*, *Conradus Decanus* sancti *Martini*, *Otto* Prepositius sancti *Johannis Albertus Sprick*, *Rymannus de Slon*, *Gherardus de Hervordio Otto* Decanus Bremensis, *Arnoldus* de *Schinna*, *Bertoldus* de *Vrekenhorst*, *Hermannus* de *Hoya* nobis *W.* Episcopo sub obediencie debito se manualiter astrinxerunt emancipandis deinceps id ipsum facturis. Acta sunt hec Anno Domini Millesimo ducentesimo quinquagesimo octavo. Scriptum presens super predictis Episcopali & Capituli sigillis duximus roborandum.

XI.

DE FRATERNITATE INTER ECCLESIAM FULDENSEM ET MINDENSEM.

Venerabilibus Dominis & confratribus in Christo carissimis Dño *Wedekindo* Mindensi Episcopo Decano totique ejusdem Ecclesie Capitulo *Heinricus* Dei gratia Fuldensis Ecclesie Abbas Decanus Prepositus totusque ejusdem loci conventus devotas orationes & fraternam in Domino carita-

tem. Ordinavit non incongrue omnium creatrix ſapientia ut ea que ad decorem Domus Dei & perpetuam ſalutem fratrum tam futurorum quam preſentium in ea Domino famulantium felici memoria contrahuntur non ſub levitate tranſeant ſed a cunctis Chriſti fidelibus ibidem Domino militantibus pie devotionis ſollicitudine memoriter obſerventur, cum igitur in Chriſto dilectiſſimi Domini vera fraternitas inter vos & nos a Venerabilibus predeceſſoribus veſtris & noſtris felicis memorie prelatis ab antiquo contracta nequaquam oblivioni tradenda ſit, ſed potius felici memorie perpetuo commendanda, Nosque ad fidelem obſervantiam ejusdem fraternitatis benivoli ſimus & ſemper fuerimus ad petitionem veſtram nuper nobis porrectam ſuper innovanda perpetua fraternitate noſtra ad invicem fideliter obſervanda Nos pro parte noſtra nichil novi vobis reſcribimus quaſi antiqua nulla fuerit, ſed ſi quid forte per predeceſſorum noſtrorum vel noſtram deſidiam de obſervatione antique fraternitatis inter vos & nos jam dudum contracte hactenus neglectum eſt aut oblivioni traditum invenitur, ut ex nunc in antea majori memoria convaleſcat ad emendam & correctionem tam futurorum quam preſentium utrobique fratrum & Dominorum noſtrorum predictam fraternitatem ut ſepe dictum eſt ab antiquo inter vos & nos contractam tenore preſentium duximus recenſendam & ſecundum modum atque debitum fratrum ſpiritualium inter vos & nos ex nunc in antea omni virtutum exercitio & beneficiorum

ora-

orationum atque gratitudinum largitate perpetuo cupimus obſervari, ſtatuentes ut cum nobis de obitu aliquorum fratrum veſtrorum innoteſcere contigerit, triginta miſſe ab omnibus communiter & a quolibet ſacerdote privatim tres & ab inferioris ordinis fratre tria pſalteria pro ejus requie decantentur eadem viciſſitudine nobis & fratribus noſtris defunctis a vobis laudabiliter obſervata. Datum *Fulde* anno Domini Milleſimo ducenteſimo quinquageſimo nono in craſtino Jacobi Apoſtoli.
26. Julij.

XII.

SUPER FRATERNITATE INTER ECCLESIAS MONASTERIENSEM ET MYNDENSEM.

Venerabili in Chriſto Patri Domino Epiſcopo nec non honorabilibus viris & dilectis Decano totique Capitulo Eccleſie Mindenſis G. Dei gratia Prepoſitus & poſtulatus in Epiſcopum Monaſterienſem *Hermannus* Decanus totumque ejusdem Monaſterienſis Eccleſie Capitulum cum devoto ac voluntario obſequio perpetuam in Domino caritatem. Cum prophetico atteſtante preconio bonum & jocundum ſit habitare fratres in unum & Monaſterienſis ac Mindenſis Eccleſie ratione unius juris videlicet Colonienſis Metropolis ſpirituales in Domino ſint ſorores, nos advertentes & honeſtati ac utilitati utriusque Eccleſie plurimum expedire, ut

etiam inter Capitula & perſonas earum mutue fraternitatis vinculum ſit contractum, concordi conſilio & unanimi conſenſu decrevimus & ſtatuimus & in perpetuum decretum eſſe volumus & ſtatutum, ut inter veſtram noſtramque Eccleſiam inviolabilis fraternitatis unio de cetero conſervetur, ita videlicet ut cum fratres ſeu Canonicos Eccleſie veſtre ad nos tranſire contigerit, prebendam ſuam apud nos recipiant & omni benivolentia honorentur ſecundum conſuetudinem alijs confratribus noſtris hactenus obſervatam. Item poſtquam obitus fratrum veſtrorum in Capitulo noſtro fuerit nuntiatus, fiat quod pro alijs confratribus noſtris defunctis communiter fieri conſueverit, & ne hec a memoria futurorum alicujus oblivionis ſerra abradantur inpoſterum preſentem cartulam inde conſcribi & ſigillorum noſtrorum munimine fecimus roborari. Datum *Monaſterij* Anno Domini Milleſimo ducenteſimo ſexageſimo primo. Nona Kalend. Auguſti. (24. Julij.)

XIII.

SUPER OCTAVA NATIVITATIS MARIE &c.

In nomine ſancte & Indivídue Trinitatis. *Gerhardus* Dei gratia Decanus totumque Mindenſis Eccleſie Capitulum omnibus hoc ſcriptum audituris ſalutem in auctore ſalutis. Noverint univerſi quod cum Dñus *Goswinus* Eccleſie noſtre vicarius

carius Zelo devotionis accenſus octavam Nativitatis Domine noſtre in Eccleſia noſtra ſolempniter celebrari obtinuiſſet, conſolationem decem & novem ſolidorum ad ejusdem feſti celebrationem inſtituit annuatim quorum ſolidorum novem de quodam macello in foro decem vero de bonis in *Elſſledhe* annis ſingulis perſolventur. Diſtributionem autem predicte conſolationis taliter ordinavit, ſcolaribus ad prandium ſolidum unum, octo denarios ad nocturnalem candelam campanarijs quatuor denarios reliqui decem & ſeptem ſolidi inter Canonicos & vicarios qui preſentes fuerint equaliter dividentur & hoc vicarius qui domum ejusdem *Goswini* juxta murum inhabitaverit, ſpecialiter promovebit, ut autem hec impoſterum inviolabiliter obſerventur, ſigillum noſtrum preſentibus apponendum duximus ad robur perpetue firmitatis. Datum & Actum *Minde* anno Domini Milleſimo ducenteſimo ſexageſimo quarto, *Benedicti* Abbatis.

21. Martij.

XIV.

SUPER QUATUOR SOLIDIS DANDIS IN DIE GORGONII PER MONASTERIUM DE LEVERN.

Cono* Dei gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus univerſis preſentem paginam inſpecturis eternam in Domino ſalutem. Quia breves dies hominis ſunt, ea

* Cono obiit an. Domini MCCLXV. in feſto Cathedræ S. Petri Apoſtoli.

ea que geruntur apud homines cito cadunt a memoria, unde necessarium est ut que laudabiliter geruntur, ne pereant, scriptis & testibus eternentur, hinc est quod ad noticiam universorum cupimus pervenire, quod *Wiscelus* miles dictus *Wulff* in consecratione Ecclesie Monasteriensis Concanonicis nostris & ministerialibus Ecclesie nostre presentibus qui ad consecrationem dicte Ecclesie nobiscum advenerant, ad nostram accedens presenciam & domum unam in *Blasne* quam a nobis & a Preposito nostro majori tenebat in feodo in manus nostras libere resignavit & suppliciter petivit ut proprietatem dicte domus cum omnibus attinentijs dilecte nobis Ecclesie beate *Marie* virginis in Levern conferre propter Deum libere dignaremur, nos igitur Ecclesie nostre Canonicorum habito consilio pariter & consensu eandem domum cum omnibus attinentijs preter pascuis & silvis sine jugo advocatie dilecte nobis Ecclesie beate *Marie* virginis in Levern contulimus in proprium quiete & pacifice perpetuo possidendam videlicet hac apposita pactione ut quicumque pro tempore jam dicte Ecclesie fuerit Prepositus quatuor solidos annuatim gravis monete ab eadem domo in die beati *Gorgonij* ad prebendam fratrum nostrorum persolvat, ut autem hec rata permaneant & inconvulsa presentem paginam exinde confectam cum sigilli nostri munimine & Capituli in testimonium validum erogamus.

XV.

XV.

SUPER INVITATORIO IN VIGILIIS CANTANDO.

Cono Dei gratia Mindensis Episcopus omnibus hoc scriptum visuris salutem in Domino sempiternam. Quoniam ea que pietatis intuitu statuuntur, robur perpetue firmitatis convenit obtinere, presenti scripto protestamur, quod nos ob memoriam omnium antecessorum nostrorum Episcoporum devotius recolendam de Capituli nostri consilio & consensu perpetuum fecimus statutum ut in singulis magnis vigilijs in memorijs Episcoporum solempniter cantetur *Venite* cum Invitatorio *circumdederunt*, pro quo eidem Capitulo nostro dedimus bona in Erckenberg cum omnibus attinentijs suis pleno jure que quondam bone memorie *Wilhelmus* Episcopus frater noster cum alijs bonis & ministerialibus a nobilibus de *Oldenburg* emptionis titulo Mindensi Ecclesie comparavit que postea a *Johanne* Episcopo nobili viro Domino *B.* de *Lo* & *Hermanno* de *Buren* militibus usque ad tempora nostra pro viginti marcis fuerant obligata, de quorum manibus nos eadem bona pro dicta summa pecunie redimentes Capitulo nostro ob caussam premissam contulimus liberaliter perpetuo possidendam hoc adjecto, ut anniversarium obitus nostri diem in missa & vigilijs solempnibus devote peragant, de bonis ipsis consolationem congruam recepturi. Ut autem hec apud successores nostros robur obtineant perpetue firmitatis, dedimus eis

B 5 pre-

presens scriptum sigilli nostri munimine robortum. Datum *Minde* anno Domini Millesimo ducentesimo sexagesimo sexto secunda feria post Dominicam *Invocavit*.

15. Febr.

XVI.

SUPER ECCLESIA IN HALLE UNITA SCHOLASTERIE.

Frater *Otto* miseratione divina Mindensis Ecclesie Episcopus Universis Christi fidelibus presentes litteras audituris. In stadio hujus mundi sic currere ut vitam perpetuam comprehendant officij nostri debitum requirit ut non tantum personis verum etiam prelaturis intendamus ac dignitatibus per quas venerabilis mater nostra Mindensis sustentetur & regatur Ecclesia, ita ut non solum in membris suis pulchra & decora immo verius terribilis appareat veluti castrorum acies ordinata. Sane cum consideratione pia . . nostre intuemur Ecclesie Scholasteriam invenimus redditibus adeo tenuem ut ad ipsius honera sue minime sufficerent facultates. Quare una de consilio ac consensu nostri Capituli in persona Sigehardi nunc nostre Ecclesie Scholastici liberaliter dedimus ipsi Scholasterie in jus perpetuum Ecclesiam in *Halle* cum jure patronatus & ipsam univimus cum prefata Scholastria, ita ut amodo unum sint beneficium, & cum Schola-

lastriam vacare contigerit, quod nos vel successores nostri qui pro tempore fuerint utraque conjunctim pro uno beneficio conferemus, obeunte autem *Godefrido* Rectore dicte Ecclesie Scholasticus receptis synodalibus quemadmodum faciet in antea in ipsa ecclesia perpetuum instituet vicarium, qui curam animarum ab Episcopo recipiet & obedientiam ei faciet manualem. Ceterum ipse Scholasticus de redditibus ipsius Ecclesie tunc Vicario assignabit ut exinde commode sustentari valeat & quod ecclesia debitis obsequijs non fraudetur. Residuum vero quod superfuerit de ipsis redditibus Scholasticus in supplementum defectum sui officij libere retinebit. Preterea nolumus quod occasione hujus donationis seu statuti Scholasteria sectionem aliquam vel detrimentum in bonis aut redditibus hactenus habitis patiatur. Hec itaque omnia supradicta de unanimi consilio voluntate ac consensu nostri Capituli ordinavimus & statuimus, que etiam presentis scripti patrocinio confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre donationis seu confirmationis paginam infringere vel ei ausu temerario contra ire, siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Testes hujus rei sunt *Gherardus* Decanus *Ludolphus de Pedese Henricus* Custos *Ludolphus* Cantor *Wedego* sancti *Martini* Prepositus *Bruno de Spenthove Johannes de Bucka Conradus* Prepositus sancti *Johannis Jordanus* de *Callendorpp Albertus Sprick Reinhardus de Slon Gherardus*

dus de Herverdia Arnoldus de Schinna Gherardus de Bastorpp Volquinus de Schalkesbergh Hertbertus de Mandeslo Canonici nostre Ecclesie & alij quam plures. Ut igitur hoc salubre statutum in suo firmius robore perseveret, presentem litteram super eo conscriptam tam sigillo nostro quam nostri Capituli duximus roborandam. Actum & Datum *Minde* Anno Domini Millesimo Ducentesimo sexagesimo nono, Tertio nonas Junij Pontificatus nostri anno secundo.

3. Junij.

XVII.

SUPER UNA CURIA IN NAMMEN DEPUTATA AD ALTARE B. VIRGINIS.

T*h*. Prepositus. G. Decanus totumque Capitulum Mindensis Ecclesie omnibus hoc scriptum visuris salutem in Domino sempiternam. Ea que pietatis intuitu a providis & Deo devotis predecessoribus nostris rationabiliter & utiliter fuerint ordinata merito pro ipsorum antecessorum memoria firmius retinenda atque pro imitationis exemplo posteris relinquendo scripturarum testimonio perhennantur, Hinc est quod ad notitiam tam presencium quam futurorum cupimus pervenire, quod cum bone memorie *Conradus* sancti *Martini* Mindensis Prepositus medietatis curtis unius in villa *Nammen* site Nobis & Capitulo nostro & *Nicolaus*

per-

perpetuus Ecclesie nostre Vicarius alteram medietatem curtis ejusdem cum omnibus suis pertinentijs a *Nicolao* dicto de *Herdessen* famulo pro triginta octo marcis emptionis titulo compararet felicis recordationis Episcopus *Widekindus* qui tunc Preposituram Ecclesie nostre Superioris auctoritate tenebat recepta libera resignatione curtis ipsius a prefato *N.* famulo proprietatem ejus liberaliter contulit ecclesie nostre quiete & pacifice possidendam, hoc adjecto quod si dictus *N.* famulus infra decem annos recuperare posset eandem pro summa pecunie quam acceperat & pheodi rehabendi & curtem recuperandi haberet liberam facultatem, quibus elapsis quatuor marce sibi vel suis heredibus adderentur ut sic emptio ipsa perpetuo firmaretur & predicta conditio exspiraret. Postmodum vero sepedictus *N.* famulus omne jus hujusmodi conditionis in Johannem de Vorebom militem sororium suum transtulit qui receptus a nobis duodecim marcis argenti omni juri quod sibi in dicte curtis recuperatione competebat una cum *Jutta* uxore sua & heredibus suis cessit & in manus venerabilis Patris Dñi *Ottonis* Episcopi nostri qui etiam Prepositurам Ecclesie nostre tenebat multis astantibus libere renuntiavit. Post hoc uxor sua *Jutta* predicta coram honorabili viro *Th.* Preposito nostro etiam juri suo si quod in curte ipsa habuerat sponte cessit, qui donationem ante factam ratam habens & gratam sicut predecessores sui fecerant similiter approbavit. Nos itaque pium prefati *N.* vicarij nostri propositum attendentes eo quod Christum sibi facere

decre-

decrevit heredem medietatem ſepedicte curtis que ad Capitulum noſtrum pertinebat, ſicut ſuperius eſt expreſſum eidem pro viginti quinque marcis ut deſideravit vendidimus nichil nobis juris reſervantes, poſtmodum in eadem de qua pecunia dicti *C.* Prepoſiti ſancti *Martini* & *Florentij* dicti *Boleman* quondam concanonicorum noſtrorum conſolationes inde debitas procuravimus, ſingulis annis dari, ſepedictus vero *N.* vicarius ad altare B. *Marie* Virginis eccleſie noſtre cujus vicarius exiſtit predictam curtem cum omnibus attinentiis ſuis in dotem perpetuam contulit & ſolicite collocavit pie ordinans & provide adiciens quod inde fiant due conſolationes capitulo noſtro de duabus marcis una videlicet in Anniverſario parentum ſuorum patris matris & fratris ſui quos in fraternitatem noſtram recepimus quam quoad vixerit per ſe dabit. Alteram vero Vicarius qui in vicaria ſibi ſucceſſerit in Anniverſario ipſius *Nicolai* vicarij dabit una cum ante dicta conſolatione & quicquid de bonis predictis excreverit in uſus ſuos convertat. In contractu autem predicto adjectum eſt, quodſi dictus *N.* Vicarius infirmitate vel alia neceſſitate cogente ſuum beneficium reſignaret curtem predictam ubicumque manſerit integraliter retinebit & conſolationem quam preſentibus ſuis conſtituit ſolvat Capitulo annuatim, ut autem predicta permaneant rata & robur obtineant debite firmitatis preſens ſcriptum inde confectum Venerabilis Patris & Dñi Epiſcopi *Ottonis Th.* Prepoſiti noſtri & capituli ſigillis fecimus communiri. Hujus rei teſtes ſunt

Flo-

Florentius Wichgravius *Conradus de Ufflen* & *Thidericus* filius ſuus, *Richardus vulpis*, *Hinricus de Dungherden Gherardus* & *Conradus* de *Lutteren* fratres *Johannes de Borchuſen* milites *Wiſcelus de Rathere Johannes Block Arnoldus de alta platea Rodolphus de Holthuſen Godeſcalcus de Bordere Henricus de Nyenburgh Hermannus* de *foro Wernherus Meinricus* & *Ludolfus de Hasle* fratres burgenſes & alij quam plures. Datum & Actum *Minde* Anno Domini Milleſimo Ducenteſimo ſeptuageſimo in die ſancti Georgij Martiris.

23. Apr.

XVIII.

SUPER CERTIS REDDITIBUS IN DIE SILVESTRI.

Frater *Otto* Divina permiſſione Mindenſis Eccleſie Epiſcopus omnibus preſens ſcriptum viſuris ſalutem in Domino. Noverint tam poſteri quam preſentes quod cum *Johannes* dictus *Durekopp* aream ſitam juxta *Bellerſen* quam a nobis in pheodo tenuerat nobis libere reſignaſſet, nos ad petitionem dilectorum *Godefridi* & *Johannis* Eccleſie noſtre Camerariorum, qui ipſam curiam ſuis denarijs comparaverunt unanimi conſenſu ac voluntate Decani & totius Capituli accedente libere contulimus & aſſignavimus ipſam Camerarijs eorundem ab ipſis & eorum ſucceſſoribus perpetuo poſſidendam

dam & ipſius curie proventus inter ſe ſingulis annis equaliter dividendos hoc adjecto quod *Albertus* Clericus ejusdem *Godefridi* filius quod nos ratificamus, quamdiu vixerit, poſt mortem *Godefridi* predicti portione que ipſum de prefata curia contingit pacifice gaudeat & quiete & idem *Albertus* dabit ſeptem ſolidos & ſex denarios de eadem curia in die *Silveſtri*, *Alberto* vero defuncto quicunque pro tempore ad officium camere fuerint inſtituti in die beati *Silveſtri* dabunt quindecim ſolidos Dominis & Vicarijs qui Divinis interfuerint, unde novem lectiones in eadem nocte ad matutinas perpetuo ſunt legende. Ne igitur hec noſtra collatio ſeu aſſignatio de voluntate ac conſenſu Decani & totius Capituli noſtri rite facta a nobis quod abſit aut noſtrorum aliquo ſucceſſorum retractari valeat impoſterum vel infringi, noſtrum & Eccleſie ſigillum preſentibus apponi fecimus in teſtimonium & robur debite firmitatis. Datum Anno Domini Milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo, ſabbato poſt Paſcha.

19. Apr.

XIX.

XIX.

SUPER CONSOLATIONE DANDA DE BONIS IN BORDERE.

Frater *Otto* permiſſione Divina Mindenſis Eccleſie Epiſcopus Omnibus hoc ſcriptum viſuris ſalutem in omni ſalutari. Cultum divinum ampliare volentes bona que comparavimus in *Bordere* a quodam *Ludolfo* nomine filio *Reinhardi* Mindenſi Capitulo conferimus in hunc modum, ut ſingulis annis in ſabbato proximo ante Dominicam *Circumdederunt* quando deponitur *Alleluja* cuilibet Canonicorum qui preſens fuerit niſi cauſa probabili abeſſe noſcatur ad Conſolationem detur unus ſolidus denariorum, cuilibet vicariorum dentur tres denarij, Scolaribus unus ſolidus pro prandio in Scholis & unus ſolidus inter Camerarios & inter illos qui fuerint in Organis & campanarios dividatur, ponatur etiam nocturnalis candela cerea & veſpere cum reſponſorio & magna pulſatione & matutine cum novem lectionibus & cetere hore *de beata virgine Maria* & miſſa cum *alleluja Virga Jeſſe* & *ſequentia Ave preclara* ſollempniter celebrentur & ut hec rata permaneant preſentes litteras noſtro & Eccleſie noſtre ſigillis fecimus communiri. Datum Minde Anno Gratie Milleſimo Ducenteſimo ſeptuageſimo quarto. Id. Decembris.

13. Dec.

XX.

QUI FECERIT SE IN LOCUM VIVENTIS INSTITUI, NULLUM OBTINEAT BENEFICIUM.

V*olquinus* Dei Gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus ad certitudinem preſentium & memoriam futurorum. Olim a ſanctis patribus noſcitur inſtitutum ut nullus ex clero in locum ordinetur viventis, ne quis deſiderare mortem proximi videatur, cum hoc etiam leges Gentilium condempnare curarent. ſane *Johannes de Belderſen* clericus & quidam alij premiſſe conſtitutionis aut contemptores aut immemores ſatagentes in locum viventium ſe inſtitui in noſtra Mindenſi Eccleſia de facto procuraverunt ſe ad beneficia non vacantia inſtallari, ne igitur facti perverſitas tranſeat preſumptoribus in exemplum, nos requiſito conſenſu ſingulorum de capitulo noſtro ſtatuimus & habita ipſorum omnium unanimi voluntate cum pene adjectione ſanximus ut quicunque talia de cetero ſuperſtitioſa adinventione preſumpſerit, idem preſumptor ut in eo in quo deliquerit puniatur nullum beneficium Eccleſiaſticum prebendam videlicet vel eccleſiam in Mindenſi civitate vel dioceſi amplius conſequatur, ſed penitus omni ſpe de acquirendo beneficio in predictis civitate vel dioceſi eo ipſo ſit privatus quod locum viventis taliter affectare preſumpſit. Hec quippe Conſtitutio ſub obedientia & fidei datione manualiter preſtita a ſingulis & omnibus Canonicis vallata & Confirmata

ta extitit nostrique ac supradicti Capituli sigillis munita facta est hec constitutio sabbato post Ascensionem Domini Anno ejusdem Millesimo ducentesimo LXXVIIII.

13. Maij.

XXI.

DE TRIBUS TALENTIS DANDIS AD CHORUM PER RECTOREM SANCTE CATHERINE.

Conradus Decanus & Capitulum Ecclesie Mindensis omnibus hoc scriptum visuris salutem in Domino sempiternam. Ad notitiam tam futurorum quam presentium cupimus pervenire, quod nos pensionem annuam trium talentorum denariorum Mindensium quam a Rdō Patre & Domino nostro *Volquino* Dei gratia Episcopo Mindensi comparavimus in Ecclesia Molenbecensi dilecto in Christo *Heinrico* presbitero capellano altaris sancte *Katherine* in nostra Ecclesia vendimus pro viginti marcis Bremensis argenti de quibus talentis duodecim solidi secundum voluntatem & ordinationem ipsius presbiteri dabuntur pro consolatione Dominis nostris & vicarijs qui presentes fuerint in missa pro defunctis in anniversario fel. rec. *Adolphi* quondam comitis in *Scowenberch* fundatoris altaris sancte *Katherine* predicti & due marce sibi quoad vixerit inter octavam sancti *Dyonisij* annis singulis persolventur, sed eo defuncto sumendi sunt octo solidi

 de

de duabus marcis ſolvendi ſuperſtiti ac addendi conſolationi jam dicte in anniverſario prefati Comitis *Adolphi* ut tunc deinceps viginti ſolidi in eodem anniverſario inter preſentes Canonicos & Vicarios aliqualiter *) dividantur, de duobus vero talentis reſiduis in anniverſario ipſi presbiteri emptoris & donatoris una candela nocturnalis-oblacio ad miſſam pro defunctis unus ſolidus Scolaribus octo denarios Camerarijs & Campanarijs tribuantur. Super exſtantibus denarijs inter ipſos Dominos & vicarios preſentes in miſſa pro defunctis equaliter dividendos, porro ſi ſupradictus Dominus noſter Epiſcopus vel Succeſſor forte ipſius predictam trium talentorum penſionem redimere vel recuperare voluerit, Nos viginti marcas Bremenſis Argenti reſtituemus ſupradicto presbitero, ut ipſe ſuperſtes de illis ordinet quod ſibi fuerit oportunum, ſed eo decedente de memoratis viginti marcis conſolationem faciet Dominis & vicarijs prout tunc ſibi & nobis viſum fuerit expedire. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum preſentibus eſt appenſum. Datum Anno Domini Milleſimo ducenteſimo octuageſimo ſecundo in octava Aſſumptionis beate Virginis.

22. Aug.

*) forſ. equaliter.

XXII.

XXII.

PRATERNITAS DE ORDINE PREDICATORUM.

Honorandis viris ac discretis & in Christo sibi Karissimis Dominis Preposito Decano Scolastico totique Capitulo Canonicorum Majoris Ecclesie in *Minda* Frater *Hinricus* fratrum ordinis Predicatorum per Theutoniam Prior Provincialis licet indignus, cum orationum frequentia prospere semper in Domino agere & valere. Postulationem vestram que de sincere fidei radice processit ad executionem debitam cupiens promovere tanto vobis quam acceperunt fratres nostri gratiam a Domino libentius administro quanto ad eam vestre devotioni communicandam vestri gratiosi favores nostris exhibiti fratribus me & ipsos artius obligarunt, ideoque vestre dilectioni omnium missarum orationum predicationum jejuniorum vigiliarum abstinentiarum laborum ceterorumque bonorum que per fratres nostri ordinis in provincia Theutonie Dominus fieri dederit participationem concedo tenore presentium specialem, volo insuper ut anime vestre recommendentur post decessum vestrum in nostro Provinciali Capitulo fratrum nostre Provincie orationibus, si vestri obitus ibidem fuerint nuntiati & injungantur pro vobis misse & orationes sicut pro fratribus nostris defunctis fieri consuevit. In cujus concessionis testimonium sigillum nostrum duxi presentibus apponendum. Datum *Breme* Anno

no

no Domini Millesimo ducentesimo Octuagesimo tertio secunda Kalend. Februarij.

31. Jan.

XXIII.

SUPER FESTO CONCEPTIONIS PERAGENDO &c.

Otto Prepositus C. Decanus totumque Mindensis Ecclesie Capitulum omnibus hoc scriptum visuris salutem in Domino sempiternam. Noverint Universi tam posteri quam presentes quod bone memorie *Bernardus* Archidyaconus in *Osen* dictus de *Rostorp* ad festum Conceptionis beate virginis *Marie* suumque Anniversarium patris sui ac matris simul & semel peragendum quadraginta marcas Ecclesie nostre contulit ob anime sue remedium & salutem, quam pecuniam quia in usus Ecclesie necessarios locavimus, ordinamus & observandum statuimus ut omni occasione postposita de prebenda fratrum absentium in predicto festo beate Virginis Marie due marce & in Anniversario ipsorum similiter due marce a nobis annis singulis ministrentur, & quamdiu memorate quadraginta marce ad bona comparanda locate non fuerint, talem ut dictum est ministrabimus pensionem, ad hoc autem nos Domino Episcopo & suo fratri Dño *Ludolpho* * nostro concanonico suis testamentarijs presentibus obligamus

* Ludolphus de Rostorp post Volquinum Episcopus factus.

mus ut infra quatuor annos a die conſcriptionis hujus facti cum predicta pecunia bona comparabimus quibus eadem conſolatio certo tempore peragatur, in ſupradicto autem feſto quilibet de ſex minoribus Canonicis recipiat ſex denarios, quilibet de duodecim vicariis ſex denarios, Scholares ſolidum ad prandium Campanarij & Camerarij quilibet eorum duos denarios, ſedecim denarij ad oblationem altaris & candelam, reliquum vero quod ſuperfuerit inter viginti quatuor Canonicos equaliter dividatur, & idem debet in ipſorum anniverſario obſervari, & ut hec ordinatio rata & inconvulſa permaneat, preſens ſcriptum ſigillo noſtre Eccleſie communivimus. Actum & Datum Anno Domini Milleſimo ducenteſimo octuageſimo quinto In die omnium Sanctorum.

1. Nov.

XXIV.

ORDINATIO INTER EPISCOPUM ET CAPITULUM.

In nomine Domini Amen. Anno ejusdem milleſimo ducenteſimo nonageſimo quarto menſe Septembri die duodecima Nos Capitulum Eccleſie Mindenſis conſtituti coram venerabili patre Dño noſtro *Conrado* ejusdem Eccleſie Mindenſis Epiſcopo in palatio Epiſcopali cum videremus ſtatum Eccleſie noſtre tam in Capitulo quam extra Capitulum per civitatem & dioceſim occaſione guerrarum & ſani conſilij defectu lugubrem miſerabilem

& infirmum de ipſius Domini noſtri Epiſcopi beneplacito & voluntate tactis ſacro ſanctis Dei evangelijs juravimus quod nos bona fide de ipſo Domino noſtro ſoliciti ipſi conſulemus atque juvabimus ipſum ut ſtatus ipſius & noſtre Ecclesie tam in Capitulo quam extra Capitulum auctore Domino in melius reformetur & quodſi ipſe noſter Dominus quod nequaquam credimus noſtris conſilijs ſalutaribus nollet acquieſcere vel ea nollet attendere nos invicem nobis aſtabimus & coram ſuo judice hoc conqueri debemus ac contra ipſum in judicio experiri. Item juravimus ſervare pacem omnimodam inter nos in noſtro Capitulo rancore & odio quantum poſſibile eſt & humana finit fragilitas, penitus relegatis. Et ſi aliquis Canonicorum noſtrorum aliquem queſtionis materiam adverſus illum Canonicum habuerit, ſuper hoc cum bona pace atque amicitia coram Decano in noſtro Capitulo querimoniam deponat vel alias coram judice competenti experiatur de jure ſuo & alius curialiter ſibi reſpondeat prout noſtri conſuetudo Capituli vel dictaverit ordo juris. Preterea juravimus quod ſi, quod non ſperamus, aliqua perſona cujuscunque preeminencie ſtatus condicionis aut dignitatis exiſtat etiam in Archi Epiſcopali ſeu Epiſcopali dignitate conſtituta alicui ex noſtris Canonicis quam infimo injuriam ſeu violentiam irrogare voluerit Nos omnes & ſinguli ipſi aſtabimus in proſecutione ſui juris nec ipſum relinquemus indefenſum, & quicunque ex noſtris Canonicis in hujusmodi defenſione nobiſcum eſſe noluerit Nos omnes

alij

alij contra talem in quantum de jure possumus, procedemus. Insuper juravimus quod a premissis nec timor nec amor nec premium nec odium nos avertent. In cujus rei evidentiam sigilla nostri Capituli & Canonicorum presentibus sunt appensa & ad habundantiorem cautelam subscriptio a quolibet Canonico facta.

Ego *Lodowicus* Prepositus juravi subscripsi & sigillavi.

Ego *Gheroldus* Decanus juravi subscripsi & sigillavi.

Ego *Johannes de Rodhenberge* juravi subscripsi & sigillavi.

Ego *Arnoldus* Cellarius juravi subscripsi & sigillavi.

Ego *Volquinus* Prepositus sancti *Martini* juravi subscripsi & sigillavi.

Ego *Ludolphus* Archidyaconus in Lubbeke juravi subscripsi & sigillavi.

Ego *Ghiso* Archidyaconus in Aledhen juravi subscripsi & sigillavi.

Ego *Lodowicus* Prepositus Ecclesie sancti *Johannis* juravi subscripsi & sigillavi.

Ego *Conradus* cum scribere non possem per ipsum *Lodewicum* subscripsi juravi per me ipsum & sigillavi.

Ego *Hinricus* per sepedictum *Ludolphum* subscripsi per me ipsum juravi, & quia sigillo careo sigillo Capituli contentus sum.

Ego *Jacobus* Cantor Mindensis juravi subscripsi & sigillavi.

Ego *Wedekindus de Osen* per eundem Cantorem subscripsi, quia scribere nescio, juravi per me & sigillavi.

Ego *Dethardus de Racbere* juravi & subscripsi.

Ego *Rychardus Vos* juravi & subscripsi.

Ego *Bernhardus de Monenghusen* juravi & subscripsi.

Ego *Johannes de Mandeslo* juravi & subscripsi.

Ego *Conradus Pado* juravi & subscripsi & sigillavi.

Ego *Gherardus* juravi subscripsi & sigillavi.

XXV.

REDDITUS TRIUM MANSORUM DEPUTATI AD ALTARE JOHANNIS BAPTISTE &c.

Ludolphus Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus omnibus hoc scriptum visuris salutem in Domino. Noveritis quod urgente nos & Ecclesiam nostram onere debitorum decimam in *Lesse* que pertinebat ad altare sancti *Johannis Ewangeliste* in Ecclesia nostra Mindensi vendidimus pro quinquaginta marcis Bremensis argenti, unde nos eidem altari recompensam debitam facere cupientes censum trium mansorum pertinentium quondam ad officium Wygravij quorum duo siti sunt in campo *Walnen* tertius in *Merteslo* sepedicto altari tribuimus permutationis titulo pro bonis venditis quibus fuerat ante dotatum, Census autem mansorum in

in Walnen eſt unus manſus videlicet Johannis quondam filij Jordani ſolvit ſedecim modios uſualis ſiliginis ſex ordei & ſex avene & tres modios cum dimidio avenatici bracei, dimidium marcam denariorum uſualis monete pro dimidio porco qui dicitur Specſwin tres ſolidos pro ove ſedecim denarios tres denarios manſus vero *Otberti* decem modios ſiliginis tres modios cum dimidio avenatici bracei dimidiam marcam tres ſolidos pro ove ſedecim denarios & tres denarios, Manſus vero in Merteslo duodecim modios ſiliginis & ordei tres cum dimidio avene unum porcum de tribus ſolidis & tres ſolidos pro ove ſedecim denarios & tres denarios. Conditionem tamen hanc adicimus, quod liceat nobis & noſtris ſucceſſoribus eundem cenſum ſi recuperare voluerimus, cum cenſu equivalente vel bonis alijs impoſterum permutare vel dare quinquaginta marcas Bremenſis argenti ad bona equivalentia comparanda. Hec facta ſunt ex conſenſu & voluntate noſtri capituli & tam noſtrum quam ipſius capituli ſigilla in teſtimonium preſentibus ſunt appenſa. Datum ad vincula beati *Petri* apoſtoli anno Domini Milleſimo ducenteſimo nonageſimo ſexto.

1. Aug.

XXVI.

SUPER UNO MANSO PROPE DALHOFF PERTINENTE SCHOLASTERIE.

Luldolphus Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus omnibus hoc scriptum visuris salutem in Domino, noveritis quod nos onere debitorum gravati pro necessitate nostre Ecclesie. viginti marcas pertinentes ad Scholasteriam nostre Ecclesie cum quibus bona ad eandem Scholasteriam comparari debebant, recepimus a dilecto in Christo *Borchardo* Scholastico & Canonico nostre Ecclesie ac emptionis titulo mansum unum situm in campo Mindensi juxta locum qui dicitur *Dalhoff* eidem *Borchardo* nomine Scholasterie assignamus pro eisdem tali tamen conditione adjecta quod nos vel nostri successores eundem mansum redimere poterimus quandocunque voluerimus pro eadem pecunie quantitate, hec quippe venditio de consensu nostri Capituli facta est & tam nostrum quam ipsius Capituli sigilla in hujus rei testimonium presentibus sunt appensa. Datum *Minde* anno Dñi Millesimo trecentesimo. feria quarta post octavas Penthecostes.

8. Jun.

XXVII.

SUPER UNO MANSO DICTO DAL-BREDDE ET UNO ORTO IN BRULONE* ET UNA AREA IN OVENSTEDE.

L*udolphus* Dei gratia Mindenſis eccleſie Epiſcopus ad certitudinem preſencium & memoriam futurorum bone memorie *Bernhardo de Roſtorpe* fratre noſtro carnali quondam noſtro concanonico & archidyacono in *Oſen* in extremis agente legante Capitulo noſtro Mindenſi quadraginta marchas ad conſolationem ſuam patris & matris ipſius ſive ipſorum anniverſarium in vigilia *Jacobi* ſimul & ſemel peragendum, ſimiliter feſtum conceptionis beate *Marie* Virginis ſolempniter celebrandum eisdemque quadraginta marchis receptis & in alios uſus neceſſarios eccleſie noſtre converſis tempore Domini *Volquini* predeceſſoris noſtri dum pro neceſſitate & utilitate ipſius noſtre Mindenſis eccleſie quidam ex Canonicis quidam ex militibus & quidam ex civibus Mindenſibus *Hervordie* in obſtagio jacuiſſent, nos ne pia voluntas decedentium & bona ſua eccleſijs legantium defraudetur unum manſum ſitum in campo Mindenſi qui dicitur Dalbrede & unum ortum ſitum in brulone qui fuerat quondam *Heinrici Sprunc* civis Mindenſis & unam aream cujusdam caſe ſite in *Ovenſtede* que fuerat *Arnoldi* quondam de *Ovenſtede* noſtro Capitulo ipſi Capitulo volenti & conſencienti pro eisdem quadraginta marcis donavimus cum proprietate juribus & ſervitu-

* vid. infra numerum XXXVI.

vitutibus quibuscunque ut de fructibus predictorum bonorum consolacio & festum conceptionis beate *Marie* secundum voluntatem & dispositionem *Bernhardi* fratris nostri supradicti annis singulis peragantur. In cujus rei testimonium nostrum & Capituli nostri sigilla presentibus sunt appensa. Datum anno Dñi Millesimo tricentesimo in die *Perpetue* virginis. (7. Mart.)

XXVIII.

STATUTUM SUPER ANNUIS CENSIBUS SOLVENDIS.

L*udolphus* Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus, ad certitudinem presencium & memoriam futurorum Prelatorum Capitulorum Monasteriorum sacerdotum & aliorum clericorum nostre Mindensiis Diocesis querelis frequentibus excitati de hominibus subcensualibus utriusque sexus quod ipsis censum statutis temporibus non persolvant, de Capituli nostri Consilio duximus statuendum, quod quicumque Censuales sibi utriusque sexus homines emphiteote villici seu alij quocumque nomine censeantur sive sint clerici sive laici cujuscumque ordinis status vel condicionis existant censum proventuum suorum Statuto termino non solverint & moniti infra quindecim dies de hoc non satisfecerint competenter, incurrant excommunicationis sentenciam ipso facto. In cujus rei testimonium nostrum & Capituli nostri sigilla

iá presentibus sunt appensa. Datum *Minde* in Die Purificationis Beate *Marie* anno Dñi Millesimo trecentesimo secundo.

2. Febr.

XXIX.

SUPER DUOBUS MANSIS IN CAMPO MYNDENSI AD OFFICIUM WIGRAVII.*

Ludolphus Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus omnibus hoc scriptum visuris noticiam rei geste. Noveritis quod cum Venerabilis Pater & Dñus *Volquinus* bone memorie quondam Episcopus Mindensis predecessor noster pro sua Mindensi Ecclesia fuisset gravatus onere debitorum duos mansos in campo Mindensi sitos ad officium Wiggravij pertinentes *Gotscalco de Annem* & *Johanni de Hemmyngbern* Civibus Mindensibus vendidit pro quadraginta marcis Bremensis argenti tali conditione adjecta, quod ipse vel sui successores eosdem mansos recuperare possent quandocunque vellent pro eadem pecunie quantitate, nos vero eosdem mansos recuperare volentes tale pactum cum *Everhardo de Holthus* & *Berta* matre sua inivimus ut ipsi predictos duos mansos redimant a supradictis civibus pro memorata pecunie quantitate & usufructum in ipsis habeant quamdiu vixerint pacifice & quiete

* Wigravius derivari videtur a Wick (eine Stadt) (& Grav) ein richter, Stadtrichter. Confer. Versuch des bremisch-niedersächsischen Wörterbuchs.

quiete & poſt deceſſum utriusque non alterius tantum predicti manſi ad noſtram Eccleſiam uſufructu extincto libere revertantur penſantes in hoc utilitatem noſtre Eccleſie ut ipſa in revocatione dictorum manſorum commodius conſolatur. Hec de conſenſu Capituli noſtri facta ſunt & in hujus rei teſtimonium noſtrum & ipſius capituli ſigilla preſentibus ſunt appenſa. Datum *Minde* in die beati *Bričtij* Epiſcopi & Confeſſoris anno Domini Milleſimo tricenteſimo ſecundo.

13. Nov.

XXX.

SUPER TRIBUS JUGERIBUS AGRORUM IN VILLA MERINGHE.

Nos *Geroldus* Mindenſis Eccleſie Decanus totumque ejusdem Eccleſie Capitulum omnibus preſens ſcriptum viſuris ſeu audituris ſalutem in vero ſalutari. Quoniam ea que geruntur in tempore ne ſimiliter labantur cum tempore ſolent litterarum teſtimonio perhennari. Noverint igitur tam preſentes quam poſteri Chriſti fideles univerſi, quod concanonicus noſter *Gherardus* dictus de *Baſtorpe* de conſenſu & voluntate tocius capituli noſtri religioſis viris Domino Abbati & Conventui Monaſterij Luccenſis dedit in concambium tria jugera agrorum in villa *Merincghe* pro tribus alijs jugeribus ſitis in campo ejusdem ville qui Lantghwant dicitur perpetuo poſſidenda. Ut autem hec

rata

rata permaneant & inconvulſa preſens ſcriptum ſigillo Capituli noſtri fecimus communiri. Actum & Datum *Minde* anno Domini Milleſimo tricenteſimo tertio in Craſtino nativitatis beati *Johannis Baptiſte*. (25. Jun.)

XXXI.

SUPER TRIBUS JUGERIBUS AGRORUM IN MERINGEN.

Nos frater *Leffhardus* dictus Abbas in *Lucka* omnibus preſens Scriptum viſuris ſeu audituris ſalutem in vero ſalutari, quia ea que geruntur in tempore, ne ſimul labantur cum tempore, ſolent litterarum teſtimonio perhennari, noverint igitur tam preſentes quam poſteri Chriſti fideles univerſi quod nos de conſenſu & voluntate Conventus noſtri honorabilibus viris Domino Decano totique Capitulo Mindenſis Eccleſie dedimus in concambium tria jugera agrorum ſita in villa Merincghe in Campo ejusdem ville qui lantgewant dicitur pro tribus jugeribus aliorum agrorum juxta ſupradictam villam ſita ad prebendam ſive obedientiam Domini *Gherardi* dicti de *Baſtorpe* Canonici Eccleſie ſupradicte pertinencia perpetuo poſſidenda. Ut autem hec rata permaneant & inconvulſa preſens ſcriptum ſigillo noſtro dedimus ſigillatum. Datum in *Lucka* anno Domini Milleſimo tricenteſimo tercio in Craſtino nativitatis beati *Johannis Baptiſte*. (25. Jun.)

XXXII.

SUPER TRIBUS DOMIBUS CIRCA SANCTUM JOHANNEM IN IMMUNITATE ECCLESIE MINDENSIS SITIS.

Omnibus presencia visuris cognoscere veritatem, quod nos *Hermannus* de *Mandeslo* Canonicus Mindensis & *Volkerus de Wyntbem* Civis Mindensis de communi consensu Capituli discordiam inter nos ortam super quibusdam domibus in area nostra claustrali edificatis taliter duximus ordinandam, quod idem *Volkerus* ob salutem anime sue & uxoris sue Capitulo Mindensi contulit domos supradictas in hunc modum quod supradictus Dñus *Hermannus* unam de illis domibus videlicet que est sita versus sanctum *Johannem* statim recipiat in suos usus sed locationem factam ratam teneat usque ad festum Pasche reliquas duas domos *Volkerus* & uxor sua quousque vixerint teneant sine censu annuali & in eodem statu predicte domus sicut in presenti habentur maneant, post obitum vero dictorum predicte domus ipsi *Hermanno* cedent libere & quiete absque omni contradictione heredum si quos haberent vel illi qui tunc temporis ipsam curiam tenet in recompensam vero nos Decanus & Capitulum damus predictis *Volkero* & *Margarete* uxori sue fraternitatem & participationem omnium bonorum que fuerint in ecclesia nostra pro animabus fidelium peragendis. In cujus rei testimonium Nos Decanus & Capitulum Mindense sigillum nostrum una cum sigillo consulum ad petitionem *H.* & *Volkeri* predictorum

dictorum presentibus duximus apponendum. Datum Anno Dñi Millesimo trecentesimo tertio.

XXXIII.

STATUTUM QUODDAM CONTRA TRANSGRESSORES CANONUM.

Godefridus Dei Gratia Mindensis Ecclesie Episcopus ad perpetuam rei memoriam, Vestigijs predecessorum nostrorum inherere volentes ipsorum statuta recensemus cum quibusdam additionibus & declarationibus in hunc modum. Ad reprimendum maliciam perversorum contra transgressores Canonum multe de novo pene tam in Lugdunensi quam in Herbipolensi Concilijs sunt statute, quarum aliquas ad presens recitare duximus ut earum periculis auditis attencius evitentur. Primum est quod parochiales Ecclesie non conferantur alicui nisi vicesimum quintum annum attigerit. Secundum est, quod nullus plures habeat curas animarum aut plures dignitates absque dispensacione Domini Pape aut plures prebendas vel beneficia simplicia in nostra diocesi sine nostre dispensacionis licencia speciali. Tertium est quod beneficiati in Ecclesijs curatis residenciam faciant personalem & ordines sacros recipiant infra annum alioquin beneficijs sint privati nisi juxta statuta canonica voluerint ad studium se transferre. Quartum est quod non teneant notorie concubinas, quia tales suspensi sunt ipso facto ac etiam beneficijs pri-

 vati.

vati. Quintum est quod illegitime natis non conferantur Ecclesie curate nec etiam ecclesias conducant, nec conducti Ecclesiastica sacramenta ministrent sine dispensatione Domini Pape. Sextum est quod nullus Ecclesiam seu prebendam aliquam vel beneficium Ecclesiasticum aut proventus ipsorum qui ad eum de jure pertinent in alterius prejudicium recipere aut retinere presumat & qui contra fecerint ipso facto sententiam excommunicationis incurrant & omnes consentientes eisdem tanquam participantes in crimine criminosis Septimum est, quod Universitates Civitatum & locorum aut consules sive Scabini qui prohibent ne aliquis conqueratur coram Ecclesiastico judice & statuta condunt contra clerum sive clericos & ecclesiasticam libertatem excommunicationis & interdicti sententias subeant ipso facto. Octavum est quod qui bona Ecclesiarum vacantium & clericorum decedentium mobilia sive immobilia diripere ac occupare presumpserint ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Nonum est quod qui Ecclesias vel monasteria bonis eorum vel beneficijs spoliant vel procurant spoliari vel aliter prosequuntur pro eo quod personas aliquas nolunt eligere in ecclesijs sive monasterijs sint excommunicati ipso facto. Decimum est, quod in Archidiaconatibus ubi clerici vel persone Ecclesiastice detinentur captivi presbiteri statim postquam ad noticiam ipsorum pervenerit in ipsis Archidyaconatibus tam diu cessent a divinis quousque ex dimissione talium captivatorum divina merito resumenda

da per noſtras litteras decernamus. Hec omnia ex Concilijs Lugdunenſi & Herbipolenſi collecta diſtricte precipimus ab omnibus fideliter obſervari, alioquin penas contra transgeſſores editas exequemur tempore oportuno. Inſuper etiam Capituli noſtri & omnium Prelatorum noſtrorum conſenſu accedente ſtatuimus quod omnes qui res Eccleſiarum vel monaſteriorum ſeu etiam clericorum rapiunt vel occupant violenter ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant & ad quamcunque parochiam civitatem vel munitionem eedem res rapte vel ſpoliate deferuntur ſive deducuntur vel etiam reponuntur, ſacerdotes parochiarum civitatum ſeu munitionum ſtatim ut eis conſtiterit, ceſſent a divinis quamdiu ibidem teneantur, prohibemus etiam ne clerici veſtibus ſciſſis a lateribus utantur, nec togis virgulatis in marginibus neque pilleis cum fertis ſuperius inſutis, ſed utantur habitu congruenti & tonſuras habeant clericales, monachi quoque Ordinis ſancti Benedicti in eundo & equitando habitum ſuum portent ſi penas latas & etiam per nos inferendas voluerint evitare. Datum *Minde* feria quarta poſt Remigij Anno Domini Milleſimo tricenteſimo quarto in ſynodo noſtra Epiſcopali. (7. Octobr.)

XXXIV.

FACULTAS REDIMENDI BONA WIGRAVII.

Nos *Godefridus* Dei gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus omnibus ad quos preſens ſcriptum

 vene-

venerit recognoſcimus quod Capitulo noſtro Mindenſi dedimus & in hijs ſcriptis damus facultatem & licentiam ut videlicet manſos & bona ad officium Wichgravij pertinencia que a laicis emptionis titulo tenentur quando & prout poſſit noſtro nomine reemat ſive recuperet a manibus laycorum reſervata nobis libera facultate apud ipſum Capitulum bona vel manſos hujusmodi ſicut ab ipſo reempta fuerint ad nos pro ſimili quantitate pecunie revocandum, pro cujus rei teſtimonio ſigillo noſtro preſentem litteram dedimus communitam. Datum *Minde* quarto Idus Marcij Anno Domini Milleſimo tricenteſimo ſexto. (12. Mart.)

XXXV.

QUOD BONA IN OWELHUSEN, HADDENHUSEN &c. VENDITA AB OFFICIO WYGGRAVII TANDEM REVERTANTUR AD ECCLESIAM.

Univerſis viſuris preſentia Johannes Miles nec non *Rempertus* & *Herbartus* famuli dicti *Dunel* ſalutem in eo qui eſt omnium vera ſalus. Quia voluntates hominum ſunt inſtabiles & memorie labiles ſolent eorum geſta litteris roborari, hinc eſt quod nos predicti recognoſcimus per preſentes quod bona que prefatus *Rembertus* frater noſter pro ſexaginta marcis Bremenſis argenti emptionis titulo comparavit a Venerabili Domino *Godefrido* Mindenſis Eccleſie Epiſcopo ſui capituli accedente aſſen-

affenfu fita in quatuor villis fcilicet *Oulbufen Haddenbufen Bygenbecke Upbufen* ad Officium quod Wichgrefameth vulgariter dici folet pertinencia ad vitam dumtaxat quatuor perfonarum fuam fcilicet & uxoris ejusdem *Ghertrudis* primo & poft eos *Johannis* militis fupradicti & filij fui *Remperti* nepotis memorati *Remberti* poft obitum omnium quatuor dictarum perfonarum ad eandem Ecclefiam integraliter & libere revertentur, proteftamur infuper quod *Rempertus* emptor predictus pretacte Ecclefie poteftatem tribuit quamdiu aliquis predictorum ufu fructuariorum in vita fuperftes fuerit eadem bona reemptionis titulo recuperandi pro quantitate pecunie pretaxate, fatemur nichilominus quod nullus heredum noftrorum in predictis bonis poftquam prenominate perfone quatuor ufufructum in eisdem habentes de medio fublate fuerint quicquam juris fibi poterit vendicare, In hujus recognitionis teftimonium figillum fratris noftri fepedicti Johannis Militis prefentibus apponendum duximus cum alio non utamur. Datum *Minde* Anno Domino Millefimo trecentefimo fexto, fexto Idus Augufti. (8. Aug.)

XXXVI.

SUPER CERTIS AGRIS SITIS CIRCA BRULONEM.

Nos *Godefridus* Dei gratia Mindenfis Ecclefie Epifcopus recognofcimus & tenore prefen-

cium protestamur, quod cum Magister *Jacobus* Canonicus Mindensis Archidyaconus in *Pattenbussen Wylhelmus* & *Bruno* fratres sui ejusdem Mindensis ecclesie Vicarij zelo devocionis accensi quindecim marcas Bremensis argenti pro remedio animarum suarum obtulissent capitulo nostro Mindensi humiliter exorantes ut dicta pecunia in bona immobilia converteretur, de quorum proventibus perpetua fieret consolacio fratribus pro eo ut annis singulis in octava omnium sanctorum ipsorum omnium sanctorum memoria in choro Mindensi cum solempnitate debita perpetuis temporibus ageretur, Decanus vero & Capitulum pie predictorum fratrum peticioni annuentes nobis preces suas attentius direxerunt rogantes ut ad hoc benivolum nostrum consensum adhibere dignaremur quod pecuniam predictam in agros nostros sitos inter brulonem * & curiam dictam graue ad officium Wychgravij pertinentes eis convertere liceret ad peragendum videlicet solempnitatem ut premittitur antedictam & consolationem fratribus de agrorum eorundem proventibus ministrandam, Nos igitur Decani & Capituli nostri predictorum precibus inclinati proprietatem predictorum agrorum & omne jus quod in ipsis hactenus habuimus predicto Capitulo nostro assignavimus ut perpetue possideant & ut ea que premissa sunt fideliter compleantur & ne super hijs imposterum scrupulosa questio valeat suboriri nostrum & Capituli nostri sigilla presentibus

* *Brulo*, Bruillium, brolium &c. pro campo eoque maxime arboribus consito muris aut sepibus cincto quam sæpissime sumitur.

bus ſunt appenſa. Datum *Petershagen* pridie Kalendas Auguſti Anno Dominice . . Milleſimo triceteſimo ſeptimo. (31. Jul.)

XXXVII.

QUOD EPISCOPUS POTEST BONA WIGRAVII RECUPERARE.

Nos *Volquinus* Prepoſitus *Heinricus* Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis proteſtamur quod licitum eſt Domino noſtro Capitulo vel ſuo ſucceſſori bona Wichgravij emptionis titulo recuperare a nobis prout nos eodem titulo predicta bona a laycis recuperabimus ob favorem Epiſcopi ne layci preſcriberent contra ipſum, & ſi facultate ſibi conceſſa recuperandi aliquid impedimenti obſtaret, nos ipſum ſervare tenemur indempnem, recuperatio autem cujuslibet manſi erit pro viginti marcis Bremenſis argenti prout nos ipſa recuperabimus a laycis ſicut ſuperius eſt expreſſum. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum majus preſentibus eſt appenſum. Datum in die *Stephani* protho martiris Anno Domini Milleſimo triceteſimo nono.

26. Dec.

XXXVIII.

CONCORDIA INTER EPISCOPUM ET CIVITATEM MINDENSEM.

Nos Dei gratia *Bernhardus* de *Lypp* Prepositus Ecclesie Padeburnensis Thesaurarius Ecclesie Mindensis & *Raynhardus* de *Vorenholte* miles recognoscimus & tenore presencium protestamur, quod super omnibus discordijs controversijs & inimicitijs inter Reverendum Dñum nostrum *Godefridum* Mindensem Episcopum ex una & Civitatem Mindensem parte ex altera undicumque hactenus existentibus concordiam & amiciciam tractamus & ordinamus quam ordinationem ipsi ex nunc & in antea una voce asseruerunt se inviolabiliter servaturos ita quod prefatus Dominus noster Episcopus ipsos cives Mindenses tanquam dilectos suos fideles & subditos a modo pro suo posse promovebit fideliter & defendet ipsique Mindenses eidem Domino Episcopo deinceps tanquam Domino suo fideliter astabunt obsequijs debitis & jura sua quantum in ipsis fuerit tuebuntur, in cujus nostre ordinationis & utriusque partis consensus testimonium presentem litteram sub sigillorum nostrorum testimonio dedimus communitam. Datum & actum *Minde* quarto Kalendas februarii Anno Domini Millesimo tricentesimo undecimo.

29. Jan.

XXXIX.

XXXIX.

SUPER CERTA DOMO CIRCA CURIAM WIGRAVII DATA AD ALTARE S. LAURENTII.

Gotfridus Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus ad perpetuam rei memoriam. Ad honorem Dei sancti *Petri* & sancti *Goorgonij* Patronorum Ecclesie nostre Mindensis & ad decorem ipsius Ecclesie domum quandam sitam prope curiam Wichgravij nobis vacantem per mortem laycorum qui eandem domum a nobis tenebant in feodo de consensu Capituli ymo verius ad preces ipsius Capituli vendidimus pro triginta marcis Bremensis Argenti *Wylhelmo* sacerdoti altaris sancti *Laurentij* in Ecclesia nostra Mindensi cum conditionibus infra scriptis, videlicet quod ipse & sui successores in perpetuum debeant providere ut due majores campane pulsentur in certis festivitatibus a nostro Capitulo in suo ordinario designatis. In cujus rei testimonium & Capituli nostri sigilla presentibus sunt appensa. Datum *Minde* in die *Dyonisij* Anno Domini Millesimo tricentesimo duodecimo. (9. Octobr.)

XL.

SEPARATIO PREPOSITURE S. MARTINI.

In nomine Domini Amen. *Godefridus* Dei gratia Episcopus Ecclesie Mindensis ad perpetuam rei

rei memoriam. Cum inter *Lodewicum* Prepositum Ecclesie sancti *Martini* Mindensis ex una & ipsius Ecclesie Decanum & Capitulum parte ex altera super administratione prebendarum ejusdem Ecclesie altricationis materia sepius verteretur, ipsi tamen pro communi bono ut omnis deinceps questionis ac dissenssionis materia tolleretur inter se pariter convenerunt & cum Capitulo Majoris Ecclesie super isto negocio sollempni tractatu prehabito tandem ex omni parte videlicet duos ex parte Capituli majoris Ecclesie duos ex parte ipsius Prepositi & duos ex parte Decani & Capituli sancti Martini Arbitros sive ordinatores in facto hujusmodi statuerunt qui plenaria hujus ordinationis potestate in se a partibus antedictis accepta de maturo & exquisito Consilio statuerunt ordinaverunt & ex virtute potestatis in hac parte sibi tradite pronunciarunt taliter amodo perpetuis temporibus observandum videlicet, quod administratio prebendarum Ecclesie sancti *Martini* predicti apud Decanum & Capitulum ibidem pleno jure perpetuo remanebit, nec prepositus ejusdem Ecclesie quicunque pro tempore fuerit, in eadem amministratione sibi juris vel quasi aliquid usurpabit, sed ijdem Decanus & Capitulum pro amministratione hujusmodi duodecim marcas Bremensis argenti suo Preposito annis singulis in octava beati Martini sub pena dupli persolvent itaquod quandocunque predictam summam ipso die octave sancti Martini predicte vel ante solvere neglexerint, ex tunc ad solutionem viginti quatuor marcarum Bremensis argenti suo Preposito de hoc an-

no

no pro tali negligentia nisi forte idem Prepositus penam hujusmodi mitigaverit, tenebuntur, salvo etiam eidem Preposito jure inpheodandi & prebendas Canonicorum una cum Decano pro ipsius ecclesie consuetudine assignandi & archidiaconatu suo cum omni jurisdictione spirituali prout ad eum ratione Prepositure dinoscitur pertinere, Officio vero scilicet pistoris & coci Ecclesie predicte quam primum ea vacare quocumque modo contigerit apud predictos Decanum & capitulum sancti Martini pleno jure perpetuo remanebunt, ut autem hec premissa prout statuta ordinata & pronuntiata fuerunt debitum sortiantur effectum nobis extitit a partibus antedictis humiliter supplicatum, ut ea per approbationem nostram dignaremur auctoritate ordinaria confirmare. Nos igitur attendentes quod secundum varietatem temporis statuta variantur humana ut futuris temporibus dissensionum ac litium occasio precludatur, ordinationem predictam juxta singulos articulos in ea premissos in hijs scriptis auctoritate ordinaria confirmamus & statuimus perpetuis temporibus observanda. In cujus nostre Confirmacionis & consensus partium predictarum ac aliorum premissorum omnium testimonium nostrum Capituli Majoris Ecclesie nostre *Lodewici* Prepositi supradicti & Capituli Ecclesie sancti Martini predicte sigilla presentibus sunt appensa, ordinatores vero premissorum fuerunt *Henningus* Decanus *Wedekindus* Prepositus Hamelensis *Hinricus* Prepositus sancti *Johannis* Mindensis *Hermannus* Archidyaconus in *Osen Wernerus*

nerus Archidyaconus in *Reme* & *Johannes* dictus *Scele* Canonici Ecclesie nostre predicte qui loco testium presentibus inseruntur una cum aiijs pluribus fide dignis. Actum ordinatum pronúntiatum & confirmatum duodecima Kalendas Maij Anno Domini Millesimo tricentesimo quarto decimo.
20. Apr.

XLI.

SUPER CASTRUM REGNEBERCH.

E*ngelbertus* Dei gratia Episcopus Prepositus Decanus & Capitulum ecclesie Osnaburgensis ad perpetuam rei memoriam, ut pax & concordia inter nostram & Mindensem ecclesias observentur, que inter easdem ecclesias & dioceses ex eo sunt multociens interrupte quod predecessores nostri Episcopi Osnaburgenses qui pro tempore fuerint partem ecclesie Osnaburgensis Castri *Renènberghe* aliquando nobilibus & interdum militibus aut alijs obligarunt ex quibus obligationibus captivitates & occisiones hominum incendia rapine occasiones litium & alia dampna inter nostram Osnaburgensem & Mindensem dioceses sepius evenerunt, Nos *Engelbertus* Episcopus Prepositus Decanus & Capitulum Ecclesie Osnaburgensis predicti cupientes quantum in nobis est hujusmodi dampnis & periculis precavere de Consilio & approbatione ministerialium & Civium nostrorum cum Rdõ Patre Dño *Godefrido* Episcopo Preposito Decano & Capitu-

pitulum ecclesie Mindensis ordinavimus & presentibus ordinamus fide corporali hinc inde prestita perpetuis temporibus observandum, quod nos vel successores nostri Episcopus Osnaburgensis qui pro tempore fuerit aut Prepositus Decanus seu Capitulum Ecclesie nostre Osnaburgensis partem dicti castri *Renenberge* ad ecclesiam nostram Osnaburgensem pertinentem absque consensu & voluntate Episcopi Mindensis qui pro tempore fuerit, nec non Capituli ecclesie Mindensis alicui deinceps quocunque modo non vendemus nec etiam obligemus, Item ordinatum est quod Episcopus Mindensis qui pro tempore fuerit & ecclesia Mindensis partem dicti Castri *Renenberghe* ad ecclesiam & diocesin Mindensem pertinentem cum omni jure antiquo pacifice tenebit & possidebit, & Episcopus Osnaburgensis qui pro tempore fuerit Prepositus Decanus & Capitulum ac Diocesis Osnaburgensis non impedient aliquibus modis Episcopum vel ecclesiam Mindensem quin partem dicti castri ad ecclesiam & diocesin Mindensem pertinentem teneant & possideant pacifice & quiete. Item est adjectum & ordinatum quod Episcopus Mindensis qui pro tempore fuerit ac ipsa ecclesia & diocesis Mindensis in parte prelibati castri ad eandem ecclesiam & diocesin Mindensem pertinentem edificare poterit licite de lapidibus & lignis prout utilitati ecclesie & diocesi Mindensi viderit expedire. In cujus rei testimonium nos Engelbertus Episcopus & nos Prepositus Decanus & Capitulum ecclesie Osnaburgensis predicti sigilla nostra presentibus duximus apponen-

ponenda. Datum Anno Dñi Millesimo tricentesimo quarto decimo in craſtino beati *Mathie* Apoſtoli. (25. Febr.)

XLII.

SUPER CAPELLA S. MAGNI.

Godefridus Dei gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus omnibus hoc ſcriptum viſuris noticiam rei geſte, noveritis quod *Hermannus de Wynthem* civis Mindenſis pia devocione ductus capellam de novo fundatam in clauſtro noſtro Majoris Eccleſie dotavit cum ſuis bonis videlicet cum curia in *Bulch* & quatuor manſis ad ipſam pertinentibus quos a *Bodone* milite dicto *Ouch Lodowico* fratre ſuo *Johanne Lodovico* & *Bodone* filijs dicti *Bodonis* militis ſua pecunia comparavit ſcilicet quinquaginta marcis Bremenſis Argenti & cum uno manſo ſito apud predictam curiam in *Bulch* quem ſua pecunia comparavit ſcilicet duodecim marcis Bremenſis argenti & fertone * ab *Ottone* milite & *Ludolpho* filio ſuo dictis *Trepel*, preterea vicarij & alij de altaribus beneficiati in eccleſia noſtra Majori ortum unum ſitum in *Baſtorpe* quem comparaverunt de elemoſinis Geroldi quondam Decani & *Johannis* de *Hegerhuſen* quondam civis Mindenſis applicuerunt eidem cappelle ut in anniverſario *Gheroldi* vicarijs & beneficiatis noſtre eccleſie undecim ſolidi miniſtrentur, in anniverſario Johan-

* Ferto quarta pars marcæ.

Johannis miniſtrentur tredecim ſolidi, triginta ſacerdotibus ſcilicet duobus ſacerdotibus vicarijs in choro ſacerdoti altaris ſancti *Johannis Ewangeliſte* ſancte *Anne* ſancte *Marie* altaris antiqui, ſancte *Marie* altaris novi ſancti *Laurencij* ſancte *Katherine* ſanctorum *Johannis* & *Pauli* ſancti *Michaelis* ſanctorum *Cosme* & *Damiani*, omnium ſanctorum ſacerdotibus altarium & ſacerdoti altaris ſancte crucis dabit duplicem porcionem, In eccleſia ſancti *Martini* dabit duobus vicarijs ſacerdotibus in choro ſacerdoti ſancti *Nicolai* & ſacerdoti capelle ſancti *Bartholomei* & capellano ſancti *Spiritus* in foro. Item quatuor ſacerdotibus apud Eccleſiam ſancte *Marie* ſi ibi fuerint, Item duobus ſacerdotibus eccleſie ſancti *Johannis Ewangeliſte*, Item plebano ſancti *Symeonis* Item ſancti *Georgij* ſancti *Johannis Baptiſte* & leproſorum Capellanis, quos denarios capellanus dicte nove capelle inſtitutus a decano qui pro tempore fuerint colliget & in predictis anniverſarijs miniſtrabit, & ſi aliquid reſiduum fuerit idem capellanus pro labore ſuo poterit retinere, capellanus etiam qui pro tempore fuerit omnibus diebus privatis miſſam debet legere pro defunctis, in feſtivis vero diebus Dominicis & feriatis leget miſſam prout dies feſtus requirit, In omni miſſa leget collectam *Deus in cujus miſeratione* &c. Idem etiam capellanus Decano obedienciam faciet chorum frequentabit cantet & leget ſuo tempore ſicut alij, miſſam vero leget diebus ſingulis infra primam niſi infirmitas vel neceſſitas excuſent eundem, Et nos *Godefridus* Epiſcopus de conſenſu Capituli noſtri omnia premiſſa ratificamus

& tenore presencium confirmamus proprietatem omnium bonorum premissorum & predicti orti donantes capelle sepedicte. In cujus rei testimonium nostrum & capituli nostri sigilla presentibus sunt appensa. Datum anno Domini Millesimo tricentesimo quinto decimo in Cathedra sancti *Petri*.

18. Jan.

XLIII.

ORDINATIO FACTA INTER EPISCOPUM ET COMMUNITATES DE WUNSTORP SUPER CASTRO ET OPIDO WUNSTORP.

Godefridus Dei gratia Episcopus Ecclesie Mindensis & *Johannes* senior ac *Ludolphus* junior Comites de *Wunstorpe* ad noticiam presencium & certitudinem futurorum post graves inimicitias super castro & oppido *Wunstorpe* inter nos orta facta est compositio sub hac forma, in primis castrum in *Wunstorpe* destruetur nec ab aliquo nostrum reedificari debet nisi noster eque consensus accesserit utrobique, preterea nos Episcopus antedictus consensimus ut ipsi comites predicti de novo castrum edificent in loco qui *Borstelde* dicitur ab ipsis & eorum heredibus possidendum, & nos comites antedicti vici versa consensimus ut Dominus noster Episcopus & sui successores castrum in *Boclo* quiete possideant ipsoque jure perpetuo libere perfruantur, consentimus etiam & presentibus consenti-

mus

mus ut idem Dominus Episcopus & ipsius successores pro edificijs sibi necessarijs lapides in monte qui *Tidenberch* dicitur scindi vel cedi faciant & deduci quantum & quotiens eis fuerit oportunum ac etiam ut omnes qui se in munitione *Bocklo* receperint ad manendum ligna sibi necessaria obtineant in silveris & silva quod vulgariter dicitur echtwort in der holtmarke nec non etiam pasturam & pascua pro suis pecoribus habeant cum nostra penitus voluntate, sicut eorum cuilibet opus erit, ceterum inter nos utrobique de oppido *Wunstorpe* & ejus juribus ac proventibus est taliter ordinatum, quod formam compositionis antique inter quondam venerabilem Dominum *Ludolphum* Episcopum & Ecclesiam Mindensem ex una & nos *Johannem* Comitem predictum ac nostros successores ex parte altera conscriptam & tribus sigillis videlicet ipsius Domini Episcopi *Ludolphi* & nostri *Johannis* Comitis ac oppidanorum Wunstorpensium communitam cujus narratio in ipsis litteris compositionis ita incipit: *Post graves inimicitias super castro & oppido Wunstorpe inter nos ortas mediante nobili viro Comite Ottone de Welpa facta est compositio* & cetera, & ante datam taliter terminatur: *In cujus rei testimonium sigillum nostrum una cum sigillis Dominorum nostrorum predictorum presentibus est appensum.* Datum &c. juxta omnem sui tenorem preter articulos hic premissos inviolabiliter tenebimur observare ita quod si dubium aliquod inter nos ortum fuerit specialis a nobis recursus haberi debebit literas ad easdem, igitur ad observatio-

 nem

nem inviolabilem articulorum omnium premiſſorum & forme compoſitionis antique litterarum ſcilicet predictarum nos videlicet Epiſcopus & Comites prenominati firmiter nos in invicem aſtrinximus corporali preſtito juramento & ſigillis noſtris preſentibus appoſitis in teſtimonium ſuper eo, nos vero conſules & oppidani Wunſtorpenſes hujusmodi concordie congaudendo premiſſis omnibus conſentibus & omnia que ad nos pertinent, obſervabimus & fideliter faciemus quandocunque fuerimus requiſiti. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum una cum ſigillis Dominorm noſtrorum predictorum preſentibus eſt appenſum. Datum & actum *Wunſtorpe* preſentibus *Johanne de Alten Thiderico* dicto *Holtgravio*, *Herbordo de Mandeslo* & *Ludolpho de Goltteres* militibus *Johanne* & *Everbardo* dictis *Rumeſtotteln* famulis alijsque pluribus fide dignis noſtris miniſterialibus & vaſallis anno Domini Milleſimo tricenteſimo ſeptimo decimo in Craſtino *omnium ſanctorum*. (2. Nov.)

XLIV.

QUOD OBEDIENCIARII ANNONAM DABUNT INFRA FESTA MARTINI ET THOME.

Nos *Bruningbus* Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis conſiderantes quod Obedienciarij eccleſie noſtre qui panem prebendalem ſtatutis ad hoc temporibus ex conſuetudine juramento vallata ratio-

rationabili & prescripta nobis ministrare consueverunt vel saltem aliqui ex eisdem novis advenientibus frugibus fructibusque proventuum suorum perceptis annonam suam distrahunt consumunt & expendunt & etiam aliqui eorundem debitis gravati creditoribus suis exsolvunt ad alleviandam sarcinam debitorum propter ea que dicta sunt ministrationem panis prebendalis in certis temporibus contingit impediri sepissime vel differri matura deliberatione prehabita de communi consensu & unanimi voluntate salubre remedium contra hujusmodi impedimentum seu dilationem panis nostri prebendalis decrevimus adhibere ordinantes & inviolabiliter statuentes ut singulis annis quilibet obedientiarius annonam de qua per circulum anni certis & statutis ad hoc temporibus panem prebendalem ministrare debebit infra festum *Martini* & festum beati *Thome* apostoli ad claustrum nostrum & ad locum ad hoc deputatum integraliter & absque diminutione adduci faciat, ita quidem quod in pane nostro prebendali nullus deputatis ad hoc temporibus sit defectus, & ut statutum hujusmodi inviolabiliter observetur, pena illud vallare decrevimus inferius annotata videlicet quod quicunque obedienciarius in adductione annone sue in termino prenotato ut dictum est fuerit negligens & remissus sit inobediens ipso facto & a prebende sue fructibus sit suspensus, nullam gratiam habiturus nisi capitulo de premissis plenarie satisfiat, & ut hoc statutum nostrum perpetuis temporibus duraturum debitum in suo vigore sortiatur effectum,

 peti-

petimus vos Reverendum Patrem ac Dñum nostrum *Godefridum* Episcopum ut illud dignemini confirmare, & Nos *Godefridus* Mindensis Episcopus statutum hujusmodi sicut provide factum est auctoritate nostra ordinaria in nomine Domini confirmamus & sigillum nostrum una cum capituli nostri sigillo presenti scripto apponi fecimus super eo. Datum anno Domini Millesimo tricentisimo decimo septimo Kalendis Junij.

26. Maji.

XLV.

FACULTAS REDIMENDI BONA AD ALTARE BEATI PETRI.

Godefridus Dei gratia Mindensis ecclesie Episcopus universis presentia visuris salutem in Domino, noverint universi quod nos de consensu Capituli nostri permisimus ut Capellanus altaris *Petri & Pauli* apostolorum in medio ecclesie nostre de novo constructi bona nostra laicis obligata de manu laycali redimat & ad altare suum applicet videlicet, curiam unam prope *Hille* dictam Vorewerch decimam in *Broke* & medietatem decime in *Mettelaghe* cum omnibus suis juribus & pertinentijs fructusque percipiat quousque per nos vel successores nostros eadam bona recuperari valeant pro quadraginta sex marcis Bremensis argenti. In cujus rei testimonium nostrum ac Capituli nostri

sigilla

ſigilla preſentibus ſunt appenſa. Datum anno Dñi Milleſimo tricenteſimo decimo ſeptimo nonis Julij. 7. Jul.

XLVI.

SUPER DIMIDIO MANSO DEPUTATO AD DORMITORIUM.

B*ernhardus* Prepoſitus *Bruningus* Decanus totumque Mindenſis Eccleſie Capitulum omnibus preſens ſcriptum viſuris ſeu audituris ſalutem in omnium ſalutari. Noverint univerſi quod nos verbo viri ſapientis quo dicitur fiducia magna eſt coram ſummo Deo elemoſina omnibus qui faciunt eam feliciter edocti quemdam dimidium manſum ad noſtram Prepoſituram pertinentem ſed jam dudum a laicis jure feodali poſſeſſum a *Raynhardo Stephani* ſuisque coheredibus noſtris & quorumdam Dominorum Criſti fidelium ſumptibus & expenſis recuperatum & libere expeditum pauperibus ſcholaribus in dormitorio ſcholarium dormientibus chorumque frequentantibus de unanimi conſenſu & bona voluntate ob reverentiam Dei & ad honorem Eccleſie noſtre donavimus & tenore preſentium aſſignavimus perpetuo poſſidendum, ut predicti ſcholares de proventibus qui inde proveniunt defectum quem plerumque in elemoſinis noſtris paciuntur, aliqualiter ſuppleant & eo uberius refectionem recipiant corporalem, & ut in Eccleſia noſtra per dictorum Scholarium frequentiam

 divi-

divinè laudis organa augeantur, ſtatuimus etiam & inviolabiliter ordinamus, quod quicumque ad tam pium opus elemoſinam ſuam predictis ſcolaribus prout Dominus inſpiraverit decreverint elargiri, preter divinam remunerationem eorum memoria in anniverſarijs ſuis in vigilijs & miſſa animarum & oblatione & candela perpetuo peragatur, quam oblationem & candelam proviſor predictorum Scholarium ad hoc per capitulum deputatus de proventibus predictorum Scholarium procurabit. In cujus rei teſtimonium Prepoſiti & Capituli noſtri ſigilla preſentibus ſunt appenſa. Datum *Minde* anno Domini Milleſimo tricenteſimo decimo octavo in die *Agapiti* martiris.

18. Aug.

XLVII.

SUPER UNO MANSO APUD RODENBEKE.

Nos *Bernhardus* Prepoſitus Eccleſie Mindenſis tenore preſencium publice proteſtamur quod cum diſcretus vir *Wilhelmus* presbiter vicarius eccleſie noſtre Mindenſis zelo devocionis accenſus quendam manſum apud *Rodenbeke* ſitum ad noſtram Prepoſituram pertinentem ſed a laycis jam dudum jure pheodali poſſeſſam a *Wernero de Hasle* ſuisque heredibus ad uſum eccleſiaſticum in ipſa noſtra majori eccleſia ad libitum ſue voluntatis perpetuo con-

convertendum ſuis ſumptibus & expenſis comparaſſet, acceſſerunt ad nos honorabiles . . Viri Dñus *Bruningus* Decanus & Capitulum cum presbitero ipſo attentius deprecantes ut conſenſum noſtrum una cum ipſis ad hoc adhibere dignaremur ut predictus manſus juxta pium ejusdem propoſitum *Wilhelmi* in eadem noſtra eccleſia ad uſum eccleſiaſticum applicetur, nos eorum pijs peticionibus inclinati conſenſu etiam Capituli accedente predictum manſum ad quodcunque altare vel ad quodcunque Dei miniſterium idem *Wilhelmus* ad preſens vel in futuro in predicta eccleſia habere decreverit damus ad perpetuo poſſidendum cum omni juris integritate tenore preſencium aſſignamus, & ne impoſterum ſuper premiſſis ſcrupuloſa queſtio valeat ſuboriri noſtrum ac Capituli noſtri ſigilla preſentibus ſunt appenſa. Datum *Minde* Anno Dñi Milleſimo tricenteſimo decimo octavo in Craſtino *Laurencij* martiris. (11. Aug.)

XLVIII.

FACULTAS REDIMENDI BONA WYGGRAVII.

Godefridus Dei gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus omnibus preſens ſcriptum inſpecturis ſalutem in omni ſalutari. Noverint univerſi quod vacantibus noſtre Eccleſie quibusdam manſis & bonis ad Officium Wichgravij pertinentibus & per venerabilem Patrem Dominum *Ludolfum* Epiſcopum

pum nostrum predecessorem laicis pro debitis ab ipso & suis predecessoribus justa ut speramus, necessitate contractis emptionis titulo assignatis & etiam aliquibus mansorum predictorum pignore obligatis dedimus Capitulo nostro facultatem ut mansos & bona hujusmodi de manu laycali recuperaret nomine nostro in quantum jura permitterent modis & motibus quibus posset reservata nobis nichilominus facultate recuperandi mansos & bona hujusmodi a Capitulo nostro pro eadem pecunie quantitate quam pro eisdem bonis recuperandis se diceret probabiliter expendisse, verum quia propter incursus & oppressiones malignantium Nobilium vasallorum & Ministerialium Nos & nostram Ecclesiam minus juste impugnantium bona nostra pro defensione Ecclesie nostre laycis vendere vel obligare nos oportuit evidenti necessitate gravissime nos urgente de salubri discretorum virorum consilio ne nota alienationis a quoquam notari possemus sex mansos ad predictum Officium Wychgravij pertinentes & in Campo extra muros Mindenses sitos, quos predictum Capitulum a laycis recuperatos hactenus quiete & pacifice possedit in ipsum Capitulum receptis ab eodem trecentis & viginti marcis Bremensis Argenti cum omni juris integritate transtulimus & tenore presencium transferimus ab eodem Capitulo perpetuo possidendos nichil nobis juris in eisdem vel nostris successoribus reservantes, in cujus rei testimonium nostrum & Capituli nostri sigilla presentibus sunt appensa. Datum & Actum Anno Domini Millesimo tricentesimo decimo nono Nonis Junij. (5. Jun.)

XLIX.

XLIX.

QUOD NON NISI IN CANONICALI ECCLESIA SCHOLE HABEANTUR.

Ph. Dei gratia ſanĉte Colonienſis Eccleſie Archi Epiſcopus Univerſis Eccleſiaſtici ordinis fratribus Prepoſitis videlicet Decanis Abbatibus ſive Abbatiſſis Canonicis monachis presbiteris ſeu quibuslibet inferioribus in Epiſcopatu Mindenſi conſtitutis ſalutem in Domino & paternam dilectionem. Multimoda & fide digna relatione didicimus rationabilem atque laudabilem conſuetudinem ab antiquis patrum temporibus in Epiſcopatu Mindenſi pro jure obſervatam hanc ſcilicet ut nulli prorſus perſone Majori ſive minori liceat Scholas aliquas vel aliquod conventiculum puerorum litteris inſtruendorum in aliquo loco niſi in eo ubi Canonicalis habetur Eccleſia tenere, quod provida ſagacitate ſtatutum fuiſſe patet ut videlicet puerorum miniſterio chori & tocius Eccleſie honor & ſervicium ampliaretur, nunc autem pravam & huic bone conſuetudini & ſcripto juri contrariam audivimus emerſiſſe audaciam quod plurimi in partibus illis in quibus libet locis pueros ſibi coadunare & Scolam uſurpare preſumunt, quod quia contra rationem & juſtitiam agere probantur omnino prohibemus ne quis ulterius hoc facere preſumat ſub diſtrictione anathematis interdicimus. Si quis autem temerario autu in hoc pertinax inventus fuerit, graviter ſe puniendum noverit.

L.

L.

QUOD PER DIMIDIUM MILLIARE A MYNDA NULLA PROPRIETAS DIMITTATUR.

Nos Capitulum Ecclesie Mindensis attendentes quod propter incursus malignantium ac predonum & raptorum invasiones nostra ecclesia multiplicibus est attrita molestijs ac injurijs lacessita utpote bona nobis & ecclesie nostre attinentia per nostram Mindensem diocesim ubilibet sita rapinis & incendijs & incursibus malignantium devastata sunt adeo & turbata quod eorum fructibus & proventibus libere gaudere non possumus ullo modo matura deliberatione prehabita ac de unanimi consensu salubre consilium duximus iniendum ordinantes ac inviolabiliter statuentes ut proprietatem omnium bonorum mansorum & agrorum & proventuum quorumcunque infra dimidium miliare circa civitatem Mindensem contentorum quocumque jure a nostra ecclesia possideantur a possessoribus eorundem nullo umquam tempore extra nostram Majorem ecclesiam Mindensem dimittamus vel consensum ad hoc adhibeamus ut ab ecclesia nostra alienetur vel quomodolibet distrahatur ut si forte possessores bonorum predictorum eis carere vel ea vendere decreverint facilior ad emendum ea nobis aditus acquiratur ut detrimentum quod in bonis nostris remotis patimur recuperare valeamus aliqualiter in vicinis Datum & Actum Anno Dñi Millesimo tricentesimo decimo nono jdus Januarij.

13. Jan.

LI.

LI.

SUPER CERTIS PECUNIIS IN EMANCIPATIONE CANONICORUM EXPONENDIS.

Nos Capitulum Ecclesie Mindensis diligenti consideratione didicimus & oculata fide comperimus quod Scolares nostre Ecclesie non secundum Canonicorum nostrorum ad Canonicatum & prebendam ingressum puerili levitate inducti pro libito suæ voluntatis unum de nostris concanonicis de novo ad Canonicatum electis tempore electioni eorum deputato hactenus in Episcopum elegerunt, exactionantes nichilominus quosdam concanonicos nostros ad eorum episcopatum non electos, ut eis in electione hujusmodi parcerent illa vice pecuniam etiam eis ab Episcopis hujusmodi electis pretextu procurationis datam pueriliter & inutiliter expenderunt, Nos igitur matura deliberatione prehabita ordinandum duximus & inviolabiliter statuendum quod predicti scholares nostre ecclesie ex nunc & in antea aliquem de nostris Concanonicis de novo ad Canonicatum electis secundum ingressum ad Canonicatum in Episcopum eligere debebunt, electusque octo marcas Bremensis Argenti & non aliud ratione electionis de se facte tenebitur ministrare, quarum quatuor marcas Scholares, ut eorum ludus potius valeat, quam pereat, percipient & cum eis ordinare & disponere poterunt quicquid ipsis videbitur expedire. Due vero marce ad sacrarium nostrum cedent pro ornamentis

eccle-

ecclesie ampliandis & due marce ad dormitorium Scholarium pro perpetuis proventibus ipsis Scholaribus choro nostro deservientibus acquirendis, ut sic quod hactenus pueriliter & inutiliter expensum est, ad usus utiles & apud Deum & homines laudabiles utiliter convertatur, quatuor etiam marcas predictas ad sacrarium & dormitorium deputatas unus de collegio nostro sive Canonicus sive vicarius, quem ad hoc decreverimus deputandum, recipiet ac fideliter reservabit quousque ad ea que tacta sunt convertere decreverimus tempore oportuno. Datum & Actum Anno Dñi Millesimo tricentesimo decimo nono. Idus Januarij.

13. Jan.

LII.

SUPER DIMIDIO MANSO IN CAMPO MYNDENSI PERTINENTE AD DORMITORIUM.

Godefridus Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus omnibus presens scriptum visuris salutem in omnium salutari. noverint universi quod nos recepta libera resignatione dimidij mansi in campo Mindensi siti a quadam vidua dicta *Eyleke* filiisque suis *Ludolpho Johanne* & *Hermanno* dictis *Schodebusch* quem idem a nobis partim & partim a Preposito Majori hactenus jure tenuerant pheodali ob reverenciam sancti *Petri* Principis Apostolorum Sanctique *Gorgonij* Martiris Scholaribus in dormitorio

torio noſtre eccleſie dormientibus & choro noſtro in divinis cultibus ſervientibus proprietatem ejusdem dimidij manſi de conſenſu Domini *Bernhardi* Prepoſiti ſpecialiter & torius noſtri Capituli generaliter voluntate unanimi accedente applicamus perpetuo poſſidendum ut per eosdem Scholares in noſtra Eccleſia divine laudis organa augeantur. In cujus rei teſtimonium noſtrum predicti Prepoſiti & Capituli noſtri ſigilla preſentibus ſunt appenſa. Datum & Actum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo decimo nono feria quinta poſt *Reminiſcere*. (8. Martij.)

LIII.

SUPER DIMIDIO MANSO IN CAMPO MYNDENSI DEPUTATO AD DORMITORIUM.

Godefridus Dei gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus omnibus preſens ſcriptum viſuris ſalutem in omnium ſalutari. Noverint Univerſi quod cum *Johannes* de *Lubbeke* Eccleſie noſtre Mindenſis Canonicus Archidiaconus in *Pattenhuſen* dimidium manſum in Campo Mindenſi extra valvam ſancti *Symeonis* ſitum de quibusdam fratribus carnalibus videlicet *Ludolpho Johanne* & *Hermanno Schodebusch* dictis Zelo devocionis accenſus ſua pecunia comparaſſet volens eandem applicare ad dormitorium Eccleſie noſtre Majoris ut Scholares de dormitorio choro noſtro deſervientes poſſent eo uberius de ejus-

ejusdem dimidij manſi fructibus famulari petivit a nobis humiliter ut proprietatem ejusdem dimidij manſi una cum capitulo noſtro predictis Scholaribus donare & aſſcribere dignaremur, nos juſtis ſuis peticionibus inclinati memorati dimidij manſi proprietatem accedente Capituli noſtri conſenſu predictis Scholaribus de dormitorio damus & tenore preſencium poſſidendum perpetuo aſſignamus. In cujus rei teſtimonium noſtrum ac Capituli noſtri ſigilla preſentibus ſunt appenſa. Datum & Actum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo viceſimo in die *viti* Martiris.

15. Junij.

LIV.

SUPER CERTIS LITONIBUS. *

Ego *Ludolphus* de *Goltern* miles & mei veri heredes recognoſcimus in hijs Scriptis quod in hominibus morantibus in parochia *Leveſte* qui pertinent ad obedientiam in Gherboldeſſen ad defendendum michi deputatis ab honorabili viro Domino *Johanne* dicto *Schell* Cantore Mindenſi nil juris michi nec meis heredibus aſcribo, ſed quamdiu dicti Dñi Johannis fuerit voluntate ut ipſis defenſabo

* *Lito*, litus, lidus, ledus idem ſignificant, nempe ſervum glebæ adſcriptum. Gloſſæ interlineares Legis ſalicæ: *Litus*, *fiſcalinus* vel *ſanctuarius*, id eſt, qui in publicis, privatis aut Eccleſiarum fiſcis ſeu prædijs degit.

ſabo. In cujus teſtimonium ſigillum meum pro me & meis heredibus preſentibus eſt appenſum. Datum Anno Dñi Milleſimo tricenteſimo viceſimo in vigilia *Thome* Apoſtoli.

20. Dec.

LV.

SUPER DIMIDIO MANSO.

Gotfridus Dei gratia Mindenſis Eccleſiæ Epiſcopus omnibus preſens ſcriptum viſuris ſalutem in Domino. Noverint univerſi quod recepta libera reſignatione dimidij manſi in campo Mindenſi extra valvam ſanĉte *Marie* ſiti a *Brunone* de *Ryne* Cive Mindenſi ſuisque fratribus ac juſtis heredibus eorundem eundem dimidium manſum de conſenſu Capituli noſtri cum proprietate ac omni juris integritate dormitorio majoris eccleſie noſtre donamus ac perpetuo poſſidendum tenore preſentium aſſignamus ut Scholares inibi dormientes choro noſtro uberius deſerviant ac Domino fidelius famulentur. In cujus rei teſtimonium noſtrum ac Capituli noſtri ſigilla preſentibus ſunt appenſa. Datum anno Domini Milleſimo tricenteſimo viceſimo nonas februarij.

5. Febr.

LVI.

QUOD PREPOSITUS POTEST HABERE PREBENDAM CUM SUIS ANNEXIS.

Nos *Hinricus* Prepositus *Bruningus* Decanus & Capitulum Ecclesie Mindensis considerantes quod propter incursus malignantium & predonum invasiones continuas bona ad Preposituram Capitulum & Ecclesiam nostram pertinencia rapinis & incendijs devastant & quasi ad nichilum rediguntur propter quod timendum est ut ob defectum temporalium divine laudis organa plus minui quod tamen absit, oporteat quam augeri, & maxime cum Prepositos qui pro tempore fuerint per se vel per suos jura Prepositure proptera que tacta sunt plerumque tueri non valentes, de Prepositura cedere contigerit, de solo corpore prebende non valeant sustentari. Nos matura deliberatione prehabita hac constitutione perpetuo valitura statuimus & inviolabiliter ordinamus ut quicunque ex nunc & in antea in Ecclesia nostra in Prepositum eligitur eo jure quo aliquis Canonicorum in consolationibus decimis obediencijs rebusque alijs que ex Capitulo nostro provenire poterant, si quas tempore sue electionis habet vel in futuro juxta ingressum & Canonicatum & prebendam habiturus est cum omni juris integritate Prepositura non obstante plenissime possideat, ut eo commodius Prepositure presit ac prebendas eo uberius valeat ministrare & si eum de prepositura cedere contigerit quocumque casu veniente eo melius

lius valeat sustentari. Datum Anno Domini Millesimo tricentesimo vicesimo primo die *Tiburtij* & *Valeriani* martirum.

14. Apr.

LVII.

SUPER UNO MANSO ANTE VALVAM BEATE VIRGINIS DEPUTATO AD FESTUM CORPORIS CHRISTI &c.

In nomine Domini amen. Nos *Godefridus* Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus recognoscimus tenore presencium protestando quod cum bone memorie Magister *Jacobus* olim ipsius majoris Ecclesie nostre Cantor & *Wilhelmus* frater ejus ibidem vicarius pie devotionis affectu in festo Corporis Christi ob ejusdem Sacramenti reverentiam & ipsius festi observantiam ampliorem in eadem Ecclesia consolationem perpetuam facere decrevissent, sed interveniente morte id aliquamdiu mansisset neglectum, ne tamen talis devotio frustraretur in ipsius negligentie supplementum discreti viri *Bruno* frater predictorum & *Brun* ipsorum consanguineus vicarij ecclesie memorate a nobis mansum unum ante valvam sancte *Marie* situm ex obitu *Ludolphi Phalelien* nobis vacantem pro sexaginta marcis Bremensis argenti in utilitatem Ecclesie nostre conversis ad consolationem predictam legitime comparaverunt, quem mansum cum omni juris integritate ob evidentem necessitatem nostram de

 con-

consensu Capituli nostri eisdem vendidimus sub conditionibus infra scriptis videlicet quod ipsi eumdem mansum vite sue temporibus libere possidebunt, sed in festo prefato XXII. solidos denariorum Mindensium dividendorum, ut sequitur, ministrabunt. Distributio talis erit, inter Dominos Canonicos tunc presentes novem solidi equaliter dividentur & totidem inter omnes vicarios tam veteres quam novellos Campanarios ut cum campanis majoribus solempniter vesperas prepulsent & in horis alijs debitis dabitur unus solidus Scholaribus, unus solidus Camerarijs sex denarij Rectori Scholarum & succentori sex denarij Cantanti in organo quatuor denarij & octo denarij pro lumine quod exuri totaliter permittetur, Defunctis autem predictis *Brunonibus* duo sacerdotes vicarij Majoris & primi altarium provisores eisdem succedent in administratione predicte consolationis qui annonam a dicto manso tempore messis collectam usque ad ascensionem Domini fideliter conservabunt, quam tunc vendent & uterque eorum tres solidos recipiet pro sua sollicitudine & labore, ac deinde in festo sepedicto quod cum solempnitate magna servabitur, sicut in constitutione apostolica continetur, personis premissis videlicet Campanarijs Scholaribus Camerarijs Magistro succentori Cantanti in organo & ad lumen dabuntur quatuor solidi ut superius est expressum, residuum vero totum sive multum fuerit sive parum pro medietate inter Dominos Canonicos presentes & pro medietate inter omnes vicarios equaliter dividetur, ut autem hec

rata

rata maneant in eternum Nos G. Episcopus antedictus presens scriptum super hoc editum sigilli nostri munimine fecimus roborari. Et nos Prepositus Decanus & Capitulum supradicti premissis consensum benivolum adhibentes sigillum nostrum etiam apposuimus in robur perpetue formitatis. Actum & Datum *Minde* anno Domini Millesimo tricentesimo vicesimo secundo duodecima Kalendas septembris. (21. Aug.)

LVIII.

SUPER DIMIDIA MARCA DANDA PER PLEBANUM IN DUSHORN DE UNA CURIA IBIDEM.

Nos *Gotfridus* Dei gratia Episcopus *Heinricus de Lippia* Prepositus *Bruningus* Decanus totumque Capitulum Ecclesie Mindensis omnibus in perpetuum recognoscimus tenore presencium publice protestantes, quod discretus vir *Johannes* plebanus in *Dushorne* cum pleno nostro consensu ac bona voluntate curiam quandam sitam in *Dushorn* cum confinio sue dotis a parte aquilonari cum quadam ibidem casa ab *Alberto* famulo dicto *Provestinge* & a suis veris heredibus legaliter seu jure hereditario emit sibi & suis successoribus in dicta ecclesia perpetuo possidendam, que quidem curia & casa cum earum attinentijs a nostra Prepositura secundum jus pheodale cadere deberent, tamen bonam intentionem dicti *Johannis* quam in hac emptione

ad retributorem omnium bonorum habet, animadvertentes, omne jus quod nos in dicta curia casa agris seu earum attinentijs hactenus habuimus accedente specialiter consensu Prepositi nostri & omnium quorum consensus requirendus fuerat in memoratum *Johannem* suam ecclesiam & successores suos transfundimus plenarie & ex toto dantes dictorum bonorum proprietatem hac tamen conditione adjecta quod sui successores qui pro tempore fuerint de predictis bonis dabunt nostro Capitulo anno quolibet in die anniversario obitus dicti *Johannis* post mortem dimidiam marcam Bremensis argenti ad consolationem que inter Canonicos nostros est tantum qui divinis intersuerint dividenda ut ejus memoria celebrius & devotius peragatur, & si prefatum *Johannem* locum suum permutare resignare sive alio modo dimittere contigerit nichilominus sepedicta curia que est libera ab omni onere advocatie & qualibet servitute cum omnibus sibi appendencijs vijs invijs pascuis nemoribus & universis juribus sibi quo ad vixerit remanebit, si vero sui successores dicte ecclesie in Dushorne rectores pretaxatam pecuniam dare renuerent aut in die anniversario sui obitus post mortem non darent quolibet anno infra mensem dabunt duplicatam pecuniam, quodsi negligenter supersederent vel dare nollent rationabilem causam eos excusantem non pretendentes, ex tunc locatio sive provisio sepedictorum bonorum ad nostrum capitulum libere devolvetur & nostri domini memoriam sepedicti *Johannis* sacerdotis in suo anniversario die obi-

obitus de dictis bonis peragere non cessabunt. Item memoratus *Albertus* & sui veri heredes censum & annuam pensionem de suis curijs quas a Prepositura nostra detinent nostro Preposito qui pro tempore fuerit, dabunt annis singulis integraliter & ex toto ac si jam dicta bona minime vendidisset, prout in littera eorum super solutione census & annue pensionis edita quam vidimus lucide satis liquet. In cujus rei testimonium nostra sigilla presentibus sunt appensa. Datum anno Domini Millesimo tricentesimo vicesimo secundo, ipso die beati *Mathie* apostoli. (24. Febr.)

LIX.

SUPER ALTERO DIMIDIO MANSO.

In nomine Domine amen. Nos *Godefridus* Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus recognoscimus tenore presentium protestando quod ex capituli nostri beneplacito & consensu quosdam agros in campo Mindensi sitos ex obitu *Ludolphi Phalelien* nobis vacantes videlicet mansum unum cum dimidio pro nonaginta marcis Bremensis argenti in utilitatem ecclesie nostre conversis cum omni juris integritate *Conrado de Haddenhos* ejusdem ecclesie vicario & *Johanni* Dominorum Camerario dicto de *Elffede* vendidimus pleno jure qui emptores pro devotionis affectu dictos agros in ipsius ecclesie nostre majoris usum convertere decreverunt sub con-

ditionibus infra ſcriptis videlicet quod idem *Johannes* vel ſucceſſor ejus quicunque ad fornacis miniſterium inſtitutus dictos agros nomine capituli poſſidens jam dicto *Conrado* vicario quamdiu vixerit in feſto Penthecoſtes unam marcam Mindenſem annis ſingulis erogabit & deinde in feſto beate *Margarete* virginis ut idem feſtum tam in primis quam ſecundis veſperis ac horis alijs conſuetis & in miſſa cum ſequentia in organis & pulſatione majorum campanarum ſolempniter peragatur triginta tres ſolidos in choro diſtribuendos prout ſequitur annuatim tenebitur miniſtrare, diſtributio talis erit, decem octo ſolidi inter dominos Canonicos qui eidem feſto preſentialiter interfuerint, equaliter dividentur inter vicarios undecim ſolidi ſuccentori ſex denarij dabuntur, rectori Scholarium ſex denarij Camerarijs & Campanarijs ſolidus & Scholaribus ſolidus ut ipſi cum magnis campanis adjuvent pulſare cantanti in organis denarij quatuor pro cereo octo denarij qui exuri totaliter permittetur, Item octava ſancte *Marie Magdalene* ſolempnitate ſimili peragetur & tunc de dictorum agrorum fructibus per dictum Camerarium omnino fiet diſtributio coequalis quemadmodum eſt premiſſum, adjectum eſt preterea quod ſi ille Camerarius ſeu adminiſtrator prefatam diſtributionem negligeret terminis aſſignatis celerarius ejusdem eccleſie pro diſtributione prehabita facienda quomodocunque poterit ſub periculo neglectoris pecuniam mutuo procurabit, ſi vero prefatus Camerarius eſſet omnino negligens in premiſſis ex tunc Decanus & Capitulum de dictis

ctis agris prout oportet ordinabunt ita quod premissa distributio semper fiat in utroque termino supradicto omni negligentia pretermissa, est eciam adjectum quod supradictus Conradus de marca sibi danda dummodo in ipsa maneat ecclesia juxta suum beneplacitum poterit ordinare, ut autem hec perpetuo maneant inconvulsa Nos Episcopus antedictus presens scriptum vide confectum sigilli nostri munimine fecimus roborari, Et nos Prepositus Decanus & Capitulum supradictum premissis consensum benivolum adhibentes sigillum nostrum etiam apposuimus in robur perpetue firmitatis. Actum & Datum *Minde* Anno Domini Millesimo tricentesimo vicesimo secundo duodecima Kalendas septembris.

21. Aug.

LX.

QUOD BONA INTUITU ECCLESIE ACQUISITA MANEANT APUD EANDEM &c.

G*odefridus* Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus omnibus in Christo dilectis clericis nostre civitatis & diocesis salutem in Domino. Licet universi & maximi divinis obsequijs deputati primo loco teneantur obnoxij a quibus noscuntur beneficia recepisse, nonnulli tamen clerici nostre Civitatis & dioc. beneficia a sancta matre ecclesia perceperunt minime attendentes res quas possident pretermissis

 non

non ſine vicio ingratitudinis eccleſijs quarum intuitu ad ipſas res hujusmodi devenerunt indiſcrete largiuntur donant & quandoque diſponendas committunt in ultima voluntate in grave ſalutis ſue diſpendium & contra canonicas ſanxiones, Nos volentes ut tenemur ſubditorum periculis & ingratitudinis vicio modis quibus poſſumus obviare diſtricte precipiendo mandamus ut nullus clericus noſtre civitatis vel dioc. bona aut res quascunque per ipſum intuitu ſui beneficij acquiſitas donet aut leget eccleſijs ſive monaſterijs aut perſonis quibuscunque niſi quatenus a ſacris canonibus eſt permiſſum, executores vero ultimarum voluntatum ſeu manufideles qui ab ipſis clericis diſcedentibus fuerint deputati ſtatim corpore tradito eccleſiaſtice ſepulture omnia bona que reliquit defunctus nec non debita legata ac donata per ipſum diligenter ſub teſtimonio trium perſonarum Eccleſiaſticarum conſcribant inventarium ſub ſigillis ipſorum teſtium ordinent & rationem faciant infra menſem coram officiali noſtro de bonis debitis & alijs ſupradictis, nec non de teſtamento ac univerſis relictis & inventis de conſilio noſtri officialis ordinent & diſponant alioquin de executione ſeu manufidelitate eisdem commiſſa ſe ſub pena ſuſpenſionis ab officio & beneficio late ſententie in hijs ſcriptis nullatenus intromittant, ſed officialis noſter vel quibus hoc ſpecialiter commiſerimus vices eorum ſuppleant in hac parte ut autem clericorum mores & habitus in melius reformentur, in virtute ſancte obedientie mandamus quatenus clerici noſtre civitatis & dioc: tonſuram habeant

&

& habitum deferant ipsorum ordini congruentes, abstrahant se etiam a negociacionibus turpi lucro feneratione impignoratione bonorum immobilium fructibus minime computatis in sortem & usura que propter avariciam sunt idolorum servitus multorum animas exquisitis fraudibus execrantes a tabernis & cohabitacione manifesta . . Scituri pro certo quod si in hijs aliquos culpabiles invenerimus eos castigatione debita corrigemus secundum quod est in sacris canonibus diffinitum.

LXI.

SUPER CERTA PENSIONE PERTINENTE CHORALIBUS.

In nomine Domini Amen. Nos *Henricus* Prepositus *Bruningus* Decanus totumque Capitulum Ecclesie Mindensis notum esse cupimus universis quibus exhibitum fuerit presens scriptum quod *Conradus de Haddenhusen* vicarius noster perpetuus nostro accedente consensu de pensione unius marce Mindensis quam habet in agris quos ipse una cum *Johanne* de *Elfede* comparavit chori Scholaribus viginti solidos post obitum suum legavit & contulit sub hac forma quod in festorum quolibet subscriptorum videlicet *Pasche Penthecostes* in *Assumpcione beate Marie* & in *Nativitate Domini* semper quinque solidos percipient, ne tunc mendicent sed pocius inde consolacionem habeant aliqualem, residuos vero quatuor solidos in ejusdem Conradi

Anni-

Anniverſario divident inter ſe vicarij tunc preſentes, in quo anniverſario dicti Scholares unum lumen de octo denarijs & oblationem tanti ipſi *Conrado* pro ſuis meritis exſolvere tenebuntur, quam penſionem ipſorum conſervator agrorum terminis jam predictis bona fide tenebitur erogare, & ſi quisquam hoc pium opus immutare preſumpſerit, divine ſubjaceat ultioni. In quorum teſtimonium & perpetuam firmitatem ſigillo noſtro preſentes litteras ſuper hoc editas fecimus roborari. Actum & Datum decima Kalendas Aprilis Anno Domini Milleſimo tricenteſimo viceſimo tertio. (23. Martij.)

LXII.

SUPER ADVOCATIA IN HARENBERGE ET ALIIS REDDITIBUS PER EPISCOPUM REDIMENDIS.

Noverint univerſi preſentium inſpectores, quod cum Rdūs Pater & Dn̄us Dn̄us *Godefridus* Epiſcopus eccleſie Mindenſis mihi *Hartmanno de Luthhuſen* famulo & uxori mee meisque veris heredibus ac *Hermanno* filio fratris mei advocatiam Officij ſui in *Horenberghe* cum omnibus ſuis attinencijs ac cum ceteris redditibus quos quidam famulus dictus *Perſyck* ab ipſo Domino Epiſcopo & ſuo capitulo habuerat obligatos & etiam unius fertonis redditus Bremenſis Argenti in *Recten* pro triginta marcis Bremenſis argenti titulo pignoris obliga-

obligaverit prout in ſuis litteris plenius apparet, Ego *Hartmannus* prediĉtus pro me uxore mea heredibus meis & *Hartmanno* fratrueli meo ſupradiĉtis promitto per preſentes quod quandocunque idem Dominus vel ſucceſſor ſuus uni vel alteri noſtrum prediĉtam pecuniam ſolverit ipſi Dño Epiſcopo aut ejus ſucceſſori qui fuerit pro tempore advocatiam & alios redditus ſupradiĉtos cum litteris capituli Mindenſis libere reddemus integraliter in toto obſtaculo quolibet non obſtante. In cujus rei teſtimonium ſigillum meum preſentibus eſt appenſum. Datum Anno Dñi Milleſimo tricenteſimo viceſimo tercio feria ſecunda ebdomade paſchalis.

28. Martij.

LXIII.

DE DECIMA SUPER QUINQUE MANSOS DECANATUS. &c.

Nos G. Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis univerſis preſentia viſuris tam preſentibus quam futuris notum eſſe cupimus quod conſtitutus coram nobis *Johannes* filius *Raynoldi* diĉti de *Honſtrate* clericus Mindenſis ſanus mente & corpore volens ſaluti anime ſue & parentum ſuorum utiliter providere in remiſſionem peccaminum ſui & ſuorum nobis decimam ſuper quinque manſos Decanatus ſe extendentem ſuper curiam Grauen extra valvam ſanĉte *Marie* ſitam poſt deceſſum ſuum donavit liberaliter & legavit uſu fruĉtum tamen

di-

dicte decime integraliter de nostro beneplacito quoad vixerit sibi retinendo, cujus etiam decime proprietatem Prepositus Ecclesie nostre nobis contulit sicut in instrumentis super hoc nobis datis plenius continetur, prefatus vero *Johannes* donationem suam observari & haberi decrevit in hunc modum quod possessor decime prefate solvat tria talenta nomine pensionis annis singulis de eadem in anniversario *Raynoldi* patris *Johannis* predicti scilicet ipso die *Luciani* Martiris detur unum talentum & inter presentes dividatur in hunc modum, quod Canonicis presentibus duodecim solidi vicariis sex solidi ad candelam & oblationem, sedecim denarij Camerarijs & Custodibus octo denarij tribuantur & similiter in Anniversario *Albeydis* uxoris *Raynoldi* antedicti matris Johannis supradicti videlicet ipso die *Felicis* confessoris & consequenter in Anniversario *Johannis* sepedicti postquam decesserit tempore suo, reliqua duo talenta partialiter distribuantur & equaliter modo prenarrato quorum memoriam in libro ad hoc deputato volumus registrari & debitis officijs peragere sicuti de fratribus nostris fieri hactenus est consuetum. In cujus rei evidentiam & perpetuam firmitatem sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Et Ego *Johannes* dictus de *Honstrate* clericus prenominatus premissa esse recognosco & ea in singulis articulis observare promitto & intendo nec in aliquo in perpetuum contra ea facere vel venire sigillum meum una cum sigillo Capituli in testimonium presentibus apponendo. Datum Dominica qua canta-

cantatur *Reminiſcere* Anno Domini Milleſimo tricenteſimo viceſimo quarto. (11. Martij.)

LXIV.

ORDINATIO INTER COMITEM W. ET EPISCOPUM.

In nomine Domini Amen. Univerſis preſentes litteras inſpecturis ſeu audituris nos *Johannes* Dei Gratia de *Rodben* & in *Wunſtorpe* Comes cupimus eſſe notum, quod nos directum dominium ſive proprietatem duorum manſorum cum curia una ipſis manſis annexa ſitorum in campis ville *Lymbere* prope *Honover* Mindenſis Dioc: ſpontanea & libera voluntate ac matura deliberatione prehabita una cum conſenſu omnium noſtrorum verorum heredum & fidelium noſtrorum Vaſallorum cum omnibus eorum manſorum pertinentijs utilitatibus libertatibus immunitatibus ac juribus quibuscunque quomodolibet nobis competentibus donavimus & tenore preſencium donamus Reverendo in Chriſto Patri ac Domino Dño Mindenſi Epiſcopo ſueque Mindenſi Eccleſie vice permutacionis videlicet pro proprietate duorum manſorum Edyngerode ſitorum religioſis viris Abbati & Conventui monaſterij novalis ſancte *Marie* quod vulgariter *Betzingberode* dicitur Ciſterc. Ord. Hildeſemenſ. dioc. dimiſſa nec non poſſeſſionem ejusdem dominij ſeu proprietatis ipſis Epiſcopo & Eccleſie tradidimus & in hijs ſcriptis tradimus transferentes

tes in eosdem Episcopum & Ecclesiam Mindensem omne jus quod in predictis mansis in parte vel in toto habuimus cum proprietate eorundem perpetuis temporibus quiete & pacifice possidendum, renuntiantes insuper omni juri & omnibus utilitatibus nobis & heredibus nostris in predictis mansis competentibus vel competituris & omnibus beneficijs juris Canonici & civilis quorum nullum volumus nobis aut heredibus vel successoribus nostris contra premissa vel aliquod premissorum aliquatenus suffragari. In quorum omnium perpetuam firmitatem presentem litteram inde conscriptam & sigillo nostro munitam predictis Episcopo & Ecclesie Mindensi dedimus in testimonium & Cautelam. Testes hujus rei sunt *Hugo de Golteren* miles *Thidericus de Lectere* dictus *Scolt* & *Johannes de Berchusen* famuli & alij quam plures fide digni. Datum Anno Domini Millesimo tricentesimo vicesimo quinto in die *Jacobi* Apostoli. (25. Jul.)

LXV.

SUPER QUADAM DECIMA APPLICATA AD DECANATUM.

H*enricus* Dei gratia Prepositus Ecclesie Mindensis omnibus hoc scriptum visuris seu audituris salutem & rei geste cognoscere veritatem. Quod nos mera ac libera voluntate proprietatem decime de quinque mansis cum dimidio pertinentibus ad Decanatum Ecclesie nostre predicte ex-

extra valvam. ſanĉte *Marie* & apud Brulonem ſitis quam Johannes diĉtus de alta platea a nobis detinet & ipſam Capitulo noſtro poſt vite ſue tempora pacifice poſſidendam contulit dedimus aſſignavimus tradidimus damus aſſignamus & tradimus per preſentes Decano & Capitulo Ecclesie noſtre Mindenſis antediĉte ipſius Capituli interveniente conſenſu. In cujus rei evidenciam ſigillum noſtrum una cum ſigillo Capituli noſtri preſentibus duximus apponendum. Datum Anno Domini Milleſimo treceteſimo viceſimo ſexto in die beati *Bonifacij* Martiris & ſociorum ejus. (5. Junij.)

LXVI.

SUPER DECIMA IN JUTSEN PERTINENTE THESAURARIO AD LUMINARIA.

In nomine ſanĉte & individue Trinitatis. *Siwardus* Dei gratia Mindenſis Epiſcopus, Scire dignetur fidelium noſtrorum tam futurorum quam preſentium induſtria quam pia devotione & quam provida circumſpeĉtione a Venerandis anteceſſoribus noſtris fuerit conſtitutum ut de fiſco & camera Epiſcopi non ſolum luminaria in diverſis ſolempnitatibus ſed & cunĉta utenſilia ad cultum & decorem monaſterij noſtri neceſſaria cum omni cautela provideri debuiſſet, ſed quoniam peccatis exigentibus quidam predeceſſores noſtri circa curam Eccleſie minus ſoliciti omnia fere que ad fiſcum &

cameram pertinebant militibus in beneficium distribuerant, nos timore Dei & amore Ecclesie accensi decimam in *Jutsen* que absolute & absque ullius persone contradictione in nostrum cesserat jus ad Custodiam deputavimus ea videlicet ratione ut de illa Custos Ecclesie & luminaria in omnibus festivitatibus & in purificatione singulis Canonicis candelam dimidie libre & pueris canonicis & tribus curie nostre Officiatis Camerario Cellerario & provisori tribus fertonibus ponderatam & funes & restes ad vela suspendenda & campanas trahendas & ferramenta ad campanas & seras & oblates ad sacrificium & impensas ad vestes sacerdotales & Leviticas abluendas procurare deberet, cetera omnia sicut antiquitus statutum fuerat ad curiam Episcopi pertinerent, & ne ista nostre devotionis institucio ullo unquam tempore cessari aut irritari valeat, banno nostro firmavimus, testibus idoneis tam fratribus nostris quam militibus & ministris corroboravimus carte nostre & sigilli nostri impressione signavimus. Hec sunt nomina testium *Heinricus* Prepositus *Wino* Prepositus sancti *Martini Hermannus* presbiter *Luitbertus* presbiter *Rembertus* presbiter *Sicco* Dyaconus *Godeboldus* Dyaconus *Conradus* Dyaconus *Thidericus* Dyaconus *Rodbertus* Dyaconus *Sifrithus* subdyaconus *Monwercus* subdyaconus *Walderus* subdyaconus *Arnoldus* subdyaconus *Conradus* subdyaconus *Hildeboldus* Decanus sancti *Martini Thietmarus* presbiter *Hermannus* presbiter *Adelberus* Dyaconus *Lantfrithus* Dyaconus *Adelbardus* dyaconus, milites Ecclesie *Widekindus* advoca-

voca-

vocatus filius ejus *Florencius Suithardus Adolfus Thidericus Egilbertus Bardo Lambertus*, Ministri Ecclesie *Luidolfus* filius ejus *Luidolfus Poppo Vastmarus Evo* filius ejus *Bernhardus Alsuuardus Bruno Raymarus Fritbericus Rado Wolframus Theodericus.*

LXVII.

DE TRIBUS SOLIDIS ARCHIDIACONO IN APPELDERN DANDIS PER MONASTERIUM IN OVERNKERKE DE CAPELLA IN BISPERODE.

Nos *Woltherus* Prepositus *Erengardis* Priorissa totusque conventus sanctimonialium Ecclesie in *Overnkerken* presentibus recognoscimus protestantes quod ratione capelle in *Byschepingerode* nobis incorporate obligamus nos & promittimus tres solidos Mindensium denariorum Archidyacono in *Apeldern* qui pro tempore fuerit quovis anno in festo sancti *Michaelis* Archangeli perpetuis temporibus persolvendos dantes eidem Archidyacono & Capitulo nostri Conventus communitum evidens in testimonium super eo. Anno ab Incarnatione Domini Millesimo trecentesimo vicesimo nono In vigilia beati *Andree* Apostoli. (29. Nov.)

LXVIII.

SUPER INCORPORATIONE ECCLESIARUM LINDEN ET LIMBERN FACTA MONASTERIO IN INSULA PROPE HONOVERE.

Ludewicus Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus omnibus hoc scriptum visuris salutem in eo qui est omnium vera salus. Noverint universi tam presentes quam futuri presentium inspectores, quod nos Prepositi Decani Capituli nostre Mindensis & *Johannis de Lubbeke* Archidyaconi in *Pattenhusen* pleno accedente consensu evidente necessitate & utilitate monasterij infrascripti diligenter consideratis ecclesias parochiales in *Linden* & in *Lymbere* monasterio sanctimonialium in *Insula* prope *Honover* cujus quidem Ecclesie in *Linden* jus patronatus de manu laycali cum alterius Ecclesie jure patronatus virtute permutationis comparavit interveniente nostro & predictorum voluntate scitu & consensu, & alterius Ecclesie in *Lymbere* juspatronatus ad ipsum monasterium pertinebat, incorporamus unimus & concedimus per presentes perpetuis temporibus possidendas ita videlicet quod hujusmodi Ecclesijs per Capellanos ipsius monasterij temporales deserviatur in Officijs Divinorum quod cura ipsius nullatenus negligatur, qui capellani seu vicarij curam animarum ab ipso Archidyacono in *Pattenhusen* qui pro tempore fuerit recipient ipsiusque mandata fideliter exequantur & ipsum Archidyaconum seu ipsius nuncios speciales

cum

eum ipsarum Ecclesiarum parochialium loca visitare decreverint recipient condecenter & circa ipsum vel ipsos facient secundum quod hactenus fieri est consuetum. Insuper est adjectum, quod Prepositus & conventus Monasterij predicti Archidyacono in *Pattenhusen* predicto in festo beati *Michaelis* singulis annis in civitate Mindensi marcam Bremensem nomine synodalium ministrabunt & sic idem Archidyaconus in vita vel in morte tam in Prepositum quam Capellanum seu vicarios Ecclesiarum predictarum nichil sibi juris ratione synodalium vendicabit & alia singula onera que ratione ecclesiarum debentur, idem Prepositus & Conventus fideliter supportabunt. In quorum omnium premissorum testimonium & consensum nos *Lodewicus* Dei gratia Episcopus Prepositus Decanus Capitulum & *Johannes* de *Lubbecke* Archidyaconus predicti sigilla nostra presentibus duximus apponenda. Et nos Prepositus Priorissa totusque conventus monasterij in *Werderen* nostra sigilla apposuimus huic scripto in testimonium premissorum. Datum Anno Domini Millesimo trecentesimo vicesimo nono feria quarta post *judica*. (12. Apr.)

LXIX.

UPPE DE UPLECHTEDEN PROVENDE.

Universis presentem paginam inspecturis Nos Prepositus Decanus totumque Capitulum Ecclesie Mindensis indempnitatibus Ecclesie nostre

 pre-

predicte que frequenter propter negligentiam defectum & desidiam illorum qui fructus prebendarum fratrum & Canonicorum absentium proprie dictos *Uppelegede provende* colligere debebant & collectos ad usus Capituli reservare grandia dispendia patiebatur occurrere desiderabiliter affectantes ordinavimus & presentibus ordinamus ut duo Canonici per Capitulum nostrum fide digni assumantur qui sacrosanctis Evangelijs tactis jurabunt quod fideliter fructus prebendarum Canonicorum absentium & etiam presentium proprie dictos Uppelegede provende colligent bona fide & quicquid collegerint simul vel successive ad cistam duabus clavibus claudendam positam ad armarium ponent & ibidem conservent nichilque de eisdem prebendis vel cista recipient Capitulo nostro irrequisito & ipsius expresso non accedente consensu nisi forte circa duodecim solidos Mindenses utilitate vel necessitate Capituli nostri considerata pro negotijs Capituli nostri aut pro nuncijs alicubi transmittendis, si autem alijs ex officio Collectio fructuum ut premittitur prebendarum competierit & colligere voluerint, illi manebunt colligent & conservent modo & forma prout superius est expressum, preterea ordinamus ut si aliquis Canonicus quicumque fuerit qui residenciam solitus sit facere personalem vel personaliter vellet residere sed propter metum corporis & rerum non auderet residentiam facere personalem dum modo coram nobis metum protestetur & juramento confirmaret vel per procuratorem si metus celeriter superveniret,

niret, ipsi fructus prebende & distribuciones cotidiane in quibuscunque rebus consistant, sicut alijs Canonicis, qui divinis Officijs in nostra ecclesia affuerint, tribuantur, preterea cum nonnulli Canonici qui prebendas statutis temporibus administrare tenentur sub spe remissionis ipsis faciende temporibus ut premittitur non ministrant & inobedientes efficiuntur, ut autem hujusmodi futuris periculis in quantum possibile est obviatur, ordinamus ut quicunque propter detentionem prebende & ipsius administrationem non factam sed imposterum faciendam inobediens factus fuerit seu fieret, nullatenus ad obedientiam admittatur nisi primo & ante omnia de omnibus retentis satisfecerit integraliter & ex toto & prebendam retentam administraverit universam nulla remissione ipsi facta seu facienda seu etiam protestatione se adjuvante, quam ante in obedientiam secundum consuetudinem ecclesie fieri volumus penitus profutura, Insuper decrevimus ut *quicumque de Canonicis nostris per Scholares ad ludos pueriles exercendos in Episcopum secundum ordinem tamen & gradum fuerit assumptus*, * ille inquam Canonicus preter id quod Scholaribus ad ludos premissos prebetur quatuor marcas Bremenses, duas ad armarium nostrum & reliquas duas ad dormitorium Scholarium usque ad Crastinum Epiphanie Domini immediate subsequentis persolvet expedite, quod si ipse Canonicus negligens fuerit vel remissus quod absit, ex tunc in-

 obediens

* vide Dissertationem cl. D. Dürr: De Episcopo puerorum. confer numerum CXXVI.

obediens sit ipso facto, nec ad obedientiam aliquatenus admittatur nisi satisfecerit primo integraliter & in toto. Item si duo in discordia ad prebendam unam electi fuerint vel quovis alio modo duo super ea litigaverint ille assumetur per Scholares ad ludos ipsorum, qui in possessione prebende fuerit, & adversarius postmodum assumetur si similiter adeptus fuerit possessionem, & ut hujusmodi statuta & ordinationes debitum sortiantur effectum perpetuo valiture petimus vos Reverendum Patrem ac Dominum nostrum Lodewicum Episcopum ut premissa dignemini confirmare, Est Nos *Lodewicus* Dei Gratia Mindensis Ecclesie Episcopus statuta & ordinationes hujusmodi auctoritate nostra ordinaria in nomine Domini confirmamus & sigillum nostrum una cum Capituli nostri sigillo presenti scripto apponi fecimus in evidentiam premissorum. Datum & Actum Anno Domini Millesimo tricentesimo tricesimo in crastino beati *Thome* Apostoli. 22. Dec.

LXX.

SUPER JURE PATR. ECCLESIE IN BASSE UNITE MONASTERIO BEATE VIRGINIS.

L*odewicus* Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus Omnibus ad quos presens scriptum pervenerit & quorum interest seu quomodolibet interesse poterit in futurum salutem & sinceram in Domino

mino

mino caritatem, Cum ea que nonnunquam salubri pensato proposito utiliter disponuntur ex supervenientibus nec precogitatis causis gravem & noxium inducunt effectum & sic cum melius perspicitur, revocantur, cumque dudum retroactis temporibus quondam Venerabilis in Christo Pater *Godfridus* pie rec: Mindensis Episcopus predecessor noster devotis supplicationibus Abbatisse Priorisse & Conventus Monasterij sanctimonialium *lacus sancte Marie* nostre dioc: ad quod quidem monasterium jus patronatus parochialis Ecclesie in *Basse* pertinuit pleno jure, pia consideratione favorabiliter inclinatus predictam Ecclesiam in *Basse* eidem monasterio univerit incorporaverit seu donaverit consensu Capituli accedente, nunc que ex hijs que tempore hujusmodi unionis incorporationis seu donationis previderi non poterant inter personas monasterij Archidyaconum loci ex interpositis pactis conditionibus ut frequenter lites ac discordie habeantur, nos debita consideratione adhibita quod in hoc actum est quamvis tunc provide videlicet unionem incorporationem seu donacionem predicte ecclesie in omnibus suis pactis condicionibus cum consensu tocius nostri capituli nec non honorabilis viri *Volcmari* Prepositi sancti *Johannis* loci Archidyaconi ac etiam Prepositi Abbatisse & Conventus monasterij memorati tenore presentium solvimus & penitus revocamus ac omnia in statum pristinum reducendo ut Abbatissis que pro tempore fuerint jus patronatus dicte ecclesie remaneat & de ea quociens vacaverit cum consensu prepositi presentan-

 do

do disponant sicut antea extitit observatum & Archidyaconi qui pro tempore fuerint infra septa curie monasterij sic quidem ut septa hujusmodi per fluxum & rivulum circulum rivuli currentis prope & extra domum hospitum curie memorate & prout nunc currit idem rivulus distinguantur, suam jurisdictionem nullatenus interponant tanquam jurisdictione hujusmodi ad Nos ordinarie pertinente Archidyaconis vero qui pro tempore fuerint in villa seu ecclesia in *Basse* sua jurisdictio in omnibus salva permaneat prout ad eos hactenus pertinebat. In quorum omnium evidens testimonium sigilla nostrum videlicet ac Capituli Mindensis nec non *Voclmarl* Archidyaconi Abbatisse ac Conventus *lacus sancte Marie* predictorum presentibus sunt appensa. Actum & Datum Minde Anno Domini Millesimo tricentesimo tricesimo primo ipso die beati *Marci* Ewangeliste.

25. Apr.

LXXI.

STATUTUM SUPER CELLERARIO.

Prepositus Decanus totumque Capitulum Ecclesie Mindensis omnibus presens statutum visuris & audituris salutem & notitiam subscriptorum. Ne deinceps sicut hactenus ex negligentia vel absentia periculosa Celerariorum, qui pro tempore aliquando fuerunt, Capitulum nostrum Mindense gravia & multiplicia pericula in suarum sustineat

ſtineat diſtributione prebendarum matura deliberatione prehabita unanimique Conſenſu omnium noſtrum nec non Reverendi in Chriſto Patris ac Domini noſtri Domini *Lodowici* Epiſcopi noſtri beneplacito & aſſenſu ad id accedentibus inviolabiliter & perpetuo duximus ſtatuendum ut ex nunc Celeraria ipſa penes Capitulum noſtrum permaneat, ita videlicet, quod ſuperior in gradu Canonicus poſt Prepoſitum & Decanum gradatim deſcendendo usque ad inferiorem Canonicum majorem tamen prebendam habentem ad annum unum ſi voluerit dictam Celerariam acceptare poterit & habere, qui poſtquam acceptaverit, reſidentiam faciat perſonalem, ut ultra duas ſeptimanas ſine Canonicorum licentia aliquando non ſit abſens, alioquin ex tunc in optione ſit ipſius capituli pro reſiduo tempore illius anni Celerariam committere cui velit. Qualibet etiam feria ſecunda proxime precedente diem beati Jacobi Apoſtoli jurare tenebitur Capitulo noſtro ſe per annum hujusmodi fratrum Canonicorum prebendas debere fideliter miniſtrare. Ceterum ſi quisquam Canonicorum forte nollet ſe de Celleraria ipſa intromittere illa vice anno ad ipſum ut premittitur legitime devoluto, inferior ipſo quoad gradum & introitum ſe ſi voluerit intromittat, ut ſic decurſis gradibus inferioribus ſingulariter & finitis denuo fiat reinceptio a ſuperioribus Canonicis juxta fermam & modum ſuperius prenotatos. Actum Ordinatum & ſtatutum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo triceſimo primo ipſo die beati *Bartholomei* Apo-

ſtoli

ſtoli ſub ſigillo noſtro majori cui & nos *Lodewicus* Dei gratia Epiſcopus in ſignum noſtre confirmationis & aſſenſus ſigillum noſtrum recognoſcimus appendiſſe. (24. Aug.)

LXXII.

QUOD OBEDIENCIARIUS DE GHERBOLDESSEN HABET UNUM PLAUSTRUM FRUMENTORUM DE DECIMA IN HEMMEN.

Omnibus innoteſcat, quod nos Johannes Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis ordinavimus ex nunc in perpetuum Obedienciarium in *Gherboldiſen* qui pro tempore fuerit Decimam *Heveren* habere debere in recompenſam dimidij plauſtrati ſiliginis & totidem ordei quod dare conſueverat Capitulum ipſi Obedientiario de decima prelibata ita videlicet quod idem Obedienciarius de decima hujusmodi duas marcas Mindenſium denariorum in Craſtino beati *Martini* annis ſingulis futuris temporibus noſtro Capitulo miniſtrabit, quod ſi non faceret ipſam decimam ipſo facto juxta conſtitutionem noſtri Capituli circa bona communia hactenus habitam perdidiſſet. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtri Capituli ad cauſas preſentibus duximus appendendum. Datum ipſo die feſto *Aſcenſionis* Domini noſtri *Jheſu* Chriſti Anno ejusdem Milleſimo tricenteſimo trioeſimo ſecundo. 28. Maji.

LXXIII.

LXXIII.

SUPER INCORPORATIONE ECCLESIE IN DILINGEN FACTA MONASTERIO LEVERN DE QUO ARCHIDIACONUS IN LUBBECK ANNUATIM HABEBIT VI. SOLIDOS OSNABURGENSES.

L*odewicus* Dei gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus omnibus preſens ſcriptum viſuris ſalutem in Domino ſempiternam & perpetuam memoriam rei geſte. Ne ea que aguntur in tempore ſimul labantur cum tempore expedit ut ſcripturis perhennentur, hinc eſt quod dilecti nobis in Chriſto Prepoſitus Abbatiſſa & Conventus Monaſterij ſanctimonialium in *Leveren* noſtre dioc: nobis humiliter ſupplicarunt ut pietatis divineque remunerationis intuitu neceſſitatibus & utilitatibus ipſorum conſideratis Eccleſiam baptismalem in *Dilingen* cujus jus patronatus ad eosdem Prepoſitum Abbatiſſam & Conventum dinoſcitur pertinere ipſis & ſuo monaſterio incorporare & pleno jure aſſignare dignaremur perpetuo poſſidendam preſertim cum eadem Eccleſia in vicino monaſterij ejusdem ſit adeo ſituata, quod per capellanum ſeu capellanos in adminiſtratione ſacramentorum Eccleſiaſticorum & alijs ad curam animarum incumbentibus poſſit ſalubriter gubernari. Nos igitur attendentes quod ex debito noſtre paſtoralis dignitatis Officio eccleſijs & monaſterijs noſtre jurisdictioni ſubjectis tenemur in ſuis neceſſitatibus & utilitatibus conſilio & auxilio ſuffragari ſupplicationi ſeu peti-

peticioni nobis facte annuentes de maturo consilio honorabilium virorum Prepositi Decani & Capituli nostre Ecclesie Mindensis nec non discreti viri *Lodewici* Archidyaconi in *Lubbecke* in quo Archidyaconatu predicta Ecclesia sita est consensu & voluntate benivola accedente Ecclesiam in *Dilinghen* predictam Preposito Abbatisse & Conventui in *Leveren* memoratis auctoritate ordinaria incorporamus ac pleno jure damus possidendam perpetuo tenore presencium assignamus ita videlicet quod ipsius monasterij antedicti qui pro tempore fuerit capellanum ipsius monasterij ad jam dictam Ecclesiam regendam Archidyacono in *Lubbeke* cum primo vacaverit presentabit, cui idem Archidyaconus curam animarum pure committet ut in administrationibus Ecclesiasticorum sacramentorum & in alijs que ad curam animarum incumbentibus ecclesia predicta fideliter & salubriter gubernetur, quem quidem presentatum idem Prepositus removere poterit & alium presentare quociens & quando sibi visum fuerit expedire modo & forma superius annotatis & quicquid de dicta Ecclesia derivari contingerit ad refectorium & expensas dictarum sanctimonialium cedet & omnino convertatur ut eo magis ipsis propter necessitatem suorum victualium extra monasterium evagandi materia subtrahatur. Insuper omne jus nobis ratione Pontificalis Officij tam in subsidio moderato petendo tam in alijs intuitu dicte Ecclesie debitum nobis & Ecclesie nostre reservamus jure Archidyaconi similiter per omnia salvo permanente eo dumtaxat excepto

quod

quod Synodalia a Capellano ut premittitur ínſtituto decedente non recipiat, nec aliquatenus de hijs ſe intromittat, ſed in recompenſam eorum ſex ſolidos Oſnaburgenſis monete a Prepoſito monaſterio & conventu predictis ſingulis annis in Synodo noſtra Epiſcopali poſt feſtum beati *Michaelis* poſt deceſſum Domini *Johannis* plebani ibidem vel pacifica poſſeſſione per ipſos ut premittitur adepta idem Archidyaconus recipiet expedite, decedente vero Domino Johanne pro nunc plebano idem Archidyaconus ab eo Synodalia recipiet ſecundum conſuetudinem hactenus obſervatum ut ſic Archidyaconatui in *Lubbeke* pro nunc & futuris temporibus debite caveatur, per hoc autem que premiſſa ſunt nichil novi juris in Prepoſitum in *Leveren* & ſuum monaſterium Archidyaconus in *Lubbeke* vendicabit. In quorum omnium teſtimonium & conſenſus nos *Lodewicus* Dei gratia Epiſcopus Prepoſitus Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis & *Lodewicus* Archidyaconus in *Lubbeke* predictus ſigilla noſtra appoſuimus huic ſcripto. Datum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo triceſimo quinto ſeptima die menſis Marcij Datum ſeptima die menſis Marcii. Et nos Prepoſitus Abbatiſſa & Conventus Monaſterij in *Leveren* predicti noſtra ſigilla in premiſſorum evidenciam duximus preſentibus apponenda. Datum ut ſupra.

LXXIV.

LXXIV.

SUPER ECCLESIA IN LUDERSEN IMPIGNORATA MONASTERIO IN LUCKA.

L*odewicus* Dei gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus Prepoſitus Decanus totumque ejusdem Eccleſie Capitulum Univerſis Chriſti fidelibus ad quos pervenerit ad perpetuam rei memoriam preſens ſcriptum. Noſcant tam preſentes quam poſteri quod nos bona voluntate & unanimi conſenſu attendentes onera neceſſitates & commoda que religioſi viri Dñus Abbas & Conventus monaſterij in *Lucka* Ordinis Ciſtercienſis & noſtre dioceſis ſtudio hoſpitalitatis nec non a malignorum hominum eosdem injuſte impetencium incurſibus indeſinenter perferunt & ſuſtinent ita ut idem monaſterium ſic annalibus quam varie deſtitutum proventibus & revera ejusdem annui redditus quam plurimum diminuti, igitur ne occaſione hujusmodi gravaminum regularis diſciplina que hactenus ibidem viguit tepeſcat, ſed ſemper in ſpiritualibus proficiens ſuſcipiat incrementum ad evidentem utilitatem reddituumque ſic diminutorum defectus ſupplendos ac onera predicti monaſterij ſupportanda ſufficienti deliberatione prehabita accedente nobis conſenſu *Lippoldi de Godenſtede* Archidyacono in *Pattenhuſen* concanonici noſtri eccleſiam in *Luderſen*. In qua idem Abbas & Conventus dicti monaſterij jus patronatus habere dinoſcuntur cum omnibus ſui fructibus redditibus proventibus juribus poſſeſſionibus nec non obventionibus ad ipſam

ipſam ſpectantibus ipſis donavimus & incorporavimus ac preſentibus donamus & incorporamus perpetuis poſtquam vacaverit, temporibus poſſidendam ita videlicet quod ipſa Eccleſia per aliquem clericum ſecularem idoneum per Abbatem inſtitutum regatur in divinis qui Capellanus ab Archidyacono in *Pattenhuſen* recipiet curam animarum & in parochialibus miniſtrabit eccleſiaſtica ſacramenta eundem clericum etiam Abbas qui pro tempore fuerit amovere poterit & alium inſtituere & deſtituere quotiens ſibi viſum fuerit expedire, inſuper omne jus nobis ratione pontificalis Officij tam in ſubſidio moderato petendo quam in alijs intuitu dicte eccleſie debitum eccleſie noſtre reſervamus jure Archidyaconi ſimiliter in omnibus remanente, ſalvo dumtaxat eo excepto, quod Synodalia a Capellano inſtituto decedente recipere non debebit, In quorum ſynodalium recompenſam due marce Bremenſes in feſto beati *Michaelis* annis ſingulis Archidyacono, qui pro tempore fuerit, Minde dabuntur per Abbatem & Conventum de eccleſia ſupradicta. In horum teſtimonium ſigilla noſtra una cum ſigillis Archidyaconi ſupradicti preſentibus ſunt appenſa. Et Nos Abbas & Conventus in *Lucka* prefati de beneficijs premiſſis nobis gratioſe impenſis Dominis noſtris Epiſcopo & Capitulo predictis gratiarum actiones devote referentes prenarrata vera & ſic ordinata recognoſcimus & ea in ſingulis articulis fideliter obſervare perpetuo promittimus ſigillum eccleſie noſtre una cum ſigillis Dominorum noſtrorum preſcriptorum in recogni-

tionem premissorum apponentes. Actum incorporatum & datum sub Anno Domini Millesimo tricentesimo tricesimo quinto in die beati *Martini* Episcopi. (11. Nov.)

LXXV.

STATUTUM SUPER RESIDENCIA TAM VICARIORUM QUAM CANONICORUM.

In nomine sancte & individue Trinitatis Amen. Universis & singulis quorum interest vel intererit quomodolibet in futurum presencium tenore innotescat, quod olim predecessores nostri circa divini cultus augmentum & ne beneficia debitis defraudentur obsequijs vigilanti circumspectione ac congruis remedijs per eorum ordinationes & statuta providere volentes in quodam Capitulo generali statuerunt & ordinaverunt hujusmodi sub tenore: In nomine Domini Amen. Noverint universi quod nos &c. &c. * Cum igitur prefatum tam sanctum quam salubre statutum peccatis forsitan exigentibus propter diversas aliarum occupationum turbines hactenus usquequaque non extitit observatum ac ex negligentia de consuetudine videatur abolitum, properandumque sit ut a negligencie sompnio sollicitis excitati vigilijs eosque qui circa observationem ejusdem minus se exhibent ut tenentur ad id congruis remedijs dirigamus,

* vide Statutum: *Super Residencia vicariorum*, numero CXXI. quod h c ex integro insertum est.

mus, Nos igitur *Johannes de Bordeslo* ſenior Capituli *Germanus de Wend* Prepoſitus Hamelenſis *Hermannus Schoſeker* in *Lo Johannes de Northeim* in *Pattenſen*, Archidyaconi, *Bodo de Heſenſen* Prepoſitus Eccleſie ſancti *Johannis* Mindenſis *Albertus Weygewinth* Theſaurarius, *Hardewicus Groperdorpp* Cantor *Martinus de Alten Bartoldus Bokenouwe Rodolphus de Horſt Hermannus Schwartewolt* & *Albertus* de *Lethelen* canonici totumque Capitulum Eccleſie predicte in loco Capitulari Generale Capitulum hac die infra ſcripta celebrantes ac repreſentantes capitulariter congregati preſentis ſtatuti redivivo ſuffragio in quantum abolitum videtur, renovare ac in viridi obſervantia obſervare cupientes eandem ordinationem ſive ſtatutum approbamus & innovamus ac de novo ſi opus fuerit conſtitutione in perpetuum valitura ſtatuimus & ordinamus in omnibus ſuis clauſulis & Capitulis preſentium ſub tenore volentes ut quo ad illos qui tempore executionis ejusdem in dicta Eccleſia Mindenſi fiende quos predictum ſtatutum ſive ordinatio tangit in Civitate Mindenſi preſentes ac reſidentes fuerint a die executionis ejusdem in antea plenum & firmum robur recipiat & vigorem, quoad abſentes autem predeceſſorum noſtrorum veſtigijs inherendo volumus & ordinamus quod illi videlicet qui infra dioceſin & Provinciam Colonienſem & locis vicinis fuerint usque ad feſtum Palmarum proximum, alij autem qui in Romana Curia & locis remotis degunt & morantur infra ſex menſes a die dicte executionis ſe ad dictam noſtram Eccle-

ſiam transferre & reſidenciam facere ſecundum formam & tenorem dicte ordinationis & ſtatuti ſub penis inibi contentis teneantur & debebunt, & ut prefatum ſtatutum & omnia & ſingula premiſſa omnium & ſingulorum quorum intereſt noticiam veriſimiliter perveniant preſentes litteras horum ſeriem continentes in dicta noſtra Eccleſia publicari volumus & valvis ejus affigi faciemus, ut proinde contenta in eisdem cunctis & preſertim quorum intereſt, fiant manifeſta. In quorum omnium robur & teſtimonium perpetuum ſigillum noſtrum majus preſentibus duximus apponendum. Datum & Actum Minde in loco noſtro Capitulari predicto ſub Anno a Nativitate Dñi Milleſimo quadringenteſimo triceſimo quinto Indictione decima tertia die lune proxima poſt Dominicam primam in adventu Domini* qua Capitulum Generale in dicta noſtra Eccleſia fuit & eſt ſolitum celebrari, Pontificatus Domini *Eugenij* Pape quarti Anno quinto. Et nos *Wulbrandus* Dei gratia predicte Mindenſis Eccleſie Epiſcopus oblata nobis ſuper hoc Canonicorum & Capituli ſupradictorum peticione eorumque ſtatutorum & ordinationum ſalubrium & neceſſariorum predictorum approbationi & innovationi utilibus favorabiliter annuentes ſtatuta & ordinationes ipſorumque approbationes & innovationes predicta & predictas rata & grata ratas & gratas perpetuo habentes eaque & eas auctoritate noſtra ordinaria ex certa ſcientia ratificamus approbamus & confirmamus & in ſignum noſtri pleni conſenſus ad

pre-

* 28. Nov.

predicta ac nostre ratificationis approbationis & confirmacionis nostre Vicariatus sigillum una cum appensione sigilli Majoris Ecclesie & Capituli supradictorum presentibus duximus appendendum. Datum & Actum Anno indictione die & Pontificatus quibus supra.

LXXVI.

SUPER DUABUS CANDELIS HABENDIS IN FESTO CORPORIS CHRISTI ANTE ALTARE MAJUS.

L*odewicus* Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus universis presens scriptum intuentibus notum facimus & publice protestamur, quod cum vir discretus *Bruno de Stemmesborne* presbiter & Rector Capelle sancti *Nicolai* in Ecclesia nostra zelo devocionis accensus cupiat ad majorem reverenciam corporis Christi exhibendam bona quedam videlicet unam curiam cum casa una ad dictam curiam pertinente in *Stemesborne* sitas cum omnibus suis juribus pertinentijs pratis pascuis silvis cespitibus ac universis proventibus ad dicta bona spectantibus a *Hinrico* & *Ghiselberto* suis fratribus eorumdemque veris heredibus justo emptionis titulo comparare de quibus dicti fratres sui ministeriales nostri fuerunt & de bonis hujusmodi velit idem presbiter facere perpetuo duarum marcarum reddi-tus annuam pensionem sic videlicet quod pro hijs marcis duabus triginta libre vel circa emantur de

cera de quibus duo cerei fiant modo quo fieri poterunt meliori qui ſingulis annis in feſto corporis Chriſti ponantur ante altare ſummum ubi tunc exponitur corpus Chriſti coram quo in primis veſperis accendantur ut luceant & demum in Completorio & in matutinis, in horarum qualibet & in miſſa diei ſeu ipſius feſti ſubſequentis ardeant quo usque ſemper quelibet dictarum horarum ſingulariter ſit completa, in ſumma etiam miſſa per octavam dicti feſti ipſi cerei ſimiliter accendantur, pro hujusmodi vero reverencia ut premittitur peragenda & ad preces noſtri capituli in hac parte proprietatem dictorum bonorum cum omni juris integritate quod nobis vel ſucceſſoribus noſtris poſſet quomodolibet remanere dicto noſtro Capitulo donamus preſentibus & perpetuo relaxamus. In quorum omnium premiſſorum teſtimonium evidens ſigillum noſtrum preſentibus eſt appenſum. Datum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo triceſimo ſexto in vigilia *Walburgis*.

30. Apr.

LXXVII.

SUPER MINISTRANDIS PREBENDIS.

In nomine Domini Amen. *Lodewicus* Dei Gratia Epiſcopus & Capitulum Mindenſis Eccleſie ad perpetuam rei memoriam. Olim predeceſſores noſtri videntes redditus Prepoſiture eſſe nimis tenues & exiles quatuor villicationes videlicet in *Bel-*

Belderſen Ufflen Vulbeke & in *Dudenbuſen* quas quidem villicationes de manu laycali redimerunt magna pecunie quantitate eidem Prepoſiture applicuerunt conditionaliter ut Prepoſiti qui pro tempore forent propter augmentum reddituum ſuorum omni occaſione poſtpoſita deberent Canonicis Vicarijs & Officiatis prebendas ſuas ſtatutis terminis integraliter miniſtrare, verum quia Prepoſiti qui fuerunt pro tempore hoc non ſemel ſed ſepius facere neglexerunt, ſeditiones & tractatus odioſi multociens ſunt exorte, nos communi conſenſu & deliberatione volentes tali morbo remedium adhibere, hac conſtitutione perpetuo valitura ſanximus ut quicunque dehinc Prepoſiti electi fuerint qui prebendas ſtatutis terminis non miniſtraverint, moneri debeant a Decano & Celerario ut infra tres menſes a die monitionis eis facte illud emendent ſic videlicet quod amminiſtrationem plenariam faciant de retentis alioquin ipſo jure & facto per conſtitutionem preſentem ſint Prepoſitura privati, & ſi de hoc contendere voluerint, incurrant excommunicationis ſententiam ipſo facto addentes quodſi forſitan duo Prepoſiti in diſcordia eligantur, nullus ipſorum de Prepoſitura intromittere ſe debebit, quod ſi contra hoc facere preſumpſerint, ſimiliter ſi quid juris habuit, ipſo facto amittat, & ſimili modo ſi de hoc contendere voluerint ſententiam excommunicationis incurrat, ſed lite inter ipſos electos pendente collectio fructuum & prebendarum miniſtratio apud Capitulum remanebit & ſi contingat villicationes in *Dungberden* in *Ecker*

ſten & in *Halen* quocunque caſu ad collationem Prepoſiti devenire ſimul vel ſigillatim illas non conferat alicui alteri villico niſi conſenſu & conſilio Capituli mediante & quicquid ſibi in pecunia ſeu quacunque re alia pro infeodatione tunc villicationum hujusmodi alicui facienda derivari contingerit, ex hijs dabit partem dimidiam capitulo memorato, bona etiam Prepoſiture ſine Scitu & voluntate Capituli nullatenus obligabit vel alienabit quoquo modo, ſed alienata pro poſſe ſuo recuperabit, Prepoſitus quoque qui electus fuerit Prepoſituram ipſam nullatenus permutare poterit vel debebit ſeu permutacionem cum quocumque facere attemptabit niſi omnium & ſingulorum Canonicorum conſenſu habito vel obtento, & poſtquam Prepoſitus electus & confirmatus fuerit preſens ſtatutum jurabit quoad omnes ſuos articulos ſe inviolabiliter ſervaturum, volumus inſuper quod novi canonici tempore emancipacionis ſue preſens ſtatutum jurent cum alijs ſtatutis ſe inviolabiliter ſervaturos, & nos *Bruningus* Decanus *Johannes Schele* Cantor *Johannes de Lubbeke Ecgbericus Poſch* Archidyaconus in *Oſen Juſtacius de Slon* Archidyaconus in *Lon Borchardus Poſch* Prepoſitus ſancti *Martini Everhardus de Waldeghe* Theſaurarius *Johannes Andree Hinricus Griph volmarus de Alten* Prepoſitus ſancti *Johannis*, *Johannes Poſch* Archidyaconus in *Reme Leonardus de villa Gerhardus de Schowenborch*, *Lippoldus de Godenſtede* Archidyaconus in *Pattenhuſen Lodewicus de Waldegge* & *Johannes de Ghesmele* Canonici dicte Mindenſis Eccleſie preſens ſtatutum in omni-

omnibus ſuis clauſulis tactis ſacroſanctis Ewangelijs juravimus perpetuo conſtanter & fideliter obſervare, cui & nos *Lodewicus* Epiſcopus in ſignum confirmationis per nos facte ſigillum noſtrum minus quia majore caremus una cum ſigillis Capituli predicti nec non Domini *Bruningi* Prepoſiti preſentibus duximus apponendum. Et nos capitulum ſeu perſone capitulares preſcripte & Bruningus Prepoſitus quia omnes & ſingulos prelibatos nos juraſſe recognoſcimus, ſigilla noſtra preſentibus etiam duximus apponenda. Datum actum & ſtatutum anno Domini Milleſimo tricenteſimo triceſimo ſeptimo in craſtino martirum *Abdon & Sennen* beatorum.

31. Jul.

LXXVIII.

RENUNCIACIO QUEDAM MONASTERII DE LUCKA.

Nos frater *Bernhardus* dictus Abbas totusque conventus monaſterij in *Lucka* recognoſcimus tenore preſencium publice proteſtando quod ob beneficia nobis per Reverendum in Chriſto Patrem & Dñum Dñum *Lodewicum* Mindenſem Epiſcopum in appropriacione bonorum & decimarum nobis tempore ſuo facienda in recompenſationem dampnorum nobis in guerris ſuis ſeu alias hactenus illatorum impenſa renuntiamus omnibus actionibus & impeticionibus ſique nobis contra eundem Dñum Epiſcopum vel ipſius ſucceſſores ſeu eccleſiam

ipſius occaſione dampnorum & injuriarum hujusmodi competerent ſeu competere poſſent in futurum nec ipſos per nos ſeu interpoſitas perſonas ſuper eisdem impetere debebimus de jure vel de facto condicionibus & articulis in littera a Domino Dño Epiſcopo nobis data contentis in ſuo robore duraturis, queſtione tamen ſuper incaſtellatione caſtri *Slotelborgh* dumtaxat excepta & ſuſpenſa. In hujus rei teſtimonium ſigilla noſtra preſentibus ſunt appenſa. Datum anno Domini Milleſimo tricenteſimo triceſimo ſeptimo ipſo die beati *Luce* Ewangeliſte. (18. Oct.)

LXXIX.

PERMUTATIO QUORUNDAM AGRORUM FACTA INTER RECTOREM COSME ET DAMIANI ET SCOLARES IN DORMITORIO.

Nos G. Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis preſentibus proteſtamur, quod permutationem factam per *Ricſerum* Rectorem altaris beatorum *Cosme & Damiani* Martyrum in Eccleſia noſtra cum ſeptem pecijs terre aratorie videlicet quatuor in *Galſchvelde* duabus retro hoſpitale leproſorum & una apud *Olderaſtede* ſitis pertinentibus ad ipſum altare ex una parte pro quibusdam agris pertinentibus Scolaribus dormitorij in loco qui dicitur Grotemerſch in ſimul ſitis prope alios agros etiam ad dictum altare pertinentes parte ex altera pro-

propter convenienciam dictarum parcium nostro ac prefati *Rycseri* consensu ad hoc adhibito admisimus & presentibus admittimus perpetue duraturam. Datum sub sigillo nostro quo utimur ad causas in testimonium super eo. Anno Domini Millesimo tricentesimo tricesimo nono in crastino beatorum *Crispini* & *Crispiniani* martirum.

26. Oct.

LXXX.

SUPER QUINQUE MARCIS CUM DIMIDIA DANDIS PER MONASTERIUM WALSRODE.

Nos Prepositus Priorissa totusque conventus sanctimonialium in *Walsrode* Mindensis Diocesis recognoscimus publice in hijs scriptis quod ab honorabilibus viris Dñis Preposito Decano totoque Capitulo Ecclesie Mindensis litteram infrascriptam de verbo ad verbum recepimus, que sic incipit - . - In nomine sancte & individue Trinitatis Dei gratia *Bruninghus* majoris Ecclesie Mindensis Prepositus universis Christi fidelibus salutem in Domino fructuosam & rei geste noticiam. Ne ea que in tempore ordinantur una cum decursu temporis labantur, necesse est ut litterarum & testium munimine perhennentur, noscant igitur tam posteri quam presentes quod de maturo consilio & unanimi voluntate atque voluntaria unanimitate honorabilium virorum Domini *Gherardi* Decani & totius

Min-

Mindensis Ecclesie predicte Capituli omnia bona & singula ad Officium in *Provestinghen* spectancia ubicunque locorum sita que *Albertus de provestingen* & Domina *Elizabeth* ejus uxor in denarijs decimis majoribus & minutis & censu melle & quibuslibet rebus alijs a nostris predecessoribus & a nobis hactenus in pheodo tenuerunt & quiete possident & pacifice possiderunt Venerandis & religiosis personis Preposito Priorisse totique Monasterij in *Walsrode* conventui & eis in omni succedentibus cum omni fructu jure pheodo & proprietate pure propter Deum nec non propter augmentum & ampliorem certitudinem reddituum proventuum ex bonis eisdem donamus & perpetuo possidenda liberaliter in hijs litteris erogamus tali nichilominus conditione quod Prepositus & Conventus prefati monasterij in *Walsrode* qui pro tempore fuerint censum consuetum & debitum videlicet quinque marcas cum dimidia Bremensis argenti annis singulis infra festa assumptionis videlicet & nativitatis beate virginis Capitulo Mindensi vice nostra & aliorum Prepositorum nobis in perpetuum succedentium in Civitate Mindensi pagabunt integraliter & persolvent, quam pecuniam nobis aut successoribus nostris Capitulum ipsum in supplementum denariorum quos nos vel successores nostri in festo Michaelis quolibet anno dare tenebimus defalcabit & decomputabit. In hujusmodi ordinationis & donationis evidens & inviolabile testimonium nostrum sigillum quo in Prepositura utimur presentibus duximus apponendum. Et nos *Ghe-*

rar-

vardus Decanus prefcriptus & capitulum antedictum huic ordinationi & donationi rationabiliter facte confentientes & in nomine Domini annuentes noftrum figillum una cum figillo Domini *Bruninghi* nunc noftri Prepofiti prenominati has literas fecimus communiri, prefentes fuerunt Domini *Johannes* Cantor *Johannes de Lubbeke*, *Eggbericus Pofch* Archidyaconus in *Ofen Juftacius* de *Slon* Archidyaconus in *Lo Borchardus Pofch* Prepofitus fancti *Martini Johannes Andree Henricus Gripp Volcmarus de Alten* Prepofitus fancti *Johannis Johannes Poft* Archidyaconus in *Reme Leonardus Lippoldus* de *Goddenftede* Archidyaconus in *Pattenhûfen*, *Wedekyndus de Monte* & *Johannes* predicte majoris ecclefie canonici Dominus *Wedekindus de Monte* nobilis advocatus *Johannes* Decanus & *Hinricus* de *Holthufs* fancti *Martini* Canonici & plures alij ad hoc rogati fpecialiter fide digni. Datum & actum anno Domini Millefimo tricentefimo tricefimo octavo tercio nonas nonembris in premiffe recognitionis & omnium prefcriptorum figilla noftra appofuimus & recognofcimus nos & ea omnia & fingula obfervanda & firmiter nos teneri ac prefentibus perpetuo obligari Capitulo memorato. Actum & Datum anno Domini Millefimo tricentefimo tricefimo nono in octava *Johannis Evangelifte.*

3. Jan.

LXXXI.

LXXXI.

CONCORDIA INTER EPISCOPUM ET COMITEM DE WELPA SUPER WELPE.

Conradus Dei gratia Comes de Welepa omnibus hoc ſcriptum inſpecturis ſalutem in vero ſalutari. Ad noticiam tam futurorum quam preſencium pervenire volumus, quod venerabilis Dominus noſter *Wylthelmus* Mindenſis Epiſcopus & nos in hanc formam convenimus quod ſi contingeret quod abſit nos ipſum de Caſtro *Welpe* ammovere vel excludere, ipſum Caſtrum & omnia bona que jure pheodali ab Eccleſia Mindenſi tenemus Eccleſie & Epiſcopo vacabunt, ſi vero Epiſcopus nos vel homines noſtros a predicto Caſtro amoverit vel excluſerit bona Epiſcopalia *Aleden Lon Sulegen Smalenvorden* jure pheodali tenebimus uſufructum terre & provincie & ſepedictum Caſtrum commodo habebimus ſicut condictum & conſcriptum fuerat ab Epiſcopo *Conrado* pie memorie & a miniſterialibus Eccleſie & noſtris, Compromiſimus nichilominus quod cum comite de *Hoya Henrico* non componemus niſi ſatisfactum fuerit Domino noſtro in jure vel amicitia de querimonia quam habet contra eundem Comitem de *Hoya* nec treugas niſi gaudeat eisdem Dominus noſter ſepedictus Epiſcopus, ut autem hoc factum noſtrum inconvulſum permaneat ſcripto & ſigilli noſtri appenſione communimus. Teſtes autem hujus rei ſunt *Bodo* Prepoſitus ſancti *Johannis Ewangeliſte*, *Wernerus* Prepoſitus ſancti *Martini Bruno* Cantor Mindenſis *Hermannus*

mannus Comes de *Everſten Theodericus* & *Bernardus de Lon Conradus* & *Lippoldus de Mandesle Rodolfus* de *Depholte Hermannus* de *Haddenhuſen Thidericus Scolhoc Wyllehelmus Span* & alij quam plures. Datum *Minde* Anno Milleſimo ducenteſimo triceſimo nono decima nona Kal. februarij.

14. Jan.

LXXXII.

CONFEDERATIO CONTRA CANONICUM VERDENSEM &c.

Nos *Lodewicus* Dei gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus & Capitulum Eccleſie ejusdem in hijs ſcriptis publice recognoſcimus proteſtando quod ad invicem nos conſtrinximus fide noſtra data mutuo hinc & inde quod in proſecutione juris noſtri firmiter commanere debebimus contra *Bartoldum* dictum *Gruclſot* Canonicum adhuc Verdenſem ne aliquo modo reſurgat vel reſtituatur ab aliquo minus juſte ad Canonicatum & prebendam in Eccleſia noſtra quam etiam fraudulenter aliquando obtinuerat quibus per nos *Lodewicum* Epiſcopum predictum ex cauſis legitimis propter ipſius crimina & defectus quibus fuerat irretitus ſententialiter privatus exſtitit juris ordine obſervato, expenſas vero pro defenſione juris noſtri fiendas ſeu faciendas ſic decrevimus limitandas, quod nos *Lodewicus* Epiſcopus partem unam Capitulum ſecundam & Canonici inferiores in Gradu a perſona Dñi *Hinrici*

vici Gripp exclusive subsequentes computando partem terciam equaliter cum necesse fuerit dare & contribuere tenebimur expedite ac super eo per Decanum vel superiorem canonicum fuerimus requisiti quod sub sigillis nostris Episcopi & Capituli duximus protestandum, quibus nos etiam inferiores predicti ad omnia & singula premissa facienda contentamur & decrevimus in premissis obligatos. Datum anno Domini Millesimo tricentesimo tricesimo nono in vigilia beati *Mathei* apostoli & Evangeliste. (20. Sept.)

LXXXIII.

OBLIGATIO CUJUSDAM CURIE CLAUSTRALIS. *

Universis & singulis presentes visuris & audituris Nos *Volkmarus* de *Alten* Prepositus Ecclesie sancti *Johannis* Mindensis recognoscimus publice protestantes, quod curiam Domini *Johannis* de *Lubbeke* bone memorie videlicet terciam a dormitorio Dominorum nostrorum inclusive computando ad partem septentrionalem comparavimus pro annua pensione quinque marcarum Bremensis argenti mindensis ponderis adjectis condicionibus infra scriptis videlicet, reservata nobis aut successoribus nostris vel eandem curiam ex parte nostri habentibus potestate quod eandem pecunie summam in quatuor festivitatibus videlicet *Martini* Epi-

* Vid. Subsidior. Dipl. Tom. IV. pag. 64.

Episcopi, *Purificationis* beate *Marie*, *Walburgis* virginis ac Nativitatis sancti *Johannis Baptiste* immediate subsequentibus tenebimur provisori dormitorialium qui est pro tempore ad manus eorumdem scholarium dare & persolvere in quolibet tempore festorum predictorum quinque fertones Bremensis argenti superius enumeratis in parata pecunia omnibus exceptionibus juris vel facti nobis competentibus rejectis & evulsis aut totam pecuniam pensionis primo termino vel secundo dabimus predicto provisori ad manus supra dictorum scholarium expedite; adjectum est eciam quodsi predictam pensionem quinque marcarum partim vel divisim sive in toto vel in parte exemere decreverimus, ex tunc in bonis competentibus sepe fatam pensionem quinque marcarum sine aliqua contradiccione comparemus, si vero predicta curia incendio vel alio casu devastata fuerit eandem pensionem quinque marcarum nos vel successores nostri prefato provisori ad usus scholarium sepe supra nominatorum persolvere tenebitur sicut prius. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum & ut omnia supradicta inconvulsa & perpetuo incommutabiliter permaneant, presentem eciam paginam munimine sigilli nostri Capituli ad Causas duximus roborandam. Et nos Capitulum Ecclesie Mindensis ad rogatum Dñi *Volcmari* Prepositi sancti *Johannis* supradicti sigillum nostrum ad causas presentibus duximus apponendum. Datum Anno Domini millesimo tricentesimo quadragesi-

 dragesi-

dragesimo, feria tercia proxima ante festum beate *Margarete* Virginis. (11. Jul.)

LXXXIV.

SUPER QUATUOR MANSIS IN ERVESSEN.

Nos *Bruninghus* Prepositus *Gherardus* Decanus totumque Capitulum Ecclesie Mindensis recognoscimus & tenore presencium publice protestamur, quod receptis quatuor mansis in campo *Ervessen* nobis ab honorabili viro Dño *Lippoldo* de *Godenstede* Concanonico nostro traditis per eumdem a quodam *Wedekindo* de *Indagine* cive Mindensi bone memorie emptis eidem Domino *Lyppoldo* in recompensam eorumdem mansorum tria plaustrata tripertite & legalis annone eque divisim videlicet siliginis ordei & Avene in Civitate Mindensi singulis annis quoad vixerit & eo anno quo diem beati *Jacobi* Apostoli supervixerit infra festa beatorum *Michaelis* & *Martini* Episcopi tenebimur ministrare, eo vero defuncto de omnibus fructibus & proventibus de dictis mansis provenientibus quatuordecim candelas cereas ante imagines Apostolorum in Ambone factas in festis videlicet *Natalis Epiphanie Domini Pasce Ascensionis Penthecostes Corporis Christi Gorgonij* martiris in quatuor festivitatibus gloriose Virginis duodecim Apostolorum atque omnium Sanctorum ponendas & infra *Te Deum* & Laudes matutinales ac summas

missas

missas ardendas debebimus comparare, medietas vero residui de predictis fructibus candelis comparatis in anniversario ejusdem Domini *Lippoldi* dum ipsum decedere contigerit in memoriam ipsius & parentum suorum inter Canonicos in divinis presentes equaliter dividetur candela & oblatione de sedecim denarijs Scholaribus solido Camerarijs & Custodibus solido primitus exsolutis, reliqua vero dimidietas in anniversario Venerabilis in Christo Patris ac Domini Dñi *Lodewici* Episcopi nostri dum ipsum mori contigerit simili modo ut premittitur, dispensetur, preterea est adjectum quodsi prefatum Dominum *Lippoldum* predicto Domino nostro Episcopo premori contingeret ex tunc sabbato proximo post festum beati *Michaelis* commemoratio gloriose virginis in vesperis matutinis missis & alijs horis solempniter in organis prout in septuagesima singulis annis vivente Episcopo peragetur, dimidietatem proventuum predictorum ut predictum est totaliter disponsando, eodem vero Episcopo nostro defuncto dimidietas hujusmodi proventuum in anniversarium ipsius ut predicitur transferetur. In premissorum omnium testimonium & certitudinem ampliorem sigillum nostrum quo utimur ad causas una cum sigillo prefati Domini *Lippoldi* presentibus duximus apponendum. Et Nos *Lippoldus* de *Godenstede* antedictus predicta omnia & singula sic ordinata fore recognoscentes in Majorem evidentiam sigillum nostrum apponi fecimus huic scripto, Datum Anno Domini Millesimo tricentesimo qua-

 drage-

dragesimo secundo in profesto beati *Martini* Episcopi. (10. Nov.)

LXXXV.

SUPER ECCLESIA IN HULSEDE INCORPORATA MONASTERIO IN EGESTORPE.

In nomine Domini Amen. *Lodewicus* Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopus omnibus presencia visuris seu audituris salutem in Domino sempiternam. Officij nostri debitum exigit, ut subditorum nostrorum commodo & profectui jugi solicitudinis studio intendamus, sane cum honorabilis vir *Borchardus* dictus *Posch* Prepositus Ecclesie S. *Martini* Mindensis nostre Ecclesie Canonicus saluti anime sue quo ad statum vite future sagaciter providere desiderans dilectarum in Christo filiarum Priorisse & Conventus novelle plantacionis monasterij Sanctimonialium in *Esgestorpe* ordinis sancti *Benedicti* nostre Dioc: inopie & penurie oculo compassionis condescendens in quantum in eo est a strenuis viris *Jordano Borchardo Henrico* & *Johanne* de *Heylbeke* famulis patruis & avunculis suis ac eorum veris heredibus impetravit jus patronatus Ecclesie parochialis in *Hulsede* dicte Dioc: prout ad ipsos pertinuit & ab antiquo ad eorum progenitores pertinebat donari & transferri ad monasterium memoratum cum fundo ejus dotali pleno jure possessionis & proprietatis ad perpetuam memoriam

moriam ipſorum in dicto monaſterio peragendam nichil juris in jure patronatus dicte Ecclesie ipſi ſibi & ſuis heredibus penitus reſervantes, ſed puro divine remunerationis intuitu renuntiantes omni juri, quod ipſis & eorum heredibus in dicta Ecclesia & jure patronatus competebat vel competere poterat quomodolibet in futurum, Nos igitur ut beneficia Eccleſiaſtica de manu laycali eripiantur & ad eccleſias & ad perſonas Eccleſiaſticas transferantur, donationem eccleſie & juris patronatus translationem monaſterio in *Eſekeſtorpp* prefato taliter factam ratificamus approbamus & preſentis ſcripti patrocinio in nomine Domini auctoritate ordinaria confirmamus Preterea contractui permutationis quam facere diſpoſuerunt honorabilis vir Archidyaconus in *Oſen* de jure patronatus Eccleſie parochialis in *Hemerynge* ad ipſum pertinente nec non Prioriſſa & conventus monaſterij in *Eſekeſtorpe* de jure patronatus eccleſie in *Hulſede* ad ipſos ut predicitur titulo donationis ex certis rationabilibus cauſis ad hoc nos moventibus a partibus utrisque nobis expoſitis de bona voluntate pleno & expreſſo conſenſu honorabilium Virorum Prepoſiti Decani & Capituli Eccleſie noſtre & Archidyaconorum ambarum Eccleſiarum & omnium quorum conſenſus ad id in hijs intervenire debuit & requiri noſtram interponendam duximus auctoritatem beneplacitum & conſenſum transferentes jura patronatus dictarum Eccleſiarum parochialium videlicet Eccleſie in *Hulſede* ad Archidyaconum in *Oſen* & Eccleſie in *Hemeringe* ad monaſterium in *Eſekeſtorpe*

 pre-

predictum in nomine Domini per presentes & decernentes Ecclesiam in *Hulsede* quociens & quandocumque ipsam vacare continget ad collationem seu presentationem Archidyaconi in *Osen* pro tempore existentis debere perpetuo pertinere jure tamen Archidyaconi in *Apeldern* videlicet Cantoris Ecclesie nostre sub cujus jurisdictione dicta Ecclesia in *Hulsede* sita esse dinoscitur in ea salvo per omnia remanente, Ecclesiam vero parochialem in *Hemeringe* cum jure patronatus & fundo dotali & ejus juribus redditibus obventionibus & pertinencijs universis penurie dicti monasterij & ancillarum Christi inibi Domino famulantium que de facultatibus suis actu habitis nullo modo sine scandalo poterunt sustentari ex animo condolentes ipsi monasterio unimus & incorporamus pleno jure possessionis & proprietatis consilio & consensu dicti Capituli nostri ex mera liberalitate in honorem omnipotentis Dei ejusque Genitricis *Marie* Virginis gloriose statuentes & nichilominus graciose concedentes ut provisor dicti monasterij in Divinis seu Prepositus eidem preficiendus, si forsan successu temporis ad pinguiorem fortunam devenerint, quod per Prepositum regi possint, dictam Ecclesiam in *Hemeringen* per se seu per alium qui curam animarum ab Archidyacono recipiet regere & officiare & redditus & proventus ac obventiones tam in temporalibus quam spiritualibus de eadem Ecclesia quantum ad jura parochialia cedentes pro sustentatione monialium & personarum dicti monasterij convertere & earum valeat usibus applicare,

sal-

salvis tamen nobis nostris successoribus Archidyacono loci & Ecclesie nostre juribus Episcopalibus ac Archidyaconalibus de jure consuetudine vel statuto competentibus in dicta ecclesia Hemeringen, in omnibus eo dumtaxat excepto quod ad solutionem exuviarum que synodalia dicuntur que a clericis curatis decedentibus per Archidyaconum recipi consueverunt ratione Ecclesie in *Hemeringe* nullatenus teneantur, in quorum quidem exuviarum & synodalium recompensam ne Archidyaconus loci ex hujusmodi incorporatione dispendium patiatur, constituimus eidem pro recognitione census quatuor solidos Mindensis monete infra octavam beati *Michaelis* per provisorem dicti monasterij solvi debere nomine perpetue pensionis. In quorum omnium testimonium Nos *Lodowicus* Dei gratia Episcopus antedictus sigillum nostrum una cum sigillis capituli Ecclesie nostre Cantoris Archidyaconi & conventus monasterij in *Esekestorpe* predictorum presentibus est appensum, Et nos Prepositus Decanus & Capitulum *Johannes Schele* Cantor *Ecghericus* dictus *Posch* Archidiaconus in *Osen* Ecclesie Mindensis predicte Provisor Priorissa & Conventus Monasterij in *Esekestorpe* prefati sigilla nostra in premissorum omnium & consensus nostri evidens testimonium apponi fecimus huic scripto. Datum Anno Domini Millesimo tricentesimo quadragesimo tercio undecima Kalendas Maij.

21. Apr.

LXXXVI.

SUPER EANDEM ECCLESIAM IN HULSEDE.

Nos *Jordanus* de *Heylbeke Borchardus Henricus* & *Johannes* fratres ejusdem cognominis dicti de *Heylbeke* famuli recognoſcimus quod ob reverenciam & honorem Dei omnipotentis & glorioſe virginis ejusdem Genitricis *Marie* ad requiſitionem & inſtanciam honorabilis viri *Borchardi* dicti *Poſch* Prepoſiti Eccleſie ſancti *Martini* Mindenſis patrui & avunculi noſtri dilecti jus patronatus Eccleſie parochialis in *Hulſede* quod ad nos ex ſucceſſione hereditaria ad progenitores noſtros ab antiquo pertinebat religioſis perſonis Prioriſſe & Conventui monaſterij ſanctimonialium in *Eſekesdorppe* noviter fundati pleno jure poſſeſſionis & proprietatis cum fundo dotali de conſenſu uxoris mee *Jordani* filij mei *Johannis* & heredum noſtrorum Venerabilis in Chriſto Patris & Domini Dñi *Ludowici* Mindenſis Eccleſie Epiſcopi & omnium aliorum quorum conceſſus merito fuerat requirendus vera perfecta & in perpetuum valitura donatione donamus & transferimus ex mera liberalitate matura deliberatione prehabita ex certa ſcientia omnium noſtrum per preſentes nichil juris nobis aut heredibus noſtris in jure patronatus dicte Eccleſie penitus reſervantes, renunciamus igitur & cedimus omni actioni impeticioni exceptioni doli mali fraudis circumventionis & omnis juris Eccleſiaſtici vel civilis beneficio quo nos aut noſtri heredes ſe juvare contra

dona-

donationem ſeu translationem jurispatronatus premiſſi poſſent impoſterum ſeu quomodolibet ſuffragari, hujusmodi vero donationis translationis renunciationis & ceſſionis teſtes ſunt nobilis vir Dominus *Adolphus* Comes *Holtſatie* & in *Schauwenborch*, *Johannes Poſch* canonicus Eccleſie Mindenſis & Archidyaconus in *Reme Johannes de Wydhen* Vicarius Mindenſis & *Bartoldus* de *Hus* famulus, in quorum omnium premiſſorum teſtimonium ſigilla noſtra pro nobis & heredibus noſtris preſentibus ſunt appenſa. Datum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo quadrageſimo tercio feria tercia infra octavas Paſche. 15. Apr.

LXXXVII.

SUPER DUOBUS MANSIS.

Nos *Lodewicus* Dei gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus recognoſcimus per preſentes, quod nos cum conſenſu noſtri Capituli Mindenſis proprietatem duorum manſorum in *Grauencampe* & *Lencampe* ſitorum quos Dñus *Borchardus* dictus *Poſch* Prepoſitus eccleſie ſancti *Martini* Mindenſis prima vice a *Hinrico* & *Juſtacio* fratribus dictis de *Smeringen* eorumque heredibus civibus noſtris Mindenſibus qui dictos manſos a ſtrenuo milite *Harberto* filio *Herbordi* militis de *Mandeslo* in feodali titulo id eſt vulgariter dicto *Manſtat* hactenus tenuerunt & etiam ſecunda vice ab eodem *Herberto* qui quidem *Herbertus* a nobis eosdem manſos

antea jure feodi id eſt in *Manſtat* habuit in dotem ad altare in abſide ſive parte aquilonari intra ſuperiorem & ſibi propinquam exedras ſive feneſtras dicte eccleſie ſancti *Martini* de noſtro & ejusdem eccleſie Decani & Capituli beneplacito & conſenſu noviter conſtructum in laudem & honorem omnipotentis Dei ejusque glorioſe matris *Marie* cum adjutorio aliarum trium perſonarum *Johannis* dicti *Hiddeken* ſacerdotis *Arnoldi* de *Sullede* & *Albaydis* uxoris eis emptionis titulo legitime comparavit dicti Domini *Borchardi* juſtis precibus & honeſtis inclinati libere contulimus & conferimus per preſentes dicto altari tradendo eam quitam & abſolutam ab omni onere ſervitutis & in preſentiarum predictos manſos cum omni jure & utilitate ſibi aſſignamus & appropriamus pure & ſimpliciter propter Deum tali modo & forma quod quotiens-cunque dictum altare vacare contigerit, ex tunc dicte eccleſie ſancti *Martini* Prepoſitus qui pro tempore fuerit excepto ſolo Domino *Borchardo* predicto qui quoad vixerit in quocumque ſtatu poſitus fuerit de dicto altari diſponere poterit ad ſue libitum voluntatis ratione Prepoſiture dicte eccleſie Sancti *Martini* cui dicti altaris jus patronatus poſt dicti Domini *Borchardi* mortem incorporamus in hijs ſcriptis de conſenſu quorum intererat perpetue duraturum illud uni digno & actualiter ſacerdoti ſeu qui ſe infra annum a proviſionis ſibi facte tempore numerandum faciat ad ſacerdotium promoveri & reſideat perſonaliter in eodem conferat infra juris terminum canonice providendo idemque

Alta-

Altariſta ſeu Aſſiſius * Decano aut ejus vices tenenti ſecundum dicte eccleſie ſancti Martini conſuetudinem hactenus obſervatam obedientiam preſtabit & ad ampliandum divinum cultum quem ſemper augeri affectamus chorum dicte eccleſie frequentabit & unam miſſam prout dictus Dominus *Borchardus* fundator ordinaverit, hora tamen Decano & Capitulo dicte eccleſie apta niſi legitime fuerit impeditus quod ſue conſcientie relinquatur celebrabit & ſe de prebendis oblationibus & alijs ſpectantibus de antiqua conſuetudine ad ſuperiores quatuor Canonicos ibidem curatos ſicut nec ceteri inibi vicarij immiſcere debebunt quocumque colore queſito in dictorum quatuor prejudicium nullatenus intromittet & ſic iſte Vicarius jure aliorum vicariorum cenſebitur & gaudebit exceptis dumtaxat diſtributionibus ante hujusmodi altaris inſtitutionem primitus ordinatis & inter antiquiores tantummodo dividendis. In quorum omnium teſtimonium noſtrum & dictorum Capitulorum noſtre & ſancti *Martini* eccleſiarum nec non dicti Dñi *Borchardi Poſch* ſigilla preſentibus ſunt appenſa. Ceterum nos Prepoſiti Decani & Capitula Eccleſiarum predictarum ſigilla noſtra apponi fecimus huic ſcripto in premiſſorum omnium evidens teſtimonium & conſenſus. Datum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo quadrageſimo quarto feria ſexta infra Aſſumptionem ejusdem *Marie* Virginis glorioſe. (20. Aug.)

LXXXVIII.

* ab abſide ita dictus.

LXXXVIII.

SUPER EMANCIPATIONE CANONICORUM.

In nomine Domini Amen. ad universorum quorum interest tam presentium quam futurorum noticiam Nos Dei gratia Prepositus Decanus & Capitulum & singuli Canonici Ecclesie Mindensis cupimus pervenire, quod Ecclesie nostre utilitati & ejus felicibus incrementis quoad statum ipsius ut nunc se habentis prout nobis est possibili intendentes matura deliberatione prehabita juris peritorum communicato consilio & Reverendi in Christo Patris ac Domini nostri Dñi *Lodowici* Episcopi approbatione pariter & consensu accedentibus consuetudines antiquas licitas honestas & hactenus pacifice observatas pro honore commodo & profectu Ecclesie nostre & personarum Domino famulantium in eadem introductas conservare & ampliare, inutiles vero que tam Ecclesie quam personis gravamen & dispendium inducunt & per abusum invaluerant abrogare & in melius commutare cupientes modum & formam circa Canonicos in dicta Ecclesia emancipandos huc usque a longis retro actis temporibus de consuetudine observatas tamquam rationi consonas approbantes eandem consuetudinem & formam specificandam declarandam ac innovandam duximus & singulorum auribus lucidius inculcare, & ne per oblivionem seniorum Canicorum nostrorum aut propter eorum decessum experientiam plenam de hijs habencium minoribus & successo-

ſucceſſoribus noſtris occultetur, eam in ſcriptis redactam ut ad eam recurſus habeatur in Archivis Eccleſie recondi decrevimus & reponi ut in forma tali dubitantibus tocius ambiguitatis materia amputetur. Eſt igitur in dicta noſtra Eccleſia de conſuetudine taliter obſervatum, quod dum Canonicus Eccleſie noſtre emancipari deſiderat, Decanum aut ejus locumtenentem accedere debebit ut ipſum ad emancipandum admittat humiliter petiturus, cui de fratrum conſilio & conſenſu per Decanum vel alium ſuperiorem ejus locum tenentem Capituli nomine prefigetur terminus Capitularis competens ad explendum actum memoratum prout utrobique parti emancipande & emancipantibus videbitur expedire, quo termino adveniente de mane hora capituli per Scolaſticum vel ejus vices tunc tenentem Decano & Capitulo preſentabitur & inquiratur de litterature ſufficientia de idoneitate perſone & habilitate ejus ad emancipationis actum legitime ſubeundum & de alijs circumſtantijs oportunis, ex tunc per Decanum vel alium ſuperiorem tunc locum Decani tenentem in loco clauſtrali ad hoc ut moris eſt debite locabitur ſeu reponetur ibidem die ac nocte continuis usque ad horam Capituli diei immediate ſubſequentis permanſurus nec a clauſtro interim receſſurus, qui tunc eadem hora primo proſtratus emancipabitur ſive a primis ſcolis eripietur per Decanum aut per ſuperiorem aliquem ut eſt dictum, & eodem contextu & hora deferetur eidem juramentum & jurabit ſtatuta conſuetudines licitas honeſtas antiquas

tiquas approbatas Ecclesie Mindensis hactenus pacifice observatas se inviolabiliter servaturum & quod secreta Capituli non prodat & cetera prout usus consuetudinis longeve inolevit, quo facto ad secundas scolas restituetur, in quibus secundum antiquam Ecclesie consuetudinem in divinis officijs perseverabit & officium ad ipsum ratione gradus & ordinis secundarum scolarum pertinens exercebit. tam in capitulo quam in choro residentiam personaliter per unius integri anni circulum ibidem facturus continuam sine spe alicujus gratie de remissione illius anni seu partis ejus sive quomodolibet faciende, non obstante quodsi forte aliquis vel aliqui Canonici post ipsum ante hujus anni circulum elapsum per emancipationem similem ad secundas scolas restituerentur, quod adhuc nichilominus propter eruditionem & informacionem sibi faciendam de ordine Cantu & divino officio de ritu juribus consuetudinibus, constitutionibus juratis alijsque in Domo Domini personis ecclesiasticis & ecclesie necessarijs residere per annum integrum teneatur, etiam si ipsum juxta consuetudinem Ecclesie a secundis scolis eripi oporteret, quam consuetudinem modum & formam rationabilem & juri consonam reputantes eam approbamus volentes ut de cetero in dicta Ecclesia nostra sub juramento firmiter observetur, sed quia alia consuetudo de servicio per Canonicos sic emancipatos tempore emancipationis dudum observata videlicet quod talis Canonicus expensas graves & omnino inutiles nec eccle-

clesie aut persone emancipate fructuosas circa effrenatam multitudinem hospitum quos ad prandium tamquam convivas invitare consueverat propter quod multis debitorum oneribus gravabatur ita quod vide sue temporibus vix vel nunquam de debitorum gravamine absolvere se potuit in penuria degendo perseveranter & jugiter remanebat. cum etiam quia commessationes ebrietates que in talibus convivijs per vulgares & multitudinem invitatam exerceri solet quasi frequenter scurrilitas indevocio & schandalum in populo suscitatur, que omnino personis ecclesiasticis & earum sunt conversacionibus inimica & juri contraria, abusus hujus quos pocius corruptelas quam consuetudines reputamus revocare abrogare & in melius commutare cupientes tam pro personarum quam ecclesie commodo & profectu de consensu omnium nostrum, nec non Reverendi in Christo Patris & Domini nostri Episcopi circa premissa omnia approbacione connivencia & consensu videlicet ut canonicus emancipatus a tam gravibus expensis inutilibus relevetur & mitius cum eo agatur cum moderamine infra scripto ordinandum & cum maturitate debita duximus statuendum quod ad armarium Ecclesie nostre pro emendatione comporatione & augmento ornatus Ecclesie quinque marcas denariorum Minde legalium & bonorum & ad fabricam Ecclesie totidem marcas & ad structuras & reparaciones & emendas edificiorum claustri duas marcas dictorum denariorum provisoribus ad hujus officia deputatis seu deputandis ante ereptionem ipsius

Ca-

Canonici de carcere in parata pecunia expedire & ſolvere teneatur. Item cuilibet Canonicorum in dicta noſtra Ecclefia emancipato preſenti ſeu etiam abſenti qui reſidere perſonaliter ſolitus fuerit duos ſolidos *Minde* legalium denariorum Epiſcopo Prepoſito & Decano cuilibet eorum talium denariorum duplicem portionem, canonicis nondum emancipatis cuilibet unum ſolidum vicarijsque Rectori Scolarum Succentori rectori fabrice Rectoribus capellarum ſanctorum *Johannis Baptiſte* forenſis & *Georgij* martiris Camerarijs Campanarijs ſcolari legenti regulam & regenti organa in Ecclefia noſtra ſimiliter unum ſolidum eorum cuilibet. Item ſcholaribus Dormitorialibus & Choralibus ſimul duos ſolidos, preterea ſubcentori & Magiſtro Scholarum occaſione ſcolarum pro precio eidem debito & ſolvi conſueto cuilibet ſex ſolidos Mindenſium denariorum. Item cuilibet Duorum Camerariorum unam marcam denariorum Mindenſium vel ſeptem ulnas panni equalis valoris ad minus quod tam ipſis Camerarijs dari poterit ſecundum honeſtatem & qualitatem perſone emancipate ſi voluerit pro ſue libitu voluntatis. Item ſcolaribus choralibus in Dormitorio duodecim ſolidos denariorum Mindenſium miniſtrabit. Preterea ſervicium quod Capitulo ſingulis Canonicis prelatis & Vicarijs emancipationis tempore in procuratione expenſarum facturus eſt taliter duximus moderandum videlicet quod idem Canonicus cum ſua familia Camerarijs tum & Campanarijs in clauſtro ſeu refectorio ſe procurabit & reficiet,

nec

nec extraneos quosque ſive clericos aut laycos ultra decem perſonas ſibi aſſociare vel aſſumere ad conveſcendum non poterit nec debebit, precipue ſiquidem Reverendo Domino noſtro Epiſcopo pro tempore exiſtenti ſex ſextaria vini tam in abſencia quam in preſencia, ſed fercula ſicut alijs Prelatis dummodo in loco Emancipacionis tempore preſens exiſtat idem Canonicus miniſtrabit. Item cuilibet Canonicorum preſenti & etiam abſenti dummodo perſonalem reſidentiam ſolitus ſit facere ut eſt dictum duobus ſextarijs vini ſani & bibilis quod pro denarijs redimi non poterit nec debebit & quatuor ſemellis recentibus & legalibus & quatuor ferculis ſcilicet pro primo duos pullos mature etatis bene coctos & conditos ſpeciebus aromaticis. Item pro aſſatura duos pullos aſſos conſimiles prioribus aut in alia aſſatura equalis valoris, alia duo fercula intermedia honeſta & recentia decocta quorum unum erit de ferinis ſi bono modo haberi poterit, alioquin utraque de carnibus recentibus bene coctis ſervire tenebitur & ad eorum hoſpitia deſtinare. Quod quidem ſervicium Prepoſito Decano & alijs Prelatis videlicet Cantori Theſaurario & Scolaſtico nec non ſanctorum Martini Johannis & Hamelenſis Eccleſiarum Prepoſitis ſi preſentes extiterint aut reſidere conſueverint in vino ſemellis & ferculis dabit ſeu ſerviet ob prelacionis reverenciam duplicatum Vicarijs vero Rectori ſcholarum Subcentori, Rectori ſeu Cuſtodi fabrice Rectoribus capellarum ſanctorum *Johannis Baptiſte* forenſis & *Georgij* Martiris regenti regulam & organa

regenti & eorum cuilibet dimidium sextarium vini cum duabus semellis tria fercula pro primo unum pullum coctum pro assatura, unum pullum assum & unum ferculum intermedium de coctis carnibus recentibus vel ferinis valoris ut superius est expressum. Si vero contingeret in cibis quadragesimalibus servicium emancipacionis fieri debere, ex tunc quatuor fercula talis emancipatus in Esotibus & alijs piscibus adultis & bonis in valore servicio in carnibus facturo equipollentia in prescripto numero Canonicis Prelatis Vicarijs & alijs ut predicitur ministrabit. Volumus etiam ut premissa statuta & ordinaciones a Canonicis in antea emancipandis tempore emancipationis sue inter alia statuta & consuetudines jurentur & unacum eisdem comprehendantur sub juramento predicto. Nos igitur *Lodowicus* Dei gratia Episcopus Mindensis ut hujusmodi prescripta in suo vigore perpetuo permaneant & debitum sortiantur effectum omnia & singula predicta in omni sui forma & modo ex certa scientia auctoritate ordinaria in nomine Domini approbamus ratificamus & confirmamus, sigillumque nostrum quo utimur una cum Capituli nostri sigillo presenti scripto apponi fecimus in evidenciam premissorum. Acta sunt hec Anno Domini Millesimo tricentesimo quadragesimo quinto, quinta Kalendas Martij. * Preterea nichilominus Canonici tempore electionis provisionis seu collationis sibi facte de Canonicatu & prebenda denarios vini secundum antiquam & approbatam consuetu-

dinem

* 25. Febr.

dinem ac retroactis temporibus obſervatam, videlicet unicuique Canonicorum noſtrorum emancipato duos ſolidos, Epiſcopo Prepoſito & Decano cuilibet eorum duplicem portionem Canonico non emancipato vicarijs Magiſtro ſubcentori Magiſtro fabrice Camerarijs companarijs, ſcolari legenti regulam ac regenti organa cuilibet eorum unum ſolidum ſcolaribus in dormitorio duos ſolidos Canonicis ſanctorum *Martini* & *Johannis* eorumque vicarijs & Magiſtris Camerario ſancti *Martini* Dñabus S. *Marie* plebanis & Capellanis ibidem Rectrici pſalterij Rectoribus Eccleſie & Capellarum ſanctorum *Symeonis* ſancti *Johannis Baptiſte* forenſis *Georgij* Martiris *Sancti Spiritus* & *Nicolai* cuilibet eorum unum ſolidum, Abbatiſſe *S. Marie* Decanis ſanctorum *Martini* & *Johannis* cuilibet duos ſolidos, Campanarijs Eccleſiarum predictarum cuilibet duos ſolidos Campanarijs Eccleſiarum predictarum cuilibet ſex denarios *Minde* legalium miniſtrabunt. Actum Approbatum & Datum ut ſupra.

LXXXIX.

SUPER FESTUM BEATORUM SOPHIE VIRG. THEODORI CONF. FELICIANI ET CHRISTOFERI SERVANDUM.

L*udewicus* * Dei gratia Mindenſis Eccleſie Epiſcopus dilectis ſibi in Chriſto Abbatibus Abbatiſſis

* Ludovicus Epiſcopus filius Ottonis Ducis de Luneborg qui an. M. CCCXLV. regiminis vigeſimo ſecundo fatis functus eſt.

batissis Prepositis Decanis ac Ecclesiarum & Capellarum Rectoribus Universis & eorum vices gerentibus per nostram Diocesin constitutis salutem in Domino. Cum in Ecclesia nostra Cathedrali quatuor corpora integraliter beatorum videlicet *Feliciani* & *Carpofori* Martirum *Theodori* Confessoris & *Sophie* Virginis requiescant volentes & desiderabiliter affectantes sanctorum hujusmodi natalitia annua sive festa que hactenus alicubi fuerant minus nota per amplius futuris temporibus perpetuis notificari ac specialiter venerari, de Consensu & pio inducti nostri Capituli in hac parte duximus statuendum, quod festum beate *Sophie* virginis quod primitus nunc occurret die scilicet tercia post festum beati *Egidij* Abbatis computando inclusive cum novem lectionibus in Matutinis laudibus & in missarum solempnijs cum officio de una Virgine assumpto. Festum vero beati *Theodori* Confessoris, quod deinde die tertia post festum beati *Lamberti* Episcopi & Martiris peragetur similiter cum novem lectionibus in matutino & in missa officio de uno confessore assumpto. Festum etiam beati *Feliciani* Martiris, quod ex tunc in crastino octave diei beati *Martini* peragetur etiam cum novem lectionibus in matutino & in missa similiter officio de uno Martire assumpto, sed & festum beati *Carpofori* Martiris quod quarta die post festum beati *Nicolai* occurret cum novem lectionibus in Matutinis & in Missa Officio de Martiribus propter festum beati *Habundi* Martiris tunc coincidens assumptis cum dictorum festorum nichilominus vesper-

ſpertinis officijs precedentibus & ſubſequentibus in Eccleſijs veſtris annis ſingulis & ut premittitur futuris perpetuo temporibus ſolempniter peragantur, Vobis igitur & cuilibet veſtrum ſub debito obedientie diſtricte precipiendo mandantes, quatenus diebus Dominicis quibuscunque feſta ſanctorum hujusmodi precedentibus parochianis & ſubditis veſtris intimare curetis obſequio divino in natalitijs ſanctorum predictorum devotius intereſſe eorum memoriam venerantes in terris ut pro ipſis intercedere dignentur in celis, vosque ſacerdotes parochialium Eccleſiarum & Capellarum Univerſi in Martirologijs librorum veſtrorum feſta ſeu natalitia ſanctorum predictorum diſtincte & expedite ſuis diebus ut prefertur annotetis Vobisque vice Archidiaconis mandantes ut ſupra, ut copiam mandati ſeu ſtatuti preſentis in quibuslibet Archidyaconatibus habeatis.

XC.

SUPER QUEMDAM ORTUM IN BRULONE DEPUTATUM AD VINA.

In nomine Domini Amen. Anno Nativitatis ejusdem Milleſimo tricenteſimo quadrageſimo octavo indictione prima menſis Maij die penultima hora ſexta vel quaſi Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini Dñi *Clementis* Divina Providentia Pape ſexti Anno ſexto conſtitutus in judicio coram Nobis *Wedekindo* Commiſſario honorabilis viri Dñi

 Hin-

Hinrici Grypp Prepositi ecclesie Sancti *Martini* Mindensis & Notario ac testibus infra scriptis discretus Vir *Wernerus* dictus *Schyne* civis Mindensis recognoscens se & suos legitimos heredes justo vendicionis titulo vendidisse discretis viris Ludolpho dicto *Hals* & *Ludolpho* de *Stemwede* perpetuis in Ecclesia Mindensi vicarijs quendam ortum situm in Brulone pro quinque marcis Mindensibus perpetue possidendum, ita tamen quod ipse Wernerus & sui heredes de eodem orto pensionem annuam octo solidorum cum sex denarijs Mindensibus duobus terminis infra scriptis videlicet quatuor solidos infra pasche & alios quatuor solidos cum sex denarijs sancti *Mychaelis* octavas annis singulis pro vino & oblatis quinque altaribus ad conficiendum sacramentum Corporis & sanguinis Domini nostri *Jhesu* Christi comparandis dabunt & solvere tenebuntur, quodsi forte *Wernerus* & sui heredes predicti negligentes in solucione hujusmodi annue pensionis extiterint terminis in premissis, ex tunc predictus ortus eisdem vicarijs vacabit libere & solute nec amplius quicquam juris *Wernerus* & sui heredes predicti in eodem ortu ipsis obtinebunt seu vendicabunt. In premissorum testimonium presens publicum instrumentum per *Johannem Groue* de *Stenvordia* publicum Imperiali auctoritate Notarium infra scriptum scribi & publicari mandavimus & sigilli munimine predicti Dñi *Henrici Grypp* Prepositi fecimus roborari. Acta sunt hec in Ambitu juxta refectorium ecclesie Mindensis predicte presentibus discretis viris *Johanne de Wyden*, *Johan-*

ne

ne de Ryntheln Brunone Dychmaygér perpetuis vicarijs in dicta Ecclesia Mindensi *Johanne* Camerario Dominorum ejusdem Mindensis ecclesie ac alijs testibus fide dignis rogatis ad premissa sub anno indictione mense die & hora & Pontificatu quibus supra.

Et Ego *Johannes Groue* de *Stenvordia* clericus Monasteriensis diocesis &c. &c.

XCI.

STATUTUM SUPER UNIONE CAPITULI.

In nomine Domini amen. Nos Dei gratia Prepositus Decanus & Capitulum Ecclesie Mindensis attendentes quod inter plurima discrimina & incommoda que de effrenata multitudine impetrancium in ecclesia nostra & earum diversitate nunc ad minores vel medias nunc ad majores jam dudum invaluerant jura reverentie & obsequia a nobilibus militaribus & alijs viris legalibus & fide dignis, qui Ecclesie servire consilijs & auxilijs poterant & prodesse impendi consueta penitus subtrahuntur ex eo quod eorum filijs nepotibus & amicis benefacere non possumus, nec ad prebendas & alia beneficia promovere revera, quia ob recommendationem qua Dominus Papa circa personas & statum impetrancium seducitur, persone plerumque preficiuntur inutiles & ignoti, unde Ecclesia honoribus & juribus suis in Spiritualibus & tem-

poralibus destituitur & succumbit, super quibus si Dominus Papa plenius & sanius informaretur, presumitur quod in prejudicium Ecclesiarum talia & tanta nullatenus attemptaret, nunc vero de die in diem insurgunt de modo impetrandi alie prejudiciales ecclesijs & obnoxie novitates, videlicet quod ad quorumdam exploratorum per terras evagantium suggestiones inducitur ymmo verius seducitur Dominus Papa ad reservandum prebendas dignitates & alia beneficia personarum vivencium & beneficia sua Canonice possidencium quorumdam etiam inhabilitates crimina & defectus non zelo correctionis aut caritatis eidem licet falso denuntiant non querendo que Dei sunt sed ipsos, que sicut & lucra turpia que exinde obsequuntur, dum alios ad impetrandum hujusmodi beneficia inducunt, suis dolosis persuasionibus informant, Zisaniam in Ecclesijs servire debuerant, seminando, quarum novitatum unam nunc de facto in eadem Ecclesia nostra percepimus processisse. Quidam enim *Ludolphus de Horne* Prepositaram Ecclesie sancti *Martini* & alia beneficia que honorabilis vir Dominus *Borchardus Posch* persona legalis honesta & devota Canonico ingressu adeptus quamdiu viveret possidebat, dicitur tamquam reservata per sedem apostolicam impetrasse, quam quidem Prepositaram Ecclesie sancti *Martini* honorabilis vir Dominus *Hinricus Gripp* per electionem Canonicam assecutus & alia beneficia ipsius Dñi *Borchardi* scilicet prebendam & supplementa prebendarum hij quibus in Ecclesia nostra per directum gradus & ordinis

sui

ſui aſcenſum juxta conſuetudines & ſtatuta Capituli antiqua approbata & hactenus pacifice obſervata & juramentis confirmata debebantur & alij inferiores ſupplementa per ſuperiores dimiſſa quilibet juxta gradum & ordinem ſuum adepti ſunt, & ea per quinquennium de reſervatione nichil ſcientes pacifice poſſiderunt, ex quibus Eccleſie noſtre & perſonis confuſio & error irreparabilis oritur, ordo juratus confunditur, gradus immutatur, rancor & invidie fomes perjuria & animarum pericula ſuſcitantur non ſolum in preſenti caſu verum in ſimilibus quoad perſonas alias de quibus mens ſuſpicatur perplexitates & graviora ſuccedere diſturbia formidantur, cupientes igitur hijs ſiniſtris eventibus oportunis remedijs in quantum nobis eſt poſſibile, obviare, de communi & concordi conſenſu pari voto & conſilio matura deliberatione inter nos prehabita pro conſervatione jurium rerum & honorum Conſuetudinum Eccleſie noſtre & juramentorum noſtrorum ſalvatione non in modum conſpirationis aut alicujus alterius illicite pactionis contra apoſtolicam ſedem a cujus obediencia recedere non intendimus ſed eidem prout de jure tenemur in omnibus licitis & honeſtis humiliter obedire arbitramur, condidimus & preſentibus ordinamus videlicet, quod ſi perſonam ſic impetrantem per ſe vel alios litteras & proceſſus ſuos executorias publicare contingat, viſis per nos perlectis & habitis copijs eorumdem hij quos negotium principaliter tangere videbitur juxta juris peritorum conſilia ſuper certis gravaminibus appellatio-

 nes

nes interponere infra competentes terminos non tardabunt & de prosecutione appellationum & causarum defensione capitulo cavebunt, quibus capitulum & omnes & singuli de capitulo conjunctim vel divisim prout expedit adherebunt & assistent consilijs auxiliis & favore & nunc in presenti casu Dñus *Hinricus Gripp* ratione Prepositure dicte Ecclesie sancti *Martini* quamdiu Prepositure prefuerit & deinde ejus successor etiam partem de propria bursa, alias vero duas partes pro conservacione juris tocius capituli circa supplementa que per ascensum quis assequitur sive gradum quos ab hoc immutari contingeret & confundi mutue & fraterne caritatis affectu expensarum nunc & imposterum emergentium in Romana curia & extra de prebendis absentium facere sposponderunt etiamsi imposterum contra nostros concanonicos nunc in Capitulo existentes contingeret quod absit aliquid in casu simili attemptari, videlicet quod prebendas dignitates personatus officia sive beneficia alia per reservationem Pape impetrarentur ab aliquo, ex tunc dignitates que vel per electionem Capitulorum paratus officia vel beneficia alia que per provisionem Dñi nostri Episcopi nunc vel in antea existentis quos assecutus fuerit defendet si voluerit is cujus tunc intererat Proprijs expensis, Et illi capitulum & omnes Capitulares adherebunt, supplementa vero videlicet obediencias decimas bona communia & Consolationes ex quorum impetratione gradus & ordo confunditur, Capitulum pro conservatione juris Capituli defendet communibus

ex-

expenſis que recipientur ex burſa a portionibus abſentium ut eſt dictum. Idem fiet, ſi quis prebendam cum dignitate perſonatu officio aut alio ſupplemento impetraverit vacaturis ita quod prebendas majores ſic vel ſimpliciter impetratas is qui ſuperior in gradu inter minores cui auctoritate Capitulo major tunc debetur, extiterit cum alijs in minoribus conſtitutis defendet eandem facietque tertiam partem expenſarum, is vero cui tunc de minori providebitur faciet duas partes & appellationes interponet hij quorum intererit illa vice, & ſi talis impetrans ad majorem criminoſus aut alias defectuoſus vel de jure reprehendendus fuerit ſibi adverſarius ſuſcitabitur, qui expenſas faciet ut eſt dictum. ſi tamen perſona legalis fuerit & idonea ac Eccleſie neceſſitas vel utilitas talem admitti requireret & ſuaderet non tamen ad majorem ſed ad minorem admittetur ita quod jam in minoribus conſtituti vel qui majores tenent & eas ſub proteſtacionibus acceptarunt ac litem & reſiſtenciam preſumunt ab impetrantibus ſibi veriſimiliter imminere ſuis juribus non priventur nec in gradibus retardentur, in qua minori ſi tunc impetrans contentari recuſaret, ex tunc huic adverſarius in forma ſuſcitabitur anteſcripta, Preterea nullus noſtrum Conſilia adverſarijs contraria preſtabit clam vel palam promociones auxilia & favores ſub obteſtatione fidei & honoris nec compoſicionem ſpecialem inibit cum eodem niſi de Capituli beneplacito & conſenſu, preterea ſi quod abſit in quemcunque eventum in cauſis ſeu caſibus premiſſis adver-

versarijs forsan triumphantibus sic quod defensiones legitime & ulterior resistentia non restaret, nec evasiones aut subterfugia aliqua superessent aut principales quorum inter erit causas principaliter defendere forent in prosecutione defensionis desides aut remissi condempnationem in expensas & refusionem fieri requireret perceptorum ex tunc idem principalis qui hujusmodi dignitatum prebendarum & supplementorum redditus & fructus perceperant & alii in supplementis alijs inferioribus eos succedentes qui fructus & commoda ex tali defensione supportarunt proprijs sumptibus & expensis Capitulum & alios ad quorum usus proventus hujusmodi non devenerant exonerabunt & ab hujusmodi condempnatis & refundendis cum dampnis & interesse que exinde incurrere continget eosdem totaliter relevabunt, ut autem premissa omnia & singula a nobis communiter & divisim firmiter observentur, presens scriptum inde confectum sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum anno Domini Millesimo trecentesimo quadragesimo nono nona mensis januarij.

Extat quidem hoc statutum in Catalogo Præpositorum &c. Mindensium pag. 33. numero V. sed mutilum.

XCII.

XCII.

SUPER CURIAM WYGREVEN EMPTAM PER CAPITULUM.

Nos *Gerhardus* Dei & Apostolice sedis gratia Mindensis Ecclesie Episcopus notum facimus universis & presentibus publice protestamur, quod cum census judeorum Civitatis Mindensis per predecessores nostros civibus ibidem pro quadam pecunie summa obligatus tanto tempore retentus ab eisdem fuisset quod omnia jura nobis in eisdem competencia quasi alienata ab ecclesia sunt & ab imperio a quo in pheodo descendunt reputabantur perpetuo & distracta, nos juxta Capituli & aliorum juratorum nostrorum consilia hujusmodi alienata ad possessionem ecclesie & ad jus & proprietatem imperij cui fidelitatis omagio astringimur in quantum nobis est possibile revocare cupientes & subsidium redemptionis prefati census & juris ecclesie restaurationem recepimus a dicto capitulo quadraginta marcas denariorum Osnaburgensium legalium nobis ab ipso numeratas traditas & solutas & in eosdem usus notabiliter conversas pro quibus eisdem Dominis Preposito Decano & Capitulo de ipsorum & aliorum fidelium Ecclesie nostre concordi & communi voluntate consilio pleno & expresso consensu fundum minus utilem in meliores & magis utiles fructus Ecclesie commutando curiam nostram dictam Wichgreuenhoff in civitate Mindensi predicta situatam cum suis redditibus juribus & obventionibus prout ad nos & ecclesiam

nostram

noſtram pertinere dinoſcitur pleno jure poſſeſſionis & proprietatis & ejus utile dominium juſto & abſoluto venditionis titulo vendidimus & nichilominus vendimus & ex certa ſcientia ad ipſum capitulum transferimus in hijs ſcriptis, locationes ſi quas in area ejusdem curie vel in aliqua ejus petia fecerint ſub cenſu annuo perpetuo vel ad tempus per nos & ſucceſſores noſtros in quemcunque eventum ratas atque gratas locatarijs earumdem ſeu conductoribus ſervaturas, renuntiantes ex nunc omni juris Canonici vel civilis actioni vel exceptioni doli mali fraudis circumventionis que nobis aut ſucceſſoribus noſtris contra premiſſa poſſent impoſterum quomodolibet ſuffragari. In cujus rei teſtimonium noſtrum & dicti Capituli noſtri ſigilla preſentibus ſunt appenſa. Datum anno Domini Milleſimo tricenteſimo quadrageſimo nono in octava Aſſumptionis beate *Marie* Virginis.

22. Aug.

XCIII.

SUPER CURIA WIGRAVII.

Nos Dei gratia Prepoſitus Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis recognoſcimus quod mera liberalitate conceſſimus dedimus & per preſentes concedimus atque damus Rdō in Chriſto Patri ac Domino Dño noſtro *Gherardo* Epiſcopo & ſuis ſucceſſoribus ut curiam Wychgravij in civitate Mindenſi ſitam & per ipſum pro quadraginta marcis

in

in usus necessarios suos & Ecclesie conversis nobis venditam pro eadem summa pecunie reemere valeant quando volent & ex tunc solucione ejusdem summe pecunie nobis facta dictam curiam cum omni juris integritate ipsis restituere absque difficultate tenebimur & libere resignare ita tamen quod ijdem Dñus noster & sui successores locationes per nos in eadem curia vel ejus aree partibus pro annua pensione factas perpetuo ad tempus vel ad firmam ratas servare nostris locatarijs seu conductoribus teneantur quod nos Dei gratia *Gherardus* Episcopus antedictus pro nobis & nostris successoribus de dictorum Prepositi Decani & capituli voluntate & consensu sigilli nostri minoris munimine roboratis presentibus arbitramur. In quorum omnium testimonium nostrum sigillum una cum sigillo minori Rdi in Christo Patris & Dñi nostri *Gherardi* Episcopi sepedicti duximus presentibus apponendum, Datum anno Domini Millesimo tricentesimo quadragesimo nono in octavo Assumptionis beate *Marie* Virginis.

22. Aug.

XCIV.

SUPER DUOBUS ANNIS GRATIE. *

G*erhardus* Dei Gratia Episcopus Wedekindus Prepositus Decanus totumque Mindensis Ecclesie Capitulum omnibus hoc scriptum intuentibus pre-

* Vid. Subsidior. Diplom. Tom. V. pag. 72.

presentibus & futuris hanc constitutionem perpetue memorie commendare. Inter curas & sollicitudines fidelis anime suam cupientis operari salutem, hec non minima esse videtur jugiter & cum intentione debita cogitare qualiter peccatis per penitenciam debitam emendatis per debitorum solutionem creditori cuilibet satisfiat & sic anima decidentis cum fiducia suo reddi valeat creatori. Hinc est, quod cum fere a septuaginta annis citra per statutum quoddam in nostra Ecclesia Mindensi non sine matura deliberatione salubriter editum paucis vero annis abolitum per abusum saltem quoad unum annum provisum fuerit decedentibus ab hoc mundo, ut ipsorum creditoribus satisfieret competenter, nos antiquorum tam salubria vestigia sectari volentes ac perpendentes multos canonicos debitorum onere nimium pregravatos & formidantes propter exilitatem prebendarum posse fortius aggravari nec debere irreprehensibilem judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana deliberatione provida requisito consensu prelatorum & Canonicorum omnium & obtento, statutum predictum innovavimus & statuimus innovando, quod sive Prepositus sive Decanus vel quicunque Prelatus Archidyaconus aut in quocumque beneficio sive officio nostre Ecclesie constitutus aut etiam simplex Canonicus ab hac luce decesserit, ab obitus sui die duos annos habeat Gratie in quibus omnes fructus redditus sive proventus quos habuerat sive de prebenda sive de prelatione Archidiaconatu obediencia consolacione decima bonis communi-

munibus officio vel beneficio qualicunque colligantur & conſerventur ab hijs quibus decedens commiſerit ad defuncti debita perſolvenda, & ut ſue familie de laboribus & ſervicijs impenſis ſatisfiat & quicquid ad exequias pertinet inde fiat, poterit quoque decedens elemoſinas inde dare pauperibus & omnia facere vel fieri mandare que ad ſalutem pertinent animarum ſalva in premiſſis conſtitutione Domini *Johannis* Pape viceſimi ſecundi ſuper hoc edita, que incipit: *ſuſcepti regiminis*, prelationis eciam officia vel beneficia qualiacunque que de manu tenentur Epiſcopi qui pro tempore fuerit ſub ordinatione hujusmodi ſtatuti volumus comprehendi, ita quod Epiſcopus nichil in prejudicium preſentis conſtitucionis faciet aut diſponet de eisdem, ſi vero prelatus vel Canonicus aliquis deceſſerit inteſtatus, ex nunc ſe de rebus ſuis aut proventibus, quos dum vixit, obtinuit, ſe nullatenus intromittet, ſed capitulum ordinabit de rebus & proventibus antedictis, quod pro anima decedentis pietatis officium ſuaſerit ordinandum. Ordinavimus inſuper & ſtatuimus firmiter obſervandum a nobis preſentibus & poſteris ut poſtquam aliqui in eccleſia noſtra Mindenſi deinceps recepti ſeu electi fuerint in Canonicos & in fratres preſens ſtatutum inter alia ſtatuta eccleſie ſe jurent perpetuo ſervaturos. Ut igitur hec ordinatio ſeu preſens ſtatutum perpetuam obtineat roboris firmitatem, preſentem litteram ſtatutum ipſum continentem ſigillis noſtris & Eccleſie fecimus communiri. Datum anno Dñi Milleſimo

 tri-

tricentesimo quadragesimo nono in crastino beati *Andree* Apostoli quod fuit secunda die mensis Decembris.

XCV.

SUPER DUABUS MARCIS AD CHORUM MINISTRANDIS DE CURIA CLAUSTRALI.

Nos *Symon* spectabilis viri *Adolfi* comitis de *Schouwenborgh* filius Canonicus Ecclesie Mindensis recognoscimus & presentibus protestamur quod pensionem duarum marcarum *Denariorum Mindensium* & *Ossenbrugge* legalium ministrandam Dominis Canonicis & vicarijs Ecclesie nostre cujus medietas inter Dominos Canonicos & alia inter vicarios presentes in Divinis distribuetur tamen prius hijs deductis que Camerarijs Campanarijs organiste & pro candela & oblatione in singulis terminis more solito expendentur unam in anniversario discreti viri quondam *Johannis de Widen* Vicarij & Rectoris capelle sancte Anne qui die *Gereonis* & sociorum ejus peragetur & aliam in festo *Symonis* & *Jude* Apostolorum ad solempnisandum in choro & organis in eodem & ad procurandum, insuper ultra duas marcas predictas duos cereos honestos de decem & octo libris cere infra actionem & elevationem hostie salutaris singulis diebus Dominicis & festivis ambos, ferialibus vero diebus & profestis uno tantum eorum incendendo & annis singulis tribus terminis videlicet ante

pasche

pafcbe Gorgonij & *Natalis Domini* festa sub eadem dimensione renovandos de curia claustrali prope curiam religiosorum virorum Dominorum Abbatis & monasterij de *Lucka* ordinis Cisterciensis prope murum civitatis Mindensis versus *Wesere* fluvium continuum & de medietate unius orti cujus alia medietas ad vicarios pertinet prope vicum quo itur de domibus piscatorum ad pagum *Brul* versus paludem situati per inhabitatorem & possessorem curie antedicte perpetue expedienda, que quidem curia & medietas orti per honorabiles viros Dominos Prepositum Decanum & Capitulum Ecclesie nostre ad instantiam dicti Domini *Johannis de Wyden* in nos cum suo onere commodo & honore translate existunt gratiose. Nos igitur possessione eorumdem cum gratiarum actione recepta spondemus & nichilominus presentibus arbitramur nos velle & debere curiam eandem sub eisdem jure & emunitate manutenere & possidere prout alie curie claustrales a Dominis Canonicis in eadem Ecclesia possidentur & pensionem duarum marcarum antedictam solvere & cereos procurare & renovare terminis suis prout premittitur curia de eadem, ad que omnia & singula nos presentibus obligamus ita quod pro negligentia & defectu solucionis pensionis & cereorum procurationis nos aut successores nostri ejusdem curie possessores argui & ad solutionem compelli possimus ab hijs quorum interest censura qua convenit & sub penis debitis circa talia in Capitulo fieri consuetis districtius coherceri. In cujus rei testimonium no-

 strum

ſtrum & dicti capituli noſtri ad cauſas ſigilla preſentibus litteris ſunt appenſa. Et nos Dei gratia Prepoſitus Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis in ſignum noſtre translationis conſenſus ratihabitionis & circa omnia premiſſa intervenientis intuitu obſequiorum nobis & Eccleſie noſtre per Dominum *Johannem de Widen* Vicarium & Proviſorem Fabrice Eccleſie noſtre ſollicitum & fidelem multipliciter impenſorum & occaſione cujusdam debiti pecuniarij videlicet triginta marcarum per quondam Dñum *Borchardum Poſch* Canonicum noſtrum & Prepoſitum Eccleſie ſancti Martini in eadem curia conſtituti & medietatis orti antedicti ipſius Domini Johannis propria pecunia comparati donatoris & in teſtamento ſuorum ad uſus prefatos legatorum ſigillum Capituli noſtri quo ad cauſas utimur, duximus preſentibus litteris apponendum. Datum & Actum ſub Anno Domini Milleſimo tricenteſimo quinquageſimo, Craſtino *Brictij.*

14. Nov.

XCVI.

SUPER DUOBUS MANSIS IMPIGNORATIS CAPITULO S. MARTINI.

Nos *Hermannus Vincke* Decanus totumque Capitulum eccleſie ſancti Martini Mindenſis omnibus preſentia viſuris ſeu audituris cupimus innoteſci & in hijs ſcriptis lucide proteſtamur, quod duos manſos nobis ad opus altaris novi in eccleſia no-

noſtra conſtruendi nomine dotis per venerabiles viros Dominos Prepoſitum Decanum & Capitulum Eccleſie Mindenſis aſſignatos & deputatos quos ipſis ſine moleſtia & reclamatione alijs tamen bonis in dotem dicti altaris per ipſos comparatis ſecundum tenorem carte & noſtro ſcitu & voluntate ſuper hoc conſcripte ac dicte Eccleſie Mindenſis pendente ſigillo ſigillate liberos dimittere volumus & debemus & ad hoc nos & eccleſie noſtre canonicos preſentes & futuros efficaciter obligamus, tenor vero carte talis eſt: - Nos *Wedekindus* Prepoſitus *Albertus* Decanus totumque Capitulum Eccleſie Mindenſis omnibus hoc ſcriptum intuentibus cupimus notum eſſe, quod urgente nos & eccleſiam noſtram neceſſitate maxima & inevitabili videlicet affectione Caſtri *Bocla* quod obligatum olim per dictam Eccleſiam noſtram in anguſtia magnificis Principibus & potentibus Dominis *Ottoni* & *Wilhelmo* Ducibus de *Brunswich* & in *Luneborch* alienationi perpetue ex certis indicijs & preſumptionibus ſubjacere perſpeximus in enormem dicte noſtre eccleſie ac dioceſis leſionem ad recuperationem Caſtri prefati recepimus in pecunia numerata ab honorabili viro Dño *Hermanno Vinken* Decano Eccleſie ſancti Martini Mindenſis centum marcas denariorum oſnaburgenſium legalium eidem Decano ad opus eccleſie ſue videlicet altaris novi in parte auſtrali ejusdem eccleſie conſtruendi per *Hinricum de Stochuſen* Civem Mindenſem dotis nomine ad honorem Dei cum devotione debita preſentata s qua quidem pecunia ſuffragante Caſtrum prefatum,

 Deo

Deo annuente recuperavimus a principibus memoratis, Verum quia dictus Decanus tante necessitati nostre & ecclesie compatiens dimissis possessionibus & redditibus quos cum dicta pecunia in dotem altaris hujusmodi comparari ceperat contractum inchoatum ob amorem nostrum rescindens sponte dictas centum marcas nobis tradidit ad usum qui premittitur exponendas, Nos tantis beneficijs vicem reddere dignum & rationabile estimantes omnes fructus duorum mansorum quorum alterum dimidium quondam Dñus *Henricus de Holthusen* in campis extra valvam sancti *Symeonis* civitatis Mindensis & dimidiam quondam dictus *cecus Johannes* in campis extra valvam vaccarum ejusdem civitatis sitorum ab ecclesia nostra habuerunt cum potestate institutionis & destitutionis seu locationis eorundem mansorum altari prefato nondum constructo & ad opus ejusdem altaris prefato Decano & Capitulo sancti *Martini* assignavimus & presentialiter assignamus dimittimus & deputamus vice dotis constituende obtinendos & integraliter percipiendos tamdiu duntaxat quo usque bona congrua infra unius miliaris spatium ultra tamen dimidij a Civitate Mindensi sita centum marcas Osnaburgenses estimatione communi valentia libera & expedita comparavimus sumptibus nostris proprijs & expensis dicteque ecclesie sancti *Martini* tradiderimus in dotem altaris predicti perpetue permansuram, quo facto nos mansos duos predictos resumere poterimus sine alicujus molestia & fructus exinde de cetero provenientes usibus pristinis

ſtinis deputare ymmo eo ipſo debebunt noſtro Capitulo quolibet impedimento ceſſante pertinere, dictorum etiam manſorum quamdiu apud eccleſiam ſancti *Martini* modo quo premittitur permanſerint, eis warandiam facere debebimus ſi neceſſe fuerit, nec ſuper fructibus ejsdem perceptis vel percipiendis ante recuperationem vel poſt altariſtam vel eum qui nomine altaris ipſos receperit aut eccleſiam ſancti *Martini* directe vel indirecte per nos vel alium impetere debebimus contractum preſentem impugnando aliqualiter & ad hoc nos & eccleſie noſtre Canonicos preſentes & futuros efficaciter & legitime obligamus. In quorum omnium teſtimonium ſigillum noſtrum preſentibus duximus apponendum. Actum & Datum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo quinquageſimo ſecundo decima die menſis Aprilis, in quorum omnium teſtimonium & robur ſigillum eccleſie noſtre apponendum duximus huic Scripto. Actum & Datum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo quinquageſimo ſecundo duodecima die menſis Aprilis.

Statutum de anno 1353. ſuper articulis ſede vacante ſervandis &c. legitur in Catalogo Præpoſitorum Mindenſium &c. pag. 23. num. IV. anno 1752. Mindæ impreſſo.

XCVII.

SUPER OBEDIENCIA ABBATIS DE INSULA.

Ego *Rudolphus* Abbas monasterij in *Insula* prope muros civitatis Mindensis ordinis sancti *Benedicti* presentis publice recognosco Venerabili in Christo Patri ac Domino Dño meo gratioso Dño *Theoderico* Mindensis Ecclesie Episcopo in hijs scriptis bona fide promitto, quod sibi in antea fidelis ero in quibuscunque volens suis omnibus & singulis monitis preceptis & mandatis licitis honestis & justis contra quoscunque benivole obedire sibi suis & Ecclesie sue Mindensi in causis negocijs & actibus omnibus & singulis quantum justum & racionabile fuerit sub pena promisse fidei firmiter adherendo. Datum *Minde* Anno Domini Millesimo tricentesimo quinquagesimo quarto feria quarta ante festum *palmarum* meo sub sigillo.

2. Apr.

XCVIII.

ORTUS DATUS SCOLARIBUS IN DORMITORIO.

Nos *Volcmarus de Alten* Prepositus Ecclesie sancti *Johannis* Mindensis omnibus hoc presens scriptum intuentibus cupimus fore notum, quod de plena voluntate unanimique consensu Venerabilium Dominorum *Wedekindi* Prepositi *Alberti* De-

Decani totiusque Capituli Ecclesie Mindensis justo vendicionis titulo vendidimus & in presenti littera vendimus Dño *Servatio de Warberch* Cantori ecclesie predicte ejusque in Cantoria Successoribus ad manus & utilitatem pauperum Clericorum Dormitorialium ibidemque & ipsis Dormitorialibus ortum nostrum situm extra & versus valvam que dicitur Codor, Civitatis Mindensis prefate inter ortos Dñi *Johannis* dicti *Wode* quem nunc *Hinricus de Monichusen* villicationis nomine colit & fructificat cum suis attinentijs & septis universis debitis & consuetis per eosdem Cantorem tamquam provisorem ipsorum dormitorialium & ad manus eorum & per ipsos dormitoriales perpetuis temporibus libere & sine omni onere possidendum pro una marca Bremensi annue pensionis de Curia nostra in emunitate ecclesie Mindensis quam nunc inhabitamus sita eisdem Dormitorialibus olim debita nobis quitata & remissa, cujus quidem orti proprietatem dicti venerabiles viri Domini Prepositus Decanus & Capitulum prefati nobis sponte donaverunt & liberaliter contulerunt mittentes eosdem cantorem ad manus eorumdem dormitorialium & ipsos dormitoriales qui pro tempore per ipsum Cantorem constituti fuerint in veram plenam & pacificam possessionem ejusdem orti promittimusque eisdem ipsis facere veram & indubitatam Warandiam & de evictione teneri quando ubi & quotiens eis fuerit oportunum & per eosdem vel ipsorum aliquem fuerimus requisiti. In quorum omnium testimonium presentem literam ipsis nostro sigillo

 una-

unacum sigillo majori Capituli Mindensis predicti dedimus communitam. Et nos *Wedekindus* Prepositus *Albertus* Decanus totumque Capitulum Ecclesie Mindensis predicte in signum nostri consensus & testimonium omnium premissorum nostri Capituli sigillum majus ad supplicationem dicti Dñi Prepositi & divine remunerationis intuitu recognoscimus appensum huic carte. Datum & Actum in Mindensi Ecclesia ante majus altare Anno Dñi Millesimo tricentesimo quinquagesimo sexto ipso die beate *Lucie* que fuit tertia decima dies mensis Decembris.

XCIX.

SUPER DECEM ET OCTO ORTIS EXTRA VALVAM KODOR DEPUTATIS AD LUMEN NOCTURNALE ANTE IMAGINEM BEATE VIRGINIS VERSUS SEPTENTRIONEM.

G*herhardus de Schowenborch* Thesaurarius & Rdi in Christo Patris & Domini nostri *Theodorici* Mindensis Ecclesie Episcopi in spiritualibus & temporalibus Vicarius Generalis universis presentia visuris & audituris & presertim quorum interest cupimus innotescere & ad perpetuam rei geste memoriam presentibus lucide protestamur quod constituti propter hoc coram nobis firmato ad hoc judicio *Wycboldus* dictus *Schullere* famulus *Leneke* ipsius uxor, *Albertus*, *Johannes Bertrammus Alheydis Leneke* & *Hillegundis* liberi ipsorum conjugum decem

&

& octo ortos solventes annuatim quinque marcas cum dimidia & duos solidos Minden: denar. *Minde* legalium extra portam que vulgariter dicitur Codor Civitatis Mindensis sitos, quos pro nunc colunt & fructificant conjunctim & divisim *Rodolphus Van Marteslo* pro quatuor solidis *Reynerus Plate* septem solidor. *Elizabeth Barckhus* trium solid. & VI. den. uxor *Hermanni de Hille* trium solid. & sex den. *Hinric. Ule* quatuor solid. *Hermannus Lüttekeman* trium solid. & sex den. *Herbordus Gwine* trium solid. & sex den. *Otto sutor* trium solid. & sex den. *Hilboldus Handewignich* septem solid. *Johannes* per totum trium solid. & VI. denar. *Albaydis Bodekersche* trium solid. & VI. den. *dicta Herekesche* vidua trium solid. & sex den. *Arnoldus Cugert* septem solid. *Achillis* septem solid. *Hermannus Hyghe* trium Solid. & sex den. *Hinricus van Everften* septem solid. *Rychardus van den Marteslo* undecim solid. & sex den. *Conradus Smed* duodecim sol. *Johannes Berchusen* septem sol. *Conradus Voghet* septem sol. *Wycholdus Schullere* trium sol. & sex, den. dictus Ronckese septem sol. *Johannes Rodenbeke* octo sol. & *Mechtildis Rotherssche* trium sol. & sex den. Mindens. legalium *Minde* pensione annua singulis annis danda ipso die beati Dyonisij & sociorum ejus de eisdem ortis matura interveniente deliberatione sponte libere publice & meliori quo potuerunt modo in manibus nostris & ad manus dicti Domini Episcopi dimiserunt resignaverunt & omni juri sibi competenti renuntiaverunt nichil juris nichil proprietatis aut possessionis sibi vel posteris

ſteris ſuis in dictis bonis quomodolibet reſervando pro centum marcis Oſnaburg. denariorum Minde legalium predictis conjugibus & liberis pro bonis hujusmodi totaliter in numerata pecunia per teſtamentarios & manu fideles Dñi *Leonardi de villa* quondam Canonici Mindenſis Eccleſie traditis & ſolutis ſolventes & promittentes dicti conjuges pro ſe & ſuis heredibus preſentibus & futuris juſtam & veram warandiam preſtare & facere de dictis bonis ſeu ortis omnibus quorum intereſt vel intererit ubi quando & quociens expediens fuerit & oportunum & ſuper hoc fuerint requiſiti. Nos vero divinum cultum in quantum in nobis eſt augere cupientes predictorum bonorum dimiſſionem reſignationem & renuntiationem per pillium quem in manibus noſtris tenuimus habentes a dicto Dño noſtro Epiſcopo ad hoc mandatum recepimus debitis intervenientibus conſuetudinibus & ſolempnitatibus & recepta de manu layeali ad ſpirituales & pios uſus pro memorijs *Godifridi de Waltegge* olim Epiſcopi Mindenſis & ejusdem Dñi Leonardi in ipſa eccleſia peragendis & ad opus luminis nocturnalis perpetui ante imaginem beate *Marie* virginis ſculptam extra januam ejusdem eccleſie tendentem ad ſeptentrionalem partem ſingulis & continuis noctibus ponendi & ardendi ſecundum quod lumina nocturnalia in eadem eccleſia ponere & ardere eſt conſuetum accedente ad hoc conſenſu Capituli Mindenſis pleno jure perpetuo transtulimus/aſſignavimus deputavimus & appropriavimus Canonicis & vicarijs alijsque in dicta Eccleſia officia haben-

tibus

tibus prout a manufidelibus & Teſtamentarijs ipſius Dñi *Leonardi* in fructibus colligendis & portionibus diſtribuendis fuerit ordinandum translatione aſſignatione deputatione & appropriatione in perpetuum valituris. In quorum omnium evidens teſtimonium ſigillum noſtri vicariatus preſentibus eſt appenſum. Actum *Minde* in Curia fratrum Predicatorum preſentibus honorabilibus & diſcretis viris Dominis *Olrico de Alden Johanne Rottorpe Alberto de Werne Seghebando de Tune* Canonicis *Johanne Vylteri Johanne Ambroſij* perpetuis Vicarijs ejusdem Mindenſis Eccleſie, *Everbardo Sanderi* clerico Mindenſi publico Notario *Heymanno Cruſe Rothgero Rubauere* Civibus Mindenſibus ac alijs fide dignis teſtibus ad premiſſa. Et nos *Wedekindus de Monte* Prepoſitus *Albertus* Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis premiſſa omnia de noſtro ſcitu conſenſu & voluntate per Dominum *Gherardum* vicarium predicta facta & celebrata proteſtamur & ſigillum noſtrum in noſtri conſenſus teſtimonium preſentibus ſimiliter eſt appenſum. Datum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo quinquageſimo ſeptimo tertia die menſis Maij.

C.

SUPER UNA CURIA CLAUSTRALI PROPE REFECTORIUM &c.

Ad perpetuam rei geſte memoriam. Nos *Wedekindus de Monte* Prepoſitus Decanus & Capitu-

pitulum Ecclesie Mindensis recognoscimus & ad indubitatam presentium & futurorum noticiam deducimus publice per presentes, quod honorabilis vir Dominus *Hinricus Gripp.* Prepositus Ecclesie sancti *Martini* Mindensis curiam suam claustralem in civitate nostre Ecclesie prope refectorium nostrum situatam vendidit & justo venditionis titulo assignavit honorabili viro Dño *Alberto de Werne* Archidyacono in *Lubbeke* nostro Concanonico pro quadraginta quinque marcis Osnabrugensium denariorum legalium in numerata & legali pecunia sibi jam traditis & solutis & pro trium marcarum & duorum solidorum Osnaburg: den: pro tempore Minde legalium ut subscribitur per ipsum seu ipsius curie possessorem post mortem ipsius Domini Prepositi in terminis inferius Annotatis singulis annis perpetuo exsolvendorum possidendam ita videlicet quod ipse seu ipsius in dicta curia successor vel successores annis singulis in crastino beati *Benedicti* pro memoria patris & matris ejusdem Domini Prepositi in nostra Ecclesia more solito devote peragenda unam marcam exsolvet aut exsolvent in hunc modum dividendam videlicet quatuordecim solidi inter Canonicos & octo solidi currentis monete inter vicarios presentes dividentur, sedecim denarij ad candelam & oblationem & residui octo denarij Camerarijs & Campanarijs equaliter dividentur. Idem etiam curie possessor vel possessores secundam marcam in Anniversario ipsius Prepositi postquam volente Deo de medio fuerit sublatus in nostra Ecclesia ut supra peragendo & eo-

dem

dem modo diſtribuendo exſolvet ſeu exſolvent ut in Anniverſario ſui Patris & matris ſuperius eſt notatum. Terciam vero marcam pro infra ſcriptis feſtivitatibus in noſtra Eccleſia ſolempniter in organis & cum ſequentijs peragendis ſingulis annis perſolvet aut perſolvent in hunc modum, videlicet dimidiam marcam in Octava beati *Johannis Evangeliſte* poſt Nativitatem, de quo novem ſolidi inter canonicos in dicta octava preſentes equaliter dividentur, octo denarij ad Candelam, ſex denarij ut veſpere prime & ſecunde Completoria & Miſſa ſolempniter compulſentur, decem denarij calcantibus quatuor denarij cantanti in organis & octo denarij duobus Cantoribus in dicta Eccleſia tribuentur. Reſiduam vero dimidiam marcam pro feſto beate *Agnetis* in noſtra eccleſia ut ſupra ſingulis annis peragendo & eodem modo diſtribuendo exſolvet aut exſolvent indilate, duos vero ſolidos Oſnab. den: pro quinque cereis qui cum hujusmodi pecunia comparari poſſunt, exponet ſeu exponent eosque alternatim in quinque feſtivitatibus glorioſe Dei Genitricis Virginis *Marie* videlicet Conceptionis, Nativitatis, Annuntiationis, purificationis & Aſſumptionis in Choro noſtre Eccleſie coram ymagine ipſius inferiori ante pulpitum ponat & ad finem concremari continue permittat ac permittant in honorem *Marie* Virginis benedicte. In quorum omnium perpetuum teſtimonium & robur ſigillum noſtrum quo ad cauſas utimur ad inſtantiam predictam partium preſentem contractum confitentium & approbatum apponi fecimus huic ſcrip-

ſcripto: Et Nos *Heinricus Gripp* Prepoſitus Eccleſie ſancti *Martini* Mindenſis predictus preſentem contractum in omni ſui forma & modo ut ſupra ſcribitur, ratificamus approbamus & per nos ita celebratum publice recognoſcimus & in ipſius perpetuam evidenciam preſens ſcriptum etiam noſtro ſigillo duximus roborandum. Et nos *Albertus de Werne* Archidyaconus in *Lubbeke* prenotatus in ſignum & evidens teſtimonium & perpetuum robur predicti contractus per nos ut ſupra ſcribitur in omni modo & forma celebrati & contracti ſigillum noſtrum preſentibus veriſimiliter decrevimus apponendum. Actum & Datum Anno Domini Milleſimo quinquageſimo nono Octo decima die menſis Marcij.

CI.

QUOD EPISCOPUS SIBI UNUM POTEST HABERE CANONICUM CUI FRUCTUS PREBENDE DABUNTUR. *

Nos *Gherardus* Dei gratia Epiſcopus Eccleſie Mindenſis tenore preſencium lucide proteſtamur, quod licet duos Canonicos de Capitulo ejusdem Eccleſie noſtre in noſtros Capellanos & ſervitores receperimus quibus in abſentia eorum redditus & fructus prebendarum ſuarum dabantur, tamen cum dicto Capitulo ex certis & legitimis cau-

* Canonicus hic a latere dicitur, cum ſit in perpetuis Epiſcopi (Eccleſiæ) negotiis. &c.

caufis taliter concordavimus, quod de cetero dumtaxat unum de Canonicis dicte Ecclefie in noftrum fervitorem affumemus, cui quamdiu in noftro latere & noftro fervicio fuerit, redditus & fructus prebende fue dari debebunt, prout jus permittit, illo autem fe a noftro fervicio abfentante fructus & redditus prebende fue colligentur & fervabuntur per Capitulum predictum ficut de prebendis Canonicorum abfentium dicte Ecclefie noftre fieri eft confuetum. nec in premiffis importunis precibus memoratum capitulum ultra premiffa aliquo modo volumus fatigare. In cujus rei teftimonium figillum noftrum prefentibus litteris eft appenfum. Datum *Minde* anno Domini Millefimo tricentefimo fexagefimo quarto in profefto beatorum apoftolorum *Philippi & Jacobi*. (30. Apr.)

CII.

DE CURIA SITA CIRCA CAPELLAM S. JOHANNIS.

Nos *Otto de Monte* Mindenfis Ecclefie Canonicus tenore prefencium publice recognofcimus & proteftamur, quod Venerabilibus & difcretis viris Dñis Decano totique capitulo & vicarijs ejusdem Mindenfis Ecclefie vendidimus redditus viginti quatuor folidorum denariorum levium Minde legalium de curia habitationis noftre fituata circa Ecclefiam feu capellam fancti *Johannis* in emunita-

te Ecclesie Mindensis pretacte per nos aut inhabitatorem ejusdem curie singulis annis in festo beati *Michaelis* Archangeli realiter & expedite persolvendos pro decem & octo marcis denariorum Osnaburgensium nobis a prefatis Dñis Decano & Capitulo ac Vicarijs traditis & persolutis perpetuis temporibus possidendos ad peragendum memoriam Domini *Conrado* quondam Rectoris capelle sancti *Georgij* in emunitate dicte Mindensis ecclesie situate qui eandem summam pecunie in testamento ad usus Dominorum Decani & Capituli ac Vicariorum predictorum donando legavit & assignavit, predictorum autem reddituum distributio hoc modo servetur, ad candelam & oblationem sexdecim denarij Camerarijs quatuor den: campanarijs quatuor den: ac Scholaribus unus solidus ministrentur, reliquum vero quod superfuerit inter canonicos & vicarios qui pro tunc divinis interfuerint equaliter dividetur. In quorum omnium testimonium sigillum nostrum apposuimus huic scripto sub anno Domini Millesimo tricentesimo sexagesimo quarto in vigilia beati *Laurentij* Martiris.* Et nos Decanus & Capitulum Ecclesie Mindensis predicte ex mera liberalitate nullo pacto seu conditione preveniente concessimus gratiam Dño *Ottoni de Monte* Canonico nostro predicto seu illi qui eandem curiam habuerit seu inhabitaverit quod predictos viginti quatuor solidorum redditus quolibet anno infra festa nativitatis & Epiphanie Domini reemere possunt pro summa pecunie antedicta. In cujus rei testimonium sigillum nostrum quo utimur ad cau-

* 9. Aug.

sas

ſas preſentibus duximus opponendum. Datum anno & die quo ſupra.

CIII.

SUPER MINISTRANDIS PREBENDIS PER PREPOSITUM.*

In nomine Domini amen. Nos Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis. Cum eaque olim a predeceſſoribus noſtris ordinata laudabiliter inveniuntur, aliquando perfunctorie obſervantur propter eminentem neceſſitatem que Eccleſie noſtre incumbit ad preſens, ex eo quod fructus prebendarum noſtrarum per Prepoſitos qui fuerunt pro tempore non ſunt ſtatutis temporibus miniſtrati & ex remiſſione Decani & Cellerarij quod dictos Prepoſitos aliquando monere pro ſolucione dictorum fructuum per plures annos minime curaverunt, ideo de conſenſu venerabilis viri Domini Wedekindi de Monte dicte noſtre Eccleſie Prepoſiti convenimus unanimiter arbitrati ſumus & arbitramur in hijs ſcriptis, quod ſingulis in antea annis Prepoſitus qui eſt & qui pro tempore fuerit

* Præpoſiti omnia Eccleſiarum Cathedralium & Collegiatarum bona olim adminiſtrabant & ſuum cuique Canonico vel in communi vel vita communi diſſoluta in particulari porrigebant. Falſa exinde opinio exorta eſt, quod omnia harum eccleſiarum bona ad Præpoſitos pertinuerint. vide infra numerum CXXIV.

bis in anno videlicet feria ſecunda proxima poſt Dominicam qua cantatur *Quaſi modo geniti* vel proxima die ſequenti, ſi dicta monicio omiſſa fuerit, quod abſit, & die octava beati Michaelis vel die proxima ſequenti, ſi, ut premittitur omiſſum fuerit, moneri debet pro ſolutione fructuum prebendarum noſtrarum obtentarum a Decano & Cellerario prout in ſtatuto ſuper hoc confecto latius continetur, & ipſam monitionem fieri volumus ipſo Prepoſito preſente & perſonaliter apprehenſo & invento, alias ſi abſens fuerit aut in civitate Mindenſi reperiri non poſſit in Eccleſia Mindenſi vel curia Prepoſiture adeo publice & notorie, quod hujusmodi monitio ad eumdem Dnũm Prepoſitum valeat veriſimiliter pervenire, ſi vero Decanus & Cellerarius ambo ſeu alter eorum abeſſent vel abeſſet aut aliqua impotentia juris vel facti quomodolibet impedirentur aut impediretur aut aliquo impedimento tenerentur aut teneretur, tunc duo ſeniores de Capitulo reſidentes monicionem hujusmodi faciant a Capitulo irrequiſiti, ſi vero Decanus ſolus abeſſet vel non exiſtente Decano Cellerarius monebit cum ſuperiore & Decanus abſente Cellerario vel non exiſtente ſimili modo monebit cum ſuperiore quovis queſito colore ſemoto, & quod nullus propter hoc de Civitate Mindenſi recedat, ceterum ſi predicti ſeniores vel alius eorum propter invaletudinem vel aliam quamcunque impotentiam excuſabilem, quam intimare debet ſuo ſucceſſori in gradu proximori reſidenti vel intimare facere & ſe ſub juramento

mento quod Ecclesie prestiterunt vel prestitit excusare, ex tunc unus aut duo prout opus fuerit semper proximiores in gradu & residentes gradatim & successive usque ad inferiorem inclusive impotentiam aliorum adimplebunt & monicionem facere debent, & hujusmodi monicio robur & effectum habere debebit, ac si a Decano & Cellerario esset legitima facta nec intendimus statuto super monitione de quo premittitur confecto cujus tenor talis est: In nomine Domini Amen. *Lodewicus* Dei gratia Episcopus * &c. &c. *desinit:* Anno Domini Millesimo tricentesimo tricesimo septimo in crastino martirum Abdon & Sennen beatorum. — per hoc in nullo derogare, sed hoc propter premissam necessitatem adicere & salubre fore credimus per juramenta Ecclesie nostre prestita & sibi esse profutura propter quod volumus quod quilibet Prepositus recipiendus aut quilibet Canonicus emancipandus de novo hanc nostram arbitrationem juret cum alijs statutis inviolabiliter observare, alias ad Preposituram vel ad emancipationem minime admittantur. In cujus rei testimonium sigillum nostrum majus huic ordinationi duximus apponendum. Et nos *Wedekindus de Monte* Prepositus dicte Ecclesie Mindensis hujusmodi ordinationem collaudamus & ratificamus ac gratam & ratam habere volumus, in ipsius robur & testimonium presentem etiam litteram nostro sigillo jussimus communiri. Datum actum & statutum an-

M 3 no

* Vide statutum sub rubro: *Super ministrandis prebendis.*

no Domini Millesimo trecentesimo sexagesimo octavo in Crastino beati *Eustachii* & *sociorum* ejus. (21. Sept.)

CIV.

SUPER ANNUA PENSIONE A PREPOSITO MONASTERII IN WENNINGGESSEN.

Hermannus Prepositus Monasterij in *Wenningbessen* Ordinis *Augustini* in *Elecke baken* Priorissa *Elizabeth de Meghedevelde Alhaydis Holtgrevesche* moniales totusque conventus sanctimonialium monasterij supradicti Mind. dioc. universis presentes litteras visuris seu audituris cupimus innotesci, quod unanimi consensu & matura deliberacione prehabita a venerabilibus viris Dominis nostris *Wedekindo* Preposito *Frederico* Decano & Capitulo Ecclesie Mindensis recepimus in emphiteosin & jure emphiteotico possidendum quatuor mansos & unam casam situatam in *Stedere* in parochia *Gherdene* cum omnibus suis pertinentijs quos juste emptionis titulo comparavimus & liberavimus ab *Arnoldo de Belthers* villico moranti in *Gherdene* & ejus veris heredibus qui olim dictos mansos & casam cum suis pertinencijs a bone memorie Dño *Hinrico de Lippia* Preposito dicte ecclesie in emphiteosin tenuerunt & habuerunt ita quod singulis annis infra festum *Michaelis Martini* Episcopi predicto Domino *Wedekindo* Preposito & suis pro tempore

pore

pore ſucceſſoribus perpetuo qui pro tempore fuerint decem Witſchepel ſiliginis & triginta modios Cloſterſchepel avene & tres porcos quorum quilibet valebit dimidium fertonem honoverenſium denariorum & unam pernam que vulgariter dicitur enbake & quinque ſolidos Mindenſium denariorum in civitate Mindenſi pagabimus & exſolvemus libere & expedite ad quod nos & ſucceſſores noſtros obligavimus & obligamus per preſentes & pomittimus fideliter obſervari. In cujus rei evidens teſtimonium preſentem litteram noſtris ſigillis fecimus communiri. Datum anno Domini Milleſimo tricenteſimo ſexageſimo nono ipſo die *Petri & Pauli* apoſtolorum. (29. Jun.)

CV.

SUPER QUADAM AREA IN CURIA WIGGRAVII.

Ego *Wernerus de Lerbeke* civis Mindenſis mei ac *Raynekini* & *Albaydis* natorum meorum nomine recognoſco publice preſentibus proteſtando quod ego predictorum nomine locavi a Venerabilibus viris Dominis *Friderico* Dume Decano & Capitulo Eccleſie Mindenſis quandam aream in curia Wichgravij inter curias ſive areas mei *Werneri* & *Olrici Haverenber* dictorum Dominorum & Capituli Camerarij ſituatam & ad dictos Dominos & Capitulum pertinentem ad mee & cujuslibet natorum

meorum vite tempora, ita videlicet quod ego & per consequens *Raynekinus* & *Albaydis* predicti predicto capitulo de predicta area quatuor solidos Osnaburgensium denariorum *Minde* legalium infra festa sanctorum *Michaelis* Archangeli & *Martini* Episcopi singulis annis pro certa annua pensione ministrabimus anno presente dumtaxat excepto meque & dictis *Raynekino* & *Albeyde* defunctis dicta area cum omni structura sive edificio ad dictum capitulum libere revertetur. In quorum omnium testimonium sigillum meum pro me & dictis natis meis presentibus duxi apponendum. Datum anno Domini Millesimo tricentesimo septuagesimo in *decollatione* beati *Johannis Baptistae*.

29. Aug.

CVI.

SUPER IIII. MARCIS DANDIS DE TERTIA CURIA A DORMITORIO.

Nos *Johannes de Haynborch* Canonicus Ecclesie Mindensis Johannes dictus Bremerer rector parochialis ecclesie in *Neudorpe* Mindens. Dioc. & *Johannes de Alten* perpetuus Vicarius in dicta Mindensi Ecclesia testamentarij Domini *Volcmari de Alten* Prepositi sancti *Johannis* & Canonici predicte majoris ecclesie Mindensis pie defuncti notum facimus universis presens scriptum visuris seu audituris quod nos matura deliberatione prehabita de expresso etiam consensu & voluntate contestamentario-

tariorum nostrorum curiam habitationis quondam ejusdem Dñi *Volcmari* que secundum ordinem tertia est a dormitorio Canonicorum cum omni juris integritate honorabili viro Domino *Ludovico de Cersne* Canonico dicte Ecclesie Mindensis juste venditionis titulo vendidimus pro nonaginta marcis denariorum Osnaburgensium bonorum & Minde legalium, de quibus nos dicimus & reputamus pro contentis & pro annuis redditibus quatuor marcharum Bremensis argenti & ponderis Mindensis de eadem curia in omnem eventum sive ipsa curia maneat salva sive quod absit edificia ejus per incendium seu per alium quemcunque eventum seu casum destruantur seu ipsa curia devastetur, cantori seu provisori Scholarium dormitorialium supradicte majoris ecclesie Mindensis ad usus ipsorum Scholarium in quatuor festivitatibus infrascriptis dandarum singulis annis & solvendarum in hunc modum videlicet quod idem Dominus *Ludovicus* vel alter nomine suo dictam habens curiam predictos quatuor marcharum redditus eque divisim in hijs quatuor festivitatibus videlicet *Martini* unam marcam, Purificationis beate *Marie* Virginis unam marcham *Walburgis* unam marcam & nativitatis beati *Johannis Baptiste* unam marcam ipsis cantori seu provisori dictorum Scholarium ad usum ipsorum expedite in omnem eventum sub pondere Mindensi competenti annuatim dabit & persolvet omni occasione & dilatione procul motis, hanc tamen eidem *Ludewico* indulsimus gratiam specialem videlicet quod ipse vel quicunque dictam habens

 curiam

curiam nomine suo prelibatos redditus quatuor marcharum conjunctim & in toto pro quinquaginta sex marcis Bremensis argenti & ponderis Mindensis aut divisim singulas marchas dictorum redditum pro quatuordecim marcis dicti argenti & ponderis in parato & prompto exponendis a predicto Cantore seu provisore ad usum ipsorum Scholarium dormitorialium reemendi liberam habebit facultatem. In quorum omnium testimonium presentes litteras seu presens publicum instrumentum per *Johannem* notarium publicum subscriptum subscribi & publicari rogavimus & sigillorum nostrorum fecimus appensione communiri. Actum & Datum *Minde* in curia habitacionis honorabilis viri Domini *Johannis de Haynborch* Scolastici ecclesie Mindensis anno a nativitate Domini Millesimo tricentesimo septuagesimo secundo, indictione decima mensis novembris die decima nona hora vesperorum vel quasi Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Dñi *Gregorij* divina previdentia Pape *undecimi* anno secundo presentibus honorabilibus & discretis viris Dñis *Echardo Oldendorpp* Preposito *Johanne de Haynborch* Scolastico *Ludberto Westfal* Cantore *Ludolfo de Horne* Preposito sancti *Martini Gherardo de Monte* Archidyacono in *Osen* Canonicis Ecclesie Mindensis *Borchardo de Helbeke Hermanno de Segelborst Reymaro Waygewind*, *Johanne Kemerer* perpetuis vicarijs in eadem Mindensi ecclesia *Hermanno Murekingh Conrado Westrenvelt* clericis *Richelmo Oldendorpp* Oppidano in *Gotingen Raynero Petri* Camerario Dominorum de

de Capitulo majoris ecclesie Mindensis *Rodolfo de Harne* & *Johanne Vylteri* laicis Moguntinensis Coloniensis Mindensis diocesium testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

Et nos capitulum Ecclesie Mindensis ad petitionem prefatorum testamentariorum presentes litteras sive presens publicum instrumentum sigillo nostro quo utimur ad causas in majus testimonium & evidentiam pleniorem omnium premissorum duximus roborandum Datum anno, die quibus supra.

Et Ego *Johannes Hoklene* clericus Mindensis publicus sacra Imperiali auctoritate notarius quia premissis recognitioni vendicioni omnibusque alijs & singulis supradictis dum sic ut premittitur agerentur & fierent una cum prenominatis testibus presens interfui eaque sic fieri vidi & audivi ideoque ad peticionem & rogatum predictorum testamentariorum presentes litteras una cum appensione sigillorum eorundem testamentariorum subscripsi publicavi & in hanc publicam formam redegi signoque meo solito & consueto signavi per venerabilem virum Dnum *Ludbertum Westfal* Cantorem supradictum legitime etiam rogatus & requisitus in testimonium omnium premissorum.

CVII.

CVII.

INSTRUMENTUM QUITACIONIS PROUT IN LITTERA.

In nomine Domini Amen. Anno Nativitatis ejusdem Millesimo tricentesimo septuagesimo tertio indictione undecima mensis Martij die decima octava hora sexta vel quasi pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Dñi *Gregorij* Divina providentia Pape *undecimi* Anno tertio in mei notarij publici & testium subscriptorum presentia propter hoc personaliter constituti discreti viri Dñi *Arnoldus Bruchtorpp Dethardus de Lethelen Johannes Ambrosij* Scholasticus *Hinricus Hoffleger* & *Lubbertus Westfal* Canonici ecclesie sancti *Martini* Mindensis & *Hinricus de Stochusen* alias dictus *Swineshvoth* rector altaris sancti *Thome* Apostoli in eadem ecclesia deliberate sponte & ex certa sua scientia confessi fuerunt & in veritate publice recognoverunt pro se & capitulo dicte ecclesie sibi plene & integre satisfactum fuisse & esse per honorabilem virum Dominum *Johannem de Rottorpe* Archidyaconum in Lo in Majori ecclesia Mindensi nomine & ex parte Venerabilium virorum Dominorum Decani & Capituli ejusdem ecclesie Majoris de Centum marcis denariorum Osnaburgensium ad opus ecclesie sancti *Martini* predicte & ad dotem dicti altaris Sancti *Thome* per quondam *Hinricum de Stochusen* civem Mindensem olim ut dicebatur deputatis ac dictis Dominis Decano & Capitulo Majoris pro utilitate sue ecclesie traditis

&

& concessis, pro quibus tunc ipsi Decano & Capitulo sancti *Martini* predictis assignarunt & deputarunt vice dotis constituende duos mansos in campo civitatis Mindensis sitos ad ipsos & eorum ecclesiam pertinentes habendos & tenendos quo usque eos recuperarent quos ex nunc ipsi cum & pro dicta pecunia ab eisdem Dominis Canonicis & capitulo sancti *Martini* & Rectore prefati altaris recuperabant usibus pristinis deputando, de quibus quidem centum marcis sibi per ipsum Dominum *Johannem* dicto nomine traditis numeratis ac realiter & integre persolutis se prefati Domini Canonici & Rector nomine antedicto pro bene pagatis tenuerunt & contentis eosdemque Dominos Johannem Decanum & Capitulum Majoris sepedicte de centum dictis marcis quitaverunt liberaverunt penitus & absolverunt, de quibus prelibatus Dominus Johannes pecijt sibi nomine quo supra per me notarium infra scriptum unum vel plura fieri publica instrumenta. Acta sunt in Ecclesia sancti *Martini* predicta ante altare Sanctorum *Symonis* & *Jude* Apostolorum Anno Indictione mense die hora & pontificatu quibus supra presentibus honorabilibus & discretis viris Domino *Ludolpho de Horne* Preposito ejusdem ecclesie sancti *Martini Johanne Hockelnen Gherardo* dicto *Panchart Gotfrido Clenen* clericis & *Gotschalco de Severinchus* layco Mindensis civitatis & diocesis testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

Et Ego *Johannes* dictus *Kemerer* clericus Mindensis publicus apostolica & Imperiali auctoritatibus Notarius &c.

CVIII.

CVIII.

SUPER EMANCIPATIONE CANONICORUM.

In nomine Domini Amen. Ad universorum Nos *Egbehardus* Prepositus totumque capitulum Ecclesie Mindensis tenore presencium deducimus notitiam, quod omnium nostrum quorum intererat accedente consensu unanimi pariter & assensu consideratis diligenti previa deliberatione considerandis ac servatis debite & legitime servandis statutum super emancipatione Canonicorum editum ex justis & racionabilibus causis nos moventibus in nonnullis suis clausulis & articulis nunquam fructuosis & invalidis juxta cursum & qualitatem presentis temporis & statum nostre Ecclesie reformare emendare & in melius commutare, quedam etiam necessaria & utilia dicto statuto addere cupientes ordinavimus & emendando statuimus ad omnem crapulam & commessationis materiam amputandam, quod quicunque ex nunc & in antea in Canonicum nostre ecclesie electus, receptus aut quacumque auctoritate admissus fuerit, loco cibariorium seu ferculorum nobis vicarijs alijs beneficiatis & Officiatis Ecclesie nostre juxta modum & tenorem dicti statuti hucusque dari consuetorum que per abusum tantum invaluerunt & multiplicata sunt, quod ad eorum ministrationem vix quis commode sufficiebat, dabit, solvet & ministrabit emancipationis sue tempore antequam de carcere eripiatur certis provisoribus per nos ad hoc deputatis seu in an-

tea

tea deputandis duodecim marcas puri argenti boni & justi ponderis Minde legalis aut eorum verum valorem in bona & legali moneta tunc ibidem currente, pro qua quidem summa dicta fercula non poterant aliqualiter comparari, nam ultra ipsam late se extendunt, de quibus quidem duodecim marcis succentori, Regenti organa & Campanarijs qui continue & incessanter in divinis & alijs ecclesie deserviunt, quorum redditus adeo tenues & exiles existunt, quod de hijs ullo modo nequeunt sustentari, dabuntur due marce & inter eos equaliter dividentur ut eo melius & commodius sua officia valeant exercere. relique vero decem marce ad armarium nostre ecclesie reponentur pro emendatione & augmentatione ornamentorum ecclesie quod majori parte diuturnitate temporis & vetustate nimia consumptorum ac reparatione edificiorum que deva stata& destructa existunt & ruinam in locis quam plurimis paciuntur, aut ad alios usus ecclesie magna necessitate vel evidenti utilitate exigente id nobis videbitur faciendum. Ceterum quia non nulli Canonici nostri emancipationem eorum retroactis temporibus plus debite distulerunt & quidam ex eis quadam levitate animi ducti aut alias forte moti antequam emancipati essent ad vota laycalia interdum convolantes dictos eorum Canonicatus & prebendas ex causa permutationis seu alias in personas insufficientes & minus idoneas & ecclesie inutiles transtulerunt, propter quod ecclesia nostra plurima gravamina & dispendia

tam

tam in divinis quam alijs debitis obsequijs ut plurimum passa est & pati imposterum verisimiliter plus timetur, nos hujusmodi periculosis dilacionibus fraudibus & dispendijs obviare volentes adjiciendo statuimus & ordinamus ut quicunque Canonicus in nostra ecclesia de cetero electus receptus seu admissus fuerit, infra annum a tempore sue electionis provisionis & receptionis pacificorum continue numerandum se emancipare facere debeat & tenatur juxta supradictorum & presentis statuti sive ordinationis modum continenciam & tenorem, nisi secum per Capitulum seu majorem seu saniorem partem ipsius ad unum vel ad duos annos primum annum immediate & continue sequentes fuerit ex certis causis dispensatum, quam potestatem nobis & nostris successoribus specialiter & expresse reservamus, nec interim antequam sic emancipatus fuerit, permutare poterit nec debebit, quodque hujusmodi ordinationem sive statutum una cum dicto priore statuto tempore sue receptionis & admissionis per se vel procuratorem suum & cum ad ecclesiam venerit personaliter jurabit se inviolabiliter servaturum. Volumus insuper & presentibus ordinamus quod Canonicis in nostra ecclesia jam receptis nondum emancipatis liceat & in optione sit eorum dictam Summam duodecim marcarum pro dictis ferculis ut premittitur solvere vel dicta fercula prout consuetum est hactenus fieri ministrare, per presentem vero ordinationem sive statutum nolumus nec intendimus predicto priori statuto in vino & in pecunijs nobis beneficiatis Officiatis seu

quibus-

quibuscunque perſonis dandis in aliquo derogari, ſed ipſum in ceteris ſuis clauſulis & articulis per hoc pocius approbare ratificare & confirmare ac in ſuo robore permanere. In quorum omnium evidens teſtimonium ſigillum noſtre eccleſie preſentibus eſt appenſum. Actum & Datum in loco Capitulari noſtre eccleſie Anno Domini Milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo quarto die jovis menſis Januarij viceſima ſexta.

CIX.

SUPER ORTUM IN BRULONE SITUM CUM ALIIS REDDITIBUS PERTINENTIBUS AD ALTARE BEATI PETRI.

Ne rei geſte memoriam tollat oblivio nos Decanus totumque Capitulum Eccleſie Mindenſis ad preſentis etatis & future poſteritatis preſenti pagina deducimus noticiam, quod ortum quem dictus *Grothe Johan* civis Mindenſis ad preſens poſſidet ſitum in brulone juxta ortum ad altare beate *Marie* Virginis Aſſumptionis pertinentem cum omni jure & proprietatis titulo nec non redditus annuales unius dimidie marce in domo *Gherardi* dicti *Redirgh* ſartoris civis Mindenſis pro nunc inhabitantis ante valvam *Weſere* ſituata pro certa pecuniarum quantitate Venerabilium virorum Dominorum *Johannis de Haymborch* & ſuorum fratrum noſtrorum concanonicorum nec non Domini *Hermanni de Zelnichtorpe* noſtri vicarij per nos emptos & com-

paratos pro salute ipsorum animarum ad altare beati *Petri* in Ecclesia nostra Mindensi connectimus & coadunimus in hijs scriptis perpetue permansuros juxta pium desiderium ipsis ab alto concessum in hac parte ita videlicet quod Rector dicti altaris pro nunc & qui pro tempore fuerit antedictos redditus tollet & levabit, Item unanimi nostrorum consensu omnium quorum interest vel interesse poterit quomodolibet in futurum statuimus & ordinamus per presentes, quod in Ecclesia aut infra ambitum Ecclesie nostre infra quatuor dies scilicet feria quarta feria quinta & feria sexta nec non sabbatho quando quatuor tempora erunt ante festum Nativitatis Domini nostri singulis annis per quatuor vicarios nostros Dyaconos & subdyaconos majori altari ministrantur, quatuor psalteria legentur & cum diligentia compleantur ita quod duo ipsorum scilicet dyaconi quilibet psalterium pro peccatis & negligencijs, duo vero subdyaconi quilibet psalterium singulis annis legat & compleat pro defunctis, quatuor vero psalterijs lectis & completis ut predicitur quilibet habebit solidum Mindensem aut sex denarios graves equivalentes quos Rector ante dicti altaris beati Petri eis ministrabit, & si quod absit ipsi negligentes fuerint vel aliquis ipsorum negligens fuerit in premissis in parte vel in toto, ex tunc pecunia per eos non deservita presbiteris missas pro peccatis & pro defunctis celebrare volentibus dividetur ita quod quilibet duos Lubicenses aut gravem denarium loco oblationis recipiat. Item volumus & ordinamus quod

ante-

antedictus Rector altaris beati *Petri* de omnibus redditibus suis candelas sufficientes procurabit & singulis annis & noctibus a festo beati *Michaelis* incipiendo ad lucernam super altare beati *Petri* fixam ante pulsum prime campane matutinalis poni faciat, que a tempore matutinali usque ad pulsum prime sufficienter ardere valeant usque ad festum pasche inclusive, Item si dicta lucerna in parte vel in toto fracta vel destructa fuerit sepedictus Rector quando & quotienscunque oportunum vel necesse fuerit omni occasione postposita suis expensis reparabit. In quorum omnium evidens testimonium nostrum sigillum majus duximus apponendum. Datum Anno Domini Millesimo tricentesimo quinto, ipso die beati *Lucie* virginis.

13. Dec.

CX.

ORDINATIO SUPER MINISTRANDIS PANIBUS PER CAMERARIUM ET PISTOREM.

G*herardus* Prepositus *Fridericus* Decanus totumque Capitulum Ecclesie Mindensis, Considerantes quod panis noster prebendalis propter defectum & negligenciam ministrorum & officiatorum nostrorum nobis statutis diebus & temporibus, licet non nullas ordinationes jam dudum super hoc fecerimus, minime ministratur, matura deliberatione prehabita de communi consensu & unanimi voluntate circa hoc salubre remedium decrevimus

adhibere ordinantes & inviolabiter ſtatuentes ut Camerarius noſter qui nunc eſt & pro tempore fuerit habens & tenens clavem ad refectorium & annonam noſtram prebendalem aut quicumque alius per nos ad hoc pro tempore deputandus ſingulis menſibus videlicet de quatuor ſeptimanis ad quatuor ſeptimanas tantum de dicta annona noſtra prebendali tam de tritico quam de ſiligine piſtori noſtro, qui dictum panem noſtrum prebendalem nunc piſtat & piſtabit pro tempore tradat & aſſignet quantum per menſem ſive per quatuor ſeptimanas ſibi ſufficiat tam pro majori & minori albo pane quam pro pane gracilis & groſſe ſiliginis ſupradicto, ne idem piſtor propter gelu nimium vel ſiccitatem aquarum aut impedimentum aliud interdum in molendo detrimentum aliquod paciatur & ſe propter hoc ſi panem hujusmodi debitis temporibus non piſtaverit valeat excuſare, idem vero piſtor dictum panem recentem piſtabit & tribus diebus in qualibet ſeptimana ad refectorium noſtrum ubi hujusmodi panis diſtributio fieri ſolet & conſuevit ante pulſum primarum in Eccleſia noſtra Mindenſi apportabit videlicet qualibet feria tercia minorem album panem & qualibet quinta feria panem gracilis ſiliginis & qualibet die Dominica panem Groſſi ſiliginis cum majori albo pane pro tota illa ſeptimana, ita quod de dicta ſeptimana de predicto pane nichil remaneat, ſed in dictis tribus diebus quelibet ſeptimana totaliter compleatur per camerarios noſtros & alios officiatos in principio predicti pulſus pri-

ma-

marum & infra ipſum pulſum familiaribus & ſervitoribus noſtris & alijs prebendarijs miniſtrandum & ut moris eſt diſtribuendum, ſi qui vero familiares & ſervitores noſtri aut alij quicumque ibidem infra dictum pulſum preſentes non fuerint aut durante dicta diſtributione non venerint, illis panis hujusmodi facta diſtributione dicta pro tunc non miniſtrabitur, ſed ipſis reſervabitur usque ad diem proximam qua ſimilis diſtributio fiet, & ut ſtatutum & ordinatio hujusmodi inviolabiliter obſervetur, pena illud vallare decrevimus infra ſcripta videlicet ut camerarius habens clavem ad dictum refectorium ſeu annonam noſtram prebendalem ſi in traditione & aſſignatione predicte annone menſibus ſingulis ut prefertur dicto piſtori facienda negligens fuerit ſeu remiſſus pane ſuo prebendali ratione officij ſui ſibi debito per unam ſeptimanam totiens quotiens hujusmodi negligentiam commiſerit careat & carere debeat per cellerarium noſtrum qui pro tempore fuerit quam primum ſibi de hujusmodi negligentia conſtiterit eidem Camerario ſubtrahendo & in uſus ipſius Cellerarij aut alios uſus de ſcitu tamen & conſenſu noſtri Prepoſiti & Capituli convertendo, ſi vero piſtor in piſtando & dictum panem ad dictum refectorium dictis tribus diebus in qualibet ſeptimana ante pulſum primarum ut premittitur apportando ac Camerarij noſtri predicti in amminiſtrando & diſtribuendo eundem panem dictis tribus diebus infra pulſum predictum prout ad ipſos & quemlibet ipſorum ratione officij ſui id pertinet, negligen-

 tiam

tiam commiſerint aut defectum, idem piſtor per retentionem ſui precij predicti, Camerarij & quilibet eorum per panis ſui prebendalis ſubtraxionem per Celerarium ipſum quam cito ſibi de hujusmodi negligentia conſtiterit pro qualitate ipſius defectus & negligentie juxta conſilium tamen & ordinationem noſtram puniantur, niſi juſtam excuſationem habeant, quam coram nobis allegare debeant & probare, Volumus inſuper & preſentibus ordinamus ut Camerarij noſtri & piſtor qui nunc ſunt & pro tempore fuerint preſentem ordinationem & penam in eo contentam arbitrari teneantur & in ipſam debeant conſentire. In cujus quidem ſtatuti ſeu ordinationis noſtre evidens teſtimonium ſigillum noſtri Capituli preſentibus duximus appendendum. Datum & actum *Minde* in loco noſtro Capitulari ſub anno a nativitate Domini Milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo quinto die penultima menſis Feburuarij Pontificatus Domini *Gregorij* Pape *Undecimi* anno quinto.

CXI.

SUPER DENARIIS CARNIUM PER PREPOSITUM ANNUATIM MINISTRANDIS.

F*redericus* Decanus totumque Capitulum Eccleſie Mindenſis ad univerſorum noticiam deducimus per preſentes, quod nos ſuper denarijs carnium nobis ratione prebende noſtre que vulgari elucutione Vleſch prouende dicitur per Prepoſitum

noſtrum

noſtrum per totum anni circulum dari & miniſtrari conſuetis, ſuper quorum quidem denariorum ſumma inter nos & prepoſitos noſtros qui pro tempore fuerint & qui nunc eſt jam multis temporibus diſcordia & dubitatio aliquando vertebatur, ad hujusmodi diſcordie & dubitationis materiam inter nos removendam & totaliter amputandam convenimus & concordavimus cum venerabili viro Dño *Echardo Oldendorp* pro nunc Prepoſito noſtro facta prius ſuper hijs per nos cum dicto Prepoſito noſtro & per ipſum nobiscum computatione & calculatione diligenti & fideli in ſummam videlicet centum & viginti marcarum Mindenſium denariorum pro anno quolibet prout ſummam ipſam ex libris & regiſtris antiquis tam ipſius Prepoſiti quam noſtris & eccleſie noſtre ſuper miniſtratione hujusmodi prebende noſtre editis & conſcriptis invenimus contineri ordinantes & inviolabiliter ſtatuentes prefati Dñi *Echardi* Prepoſiti noſtri ac omnium noſtrum unanimi voto & expreſſo conſenſu & aſſenſu id accedente ut predicta ſumma videlicet centum & viginti marcarum inter nos ut premittitur ſuper dictis denarijs concordata rata & firma ex nunc deinceps futuris perpetuis temporibus permaneat & per nos ſeu dictum Prepoſitum noſtrum qui nunc eſt aut pro tempore fuerit nullatenus infringatur immutetur ſeu etiam impugnetur, ne altercatio & discordia ſuper hijs de cetero vendicet ſibi locum, Quodque prefatus Dñus *Echardus* Prepoſitus quamdiu dicte Prepoſiture prefuerit & ſui in dicta Prepoſitura pro tempore ſucceſſores eandem ſummam

videlicet centum & viginti marcarum dictorum denariorum annis singulis in duobus terminis medietatem scilicet sexaginta marcas in festo beati *Jacobi* apostoli & aliam medietatem scilicet sexaginta marcas dictorum denariorum in festo Epiphanie Domini tunc proxime subsequente pro toto illo anno sine omni contradictione & oppositione qualibet nobis aut Cellerario nostro qui pro tempore fuerit vel alteri ad hoc per nos deputando dare & ministrare debeat & teneatur nisi gratiam sive remissionem aliquam de dicta summa juxta qualitatem temporum & statum dicte Prepositure si forte quod absit in possessionibus adeo destrueretur & desolaretur aut fructus & redditus ipsius Prepositure in tantum diminuerentur quod ad summam ipsam pro tunc non sufficerent sibi decrevimus faciendam, quam quidem desolationem & destructionem ac fructuum & redditunm diminutionem idem Prepositus & sui pro tempore successores nobis poterunt per se vel alium seu alios intimare ut juxta hoc competens & rationabilis remissio pensata tamen fertilitate & sterilitate precedentium & subsequentium annorum per nos de summa predicta eis fiat, dummodo ipsi aut sui in culpa hujusmodi destructionis & desolationis ac fructuum diminutionis non fuerint sive causa de quo ante omnia se coram nobis legitime excusabunt, prefatus tamen Dñus *Echardus* Prepositus & sui pro tempore in dicta Prepositura successores gratiam sive remissionem aliquam ultra medietatem predicte summe centum & viginti marcarum pro toto anno scilicet ultra sexaginta

mar-

marcas hoc eſt ultra triginta marcas in quolibet termino prediĉtorum terminorum anno quolibet per ſe vel alium ſeu alios quovis ingenio ſeu queſito colore petere non debebunt cum poſſeſſiones ac fruĉtus & redditus ipſius Prepoſiture ſaltim pro diĉta medietate ſcilicet ſexaginta marcas anno quolibet ſufficere videantur, que omnia & ſingula prout per nos provide & utiliter ordinata ſunt & ſtatuta & ut eo firmius obſerventur prefatus Dominus *Echardus* Prepoſitus non ſeduĉtus nec coaĉtus nec circumventus ſed deliberate & ſponte facere tenere & complere & inviolabiliter obſervare & non contra facere dicere vel venire per ſe vel alium ſeu alios fide data promiſit & convenit & ad ſanĉta Dei Evangelia taĉtis per eum ſacris ſcripturis juravit, ſicque ſui pro tempore in diĉta Prepoſitura ſucceſſores modo ſimili jurabunt & ad premiſſa obſervanda ſe efficaciter obligabunt, per ſtatutum autem & ordinationem hujusmodi nolumus nec intendimus alijs ſtatutis privilegijs & ordinationibus prediĉte Eccleſie noſtre & preſertim ſuper miniſtratione hujusmodi prebendarum noſtrarum alias faĉta & edita in alijs in aliquo derogare. In cujus ſtatuti & ordinationis evidens teſtimonium ſigillum noſtri capituli ex certa ſcientia preſentibus eſt appenſum. Et nos *Echardus* Prepoſitus ſupradiĉtus quia preſens ſtatutum de expreſſo noſtro conſenſu ordinatum recognoſcimus nosque ad firmiorem ipſius obſervantiam bona fide corporali juramento ut preſcribitur ſolempniter preſtito obligavimus, ſigillum noſtrum poſt ſigillum diĉti Ca-

pituli in evidens teſtimonium premiſſorum ex certa ſcientia preſentibus eſt appenſum. Datum & Actum Minde in loco noſtro Capitulari ſub anno a Nativitate Domini Milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo quinto die penultima menſis februarij Pontificatus Domini *Gregorij* Pape *Undecimi* anno quinto.

CXII.

SUPER SIGILLO AD CONTRACTUS.

In nomine ſancte & Individue Trinitatis amen. Nos *Echardus* Prepoſitus *Fridericus* Decanus *Johannes de Haymborch* Senior *Johannes de Rottorpe Otto de Monte Juſtacius de Slon Lodewicus de Cersne Lubertus Weſtfal Gherardus de Monte* & *Johannes de Speygelberge* Canonici Eccleſie Mindenſis in loco noſtro Capitulari propter hoc congregati & Capitulum ejusdem Eccleſie facientes & repreſentantes ad perpetuam rei memoriam Univerſis & ſingulis preſencia viſuris ſeu audituris cupimus innoteſcere quod nos ex certis juſtis & rationabilibus cauſis matura deliberatione prehabita perpetuo ſtatuimus & preſentibus ordinamus quod omnes tractatus actus & contractus qui per nos ſeu coram nobis ex nunc in antea fient & celebrabuntur ſigillandi, in quibus majoris ſigilli noſtre Eccleſie roboratio non requiritur, minori preſenti noſtro ſigillo preſentibus appenſo quod hoc vocabulo ſcilicet minus ſigillum Capitulum Eccleſie Mindenſis inſignitur, cujusque forma & deſcriptio inferius plenius

plenius annotata eſt ſigillabuntur & munientur quibus omnibus absque ullo dubio ſtabitur & credetur ſicut minori ſigillo cujuslibet Cathedralis Eccleſie ſtandum eſt pariter & credendum, quod ſiquidem ſigillum per Decanum & Seniorem Canonicum predicte noſtre Eccleſie pro tempore exiſtentes cuſtodietur & in quadam ciſta ſpeciali ſeu clauſura intra armarium noſtrum per eos reponetur & duabus clavibus diſſimilibus tamen per eosdem recludetur ita quod quicquid juxta decretum noſtrum venerit ſigillandum per ipſos ſimul aut eorum alterum alio impedito ſigillabitur fideliter & ſub juramento per eos de obſervandis ſtatutis & conſuetudinibus predicte noſtre Eccleſie Capitulo noſtro preſtito memorato, quod ſi forte Decanus pro tempore preſens non fuerit tunc duo Seniores Canonici pro tempore dicte noſtre Eccleſie idem ſigillum juxta modum ſupraſcriptum cuſtodient & ſervabunt, decernentes prout eſt irritum & inane quicquid ante diem preſentem ſigillo preſenti predicto ſigillatum exiſtit aut impoſterum alio ſigillo preter quam preſenti forſan ſigillari contigerit ipſumque nullius volumus eſſe roboris vel momenti. In medio vero ſigilli predicti ſcilicet oblongi ſculpta eſt columpna ſuſtinens tabernaculum feneſtratum cum pinaculis deſuper, in cujus dextra parte ſculpta eſt ymago beati *Petri* Apoſtoli librum in dextera & clavem in ſiniſtra manu bajulantis, in ſiniſtra quoque ejus parte ſculpta eſt effigies ſancti *Gorgonij* martiris enſem evaginatum in dextra & clipeum cum armo crucis in ſiniſtra manu continentis, in infe-

inferiori parte ipſius ſigilli ſculptus eſt clipeus in quo apparent claves beati *Petri* in modum crucis, campus vero ſeu planicies dicti ſigilli ciſſuras habet quadratas perforatas ad formam cribri. In circumferentia autem ejusdem ſigilli legitur: *ſigillum Capituli Eccleſie Mindenſis minus*. In quorum omnium & ſingulorum teſtimonium & certitudinem pleniorem preſentes litteras exinde fieri fecimus & per *Albertum* Notarium infra ſcriptum ſubſcribi & publicari mandavimus & predicti ſigilli noſtri appenſione juſſimus communiri. Datum & actum *Minde* in loco Capitulari predicto ſub anno a nativitate Domini Milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo ſexto Indictione quarta decima die viceſima octava menſis novembris hora quaſi terciarum Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri Dñi *Gregorij* Divina providentia Pape *Undecimi* anno ſexto preſentibus diſcretis viris *Ludermanno Cruſen* & *Raynekino Peter* Camerarijs noſtris ac *Johanne Holloge* Cive Mindenſi teſtibus ad premiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Et Ego *Albertus Weſtfal* clericus Mindenſis publicus apoſtolica & Imperiali auctoritatibus notarius premiſſis omnibus & ſingulis dum ut premittitur agerentur & fierent una cum prenominatis teſtibus preſens fui, eaque ſic fieri vidi & audivi & de mandato & auctoritate Dominorum ſupradictorum in hanc publicam formam redegi, propria manu ſcripti ſignoque meo conſueto quo utor auctoritate apoſtolica cum appenſione predicti ſigilli ſignavi requiſitus in teſtimonium premiſſorum.

CXIII.

CXIII.

SUPER UNA AREA SITUATA JUXTA PLATEAM SANCTI JOHANNIS PERTINENTE CONSOLATORI IN HILLE.

Universis & singulis ad quos presentes pervenerint Officialis curie Mindensis salutem & fidem presentibus adhibere. Ad Universitatis vestre noticiam deducimus per presentes quod constituti coram nobis personaliter discretus vir *Gherardus de Bucken* proconsul civitatis Mindensis confessus fuit & publice recognovit se recepisse in emphiteosin perpetuam a venerabili viro Dño *Ludolfo de Horne* Preposito sancti *Martini* Mindensis & Consolatori in *Hille* in Ecclesia Mindensi quandam aream ad dictam consolationem pertinentem juxta plateam sancti *Johannis* situatam prout in quadam patenti littera ipsius Dñi *Ludolfi* Consolatoris & Capituli Mindensis sigillis pendentibus sigillata plenius continetur cujus tenor talis est: Noverint universi quod nos *Ludolfus de Horne* Prepositus sancti *Martini* Mindensis & Consolator in *Hille* in Ecclesia Mindensi de voluntate & expresso consensu Venerabilium Dominorum virorum Dñorum *Eggerdi* Prepositi *Frederici* Decani totiusque capituli dicte Mindensis Ecclesie dedimus & in emphiteosin perpetuam assignavimus discreto viro *Gherardo de Bucken* proconsuli Civitatis Mindensis *Bertradi* ejus uxori eorumque liberis omnibus jam notis & ab ipsis conjunctim noscituris ab omnibus & quibuscunque heredi-

redibus a dictorum conjugum liberis imposterum descendentibus quandam aream ad dictam nostram consolationem pertinentem quam *Johannes de Alten* & *Hillegardis* soror sua a nobis hactenus in usufructu tenuerunt sitam in Civitate Mindensi prope plateam sancti *Johannis* pro annua pensione tredecim solidorum gravium denariorum Minde legalium nobis & nostris in dicta consolacione successoribus in festis *pasche* & *Michaelis* eque divisim ministranda cum omnibus suis juribus emphiteotico jure perpetuo possidendam, si vero dictam aream cum suis edificijs & melioratione vendere voluerint hoc nobis vel successoribus nostris legitime intimabunt, & si emere voluerimus infra terminum a jure indultum ex tunc vendendi plenam habeant facultatem pensione premissa nobis vel nostris successoribus qui pro tempore fuerint semper salva. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Et nos Prepositus Decanus totumque Capitulum Ecclesie Mindensis in signum nostri consensus & plenius robur premissorum sigillo nostro roboravimus presens scriptum sub anno Dñi Millesimo trecentesimo septuagesimo sexto in vigilia palmarum. In cujus rei testimonium sigillum nostri officialatus ad rogatum & peticionem ipsius *Gherardi* presentibus duximus apponendum. Datum anno Dñi Millesimo trecentesimo septuagesimo sexto, In vigilia *Johannis Baptiste*. (23. Jun.)

CXIV.

CXIV.

SUPER BONIS COMMUNIBUS DESERVIENDIS.

In nomine Domini amen. Nos *Johannes de Haymborch* ſenior Capituli *Johannes de Rottorpe* in *Lo Otto de Monte in Pattenbuſen* Archidyaconi *Heinricus Rand* Theſaurarius *Juſtacius de Slon Lodowicus de Cersne* Prepoſitus Eccleſie ſancti *Johannis* Mindenſis *Johannes de Haymborch* junior *Johannes de Monte* Prepoſitus Hamelenſis *Lubbertus Weſtfal* Cantor *Volcmarus de Haymborch Gherardus de Monte* in *Oſen* & *Conradus de Solmis* in *Lubbeke* Archidyaconi Canonici Eccleſie Mindenſis Capitulum Generale ejusdem Eccleſie die preſenti & infra ſcripta facientes & repreſentantes ad omnium quorum intereſt ſeu intererit noticiam deducimus per preſentes, quod ad tollendum ambiguitatis dubia que ſuper diſtribucione ſeu diviſione bonorum communium inter nos ſepius ſunt exorta penſato quod ſecundum varietates temporum expedit & crebrius interdum facta hominum immutare, ideoque ſtatutum ſuper bonis communibus olim editum innovare & immutare ac in melius & clarius reformare cupientes de communi noſtro conſenſu & unanimi voluntate omnium noſtrum matura deliberatione prehabita ſtatuimus & ordinavimus ac preſentibus in perpetuum ordinamus quod omnia bona communia videlicet in annona & pecunia inter Canonicos noſtre Eccleſie majori prebenda prebendatos qui in perceptione fuerint primo anno quod vulgari elocucione

cione

cione Kopfstuar dicitur dumtaxat excepto qui ab octavis pasche usque ad Assumptionem beate *Marie* virginis inclusive presentes & continuo residentes fuerint annis singulis equaliter dividentur ita tamen quod predicti sic residentes processionibus & missarum solempnijs infra scriptorum quatuor festorum scilicet *Johannis ante portam latinam Penthecosten Petri & Pauli* & predicte *Assumptionis beate Marie* teneantur & debeant personaliter interesse, quodque nullus de ipsis residentibus per tres septimanas continuas simul abesse poterit nec debebit infra terminum prelibatum, quicunque enim per predictas tres septimanas integras simul absens fuerit, etiamsi processionibus & missis quatuor festorum eorumdem presens interfuisset vel interfuerit nichil omnino de predictis bonis communibus percipiet sed ipsis eo anno carebit penitus & in toto, quicunque etiam dictorum residencium & quotienscunque in processionibus & missis cujuslibet festi dictorum quatuor festorum presentialiter & personaliter non interfuerit quarta parte predictorum bonorum illo anno provenientium pro qualibet vice hujusmodi sue absentie carere debet penitus & carebit proviso quidem quod Celerarius noster pro tempore de personis que hujusmodi bonorum portionem deservierint in toto vel in parte aut ea carere debuerint respectum habere debeat eosque & eorum quemlibet in qualibet vigilia beati *Thome* apostoli aut tempore distributionis sive divisionis istorum bonorum etiam per proprium juramentum si id ab eo petatur coram nobis & in

nostro

noſtro Capitulo dicet & ſigillatim reſerabit, cujus dicto ſtandum decernimus pariter & credendum, ſi vero idem Celerarius de hijs ad plenum non recordetur & noticiam non haberet ac de perſonis que hujusmodi portionem deſerviviſſent vel non deſerviviſſent dubium oriretur, ex tunc ille de quo hujusmodi extiterit dubium, ſuo medio juramento coram nobis & in noſtro Capitulo preſtito ſe predictam portionem in toto vel in parte juxta modum & formam ſuperius expreſſatas deſerviviſſe declarabit, quod quidem juramentum ſibi nullatenus remittetur. In quorum omnium & ſingulorum fidem & robur perpetuum preſentes noſtras litteras ſtatutum noſtrum hujusmodi in ſe continentes Majoris noſtre Eccleſie ſigilli munimine duximus roborandas. Acta fuerunt hec *Minde* in loco noſtro Capitulari ſub anno a Nativitate Dñi Milleſimo triceteſimo ſeptuageſimo ſeptimo Indictione quinta decima die lune poſt primam Dominicam Adventus Domini qua in dicto loco noſtrum Generale Capitulum fuit & eſt ſolitum obſervari. (30. Nov.)

CXV.

QUOD CLAVES PORTARUM CIVITATIS MYNDENSIS SPECTENT AD EPISCOPUM, ITA QUOD EPISCOPUS SIT IMMEDIATUS VERUS DOMINUS.

In nomine Domini Amen. Per preſentis publici ſeriem inſtrumenti pateat univerſis quod anno a Nativitate ejusdem Milleſimo trecenteſimo ſeptua-

gesimo septimo Indictione quinta decima Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Dñi *Gregorij* divina providentia Pape *undecimi* Anno septimo Serenissimus princeps & Dñus Dñus *Karolus* Divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus & Bohemie Rex visitando certas terras & civitates cesaree sue Majestati & suo Imperio subjectas per Alamaniam constitutas & eas reformando reformandas magnifice pertransivit & inter alias die lune que fuit decima sexta dies mensis novembris anni jam dicti & hora quasi vesperarum ad Civitatem Mindensem applicuit cumque pontes Mindenses qui ducunt trans flumen *Wysere* quasi attigisset occurrerunt sibi prout bene digne decuit Reverendus in Christo Pater & Dominus Dñus *Wydekindus* Episcopus Prelati Canonici & totus clerus seculares & Religiosi cum processionibus solempnibus ympnos & laudes psallentes nec non proconsules & consules commune potestas universitas & populus dicte Civitatis Mindensis etiam utriusque sexus homines reverenciam & honorem tanto principi facientes, quo quidem Domino *Karolo* Imperatore jam super dictos pontes pergente & quasi in medio eorumdem existente magne discretionis vir *Johannes Bodendorpp* proconsul Civitatis Mindensis antedicte nomine proconsulum consulum communis potestatis universitatis & populi predictorum & pro eis tam conjunctim quam divisim claves portarum valvarum & munitionum dicte Civitatis Mindensis & ejus suburbiorum eidem Domino *Wydekindo* Episcopo

Min-

Mindensi eorumdem proconsulum consulum communis Universitatis & populi vero mero & immediato Domino pro se & suis in futurum omnibus & singulis Episcopis Mindensibus successoribus recipienti in signum subjectionis eorum & recognitionem veri meri & immediati ejusdem Dñi Episcopi & successorum suorum pro tempore Dominij ad manus suas cum debita reverencia tradidit atque dedit & dimisit veluti debuit in eisdem ipseque Dominus *Wydekindus* Episcopus receptis per eum ut premittitur clavibus predictis easdem in signum veri & immediati Dominij & juste possessionis earumdem Civitatis & populi ac aliorum pretactorum aliquamdiu manu tenens gubernans & possidens prenominato Dño *Karolo* Imperatori benigne recipienti tanquam supremo Domino & Principi cum decenti reverencia in signum supremi Dominij tradidit atque dedit, unde memoratus Dñus Imperator claves hujusmodi cum benignitate recipiens ipsas cum omnibus earum juribus & gubernacionibus proconsulibus consulibus populo & alijs supradictis presentibus intelligentibus videntibus laudantibus consentientibus & non contradicentibus sepefato Domino *Wydekindo* Mindensi Episcopo immediato Domino tam in spiritualibus quam in temporalibus Civitatis Mindensis proconsulum consulum universitatis & populi ac aliorum predictorum tenendas habendas & possidendas & ad disponendum de eis prout sibi placeret & videretur restituit contulit tradidit dedit & liberaliter assignavit, qui quidem Dominus *Widekindus* Episcopus

pro se suorumque successorum nomine prelibatas claves de manibus tanti principis cum congruenti suscipiens reverencia & rursum paululum ad beneplacitum manu tenens & possidens eas predicto *Johanni Bodendorpp* proconsuli quibus supra nominibus cum debita etiam reverencia & in signum predicti immediati dominij & subjectionis capienti tradidit atque dedit earum custodiam atque gubernationem eidem Johanni nomine dicti Dñi Episcopi & suorum pro tempore successorum & ad beneplacitum & ad tempus de quibus ipsis Domino Episcopo & successoribus videbitur fideliter & utiliter faciendam committendo, de quibus omnibus & singulis premissis prefatus Dominus *Wydekindus* Episcopus pecijt sibi fieri per me notarium publicum infrascriptum unum vel plura publica instrumenta. Acta fuerunt hec Anno Indictione die mense hora Pontificatu & loco quibus supra presentibus Reverendo in Christo Patre Dño *Gherardo* Episcopo Hildesemensi nobili Domino *Alberto* Duce de *Luneborch* nec non venerabilibus & discretis viris *Ottone de Monte Lodewico de Cersne* Canonicis Mindensibus *Ludemanno Crusen* clerico & *Olrico Hanerber* layco Mindensi & aliorum plurimorum tam clericorum quam laycorum multitudine copiosa testibus ad premissa vocatis & rogatis.

Et Ego *Albertus Westfal* clericus Mindensis publicus Apostolica & Imperiali auctoritatibus Notarius premissis omnibus & singulis dum ut premittitur agerentur & fierent una cum prenominatis

testi-

testibus presens fui eaque sic fieri vidi & audivi & in hanc publicam formam redegi propria manu scripsi signoque meo solito signavi in fidem testimonium omnium premissorum.

CXVI.

SUPER UNA AREA IN DEM SUORE PERTINENTE CAPITULO SEU CONSOLATORI * IN HILLE.

Ego *Johannes Gropere* Civis Mindensis tenore presencium recognosco quod venerabiles viri Dñi *Echardus* Prepositus *Fredericus* Decanus totumque capitulum Ecclesie Mindensis de consensu omnium quorum intererat quandam aream & domum ad ipsos pertinentem situatam in dem Suore juxta domum meam quam ad presens *Gerhardus* barbitonsor inhabitat michi *Johanni* & *Mechtildi* uxori mee legitime jure emphiteotico seu meliorationis titulo locarunt & assignarunt pro una marca cum dimidia gravium denariorum honorabili viro Dño *Ludolfo de Horne* Consolatori in *Hille* seu ipsius successori consolationem in *Hille* habenti singulis annis eque divisum in festivitatibus *pasche* & *Michaelis* indilate exsolvendum ad tempora vite nostre seu alterius nostrum libere possidendam, nobis vero defunctis seu cum domo & area predictis in prejudicium di-

 cte

* Consolationes vocantur refectiones diebus determinatis dandæ ex certis redditibus subministrandæ, quos redditus qui administrat, consolator audit.

cte Ecclesie Mindensis aliquid sine consensu Capituli predicti disponentibus seu predictam pensionem annuam in terminis supra scriptis non solventibus dicta domus & area cum omnibus suis juribus pertinencijs universis ad Capitulum Ecclesie Mindensis predictum & ad Consolatorem in *Hille* pro tempore existentem absque aliqua contradictione libere devolventur. In quorum omnium testimonium sigillum meum pro me & uxore mea predicta presentibus est appensum. Datum & actum Anno Domini Millesimo trecentesimo septuagesimo septimo die septima mensis septembris.

CXVII.

SUPER CURIA ILLORUM VETSOT JUXTA CURIAM WIGGRAVII.

Nos *Fredericus* Dume Decanus & Capitulum Ecclesie Mindensis recognoscimus presentibus publice protestando quod omnis dissentio & controversia inter discretos viros Dominum *Johannem de Herwordia* vicarium altaris sancti *Laurentij* in nostra ecclesia ex una ac Dnum *Heluncum Vetsot* & *Adolphum Vetsot* ejus fratrem parte ex altera de & super quibusdam domo curia & area sitis in Civitate Mindensi juxta curiam Wychgravij quas ijdem fratres inhabitant ad dictum altare spectantibus dudum orta taliter funditus est sopita, videlicet quod idem Dnus *Johannes* matura deliberatione prehabita de consensu nostro ipsis fratribus & eorum heredi-

redibus dictas domum curiam & aream cum omnibus juribus & pertinentijs suis locavit perpetuo habendas & possidendas sub conditionibus infrascriptis, ita videlicet quod ijdem fratres & eorum heredes vel quicumque predictas domum curiam & aream habuerint vel possederint exinde pulsacionibus duarum majorum campanarum dicte nostre ecclesie preesse debebunt temporibus ad hoc statutis eorum proprijs sumptibus & expensis sine cura vel labore seu expensis vicarij predicti altaris pro tempore existentis, & quociens in hoc negligentes fuerint & culpabiles super hoc reperti & victi fuerint tociens ipsi rectori quatuor solidos gravium denariorum Minde legalium dabunt & exsolvent & nichilominus prefato Dño *Johanni* & successoribus suis in vicaria altaris antedicti perpetuis temporibus singulis annis sedecim solidos levis monete *Minde* currentis eque divisim scilicet octo infra quindenam post festum *pasche* & octo infra quindenam post festum beati *Michaelis* proximum sub pena dupli nomine annue pensionis dabunt & ministrabunt de domo curia & area memoratis, quodsi etiam hujusmodi domum curiam & aream cum suis edificijs & meliorationibus vendere decreverint hoc rectori predicti altaris pro tempore existenti & nobis prenuntiabunt & pro justo precio pro quo rite & legitime vendi potuerint omni dolo & fraude exclusis ad emendum primitus exhibebunt, quodsi idem rector aut nos vel nostrum seu etiam nostrorum vicariorum aliquis emere noluerit seu noluerimus super quo terminum ad deliberan-

dum habebimus unius mensis ex tunc dicto mense elapso licite vendere poterunt cui vel quibus voluerint emptoribus tamen primitus notificatis & salvis oneribus campanarum pensione annua & condicionibus supradictis & nichilominus emptores hujusmodi dictas domum curiam & aream cum omnibus juribus & pertinentijs suis eisdem jure modo & condicionibus quibus ipsi venditores possiderant ac salvis oneribus & pensione annua predictis perpetuo & hereditarie libere possidebunt, si vero aliter quam prout predicitur vendite fuerint vendicio seu empcio ipsarum hujusmodi nullam habebit roboris firmitatem. In quorum omnium testimonium sigillum nostrum majus presentibus est appensum. Datum anno Dñi Millesimo tricentesimo septuagesimo septimo feria quarta proxima post festum beati *Bonifacij* Episcopi & Martiris & sociorum ejus. 10. Junij.

CXVIII.

SUPER QUADAM HABITACIONE SPECTANTE AD ALTARE S. CRUCIS ET S. SPIRITUS.

Nos *Heinricus Ghiselere* proconsul *Johannes Bodendorp Justacius de Simeringen Rychardus de Holthusen Ernestus Bodendorp Conradus de Kathenhusen Hermannus Spreygel Hemericus Staynborch Wedekindus Nigri Heinricus Upperbecke Willekinus Kelp* ac *Conradus de Bucken* Consules civitatis Mindensis teno-

tenore presencium publice protestamur, quod constituti in nostra presencia providi viri *Bernhardus Costede* & *Conradus Isnogel* Cives nostre civitatis Mindensis supradicte publice recognoscentes quod discretus vir Magister *Otto de Hamme* perpetuus Vicarius seu Rector altaris sancte *Crucis* in Ecclesia Mindensi predicta de consensu & voluntate Reverendorum & honorabilium virorum & Dominorum Prepositi Decani totiusque Capituli Ecclesie Mindensis predicte locavit ad viginti annos a festo Jacobi presentis anni continue computandos prefatis civibus videlicet *Bernhardo* & *Conrado* ipsorumque veris heredibus & successoribus de curte seu curia sua spectante ad dictum altare sancte *Crucis* quam idem Magister *Otto* inhabitat petiam & partem unam sitam ad occidentem juxta rivum transeuntem per civitatem habentem in longitudine quadraginta pedes, in latitudine vero viginti pedes a dicto rivo versus orientem computandos continue pro annua pensione sex solidorum gravium denariorum *Minde* legalium & bonorum prefato Magistro *Ottoni* & suis in eadem Vicaria successoribus quolibet anno in festo pasche persolvendorum indilate, elapsis vero viginti annis supradictis quandocunque vicarius sancte *Crucis* qui pro tempore fuerit tale spacium & partem curie sue rehabere voluerit, ad ipsum libere revertetur cum sua longitudine & latitudine superius enarratis, structuras vero seu edificia si que per dictos *Bernhardum* & *Conradum* vel per eorum heredes & successores facta fuerint in spacio curie supradicte se-

pedictus vicarius secundum exigentiam tunc temporis & valorem recompensabit & persolvet juxta assertionem quatuor proborum virorum quorum duo pro parte dicti vicarij eligantur, reliquos vero duos eligant *Bernhardus* & *Conradus* vel eorum heredes supradicti, si vero prefati quatuor hinc inde per partes electi discordaverint vel taxum concordem pronuntiare potuerint vel noluerint infra mensem proximum cum per dictum vicarium fuerint requisiti ex tunc dictorum edificiorum taxatio ad Dominos de Capitulo Ecclesie Mindensis predicte sit penitus devoluta & dicte partis prefatorum Dominorum taxationi & diffinitioni stabunt & concorditer acquiescent. In quorum omnium testimonium premissorum majus sigillum nostre civitatis una cum sigillis predictorum civium presentibus duximus apponendum, Et nos *Bernhardus Costede* ac *Conradus Isnogel* cives Mindenses supradicti in omnium predictorum recognitionem observanciam & evidenciam firmiorem pro nobis nostrisque heredibus & successoribus sigilla nostra propria de nostro jussu & voluntate presentibus etiam sunt appensa. Datum anno Domini Millesimo tricentesimo septuagesimo octavo sexta feria post *Jacobi*.

30. Julii.

CXIX.

CXIX.

SUPER UNA CURIA SITA APUD CURIAM WIGGRAVII &c.

In nomine Domini Amen. Anno Nativitatis ejusdem Millesimo tricentesimo septuagesimo octavo Indictione prima mensis Marcij die vicesima nona hora sexta vel quasi Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Dñi *Gregorij* divina providentia Pape *undecimi* anno octavo in mei notarij publici & testium infrascriptorum presentia personaliter constituti honorabiles viri Domini *Johannes de Heymborch* senior *Johannes de Rottorpe Otto de Monte Ludowicus de Cersne Johannes de Heymborch* junior *Ludbertus Westfall Johannes de Monte Volcmarus de Heymborch* & *Gerhardus de Monte* Canonici Ecclesie Mindensis in loco eorum capitulari capitulariter ut apparuit congregati & Capitulum pro tunc facientes & representantes exhibuerunt & tradiderunt discreto viro *Gotfrido Passeman* civi Mindensi presenti & recipienti pro se uxore sua suisque heredibus quandam patentem pergamenam litteram sigillo majori dicti capituli impendente sigillatam tenoris infrascripti, quam quidem litteram ijdem Domini Canonici petierunt transumi & in publicam formam redigi & sibi & dicto Capitulo super premissis per me notarium unum vel plura fieri publica instrumenta, tenor vero dicte littere sequitur de verbo ad verbum & est talis. -- Nos *Echardus* Prepositus totumque capitulum Ecclesie Mindensis recognoscimus in hijs scriptis publice protestando quod con-

conſtitutis coram nobis diſcretis viris Dño *Helvico Veczot* perpetuo vicario in Eccleſia noſtra & *Adolpho Veczot* fratre Germano ejusdem *Helvici* pro ſe & ſuis heredibus ex una & *Gotfrido Paſſeman* Cive Mindenſi pro ſe & Wempen uxore ſua legitima ſuisque heredibus parte ex altera ijdem *Helvicus* & *Adolphus* pro ſe & eorum heredibus quibuscunque ex certa ſcientia & expreſſo noſtro conſenſu vendiderunt conceſſerunt & aſſignaverunt juſte venditionis titulo ipſis *Gotfrido Paſſeman* preſenti ementi & recipienti & *Wempen* uxori ſue & eorum veris heredibus quasdam domum curiam & aream ſitas in civitate Mindenſi juxta curiam Wychgravij ipſis Dño *Helvico* & *Adolfo* de conſenſu etiam honorabilis viri Domini *Friderici Dumen* noſtri Decano atque noſtro a diſcreto viro Dño *Johanne de Hervordia* vicario altaris ſancti *Laurencij* in dicta noſtra Eccleſia in emphiteoſim ſeu titulo meliorationis traditas conceſſas & aſſignatas quas etiam dicti fratres eidem Domino *Johanni* & nobis juxta tenorem cujusdam noſtre patentis littere ſigillo majori eccleſie noſtre ſigillate deſuper confecte ipſius forma in omnibus obſervata ad emendum primitus exhibuerunt cum omnibus juribus & pertinentijs ſuis eo jure ſicuti eas poſſiderant ac ſalvis oneribus campanarum penſione annua penisque & condicionibus in dicta littera expreſſatis, cujus tenor inferius deſcribetur perpetuo & libere habendas & poſſidendas pro pretio videlicet triginta quinque marcarum gravium denariorum bonorum & Minde legalium transferentes in ipſos emptores omne jus quod

quod ipſis competijt ſeu competere poterat quoquo modo in domo curia & area prenotatis inveſtientesque eundem *Gotfridum* pro ſe & dicta ſua uxore ſuisque heredibus per predicte littere traditionem ac ſe ipſos ſuosque heredes disveſtientes preſentialiter de eisdem, poteruntque etiam dicti emptores & ſui heredes eodem modo & ſub eisdem conditionibus quibus ipſi venditores potuerunt vendere alienare ſeu in alias perſonas transferre domum curiam & aream antedictas cum univerſis pertinentijs ſuis quibus voluerint, religioſis tamen & militaribus ac alijs perſonis a jure prohibitis omnino exceptis ac forma & modo ſupradicte littere de exhibendo rectori altaris predicti & nobis ipſas primitus ad emendum in omnibus obſervatis, cujus quidem littere tenor de verbo ad verbum ſequitur & eſt talis - Nos *Fredericus Dume* Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis recognoſcimus preſentibus publice proteſtando quod omnis diſſenſio & Controverſia inter diſcretos viros Dominum *Johannem de Hervordia* Vicarium altaris ſancti *Laurentij* in noſtra eccleſia ex una ac Dñum *Helvicum Veczot* ac *Adolfum Veczot* ejus fratrem parte ex altera de & ſuper quibusdam domo curia & area ſitis in Civitate Mindenſi juxta curiam Wichgravij quas ijdem fratres inhabitant ad dictum altare ſpectantibus dudum orta taliter funditus eſt ſopita videlicet quod idem Dñus *Johannes* matura deliberatione prehabita de conſenſu noſtro ipſis fratribus & eorum heredibus dictas domum curiam & aream cum omnibus juribus & pertinentijs ſuis locavit perpetuo habendas & poſſi-

possidendas sub conditionibus infrascriptis ita videlicet quod ijdem fratres & eorum heredes vel quicumque predictas domum curiam & aream habuerit vel possederit exinde pulsationibus duarum majorum campanarum dicte nostre ecclesie preesse debebunt temporibus ad hoc statutis eorum proprijs sumptibus & expensis sine cura & labore seu expensis vicarij predicti altaris pro tempore existentis, & quociens in hoc negligentes fuerint & culpabiles super hoc reperti & victi fuerint, tociens ipsi Rectori quatuor solidos gravium denariorum Minde legalium dabunt & exsolvent, & nichilominus prefato Domino Johanni & suis successoribus in vicaria altaris antedicti perpetuis temporibus singulis annis sedecim solidos levis monete *Minde* currentis eque divisim scilicet octo infra quindenam post festum *Pasche* & octo infra quindenam post festum beati *Michaelis* proximas sub pena dupli nomine annue pensionis dabunt & ministrabunt de domo curia & area memoratis, quod si etiam hujusmodi domum curiam & aream cum suis edificijs & meliorationibus vendere decreverint hoc rectori predicti altaris pro tempore existenti & nobis preintimabunt & pro justo pretio pro quo rite & legitime vendi potuerint omni dolo & fraude exclusis ad emendum primitus exhibebunt, quod si idem rector aut nos vel nostrum seu etiam nostrorum vicariorum aliquis emere noluerit seu noluerimus super hoc terminum ad deliberandum habebimus unius mensis ex tunc dicto mense elapso vendere poterunt cui vel quibus voluerint, emptore

re

re tamen nobis primitus notificato & ſalvis oneribus campanarum penſione annua & Conditionibus ſupradictis & nichilominus emptores hujusmodi dictas domum curiam & aream cum omnibus juribus & pertinentijs ſuis eisdem jure modo & conditionibus quibus ipſi venditores poſſiderant ac ſalvis oneribus & penſione annua predictis perpetuo & hereditarie libere poſſidebunt, ſi vero aliter quam ut predicitur, vendite fuerint vendicio ſeu empcio ipſarum hujusmodi nullam habebit roboris firmitatem. In quorum omnium teſtimonium ſigillum noſtrum majus preſentibus eſt appenſum. Datum anno Domini Milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo * feria quarta proxima poſt feſtum beati *Bonifacij* Epiſcopi & martiris & ſociorum ejus, in premiſſorum vero teſtimonium nos Prepoſitus & capitulum ſupradicti preſentes litteras ſigillo majori eccleſie noſtre duximus roborandas. Actum & datum Anno Domini Milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo octavo die viceſima menſis februarij. Acta ſunt hec anno indictione menſe die hora pontificatu & loco prenotatis preſentibus diſcretis viris Dominis *Borchardo de Helbeke* & *Ottone de Hamme* perpetuis vicarijs *Ludemanno Cruſen* Camerario Dominorum de Capitulo eccleſie Mindenſis predicte teſtibus ad premiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Et Ego *Johannes* dictus *Kemerer* clericus Mindenſis publicus Apoſtolica & Imperiali Auctoritatibus Notarius quia premiſſis omnibus & ſingulis una

* 10. Junii.

una cum prenominatis teſtibus preſens interfui eaque ſic ut premittitur fieri vidi & audivi ideoque ſupraſcriptam litteram de verbo ad verbum fideliter transſcripſi ſive transſumpſi & in hanc publicam formam redegi ſignoque meo ſolito & conſueto ſignavi rogatus & requiſitus in teſtimonium omnium premiſſorum.

CXX.

SUPER DUOBUS LUMINARIBUS IN AMBITU SERVANDIS.

In nomine ſancte & Individue Trinitatis amen. Nos *Wedekindus* Dei & Apoſtolice ſedis gratia Epiſcopus *Egbardus* Prepoſitus *Fredericus* Decanus totumque Capitulum Eccleſie Mindenſis ad perpetuam rei memoriam univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus preſentium ſerie volumus declarari, quod conſtitutus coram nobis devotus in Chriſto venerabilis vir Dominus *Johannes de Haymborch* ſenior presbiter concanonicus noſter animadvertens attentius & commemorans quod cum nemo ſit in carne poſitus qui poſſit terribilem extremi diem judicij evitare in quo quisque ante tribunal eterni judicis exactiſſimam redditurus rationem & recepturus prout in corpore geſſit ſive bonum fuerit ſive malum, & quod ideo nos oportet diem illam tremendam & amare calamitatis pijs operibus prevenire, igitur cupiens de bonis ſuis Domino Duce ſic in terris diſponere & ordinare ut exinde retribucio-

nem

nem adipiſci mereatur in ſupernis, & ideo ex certa ſcientia maturaque prehabita deliberatione pro ſue ac honorabilium *Johannis* ac *Volcmari de Heymborch* fratrum ſuorûm Germanorum Concanonicorum noſtrorum ſalute animarum de noſtro & eorum pleno conſenſu ac voluntate ſponte & libere dedit donavit tradidit transtulit ceſſit & conceſſit pura & irrevocabili donatione jugiter duratura in honorem & gloriam omnipotentis Dei & glorioſe virginis *Marie* matris ejus qui eſt vera & eterna lux non ſinens ſe ſequentes in tenebris ambulare omniumque animarum fidelium defunctorum laudem ad dotandum & perpetuandum duo luminaria ſive duas candelas nocturnales illuminandas & accendendas ac ad duas lucernas vitreas in ambitu predicte noſtre Eccleſie pendentes & exiſtentes, ac per eundem Dominum *Johannem* ſeniorem factas conſtitutas & comparatas ſingulis annis in quolibet feſto nativitatis beate virginis memorate incipiendo ac ſingulis integris & continuis noctibus usque ad quodlibet ſequens feſtum paſche incluſive perpetuo ponendas & cremandas bona fructus redditus & proventus infraſcriptos & deſignatos. Primo quidem dedit viginti quatuor ſolidos graves aut ipſorum plenum valorem, quos Magiſter fabrice ſeu ſtructurarius pro tempore predicte noſtre Mindenſis Eccleſie ad predicta luminaria & candelas de quadam domo lapidea Minde prope portam *Wyſere*, & in fundo & area curie clauſtralis & habitationis predicti Domini Donatoris ſituata & per Donatorem ipſum ad predictam fabricam data &

donata perpetuo miniſtrabit juxta quarumdam litterarum noſtri Capituli ſuper hoc editarum continenciam & tenorem. Item dedit quatuor ſolidos Mindenſium denariorum *Minde* bonorum ſive duos ſolidos graves aut ipſorum verum valorem quos quidam *Criſtianus* dictus *Roggenbuck* Civis Mindenſis aut ſui heredes & ſucceſſores pro tempore ad predicta luminaria & candelas de quadam parva domo etiam in dicte curie fundo & area ſituata & quam ipſe civis jure hereditario tenet & poſſidet perpetuo dabit & perſolvet, dabunt & perſolvent. Item dedit tres ſolidos Mindenſium denariorum aut decem & octo denarios graves Minde dativos. ſeu valorem eorumdem quos Dominus *Johannes de Alten* perpetuus vicarius in dicta noſtra Eccleſia Mindenſi *Hillegardis* & *Methildis* moniales monaſterij in *Eſekeſtorpe* Mindenſis Dioc. & *Hillegundis de Alten* ipſorum mater ad predicta luminaria & candelas hujusmodi perpetuas de quadam area cum ejus edificijs, quam nunc tenent & temporibus quibus advixerint, poſſidebunt in proprio fundo & ſolo predicte curie clauſtralis & verſus Eccleſiam ſancti *Johannis* Mindenſem ſita ſingulis annis quibus advixerint, dabunt & miniſtrabunt ſeu alter eorum ultimo ſupervivens dabit & miniſtrabit, ipſis vero Domino Johanne, Monialibus & matre predictis vita functis proxima dicta area eorum cum ejus jure & edificijs omnibus factis & fiendis aut conſtruendis quemadmodum ipſi Dñus *Johannes* Moniales & mater eam & ea habent & poſſident ad campanarios pro tempore predicte noſtre Eccle-

ſie

ſie & ad eorum Campanariatus officia devolvetur apud eos modo premiſſo in perpetuum permanſura, quam quidem aream cum omnibus ejus edificijs factis & fiendis omnique ſui juris integritate idem Dominus *Johannes* donator poſt devolutionem hujusmodi predictis Campanariatus Officijs ex tunc voluit & vult & nos decernimus per preſentes incorporatam eſſe pariter & unitam, ſalvis tamen & reſervatis annuis penſionibus predicto Domino Johanni Donatori & ſuis in dicta curia ſucceſſoribus de ſingulis edificijs domibus & areis predictis perpetuo perſolvendis, preterea ne premiſſa omnia & ſingula debito fruſtrentur effectu ſed demum ſalubriter invaleſcant, duo Campanarij predicte noſtre Eccleſie pro tempore exiſtentes omnes & ſingulos fructus redditus & proventus hujusmodi de predictis Magiſtro fabrice domibus area & edificijs recolligent ſingulis annis ſuis temporibus & eos conſervabunt ac de luminaribus ſeu candelis hujusmodi ponendis & cremandis ut predictum eſt, providebunt easque miniſtrabunt & ſecundum vices ſuas ſingulis noctibus infra predicta feſta Nativitatis & paſche immediate poſt crepuſculum aut ante pulſum campane Vigilatorum appellate per quamlibet integram & totam noctem usque ad claram alteram diem cremandas ponent & accendent. Nos etenim *Wedekindus* Epiſcopus *Egbardus* Prepoſitus *Fredericus* Decanus totumque Capitulum pretacte Mindenſis Eccleſie antedicti devotioni hujusmodi & ſalubri ordinationi favorabiliter annuentes premiſſaque omnia & ſingula rata grata & firma

 ma

ma perpetuo habentes & ut ipſa perpetue firmitatis robur obtineant feliciterque & in evum permaneant, ipſique Campanarij pro tempore degentes de ipſorum hujusmodi proviſionibus miniſtrationibus & laboribus fructum reportent & habeant aliqualem hijs moti pijs & fructuoſis operibus accedente ad hoc noſtro & omnium quorum intererat & intereſt pleno conſenſu quosdam certos agros ſpacij duorum jugerum cum dimidio extra Civitatem Mindenſem juxta Brulonem verſus ſeptentrionem prope arbuſta Schipholt vulgariter nuncupata ſituatos a parte una, ab alijs vero partibus circumcirca cum nonnullis alijs agris ad Decanatum Mindenſem pertinentibus confrontatos olim incultos nunc autem per ſepedictum Dominum *Johannem* ſeniorem ſuosve famulos & de noſtro conſenſu ac beneplacito cultos aratos & ad ſeminandum & fructificandum aptatos, qui inquam agri juxta communem modum agriculture duos modios cum dimidio ſiliginis Mindenſis menſure vulgariter dictos Wytſchepel pro ſe nunc capiunt ſpacioſe predictis campanarijs pro tempore exiſtentibus cum omni juris eorumdem agrorum plenitudine damus concedimus & donatione perpetua preſentibus aſſignamus, ipſosque agros cum dicta eorum juris plenitudine officijs Campanariatus dicte noſtre Mindenſis Eccleſie & ejus Campanarijs pro tempore perpetuo & plenarie unimus & incorporamus per preſentes. In quorum omnium & ſingulorum teſtimonium & robur perpetuum ac evidens noſtri communis conſenſus ad premiſſa ſignum preſentes

litte-

litteras nostri Episcopi & Capituli predictorum majoris sigillorum muniminibus duximus roborandas. Datum & actum *Minde* in loco nostro Capitulari nobis inibi capitulariter congregatis sub anno a Nativitate Dñi Millesimo tricentesimo septuagesimo nono die Lune post Dominicam qua cantatur *Invocavit me* &c. que dies tunc fuit ultima mensis Februarij.

CXXI.

SUPER RESIDENCIA VICARIORUM.

In nomine Domini Amen. Noverint universi quod nos *Johannes de Haymborch* Senior Capituli *Johannes Posch* in *Reme Johannes de Rottorpe* in *Lo* Archidyaconi *Symon de Monte* Prepositus Ecclesie Verdensis *Justacius de Slon* Decanus *Lodewicus de Cersne* Prepositus ecclesie sancti *Johannis* Mindensis *Johannes de Haymborch* junior *Lubbertus Westfal* Cantor, *Johannes de Monte* Prepositus Hamelensis *Volcmarus de Haymborch Gherhardus de Monte* & *Conradus de Solmys* Canonici totumque capitulum Ecclesie Mindensis in loco nostro capitulari capitulariter congregati generale capitulum hac die presenti videlicet & infra scripta ut moris est annis singulis in nostra Ecclesia tenentes facientes & representantes considerantes & meditatione sollicida perpendentes ipsam nostram Ecclesiam propter quam plurimorum vicariorum Altaristarum & beneficiatorum in ipsa Ecclesia qui ad persona-

lem residenciam tenentur frequentem & diutinam absentiam pernicioso divini cultus seu defectui subjacere quodque in ea de die in diem divine laudis decrescunt organa sacra festa eorumque festiva officia suis crebro destituuntur solempnitatibus ac ipsorum absentium beneficia debitis obsequijs defraudantur, cupientes igitur prout ad id tenemur utilitati & indempnitati nostre Ecclesie presertim quantum ad divini cultus augmentum & conservationem consulere & hujusmodi impedimentis & periculis prout nobis possibile fuerit obviare matura deliberatione prehabita de communi nostro consilio & assensu ac unanimi voluntate nec non Reverendi in Christo Patris & Dñi nostri Dñi *Wedekindi* Episcopi Mindensis & omnium quorum intererat pleno consensu & approbatione accedentibus statuimus & hac constitucione perpetuo valitura inviolabiliter ordinavimus ac presentibus ordinamus ut omnes & singuli ebdomadarij sive vicarij & altariste in predicta nostra Ecclesia qui nunc sunt & pro tempore fuerint ex nunc in antea debitam & continuam in eadem nostra Ecclesia faciant & facere debeant residenciam personalem nec aliquibus ex eis abessendi detur licencia nisi causa studij sive peregrinationis aut infirmitatis vel nisi per eundem Dñum nostrum *Wedekindum* Episcopum vel dictum Capitulum in nostre Ecclesie negocijs ad aliquod tempus de quo Capitulo nostro juxta facti qualitatem & locorum distanciam videretur alicubi mitterentur & nec tunc nisi prestitis per eos ante omnia corporaliter juramentis quod hijs & non alijs de causis nec

in

in fraudem dicte residencie hujusmodi licenciam petant aliquatenus seu procurent, salva tamen capitulo nostro & retenta sibi ultra predicta plenaria potestate de dando & concedendo licentia abessendi predictis ebdomedarijs sive vicarijs & Altaristis semel & per unum mensem simul vel successive & dumtaxat in quolibet anno & hoc ex causis necessarijs & rationabilibus ipsis forsitan incumbentibus atque justis, & quod singulis mensibus per quatuor dies & non ultra etiam simul vel successive pro suis & beneficiorum suorum peragendis negotijs etiam non petita licentia se valeant absentare, exceptis infrascriptis diebus & alijs festivitatibus solempnibus atque magnis, salvo etiam jure Decani nostri pro tempore existentis videlicet licentiandi ebdomadarios aut vicarios & altaristas semel in anno ad quindenam juxta consuetudinem in nostra Ecclesia hactenus observatam, si vero alicui dictorum Ebdomadariorum sive Vicariorum & Altaristarum adeo grandis & ardua causa fortassis immineret quod ulteriori & longiori licentia seu absentia ultra predictos terminos verisimiliter indigeret & id a nobis postularet ex tunc pensatis causis & rationibus ipsius petentis dari sibi per nos poterit abessendi licencia ad terminum de quo nobis videbitur longiorem, & tunc idem petens terciam partem omnium fructuum & reddituum vicarie sive beneficij quod in nostra Ecclesia obtinet cottidianis distributionibus dumtaxat exceptis vel ultra si forte ipsa tercia pars non sufficeret pro debita officiatione dicti sui beneficij ut interim divinis obsequijs

non fraudetur in manibus nostri Capituli & juxta extimationem & ordinacionem ipsius antequam hujusmodi sibi detur licentia singulis annis quibus ultra terminos jam superius expressos absens fuerit dare & tradere debeat & teneatur, vel de dando & tradendo infra mensem a tempore dicte seu concesse licentie prestare & facere predicto capitulo nostro sufficientem & idoneam cautionem alioquin hujusmodi licentia nullatenus sibi concedatur, absentibus vero ad presens illis videlicet qui intra provinciam Coloniensem & locis vicinis fuerint usque ad festum Palmarum proximum, alijs autem in Romana curia & locis remotis degentibus ad sex menses a data presencium in antea computandum abessendi licentiam duximus concedendum sic tamen quod interim ad dictam nostram Ecclesiam veniant & residenciam faciant ut premittitur personalem, si quis autem contra hujusmodi nostram ordinationem & statutum venerit vel fecerit quoquo modo aut se aut dicta nostra Ecclesia preterquam in casibus suprascriptis absentaverit sit inobediens ipso facto pro inobediente habeatur & teneatur ac ab omnibus evitetur nec ad obedienciam per nos seu nostrum aliquem quomodolibet admittatur seu recipiatur nisi data & soluta prius per eum dicta tercia parte fructuum dicti beneficij sui cujuslibet anni hujusmodi absencie sue vel ultra si ipsa tercia pars forte non sufficeret pro officiatione debita ipsius beneficij prout de absentibus & licentiam habentibus superius est expressum, & nichilominus contra eum ne de sua rebellione & malicia com-

commodum reportet & melioris condicionis obedientibus videatur juxta arbitrium & decretum nostrum attenta inobediencie & rebellionis sue qualitate ad graviora per subtractionem fructuum & beneficij privationem vel alias mediante justicia procedetur. Insuper omnes & singuli Ebdomadarij sive vicarij & Altariste de cetero in nostra Ecclesia recipiendi & admittendi tempore sue receptionis & antequam installentur jurabunt predictam ordinationem & statutum & contenta in eis se inviolabiliter observaturos & quod bona omnia & singula mobilia & immobilia paramenta clenodia & ornamenta non impignorabunt nec ea quovis quesito colore perpetuo vel ad tempus alienabunt sed ea pro posse defendent & meliorabunt & cum diligentia custodient & fideliter conservabunt, ac insuper omnes & singuli ebdomadarij sive vicarij & altariste predicti presentes & futuri in manibus nostri capituli in singulis capitulis generalibus vel alias cum id ab eis peteretur si tunc forte absentes forent in nostra Ecclesia ut moris est celebrandis se per illius anni articulum absentes preterquam in casibus expressis & de nostra licentia non fuisse ac personalem se fecisse residentiam dicent & in virtute obediencie per eos prestite affirmabunt juxta nostre ordinationis & statuti hujusmodi continentiam & tenorem. Ceterum attendentes quod ipsa nostra Ecclesia propter plurimorum nostrorum concanonicorum crebram & assiduam absentiam aliaque varia eorum & ipsius Ecclesie negotia quibus eos vacare sepius oportet sa-

cris festorum diebus debitis solempnitatibus multifariam destituitur & fraudatur, unde matura deliberatione prehabita de supradictorum consilio & assensu statuimus & constitutione perpetuo valitura ordinavimus & presentibus ordinamus ut quatuor beneficiati utpote duo ebdomadarij presbiteri & duo vicarij alijs dicte Ecclesie vicarijs in gradu superiores scilicet beate Katherine & sancti Laurencij martiris altarium in eadem nostra Ecclesia pro tempore existentes ex nunc deinceps omnibus & singulis diebus solempnibus & festivis & alijs quibuscunque uti & tamquam Canonici dicte nostre Ecclesie & cum eis ac pro eis & eorum quolibet in dicta nostra Ecclesia & extra ad ejusdem Ecclesie summum altare in divinis officijs processionibus & horis Canonicis celebrare legere & cantare possint & valeant libere & in evum, super quibus eis & eorum cuilibet presentibus damus plenam licenciam ac liberam & perpetuam concedimus potestatem, certis tamen & infra scriptis diebus videlicet *pasche Penthecosten Corporis Christi Assumptionis beate Marie* virginis & *Nativitatis Christi* quoad totum officium nec non Ascensionis, *Petri & Pauli*, *Gorgonij*, *Purificacionis Palmarum* & *Parasceven* dumtaxat quoad missas & processiones exceptis & exclusis, quibus diebus predicti Canonici prout hactenus consuetum fuit & est in eisdem ministrabunt legent & cantabunt, quodque predicti Ebdomadarij & duo vicarij in processionibus cappis ut Canonici induantur. Item quod Canonici omnes & singuli de cetero in eadem Ecclesia recipiendi tempore sue receptionis sive emancipa-

tionis

tionis jurent predictum statutum & omnia superius contenta observare, preterea ut premissa omnia & singula ad noticiam eorum omnium & singulorum quorum interest vel intererit verisimiliter perveniant, nec ipsi seu alter eorum de ipsis ignoranciam pretendere possint vel alligare, presentes nostri statuti litteras in dicta nostra Ecclesia Mindensi publicari fecimus & valvis ejusdem affigi mandavimus ut proinde contenta in dicto statuto cunctis & presertim hijs quorum interest vel intererit fiant manifesta. In quorum omnium robur & testimonium perpetuum sigillum nostrum majus presentibus duximus appendendum. Datum & Actum *Minde* in loco nostro Capitulari predicto sub anno a Nativitate Domini Millesimo tricentesimo septuagesimo nono Indictione secunda die lune proxima post Dominicam qua cantatur *Invocavit me* &c. * qua capitulum generale in dicta nostra Ecclesia fuit & est solitum celebrari Pontificatus Domini *Urbani* Pape *sexti* anno primo. Et Nos *Wedekindus* Dei gratia predicte Mindensis Ecclesie Episcopus oblate nobis super hoc Canonicorum & Capituli suprascriptorum peticioni eorumque statutis & ordinacioni tanquam utilibus salubribus necessarijs favorabiliter annuentes, statuta & ordinaciones presentes & presencia rata & grata ratas & gratas perpetuo habentes eas & ea auctoritate nostra ordinaria ex certa scientia ratificamus approbamus & confirmamus & in signum nostri pleni consensus ad predicta ac nostre ratificationis approbationis &

con-

* 28. Febr.

confirmationis ſigillum noſtrum majus una cum appenſione ſigilli majoris Eccleſie & Capituli ſupradictorum preſentibus duximus appendendum ejusque munimine perpetuo roborandum. Datum & Actum anno Indictione die & pontificatu quibus ſupra.

CXXII.

SUPER REDDITIBUS DUORUM MANSORUM IN CAMPO MYNDENSI DEPUTATIS AD CERTA FESTA.

In Dei nomine amen. Nos Capitulum Eccleſie Mindenſis ad perpetuam rei memoriam notum facimus univerſis quod nos Divinum cultum in noſtra Eccleſia cedula animadverſione crebreſcere & augeri cupientes matura deliberatione prehabita in Capitulo noſtro generali ſtatuimus & ordinavimus, ut omnes & ſinguli redditus & proventus qui ex duobus manſis cum dimidio per nos a quondam *Johanne Kelp* cive Mindenſi emptis & comparatis in campo civitatis Mindenſis ſitis provenire poterunt feſtivitatibus & temporibus infraſcriptis inter Canonicos Eccleſie noſtre qui proceſſionibus cum fient & miſſarum ſolempnijs ſi divina fuerint, ut hujusmodi feſtivitates & tempora eo ſolempnius & devotius peragantur, ſi vero divina non fuerint qui tunc tempore ceſſationis Divinorum ſeu interdicti miſſis dumtaxat preſentes fuerint

fuerint annis ſingulis ex nunc in antea perpetuis futuris temporibus diſtribuantur ita videlicet quod in feſto beati *Gorgonij* noſtri patroni una marca, in feſto beati *Feliciani* Martiris atque Pontificis due marce, in feſto Purificacionis beate *Marie* Virginis una marca, Reſiduum vero quod ſuperfuerit ex redditibus & proventibus antedictis ex feſto beati *Marci* Ewangeliſte nec non tribus *diebus Rogationum* antefeſtum aſcenſionis Domini ſingulis hujusmodi feſti & Rogationum diebus equalibus diſtributionibus ſicut premittitur diſtribuantur & dividantur prout de diſtributione premiſſorum in libro preſentiarum & conſolationum noſtrarum poſito in choro Eccleſie noſtre clarius continetur, Preterea conſtitutus coram nobis honorabilis vir Dominus *Johannes de Rottorpe* Archidyaconus in *Lo* noſter Concanonicus pia devotione ductus & zelo pietatis affectus in honorem omnipotentis Dei & glorioſe Virginis *Marie* matris ejus ſubſcriptorumque ſanctorum ac pro ſue ſuorumque parentum ſalute animarum memoriale perhenne in noſtra Eccleſia facere deſiderans de noſtro pleno conſenſu & voluntate conſtituit dari ac miniſtrari deputavit primo de curia ſua propria clauſtrali ſita in emunitate dicte Eccleſie noſtre juxta curiam venerabilis viri Domini *Bernhardi de Schouwenborch* duas marcas, in feſto beati *Feliciani* predicti. Item de curia ſua ſita in curia Wichgravij in Civitate Mindenſi ſibi per nos cauſa meliorationis ad tempora vite ſue aſſignata quam magnis laboribus & expenſis ultra ſexaginta marcas laudabiliter melioravit,

duas

duas marcas in festo beati *Thimothei* apostoli singulis annis perpetuis futuris temporibus post obitum ejusdem Domini *Johannis* inter Canonicos Ecclesie nostre qui predictorum festorum processionibus quando fient & missarum solempnijs si divina fuerint, alioquin missis duntaxat ut supradicitur presentes interfuerint, distribuendas, & si idem Dominus *Johannes* etiam in vita sua hujusmodi quatuor marcas de predictis curijs dare & ministrare voluerit seu decreverit hoc in ejus stabit arbitrio & voluntate. Item prefatus Dominus *Johannes* similiter de nostro consensu & assensu constituit & ordinavit dari & ministrari de quadam domo situata extra muros Mindenses prope domos piscatorum scilicet in Curia ad nos & Ecclesiam nostram spectante sibi per nos etiam pro melioratione ad tempora vite sue deputata, quam quidem curiam edificando domum eandem ac alias multipliciter melioravit unam marcam in predicto festo beati *Feliciani* singulis annis inter Canonicos & vicarios dicte nostre Ecclesie qui processionibus cum fient, missarumque sollempnijs seu missis secundum modum pretactum presentes interfuerint dividendam & distribuendam, prout etiam distributio premissorum omnium & singulorum in libro presenciarum & consolacionum supradicto plenius continetur, quicquid vero predicta domus ultra ipsam marcam solvere poterit annuatim, illud totum residuum tollet & recipiet, quicunque rexerit & gubernaverit campanam orologij Ecclesie nostre pro laboribus suis ut eo diligencius eam respiciat atque regat,

regat, que omnia & singula premissa nos capitulum ratificamus & approbamus per presentes & in horum evidens testimonium sigillum Ecclesie nostre majus presentibus est appensum. Datum & actum in Capitulo nostro Generali anno a nativitate Domini Millesimo tricentesimo octuagesimo feria secunda proxima post Dominicam quadragesimalem *invocavit*. (12. Febr.)

CXXIII.

SUPER CERTIS ORTIS CIRCA OPIDUM LUBBEK AD BENEFICIUM S. CRUCIS.

In nomine Domini amen. Wedekindus Dei & Apostolice sedis gratia Mindensis Ecclesie Episcopus ad universorum tenore presentium deducimus noticiam, quod commendabilis vir Dñus *Johannes de Rottorpe* Archidyaconus in *Lo* in nostra Ecclesia beneficio *Crucis* in *Hoclene* beneficiatus ad augmentum divini cultus juxta inspiratam sibi ab alto gratiam laudabiliter aspirans duarum marcharum Osnaburgensium denariorum perpetuos redditus per *Bernhardum de Lubbeke* armigerum de suorum heredum consensu pro quadraginta marcis eorumdem denariorum ad usus ipsorum integraliter jam conversis in bonis suis in *Lubbeke* & in quibusdam ortis extra dictum opidum ad dictum beneficium crucis deputatos utpote in litteris desuper conscriptis & sigillatis evidencius continetur & duodecim marcas dictorum denariorum per Dñum *Conradum Voghel* canonicum Wunstorpensem apud

Abba-

Abbatem in *Lucka* pro comparandis ad dictum beneficium crucis redditibus depositas & curiam & domum prope capellam dicte sancte crucis situatam pro perpetuo dicte capelle capellano de nostro & nostri capituli consensu pariter & assensu apposuit & assignavit, sic quod hujusmodi capellani erunt ad observanciam duarum missarum videlicet quartis ferijs de beata *Maria* Virgine & sextis ferijs de sancta Cruce in dicta capella per se vel per alios singulis ebdomedis sub privatione dictorum reddituum & capellanie obligati eandemque capellam Domino Conrado Voghel prenominato ad Officiandum ut premittitur commisit temporibus sue vite, per hec tamen nolumus Rectoribus parochialis Ecclesie ibidem aliquod prejudicium generari. In quorum omnium evidens & pepetuum testimonium & robur premissorum sigillum nostrum una cum sigillis nostri Capituli & dicti Domini *Johannis de Rottorpe* presentibus est appensum. Et nos Decanus & capitulum Ecclesie Mindensis quia premissa omnia & singula de nostro consensu & assensu fore facta recognoscimus sigillum nostrum post sigillum Domini nostri Episcopi & cum sigillo Domini Johannis predicti presentibus est appensum, Et nos *Johannes de Rottorpe* prenominatus quia premissa omnia & singula sic ut prescribitur ordinavimus & fieri procuravimus sigillum nostrum post sigilla Dominorum nostrorum Episcopi Decani & Capituli presentibus est appensum. Actum & Datum anno Domini Millesimo tricentesimo octuagesimo mensis februarij die tercia decima.

CXXIV.

CXXIV.

SEPARATIO PREPOSITURE MAJORIS.

In nomine Domini amen. *Wedekindus* Dei gratia Episcopus Ecclesie Mindensis universis & singulis ad quos presentes pervenerint salutem in Domino cum noticia subscriptorum. Cum jam dudum inter venerabiles viros Dominos Prepositos dicte nostre Mindensis Ecclesie qui pro tempore successive fuerunt ex una ac Decanum & Capitulum Ecclesie ejusdem de & super amministratione & solutione prebendarum ipsis Canonicis vicarijs & officiatis ipsius Ecclesie dari & ministrari solitarum plures questiones dissenciones & contenciones multociens sint exorte, hinc est quod venerabilis vir Dominus *Symon de Monte* pro nunc Prepositus & *Johannes de Rottorpe* Decanus & totum capitulum ejusdem Ecclesie in loco Capitulari propter hoc specialiter & capitulariter more solito congregati volentes & cupientes super hujusmodi dissentionibus & contentionibus ac prebendarum amministratione quantum in eis est sibi ipsis & Ecclesie sollicite providere ne Ecclesia ipsa ob defectum amministrationis hujusmodi debitis officijs careat & divinis obsequijs defraudetur vocatis vocandis & servatis in hijs de jure & consuetudine Ecclesie observandis de nostro consilio beneplacito & pleno consensu ac omnium quorum intererat unanimi voluntate priora statuta & ordinationes super hujusmodi amministratione edita emendando ac in melius juxta statum qualitatem & exigentiam pre-

ſentis temporis commutando inter ſe pluribus tractatibus capitularibus prehabitis convenerunt ordinarunt & concorditer ſtatuerunt ſtatuto & ordinatione perpetuo duraturis in hunc modum videlicet quod deinceps omnimoda & totalis amminiſtratio gubernatio diſpoſitio regimen & diſtributio prebendarum & quarumlibet prebendalium portionum dicte Eccleſie ac omnium & ſingulorum bonorum rerum & jurium quorumcunque predicte Prepoſiture ubicumque & in quibuscumque exiſtentium quibuscumque nominibus cenſeantur preſencium & futurorum cum omni eorum proprietate utili & directo dominio omni eo modo jure & forma quibus & prout hucusque ad Prepoſitum pertinuit & pertinere conſuevit ad prefatum capitulum ſolum & in ſolidum pertinebit & cum omni juris integritate apud ipſum perpetuo permanebit, ſic quod prefatum cap. ſecundum omnia & ſingula bona res & jura predicta ac omnes & ſingulos fructus redditus & proventus obventiones & emolumenta & quecumque ex eis provenientes & provenientia a quibuscunque eos & ea debentibus petendi levandi exigendi recuperandi & diſtribuendi ac de eis & eorum quolibet ordinandi & diſponendi per ſe vel alium ſeu alios habebunt & habere debebunt ex nunc & in antea perpetuo plenam & liberam poteſtatem, nec idem Dominus *Symon* nunc Prepoſitus nec ſui in dicta Prepoſitura impoſterum pro tempore ſucceſſores de cetero in eadem amminiſtratione aut bonis rebus & juribus ſupradictis ſibi unquam juris aut proprietatis aliquid

ven-

vendicabunt seu aliquatenus usurpabunt nec se de eis aut eorum aliquo aliquatenus intromittent nec eos in hijs impedient vel turbabunt neque premissorum occasione quicquam contra eos de jure vel de facto de cetero attemptabunt exceptis bonis rebus & juribus infrascriptis que idem Dominus *Symon* & quicumque pro tempore dicte Ecclesie Prepositus fuerit pro se & status sui sustentatione perpetuo retinebit. Primo enim habebit idem Prepositus & pro se retinebit omnia & singula bona redditus & proventus obventiones jura & emolumenta quecumque in villa *Nycsen* in quibuscumque consistentia excepta decima ibidem que cum decima minuta & omni utilitate & jure suo ad prefatum capitulum pertinebit, Item decimam in villa *Lerbeke* decimam in *Droze* prope *Pattenhusen*, decimam in *Hemmickbern* cum duabus curijs & casis ibidem redditus quoque & pensiones annuas officij in *Halen* curiam in *Wulbeke* cum agris suis ac porcis & alijs ex dicta curia dari consuetis excepta decima ejusdem curie ac singulis alijs juribus & pertinentijs ad officium in *Wulbeke* spectantibus & salva pensione quindecim solidorum gravium denariorum quos obedientiario in *Reme* in dicta ecclesia qui nunc est & pro tempore fuerit dabit de dicta curia annis singulis & persolvet vadum trans *Wisseram* vulgariter dictum war prope *Mundam* cum adjacente sibi insula & juribus suis, tres marcas gravium denariorum annis singulis in die beati *Gorgonij* de censu ortorum curiam Prepositure claustralem cum edificijs & proprietatibus suis ju-

risdictionem banni in *Sulgben* dicte Prepofiture annexam cum decima in *Suaverden* ac ceteris juribus & pertinentijs fuis fructus prebende fue in abfentia etiam fi alibi beneficiatus exiftat cotidianis tamen diftributionibus exceptis omnes quoque honores libertates privilegia & preeminentias in choro capitulo proceffionibus & extra, fic tamen quod fub jurisdictione & obedientia Decani & Capituli prout hactenus eft confuetum permanebit, beneficiorum etiam officiorum Collationes prefentaciones & provifiones bonorum quoque infeudaciones & in emphiteofin conceffionibus potuerint provenire prout & quem ad modum hec omnia & fingula ad ipfum Prepofitum ratione dicte Prepofiture hucusque fpectarunt & pertinuerunt fpectant & pertinent de confuetudine vel de jure excepto officio piftoris de quo ipfum Capitulum ficut prius folum & in folidum & prout fibi expedire videbitur, ordinabit, exceptis etiam officijs five villicationibus in *Dungerden* & in *Eckerften* que cum vacabunt qualitercumque alicui de novo idem Prepofitus non concedet fed ipfa cum omnibus eorum juribus & pertinentijs ad dictum Capitulum pleno jure folum & in folidum devolventur & apud ipfum Capitulum perpetuo remanebunt nifi forte predictum capitulum ex evidenti neceffitate vel utilitate predicta officia alicui feu aliquibus de novo decreverit concedenda, tunc vero medietatem omnium emolumentorum que ex hujusmodi conceffione derivarentur & provenirent ipfe Prepofitus pro fe & reliquam medietatem capitulum predictum equali diftri-

diſtributione percipient & habebunt, inſuper homines litones mancipia & ſervi ipſius Prepoſiture apud Prepoſitum & ſub ejus defenſione permanebunt de quibus ſolum debita & conſueta ſervitia & Herwagia juxta eorum poſſibilitatem recipiet nec eos ultra hoc exactionabit indebite ſeu gravabit ſed eosdem ac omnia & ſingula bona & jura quecumque dicte Prepoſiture & Capituli toto poſſe tuebitur & defendet, nec eos nec ea vendendo donando permutando obligando ſeu alias quomodolibet ſine conſenſu & aſſenſu capituli alienabit ſed fideliter conſervabit ac faciet & procurabit, quod bona agri & poſſeſſiones, ipſius Prepoſiture & Capituli per eosdem Colonos homines litones & ſervos colantur inhabitentur & fructificentur ut in cultoribus non deficiant ſeu culturis, ad ipſa tamen bona agros & poſſeſſiones absque Cellerario ſeu deputando ad hoc per Capitulum neminem inſtituet ſeu deſtituet, ſed ipſorum inſtitucio & deſtitutio que vulgariter beſtettinge dicitur, ad ipſum Prepoſitum & Capitulum ſimul & communiter pertinebit, & in hijs idem Prepoſitus Cellerario aut deputando ad hoc per ipſum Capitulum cum expedierit & requiſitus fuerit, aſſiſtenciam & fidelem promocionem faciet toto poſſe ut ipſa bona in cultoribus non deficiant ut premittitur ſeu culturis, & nichilominus de emolumentis que ex inſtitucione & deſtitutione hujusmodi provenient ſeu derivabuntur ipſe Prepoſitus tres partes dictumque Capitulum quartam partem recipient & habebunt, de ortis etiam aut alijs quicunque bonis de quibus dicto Capitulo debentur

penſiones ſeu redditus annui locando vendendo permutando obligando ſeu alicui in pheodum aut alias quomodolibet concedendo vel aſſignando ſeu alias qualitercunque ſine cellerario aut deputando ad hoc per dictum Capitulum. Idem Prepoſitus non diſponet preterea de premiſſis bonis rebus & juribus omnibus & ſingulis ad ipſum Prepoſitum ut premittitur pertinentibus, prefatus Prepoſitus providebit annis ſingulis more ſolito de cereo juxta ſepulchrum Domini & cereo ſuper altare ſancti *Johannis Ewangeliſte* in dicta Eccleſia dum cantatur o *ſapientia*, ponendum, nec non condecenti ſervitio mandati in cena Domini celebrandi ſcilicet in Aſima vino ſerviſia & alijs ſufficienter & honeſte miniſtrandis ac de lignis ad pirale ſine carbonibus ad caminum conſuetis temporibus igniendum ac eos & ea absque ullo defectu realiter miniſtrabit. Inſuper etiam idem Prepoſitus certis infraſcriptis officiatis in dicta Eccleſia videlicet Pincerne Majoris quinque cocis VIII & quatuor minoribus braxatori ortulano & lotrici providebit & prebendas eis debitas & ſolitas prout ad eum huc usque pertinuit & pertinet miniſtrabit ac ipſum Capitulum ab hujusmodi officiorum amminiſtratione ſi forte ſuper ea impeteretur, totaliter relevabit, cetera vero omnia & ſingula onera prefatum capitulum in dicta Eccleſia ſubportabit, que quidem omnia & ſingula ſupra ſcripta ac omnes & ſingulos articulos preſentibus deſcriptos & contenta in eis prefatus Dominus *Symon* Prepoſitus pro ſe & ſucceſſoribus ſuis ac *Johannes de Rottorpe* Decanus *Arnoldus Stekke* *Ju-*

Justacius de Slon Decanus sancti *Johannis Lodewicus de Cersne* Archidyaconus in *Lo Johannes de Haymborch* Archidyaconus in *Reme Ludbertus Westfal* Cantor *Volcmarus de Haymborch Gherardus de Monte* Archidyaconus in *Osen Eggardus Oldendorp* Prepositus sancti *Johannis* & *Jordanus de Callendorpe* Canonici dicte nostre Ecclesie propter hoc ut premittitur capitulariter congregati & capitulum pro tunc facientes & representantes pro se & eorum successoribus scripturis sacrosanctis corporaliter manibus eorum tactis successive juraverunt ad sancta Dei Evangelia & quilibet eorum juravit rata grata & firma habere & tenere & ipsa & quodlibet ipsorum inviolabiliter observare & contra ea vel eorum aliquod nunquam facere dicere vel venire de jure vel de facto sub omni juris & facti renuntiatione circa hec necessaria pariter & cautela, statuentes nichilominus & ordinantes quod quilibet Prepositus & Canonici dicte Ecclesie de cetero recipiendi vel admittendi presens statutum sive ordinationem hujusmodi cum alijs statutis & consuetudinibus ejusdem Ecclesie antequam recipiantur seu admittantur se jurent inviolabiliter observare. Nos igitur *Wedekindus* Episcopus prefatus statutum sive ordinationem hujusmodi de modo consilio & assensu ut premittitur factam cum omnibus & singulis articulis in ea contentis & descriptis tanquam fructuosam utilem & necessariam auctoritate nostra ordinaria in hijs scriptis ratificamus approbamus auctorizamus & in Dei nomine confirmamus.

In quorum omnium & singulorum premissorum testimonium nos *Wedekindus* Episcopus presentes literas statutum sive ordinationem hujusmodi in se continentes per Johannem Camerarij Notarium publicum infra scriptum de nostro prefatorumque Dominorum Prepositi & Capituli mandato in publicam formam redactas signatas & subscriptas sigillo nostro majori una cum predictorum Dominorum Symonis Prepositi & Capituli sigillorum appensionibus jussimus communiri. Et nos *Symon* de *Monte* Prepositus pro nobis & nostris successoribus sigilli nostri & Nos quoque Decanus & Capitulum supradicti sigilli majoris predicte Ecclesie nostre Mindensis appensionibus in evidens robur & testimonium omnium & singulorum premissorum easdem presentes litteras duximus roborandas. Datum actum statutum & ordinatum in capitulo & loco Capitulari Ecclesie Mindensis predicte Anno a Nativitate Domini Millesimo trecentesimo octuagesimo primo Indictione quarta mensis septembris die tercia decima hora sexta vel quasi Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Dñi *Urbani* Divina Providentia Pape *sexti* Anno quarto presentibus discretis viris Dominis *Conrado de Wysbeke* *Johanne Warendorpp* perpetuis vicarijs in dicta Mindensi Ecclesia *Ludemanno Crusen* & *Raynero* *Petri* Camerarijs Dominorum de Capitulo ejusdem Ecclesie testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

Et Ego Johannes Camerarij clericus Mindensis publicus Apostolica & Imperiali auctoritate Notarius

tarius quia premissis statuto sive ordinationi ac alijs supradictis dum ut premittitur agerentur & fierent una cum prenominatis testibus presens interfui eaque sic fieri vidi & audivi, ideoque de mandato & ex speciali commissione Rdi in Christo Patris Dñi *Wedekindi* Episcopi ac venerabilium virorum Dominorum *Symonis* Prepositi nec non Decani & Capituli prefatorum presentes litteras subscripsi publicavi & in hanc publicam formam redegi signoque meo solito & consueto una cum eorumdem Dominorum Episcopi Prepositi & Capituli sigillorum appensionibus signavi rogatus & requisitus etiam in testimonium omnium premissorum.

CXXV.

SUPER DUOBUS MANSIS DATIS CHORALIBUS.

Otto Dei & Apostolice sedis gratia Mindensis Ecclesie Electus Confirmatus ad universorum noticiam deducimus per presentes, quod coram nobis ac venerabilibus viris Dominis Preposito Decano & Capitulo dicte nostre Mindensis Ecclesie constitutus providus & honestus vir *Ernestus Bodendorpp* proconsul Mindensis & ibidem de nostro beneplacito voluntate & consensu justo vendicionis titulo sponte & libere vendidit predictis Dominis Preposito Decano & Capitulo ad manus usus & utilitatem dormitorij Ecclesie Mindensis & clericorum Choralium pro tempore in eodem de-

gentium ſtipulantibus & ementibus duos manſos ſitos in Campis Marteslo prope Mindam quos idem Erneſtus a nobis habuit pro ſexaginta ſeptem gravibus marcis *Bylveldenſium* denariorum *Minde* legalium eidem Erneſto integraliter perſolutis traditis & numeratis cum omni eorum jure utilitate proprietate ac fructibus redditibus proventibus juribus & obventionibus univerſis ſicuti quondam *Johannes Bodendorpp* ipſius *Erneſti* pater & ipſe *Erneſtus* eos hactenus habuerunt tenuerunt & poſſederunt transferens idem *Erneſtus* vendens in eosdem Dominos ementes & ad manus predictas omne jus omnem utilitatem dominium & proprietatem quod & quas ipſe vendens habuit & habere potuit manſis in eisdem, quibus inquam manſis eorumque fructibus redditibus proventibus juribus & obvencionibus univerſis prefati Domini ementes ſed ad utilitatem uſum & manus predictas uti frui & gaudere ac de eis diſponere poterunt & debebunt prout eis placuerit & viſum fuerit expedire, ſalvis tamen nonnullis annuis penſionibus & redditibus ſcilicet duodecim modijs ſiliginis quatuor modijs ordei tribus modijs cum dimidio avene uno porco pro tribus ſolidis & tribus ſolidis pro ove ac ſedecim denarijs & tribus denarijs de predictis duobus manſis provenientibus qui ad altare beati *Johannis Ewangeliſte* in eadem Mindenſi Eccleſia & ejus pro tempore Rectorem perpetuo deputati ſunt eidem rectori de eisdem dandis & in moneta tempore fundationis dicti altaris uſuali miniſtrandis quibus per preſentem vendicionem & empcionem ali-

quod

quod prejudicium nolumus nec intendimus generari, adjecto de prefatorum Dominorum ementium consensu & voluntate quod provisor clericorum dormitorij predicti qui pro tempore fuerit seu quilibet fructuum dictorum mansorum ad pretactas manus collector seu distributor singulis annis infra festa beati *Michaelis* & omnium sanctorum prelibati altaris Rectori pro tempore existenti supra nominatos fructus & pecunias absque protractione dabit & ante omnia integraliter ministrabit, nos enim pie moti omne jus & dominium omnemque utilitatem & proprietatem quod & quas habuimus habemus seu habere poterimus in eisdem mansis sepefatis Dominis & ad easdem manus presentibus remittimus & usibus predicti dormitorij perpetuo donamus damus & appropriamus. In quorum omnium robur & testimonium sigillum nostrum una cum ipsorum Dominorum Prepositi Decani & Capituli nec non *Ernesti* sigillorum appensionibus presentibus est appensum. Et nos *Symon de Monte* Prepositus *Johannes de Rottorpe* Decanus totumque Capitulum Ecclesie Mindensis predicte in signum & recognitionem nostre emptionis hujusmodi ad predictas manus facte per quam annuis pensionibus ad predictum altare beati Johannis & ejus Rectorem pro tempore pertinentibus de quibus supra fit mentio prejudicare non intendimus nec debebimus eidem Rectori pro tempore existenti infra prefatum terminum ut predictum est ministrandis, sigillum nostrum majus presentibus est appensum. Ego vero *Ernestus* predictus

pre-

presentibus publice recognosco me predictos duos mansos cum omnibus eorum juribus & pertinentijs ac fructibus redditibus proventibus utilitatibus dominio proprietatibus & obventionibus universis prout supra dictum est prefatis Dominis Preposito Decano & Capitulo meo proprio & omnium heredum & successorum nostrorum nomine & pro eis & pro supranominatis sexaginta septem marcis michi integraliter & realiter persolutis traditis & numeratis sponte & libere justo vendicionis titulo realiter vendidisse, salvis tamen redditibus ad predictum altare spectantibus & de mansis dandis supradictis cui per presentem meam vendicionem non intendo derogari & in premissorum omnium & singulorum testimonium sigillum meum proprium una cum appensione sigillorum Reverendi Patris Domini *Ottonis* Electi prefati ac Venerabilium virorum Dominorum Prepositi Decani & Capituli predictorum etiam presentibus & appensum. Datum & Actum *Minde* Anno Domini Millesimo trecentesimo octuagesimo quinto ipso die beati *Calixti* Pape. (14. Oct.)

CXXVI.

SUPER CERTIS PECUNIIS PER CANONICOS EMANCIPANDOS DANDIS.

In nomine Domini amen. Nos Decanus & Capitulum Ecclesie Mindensis universis & singulis tam presentibus quam futuris salutem in omnium salva-

ſalvatore. Cum a nonnullis retro actis temporibus de ſtatuto & conſuetudine obſervatum fuerit, quod *quicunque de Canonicis noſtris per Scholares ad ludos pueriles exercendos in Epiſcopum ſecundum ordinem & gradum aſſumeretur,* * quatuor marcas graves quarum ſex ſolidi faciunt unum florenum videlicet duas ad armarium noſtrum & reliquas duas marcas ad dormitorium ſcholarium preter quatuor marcas pro vexillo ſerico in choreis ducendis & tripudijs exercendis comparando & quatuor conſimiles marcas quas pueris ad convivandum ſoluerat dare & expedire infra certum terminum teneretur, nos Decanus & Capitulum predicti quia per hujusmodi ludos & convivia multa mala & inhoneſta puta inebrietates turpia verba verbera vulnerationes mutilationes & ſcandala inter ipſos choriſſantes ſcholares & laycos frequenter contingebant, volentes hujusmodi incommodis ceremonijs pocioribus obviare ac ſtatutum predictum quantum in nobis eſt quoad predictas abuſiones per appoſitionem congrui moderaminis in melius reformare, ideoque matura deliberatione prehabita accedente ad hoc omnium noſtrum quorum intererat pleno conſenſu nec non de ſcitu conſenſu ac voluntate Reverendi Patris Domini Ottonis ejusdem Eccleſie noſtre Mindenſis Electi confirmati ſtatuimus & ordinamus, ut quilibet Canonicus Eccleſie noſtre jam receptus & ad miſſus infra annum a tempore datarum preſencium, recipiendus vero in antea & admittendus infra annum a tempore ſue receptionis

vel

* Vid. ſupra numerum LXIX.

vel admiſſionis computandum predictas quatuor marcas ſcilicet duas ad armarium duas ad dormitorium prout prius conſtitutum fuerat dabit & exſolvet, alias autem octo marcas puta quatuor que pro comparatione & factura hujusmodi vexilli dabantur, nec non quatuor marcas pretacti valoris que ad hujusmodi ludos & convivia tribuebantur, idem ad utilitatem fabrice dicte noſtre Eccleſie que cotidie pro ſua reparatione magnis eget ſumptibus Magiſtro ipſius fabrice infra eundem terminum ex nunc in antea dabit in florenis auri boni & juſti ponderis juxta eſtimationem prenarratam integraliter & perſolvet quousque nos de premiſſis forte aliter duxerimus diſponendum, quod quidem ſtatutum preſens quilibet Canonicus Eccleſie noſtre predicte tempore receptionis vel admiſſionis ſue inter alia ipſius Eccleſie noſtre ſtatuta jurabit ad ſancta Dei Ewangelia ſe velle inviolabiliter obſervare. In quorum omnium robur & teſtimonium ſigillum Eccleſie noſtre minus quo utimur ad contractus una cum ſigillo prefati Domini noſtri Dñi Ottonis Electi Confirmati preſentibus eſt appenſum. Et nos *Otto* Dei & Apoſtolice ſedis gratia dicte Mindenſis Eccleſie Electus Confirmatus in ſignum noſtri pleni Conſenſus ad premiſſa ſigillum noſtrum majus una cum dicto minori ſigillo preſentibus duximus appendendum. Datum & Actum in loco noſtro Capitulari conſueto in Generali noſtro Capitulo Anno a Nativitate Dñi Milleſimo tricenteſimo nonageſimo ſecundo feria ſecunda proxima poſt feſtum beati *Andree* Apoſtolici glorioſi. (2. Dec.)

CXXVII.

CXXVII.

QUOD QUEDAM STRUCTURA VERSUS S. JOHANNEM IN CURIA WIGGRAVII SIT ANNEXA CURIA CANONICALIS.

Nos Decanus totumque Capitulum Ecclesie Mindensis notum facimus unversis, quod cum plures in Ecclesia nostra predicta sint Canonici & tam pauce curie Canonicales quod Canonici pro majori parte curias non habent & inhabitandum curiam Dñi *Wilkini Buschen* Concanonici nostri sitam in curia Wichgravij, quam quondam clericus *Hanerber* Camerarius noster dum vixit inhabitabat cum omnibus juribus edificijs & pertinentijs suis in curiam Canonicalem sive claustralem de ipsius Domini *Wilkini* consensu immutamus facimus & creamus quo ad omne jus omnemque libertatem quibus curie nostre claustrales seu Canonicales ab antiquo fuerunt & sunt hactenus libertate, ita quod idem Dominus *Wilkinus* & in ea successores sui predicta curia tamquam curie Canonicali dicte nostre ecclesie perpetuis temporibus uti frui possint libere & gaudere, proviso quod post obitum Dñi *Johannis de Holtorpe* etiam nostri Concanonici idem Dominus *Wilkinus* & in antea dicti successores sui Capitulo nostro singulis annis in festo beati *Michaelis* Archangeli dimidiam marcam Bilveldensium denariorum ministrabunt. In quorum testimonium sigillum Ecclesie nostre minus quo utimur ad contractus, presentibus est appensum.

Datum

Datum & Actum *Minde* in loco nostro Capitulari nobis ad hoc congregatis Capitulum facientibus & representantibus Anno Domini Millesimo tricentesimo nonagesimo quarto in Crastino beati *Thome* Apostoli. (22. Dec.)

CXXVIII.

STATUTUM SUPER MUTATIONE FERCULORUM TEMPORE EMANCIPATIONIS.

In nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos *Wilhelmus* Prepositus *Ludolphus* Decanus totumque capitulum Ecclesie Mindensis ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam deducimus per presentes, quod quia plerumque multa ad commodum & utilitatem hominum statuuntur, que tamen in abusum & noxium multorum secundum varietates temporum vergere dubium non existit, propter quod interdum opus est & expedit ea in melius ac uberiores usus immutare hac itaque consideratione moti matura deliberatione prehabita de communi nostro Consilio & consensu ac unanimi voluntate nec non Reverendi in Christo Patris & Domini nostri Dñi *Ottonis* Electi Confirmati dicte Ecclesie Mindensis & omnium eorum quorum intererit pleno consensu & approbatione ad id accedentibus statutum super emancipatione Canonicorum Ecclesie nostre dudum editum & hucusque observatum ex justis & ratio-

rationabilibus causis nos moventibus in nonnullis suis clausulis & articulis juxta cursum & qualitatem presentis temporis & statum ipsius Ecclesie nostre reformare emendare & in melius commutare quedam etiam necessaria & utilia dicto statuto addere cupientes statuimus & emendando ordinamus ut quicumque ex nunc in antea in Canonicum nostre Ecclesie sive ad minorem sive ad majorem prebendam recipitur aut quacumque auctoritate admittitur loco cibariorum seu ferculorum nobis ac vicarijs alijsque beneficiatis & officiatis ejusdem Ecclesie nostre juxta modum & tenorem dicti statuti hactenus dari & ministrari consuetorum & pro ipsis cibarijs dumtaxat emancipationis sue tempore & antequam de primis scolis recipiatur & ad secundas reponatur duodecim marcas argenti puri boni & justi ponderis Minde legalis aut earum verum valorem in bonis florenis aureis aut in bona & legali moneta tunc ibidem currente certis provisoribus per nos ad hoc deputatis seu in antea deputandis saltim ad armarium Ecclesie nostre in quadam capsula sive cista in qua prebende Canonicorum absentium ponuntur pro melioratione & augmentatione ornamentorum jam vetustate nimia & cotidianis usitationibus valde consumptorum & edificiorum Ecclesie nostre reparatione & reformatione aut pro alijs usibus necessarijs ejusdem ecclesie nostre reponendas & fideliter conservandas dabit solvet & ministrabit alijs dandis & ministrandis juxta tenorem dicti prioris statuti remanentibus salvis, quibus per presentem ordinationem sive hoc presens sta-

tutum nolumus nec intendimus in aliquo derogare. Ceterum quia nonnulli noſtri Canonici eorum emancipationem retroactis temporibus in ejusdem eccleſie noſtre detrimentum & diſpendium plus debito diſtulerunt, nos volentes hujusmodi dilacionibus quantum poſſumus obviare, tenore preſencium addendo ſtatuimus & ordinamus ut quilibet Canonicus in noſtra eccleſia de cetero ad majorem prebendam receptus ſeu admiſſus non emancipatus infra annum a tempore ſue receptionis & admiſſionis continue numerandum ſe emancipari facere debeat & teneatur juxta ſupradicti prioris & preſenti ſtatuti ſive ordinationis noſtre modum continentiam & tenorem, nec interim antequam ſic emancipatus fuerit dictos ſuos canonicatum & prebendam permutare poterit nec debebit nec ei per nos ad hoc licentia aliquatenus concedatur, recipiendi vero ad minores prebendas quamdiu in ipſis minoribus prebendis fuerint ad hoc propter exiguitatem reddituum ipſarum minorum prebendarum aſtricti non exiſtant. quodque quilibet Canonicus in noſtra Eccleſia de cetero recipiendus ſeu admittendus tempore ſue receptionis & admiſſionis jurabit ad ſancta Dei Evangelia per ſe vel procuratorem ſuum hujusmodi ordinationem ſive ſtatutum una cum predicto priori ſtatuto ſe velle & debere inviolabiliter obſervare. In quorum omnium robur & teſtimonium ſigillum noſtrum majus preſentibus duximus appendendum. Datum & Actum *Minde* in loco noſtro Capitulari conſueto nobis inibi capitulariter congregatis. Sub Anno a Nativitate Dñi

Mille-

Millesimo tricentesimo nonagesimo septimo die lune proxima post festum beati *Andree* Apostoli que fuit tertia dies mensis Decembris qua Capitulum Generale in nostra Ecclesia fuit & est annis singulis solitum celebrari. Et nos *Otto* Dei & Apostolice sedis Gratia Electus predicte Ecclesie Mindensis confirmatus presens statutum de consilio & assensu nostro per supradictos Dominos Prepositum Decanum & Capitulum ejusdem Ecclesie pro ejus utilitate & necessitate sic salubriter ut premittitur factum & ordinatum ac omnia & singula in eo contenta auctoritate nostra ordinaria ex certa scientia ratificamus approbamus & in Dei nomine confirmamus & in signum nostri pleni consensus ad predicta ac nostre ratificationis approbationis & confirmationis hujusmodi sigillum nostrum una cum appensione sigilli Majoris Ecclesie & Capituli supradictorum presentibus duximus appendendum ejusque munimine perpetuo roborandum. Datum & Actum Anno & die quibus supra.

CXXIX.

QUOD NON NISI CANONICUS EMANCIPATUS AD PERCEPTIONEM FRUCTUUM DIGNITATUM ADMITTATUR.

In nomine sancte & individue Trinitatis Amen. Ad universorum presentium & futurorum quorum interest vel interesse poterit quomodolibet in

futurum, notitiam deduci volumus per presentes, Cum necessarium existat & congruum quod quanto graviora injuriose molestationis imminent pericula tanto salubrius & cautius de obviationis remedio provideatur & parum esse videatur statuta condere nisi sint qui tueantur eadem. Hinc est quod nos *Johannes de Monichusen* Prepositus Major, *Ludolphus de Horne* Decanus, *Johannes de Rottorpe* Prepositus Hamelensis, *Justacius de Slon* Prepositus Ecclesie sancti *Martini*, *Jordanus de Callendorpe* Archidyaconus in *Osen*, *Gherardus de Bucken*, *Henningus de Bodendicke* Archidyaconus in *Lubbeke*, *Bernhardus* de *Warpe* Prepositus Ecclesie sancti *Johannis*, *Fredericus Bere Wicbertus de Pattensen* Archidyaconus in *Lo*, *Rodolphus de Bordeslo*, *Johannes de Bordeslo* Archidyaconus in *Reme*, *Bertoldus de Lyppe*, *Conradus de Slon* Cantor & *Johannes de Egkersten* pro nunc Capitulum Ecclesie Mindensis representantes & facientes, volentes in quantum in nobis est possibile futuris obviare periculis que ecclesie nostre in statu ruinose periclitationis posite ac in spiritualibus & temporalibus miserabiliter, quod non sine cordis amaritudine referimus, destitute imminent & incumbunt, de consensu sciencia & plena voluntate Reverendi in Christo Patris & Domini nostri Dñi *Ottonis* ejusdem nostre ecclesie electi confirmati taliter duximus statuendum & ordinandum ordinatione in perpetuum valitura, quod nullus de cetero ad percipiendos & levandos fructus & redditus dignitatis personatus officij oblegij vel beneficij quod ex antiqua consuetudi-

tudine per Canonicum Ecclesie nostre Mindensis regi solet vel solebat admittatur vel admitti permittatur, nisi Canonicus prebendatus & emancipatus existat, sed hujusmodi fructus & redditus per Cellarium nostrum in communes usus Capituli nostri convertendos fideliter colligentur, quousque persona ipsa cui de jure debeantur, se faciat secundum statuta & consuetudines dicte ecclesie nostre emancipari. & si quis vel qui nos & nostrum aliquem vel aliquos propter presentem ordinationem vel ipsam ordinationem etiam a nobis hodie institutam, in qua cavetur, ne de cetero aliquis nisi Doctor & Licentiatus in jure Canonico vel civili & sacre Theologie vel Medicine facultatis Magister vel Licentiatus existat, & de nobili vel ab utroque parente de militari genere & thoro legitimo fuerit procreatus in nostre ecclesie Canonicum recipiatur, vel ad prebendam dignitatem personatum officium oblegium vel beneficium quod ex antiqua consuetudine per canonicum ecclesie membrum regi solet vel solebat quoquomodo admittatur seu permittatur admitti gravare molestare vexare & perturbare in judicio vel extra dicto vel facto & alias qualitercunque machinatus fuerit vel machinati fuerint attemptaverit vel attemptaverint, nos omnes unanimi voto nullo discrepante ipsi vel ipsis hujusmodi gravamen molestacionem vexacionem & perturbationem inferenti machinanti vel attemptanti & inferentibus machinantibus vel attemptantibus omnibus timore odio rancore amore & favore postpositis constanter opponemus & causam vel causas

 si

ſi que propter hujusmodi ſtatuta & ordinationes movebuntur communibus ſumptibus & expenſis capituli defenſabimus, ſi vero aliquis vel aliqui ſecundum prefatas ordinationes admiſſibilis vel admiſſibiles qui prebendam dignitatem perſonatum, oblegium vel officium in futurum adeptus fuerit vel adepti fuerint auctoritate quacumque vel aliquis vel aliqui noſtrum qui jam actu prebendam dignitatem perſonatum oblegium vel officium poſſidemus & retinemus a quacumque vel quibuscumque perſona vel perſonis ſecundum easdem ordinationes non admiſſibili vel admiſſibilibus occaſione hujusmodi prebende dignitatis perſonatus oblegij vel officij vexabitur vel moleſtabitur, vexabuntur vel moleſtabuntur, & ipſum vel ipſos propter hoc appellare vel appellari & aliter ſe judicialiter defendere contigerit, nos omnes hujusmodi appellanti vel appellantibus appellato vel appellatis & aliter ſe defendenti vel defendentibus judicialiter adherebimus, ipſamque cauſam hujusmodi appellationis vel defenſionis ſine fraude & dolo modis omnibus quibus poterimus defenſabimus, Capitulo vero noſtro tertiam partem & appellanti vel appellantibus appellato vel appellatis & aliter ſe judicialiter defendenti vel defendentibus duas partes juſtarum expenſarum litium & cauſarum ſtilo & more Romane curie taxandarum ac juramento appellantis vel appellantium appellati vel appellatorum confirmandarum facientibus. Nolumus tamen per hujusmodi ordinationes Canonicis jam emancipatis quoad aſſecutionem prebendarum dignitatum perſonatuum oble-

oblegiorum officiorum vel beneficiorum predictorum prejudicium aliquod generari. volumus etiam & presenti statuto ordinamus quod nullus Canonicus pro nunc in Capitulo existens vel imposterum emancipandus ad jus prebende & capituli admittatur nisi cum alijs statutis & consuetudinibus observandis prout nos omnes juravimus ad sancta Dei Evangelia manualiter tacta juret presens statutum & articulos in eo comprehensos se velle & debere inviolabiliter observare. Nos vero Otto Dei & Apostolice sedis gratia Mindensis Ecclesie electus confirmatus pro utilitate & commodo ecclesie nostre predicte matura deliberatione prehabita presens statutum per Capitulum & Canonicos ejusdem ecclesie in perpetuum observandum approbamus ratificamus & confirmamus per presentes nostrumque sigillum in signum perpetue firmitatis presenti statuto unacum appensione sigilli majoris dicti Capituli nostri duximus appendendum. Datum & Actum in loco nostro Capitulari ubi propter hoc capitulariter congregati fueramus, sub anno Domini Millesimo quadringentesimo quarto feria secunda post Dominicam qua cantatur *Invocavit.* quando Capitulum Generale in dicta nostra Ecclesia fieri solitum est & consuetum.

17. Febr.

CXXX.

STATUTUM QUOD CANONICUS EMANCIPANDUS PRO EXPENSIS SI VULT POTEST LXX FLOR. DARE.

In nomine Domini Amen. Cum consuetudinis usus ve longevi, si veritatis ac rationis amicto sunt fulsiti non sit vilis auctoritas, mala autem consuetudo non nimis quam perniciosa corruptela sit vitanda, & quo magis veritas prevaleat radicitus extirpanda, Nos igitur *Hardewicus Groperdorpp* Prepositus *Hermannus de Wend* Decanus *Johannes de Bordeslo* senior, *Hermannus Schoseker* Archidyaconus in *Lon Johannes de Northem* Archidyaconus in *Pattensen Bartoldus Bokenouwe* Archidyaconus in *Lubbecke Rodolphus de Horst* Prepositus sancti *Johannis Albertus Weygewind* thesaurarius, *Didericus Summeren Rembertus Kersenbrock Henricus Tribbe Hermannus Gogreue* Cantor *Hermannus Frencken* Archidyaconus in *Osen Albertus Lethelen Florencius de Tzersen* & *Gereacus de Oldenborch* Canonici totum capitulum Ecclesie Mindensis representantes & propterea capitulariter congregati statuta & consuetudines antiquas licitas rationabiles & honestas pro honore commodo & profectu Ecclesie & personarum ejusdem introductas & hactenus observatas conservare, inutiles vero que tam Ecclesie quam personis gravamen dispendium ac periculum animarum inducunt & per abusum invaluerant abrogare & in melius in quantum

tum nobis ab alto permittitur reformare cupientes presertim circa modum & formam ac expensas emancipationum novorum Canonicorum in dicta nostra Ecclesia hucusque a longis retroactis temporibus observata, unde statuta & consuetudines desuper laudabiliter edita & observata & observatas salvis modificationibus infrascriptis in omnibus & per omnia tamquam rationabilia & rationabiles ratificamus & approbamus presencium sub tenore, Verumtamen in dicta nostra Ecclesia a quam pluribus annis extitit observatum quod canonicus tempore sue emancipationis graves inutiles sumptus & expensas tam in vino prelatis Canonicis vicarijs & diversis alijs tam in Ecclesia quam extra eandem constitutis in magna quantitate persolvendo quam etiam in diversis commessationibus cum multitudine diversarum personarum quas ad prandia tamquam convivas invitare consueverant necnon pecunijs Canonicis & vicarijs tempore emancipationis ac prandiorum hujusmodi exsolvendis, que cum alijs incumbentibus eisdem ad tantam summam ascendebant, quod interdum vix reperiebantur ydonei qui prebendas dicte Ecclesie nostre acceptare ac hujusmodi onera subire vellent atque possent, propter quod interdum minus idoneos recipi oportebat in predicte nostre Ecclesie non modicum detrimentum, tum etiam quia ex commessationibus hujusmodi ebrietates & alia honestati clericali contraria & scandala plurima comperta sunt provenire, ymmo quod pessimum est illicite pactiones sapere videntur Symoniam, abusus igi-

tur hujusmodi quos potius corruptelas reputamus, abrogare & in melius quantum valemus commutare cupientes ita ut tam perſonis hujusmodi emancipandis magis fiat tollerabile, peccati & inique pactionis materia reſtringatur & abuſus hujusmodi in pietatis opus commutetur preſenti ordinatione ſtatuimus & ordinamus ut Canonici in futurum emancipandi loco vini prandiorum nec non pecuniarum tempore Commeſſationum hujusmodi juxta abuſum hujusmodi huc usque perſolutorum, ſeptuaginta florenos Renenſ. pro comparatione ac reparatione paramentorum capparum ac aliorum ornamentorum quibus ipſa Eccleſia permaxime deſtituta dinoſcitur, capitulo noſtro ſeu ad hoc per capitulum deputando antequam de primis ſcolis ſive carceribus eripiatur realiter ſolvere teneatur, omnibus alijs & ſingulis ſtatutis & conſuetudinibus de & ſuper premiſſis hucusque obſervatis preſertim ſtatuto de ſervicio puerorum nec non de duodecim marcis argenti puri ac alijs ad fabricam & armarium nec non pro familiaribus & miniſtris Eccleſie perſolvendis in ſuo robore duraturis donec & quousque deſuper per Capitulum melius & utilius fuerit ordinatum. In quorum omnium robur ſigillum noſtrum majus duximus appendendum. Datum Anno Domini Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo quinto in profeſto beati *Barnabe* Apoſtoli.

10. Junii.

CXXXI.

CXXXI.

QUOD MEDIETAS TESTAMENTARIORUM ERIT DE CAPITULO.

In nomine ſancte & individue Trinitatis Amen. Nos *Hermannus de Wend* Decanus *Bartoldus Bokenouwe* Archidiaconus in *Lo*, *Rodolphus de Horſt* prepoſitus ſancti *Johannis*, *Albertus Weygewind* theſaurarius, *Theodericus Summeren Reinbertus Pladdiſſe* Archidyaconus in *Reme*, *Heinricus de Slon Albertus de Wechelen* Archidyaconus in *Pattenhuſen*, *Hermannus Gogreve* Cantor, *Florentius de Tzeiſen* Prepoſitus ſancti *Martini* & *Gherlacus de Oldenborch* Canonici totumque Capitulum Eccleſie Mindenſis univerſis & ſingulis quorum intereſt vel quos infraſcriptum tangit negotium ſeu tangere poterit quomodolibet in futurum. Cum ſecundum Canonicas ſanctiones in officijs caritatis primo loco illis teneamur obnoxij, a quibus beneficium nos cognovimus recepiſſe, e contra tamen quidam cum ab eccleſijs ſuis multa beneficia perceperunt bona per ipſos queſita in alios transferre preſumunt, ſane licet dudum a predeceſſoribus noſtris ut neceſſitatibus Canonicorum decedentium ac ſaluti animarum eorum debite proviſionis ſtudio conſuleretur, ſalubriter fuerit inſtitutum, quod ipſi Canonici decedentes pro ipſorum debitis exſolvendis, exequijs faciendis, ſervitoribus remunerandis, elemoſinis dandis ac alijs que ad animarum ſalutem pertinent debite exequendis poſt ipſorum obitum per duos annos ſuorum percipiant fructus bene-

beneficiorum, quodque ipſe decedens tam de dictis quam de alijs per ipſum derelictis maxime ad uſus predictos condere valeat teſtamentum & teſtamentarios ſive executores teſtamenti facere & ponere pro libito ſue voluntatis. Verum licet per hujusmodi ordinationem ſive ſtatutum dum ſaltem providis & fidelibus hujusmodi executio committitur dictis defunctis ſufficienter appareat proviſum, eccleſiamque tamen a qua dèfunctum beneficia recepiſſe conſtat, quandoque preterire contingit contra canonicas ut premittitur ſanxiones, nos igitur volentes in quantum nobis ex alto permittitur per appoſitionem congrue moderationis prefate ordinationi talem adhibere cautelam, ut ex ea perſonis proveniat commodum & eccleſie in jure ſuo non immineat detrimentum, hoc igitur in perpetuum valitura ordinatione preſentium tenore ſtatuimus & ordinamus, quod quicunque Canonicorum noſtrorum juxta premiſſam ordinationem teſtari vel teſtamentum facere voluerit ad minus medietatem teſtamentariorum ſive teſtamenti executorum ponere & in inſtrumento publico ſive litteris patentibus manu propria teſtatoris conſcriptis vel ſaltem ſignatis deſignare & exprimere teneatur ex noſtris Mindenſibus canonicis emancipatis, alioquin inteſtatus deceſſiſſe ſenciatur, ſi quis autem horum onus ſubire recuſaverit, alius in locum per Capitulum ſurrogetur, poterunt autem Concanonicis noſtris ſic inſtitutis vicarios eccleſie noſtre ſeu extraneos clericos vel laycos adjungere impari numero aut minori. Inſuper volumus & ordinamus

mus quod teſtamentarius ſive teſtamentarij poſtquam Canonicus nature debitum perſolverit teneatur ſive teneantur infra menſem a die obitus mandatum ſuum preſentare coram Decano vel ſeniori in abſentia Decani & Capitulo eccleſie noſtre predicte ac ibidem oſtendere & producere teſtamentum & inſtrumentum ſive litteras executionis ſive commiſſe ut prefertur & etiam inventarium manu propria defuncti ſive aliena de & ſuper univerſis derelictis conſcriptum vel ſubſcriptum ſuoque ſigillo munitum vel ſi per teſtatorem hujusmodi inventarium non fuerit conſcriptum vel non plene confectum teſtamentarij una cum notario Capituli, ſi ipſi poterint, alias cum alio Notario a Decano vel Seniore deputando plene conſcribant, quod ſi premiſſa per teſtamentarios infra tempus memoratum ut premittitur peracta facta ſive completa non fuerint, ex tunc executio ipſo facto ad Capitulum devolvatur, Deinde prefati teſtamentarij ſuum officium fideliter exequendo ea que ad exequias pertinent decenter peragant creditoribus ac ſervitoribus competenter ſatisfaciant, elemoſinas moderatas diſtribuant & aliaque ad ſalutem anime ipſius defuncti pertinent legitime exequantur ſecundum premiſſe ordinationis formam & tenorem, verum quia exceptis caſibus in premiſſa ordinatione provide expreſſis clericis regulariter de jure non permittitur ut bona ſaltem intuitu eccleſie acquiſita eorum eccleſijs omiſſis in alios transferre preſumant, proinde volumus & ordinamus, ut ſi quid ultra quam premiſſa onera ſupportanda ſufficiat per Canoni-

nonicum fuerit derelictum si per ipsum Canonicum decedentem alias rite ad hec ordinatum non fuerit per ipsos testamentarios in utilitatem Ecclesie nostre secundum Deum & conscientias suas convertendo disponatur istis tamen modo & conditione adjectis ut quotiens de hujusmodi derelictis cotidianas distributiones pro memorijs sive festis peragendis institui contingat, hujusmodi distributionem due partes ad minus canonicis cedent memoratis. Preterea postquam anni gratie prout premissum est fuerint elapsi, prefati testamentarij coram Decano sive seniori in absentia ejus & capitulo comparere infra mensem teneantur administrationis sue condignam reddituri rationem. ut autem hec ordinatio eo fidelius & inviolabilius observetur tenore presentium hanc novam ordinationem omnium nostrorum predictorum juramentis confirmamus. volumus etiam quod quilibet Canonicus assumendus hanc sue emancipationis tempore ordinationem inter alia statuta ecclesie nostre predicte jurare teneatur. In quorum robur & testimonium pretactam constitutionem fecimus nostri sigilli majoris munimine firmari. Datum Anno Domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo die prima mensis Decembris in Capitulo generali pro tunc juxta laudabilem morem nostre Ecclesie celebrato.

CXXXII.

CONFIRMATIO QUORUNDAM STATUTORUM.

N*icolaus* Episſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Romanus Pontifex ſuper univerſas Eccleſias obtinens principatum, ea preſertim que pro felici ſtatu & regimine Cathedralium Eccleſiarum ac in eis divino famulatu perpetuo mancipatis perſonis ex quibus decus ac honor earumdem propagatur, provide ſtatuta, ordinata & edita fuere ut illibata perſiſtant & a futuris litium eventibus tuciores reddantur approbat & confirmat, nec non circa perſonarum hujusmodi receptionem in eisdem ſtatuit & decernit aliaque facit prout rerum & temporum qualitate penſata id conſpicit in Domino ſalubriter expedire. Sane pro parte dilectorum filiorum Prepoſiti Decani & Capituli Eccleſie Mindenſis nobis nuper exhibita peticio continebat, quod ipſi dudum provide conſiderantes dictam Eccleſiam ob guerrarum turbines incendia inimicitias capitales exactiones tallias & alias injurias quibus ipſa Eccleſia afflicta fuerat & affligebatur, & propterea adeo & taliter in bonorum & jurium ſuorum diſtractione conquasſatam & diſcuſſam fore quod ipſi illius fructibus redditibus & proventibus gaudere nequiverant & niſi de utilibus perſonis in canonicos inibi recipiendis & ad prebendas dignitates perſonatus & officia ipſius eccleſie admittendis que ſcientiarum facultatibus & ſuorum conſanguineorum potentia & aſſiſtentia

ſtentia in hujusmodi bonis recuperandis & conſervandis eidem eccleſie provideretur, dicta Eccleſia tenderet totaliter ad ruinam, & a gravibus debitorum oneribus quibus oppreſſa erat incendijs exactionibus & injurijs predictis liberari non poſſet matura deſuper inter ſe deliberatione prehabita omniumque ad id accedente conſenſu nec non voluntate dilecti filij Alberti Electi Mindenſis perpetuo ſtatuerunt & ordinarunt corporali per eos de obſervando eodem preſtito juramento videlicet quod ex tunc in antea ipſi & eorum ſucceſſores nullum in Canonicum ad prebendam & dignitatem perſonatum officium vel beneficium quod ex antiqua conſuetudine per Canonicum dicte Eccleſie obtineri conſuevit, recipere teneantur niſi in altero jurium Doctor ſeu in Theologya Magiſter aut de nobili vel ex utroque parente de militari genere & legitimo thoro procreatus foret & quod talis eſſet cum quinta manu conſimilium militarium oſtenderet & comprobaret Canonicis dicte Eccleſie tunc emancipatis exceptis, quodque nullus ad percipiendos vel levandos fructus redditus & proventus prebendarum dignitatum perſonatuum officiorum & beneficiorum predictorum admitteretur niſi Canonicus prebendatus & emancipatus ſecundum dicte Eccleſie conſuetudinem foret & recipiendi de cetero ad Capitulum corporale ſuper dictis ſtatuto ordinatione & conſtitutione preſtaret juramentum, contradictores quoque in hoc ab eis ſegregarentur, quodque ſtatutum ordinationem & conſtitutionem hujusmodi prefatus Electus auctoritate ordinaria appro-

probavit ratificavit & confirmavit aliaque fecit prout in quibusdam ipforum Electi Prepositi Decani & Capituli auctenticis litteris eorum figillis munitis & figillatis quarum tenorem in Cancellaria nostra diligenter inspici & presentibus inferi fecimus, plenius continetur, Quare pro parte Prepositi Decani & Capituli predictorum nobis fuit humiliter supplicatum ut statuto ordinationi & constitutioni prefatis pro illorum subsistentia firmiori robur apostolice confirmationis adjiceremus, ac eis in premissis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi supplicationi inclinati statutum ordinationem & constitutionem predicta ac quecunque inde secuta rata habentes & grata ea omnia auctoritate Apostolica & ex certa scientia confirmamus & presentis Scripti patrocinio communimus supplentes omnes & singulos defectus si qui intervenerint in eisdem, & nihilominus ad abundantem cautelam auctoritate & cautela similibus perpetua & irrefragabili constitutione sanctimus statuimus & ordinamus, quod nullus deinceps apostolica vel ordinaria aut alia quavis auctoritate vel vigore seu pretextu quarumcunque gratiarum expectativarum facultatum nominationum sive litterarum Apostolicarum Apostolice sedis vel Legatorum ejus ac processuum desuper habitorum seu quarumcunque collationum provisionum dispositionum aut reservationum Apostolicarum sub quibusvis verborum formis & cum tali aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de canonicatibus & prebendis ac dignitatibus per-

ſonalibus vel officijs ipſius Eccleſie ac hujusmodi vel alijs beneficijs eccleſiaſticis in illis partibus ſpeciales vel generales dicte ſedis vel Legatorum ejus litteras impetrarint & alijs derogatorijs ac favorabilibus clauſulis etiam motu proprio quibuscumque perſonis pro tempore quomodolibet conceſſarum vel concedendarum ad aliquos ex Canonicatibus & prebendis dignitatibus perſonalibus adminiſtrationibus vel officijs & beneficijs predictis ſeu ipſius eccleſie etiam ſi illa ex quavis cauſa per ceſſum vel deceſſum etiamſi ex cauſa permutationis ſeu dimiſſionem aut alias qualitercunque ejusdem ſedis diſpoſicioni ſpecialiter reſervati fuerint quomodolibet recipi vel admitti poſſit niſi in altero jurium Doctor vel in Theologia Magiſter aut de nobili vel ſaltim ex utroque parente de militari genere & alias ut prefertur procreatus exiſtat & de eo quod talis ſit per quintam manum ſeu alia legitima documenta ante receptionem ſeu admiſſionem ſuas fidem facere teneatur, decernentes Electum Prepoſitum Decanum & Capitulum predictos & pro tempore exiſtentem Mindenſem Epiſcopum & quemlibet ex eis obtentu litterarum hujusmodi ad alicujus inibi receptionem ſeu admiſſionem minime teneri nec ad id a quoquam quavis auctoritate compelli poſſe, nec non omnes proceſſus ac excommunicationum ſuſpenſionum & interdicti ſententias cenſuras eccleſiaſticas atque penas quas earumdem litterarum pretextu vel alias quacumque auctoritate contra Epiſcopum Electum Prepoſitum Decanum & Capitulum ac Eccleſiam prefatam ſive ſin-

gulares

gulares ex ipſo Capitulo perſonas in dictorum ſtatuti ordinationis & conſtitutionis derogationem per quoscumque haberi vel promulgari nec non totum id & quicquid ſecus fieri contigerit nullius penitus exiſtere firmitatis, non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis ceterisque contrarijs quibuscumque. Tenor vero litterarum hujusmodi ſequitur & eſt talis: In nomine ſancte & individue Trinitatis Amen. Nos Hardewicus Prepoſitus Hermannus Decanus &c. &c. * Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre confirmationis communitionis ſuppletionis conſtitutionis ſanctionis ſtatuti ordinationi & decreti infringere vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Rome apud ſanctum Petrum Anno Incarnationis Dominice Milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſexto, nonis Martij Pontificatus noſtri anno quarto. (7. Martii.)

CXXXIII.

BULLA EXECUTORIA PRIORIS CONFIRMATIONIS.

Nicolaus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Osnaburgenſis & ſancti *Martini* Mindenſis Decanis ac ſanctorum *Johannis* & *Dyoniſij* Her-

* Statutum vide in libello: Verzeichniſs derer Mindenſchen Dompröbſte &c. pag. 41. numero VII.

vordensis Padeburnensis Dioc. Preposito Ecclesiarum salutem & Apostolicam benedictionem. Hodie pro salubri statu Ecclesie Mindensis & illius occasione litteras nostras concessimus in hec verba: *Nicolaus* Episcopus servus servorum Dei &c.* Nos igitur cupientes ut littere statutum & ordinatio & constitutio predicta firmiter observentur dictique Episcopus Electus Prepositus Decanus & Capitulum super hijs imposterum minime molestentur, Discretioni vestre per apostolica scripta mandamus quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios faciatis litteras statutum ordinationem & constitutionem hujusmodi in omnibus & per omnia perpetuis futuris temporibus auctoritate nostra firmiter & inviolabiliter observari, non permittentes Episcopum Electum Prepositum Decanum & Capitulum prefatos seu aliquem ex eis super premissis vel eorum occasione quomodolibet impediri seu etiam molestari, non obstantibus omnibus illis, que in dictis litteris volumus non obstare, nec non constitutionibus & litteris apostolicis quibusvis personis pro tempore concessis ceterisque contrarijs quibuscumque seu si aliquibus communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum, quod interdici suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, contradictores per censuram Eccle-

* **Litteræ immediate præcedentes sub rubro: Confirmatio quorundam statutorum, insertæ sunt integræ.**

Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Datum *Rome* apud sanctum *Petrum* Anno Incarnationis Dominice Millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, nonis Martij Pontificatus nostri anno quarto. (7. Martii.)

CXXXIV.

STATUTUM QUOD NON NISI NOBILES ET MILITARES EX UTROQUE PARENTE AD PREBENDAS PRESENTENTUR &c.

Ad universorum noticiam quorum interest interit aut interesse poterit quomodolibet in futurum deduci volumus per presentes. Cum plerumque ex malignancium insultibus Ecclesia Mindensis per varia incommoda multipliciter, perturbetur, que tam laicis pariter & hostibus insurgentibus quotidie devastatur, hinc est quod nos *Daniel Berner* Prepositus *Hinricus de Querheim* senior *Theodericus de Landesberge Antonius de Heyneborch Rabado de Horst Johannes de Quernheim de beveren Jasparus de Barckhusenn Johannes de Quernheim de beke Hermannus Monicke Martinus de Mandelslo Johannes Tribbe Rodolphus Hoigelke Ludolphus Hake Bruno de Stridhorst Heynemannus de Mandelslo Johannes de Mandelslo Theodericus de Wynthem* Canonici Ecclesie Mindensis predicte Volentes ut sancte matris Ecclesie filij nostris necessitatibus occurrere ac hujusmodi exposicionibus & periculis de con-

filio & affenfu Reverendi in Chrifto Patris & Domini Dñi *Heinrici* Dei & Apoftolice fedis gratia Epifcopi Mindenfis quantum poffumus predecefforum noftrorum veftigijs inherentes per falubria ftatuta obviare priora ftatuta lucidius explanare & in melius reformare, fane varias diffenfiones in novis canonicis eligendis fepe fubortas precludendo dudum ftatutum fuit in priori noftro Capitulo Generali, quod Canonici majori prebenda prebendati & emancipati fecundum Gradum & turnum videlicet a feniori usque ad infimum gradatim de bonis ad prebendam vacantem prefentare & nominare perfonam abilem & legalem fecundum antiqua ftatuta & laudabiles confuetudines hactenus inviolabiliter obfervatas, fic quod ex utroque parente de nobili aut militari genere & legitimo thoro exiftat procreatus quod ex quarta manu militarium medio eorum juramento oftendet qui cum fuis amicis & potentibus noftram Ecclefiam de incurfibus predonum raptorum incendiariorum defenfare poffet, huic ftatuto nichil detrahendo fed magis ipfum corroborando ftatuimus conftitutione perpetuo valitura, quod nemo deinceps de Canonicis faltem majori prebenda prebendatis & emancipatis ad quem ex ordine facultas nominandi & prefentandi deveniet aliam perfonam quam ut premiffum nominet & prefentet, quod fi fecus a quoquam fieret, non admittetur fed talis transgreffor cadet a jure prefentandi & nominandi ac ipfo facto inobediens a choro & perceptione fructuum prebende fit fufpenfus donec de contemptu condignam emendam

fecerit,

fecerit, & subsequens in gradu alium abilem & ydoneum nominet & presentet ut premissum est. Simili modo observari volumus, si canonicatum & prebendam vacare contigerit per liberam resignationem seu permutationem ut est prescriptum, ceterum quia sepe ob singulare lucrum aut favorem amicorum nostre Ecclesie bona terrarum Dominis seu consanguineis & alijs vasallis ac laicis pacto nonnunquam interveniendo conceduntur ad tempus vel ad vitam, quibus habitis prophanis eorum usibus & exquisitis medijs ea sibi usurpare presumunt prout nostris temporibus proh dolor multipliciter est compertum, igitur statuimus & ordinamus modo predicto, quod in antea omnia & singula bona ad nos & nostram Ecclesiam communiter & divisim spectantia nullo modo ad castra seu municiones terrarum Dominis, vasallis & laicis ad tempus vel ad vitam trademus seu assignemus, sed alienata toto posse recuperabimus nisi evidenti utilitate Ecclesie nostre matura deliberatione prehabita de communi omnium pleno & expresso consensu hoc fuerit admissum, quod si secus quis subordinare pretenderit seu fecerit, sit inobediens ipso facto donec ea cum dampnis & interesse condigna emenda prehabita totaliter recuperaverit. Et nos *Hinricus* Dei gratia Episcopus Mindensis evidenti necessitate Ecclesie nostre perpensa omnes & singulos articulos in hujusmodi statuto & ordinatione contentos una cum dictis Dominis Preposito seniore & Canonicis de eorum omnimoda voluntate unanimi consensu statuimus & ordinamus in perpetuum

valituros auctoritateque nostra ordinaria ratificavimus approbavimus & confirmavimus prout tenore presencium ratificamus approbamus & confirmamus Dei nomine & pro nobis & successoribus nostris sigillorum nostrorum appensione fecimus communiri. Datum & Actum in solito nostro loco Capitulari sub anno a Nativitate Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo die vero lune quinta mensis Marcij.

CXXXV.

EXECUTORIA PRÆCEDENTIS STATUTI: QUOD NON NISI MILITARES AUT DOCTORES AD PREBENDAS ADMITTANTUR.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei dilecto filio Decano ecclesie sancte crucis Hildesemensis salutem & Apostolicam benedictionem. Rationi congruit & convenit honestati ut ea que Romani Pontificis gratia processerunt licet ejus superveniente obitu littere apostolice confecte non fuerint super illis suum consequantur effectum, dudum siquidem pro parte dilectorum filiorum Prepositi Decani & Capituli Ecclesie Mindensis fel. rec. Innocentio PP. septimo predecessori nostro exposito quod ipsi dudum provide attendentes quod eadem ecclesia que que ab olim consueverat in spiritualibus reflorere ac in temporalibus habundare propter raptorum & predonum invasiones insultus

spolia

ſpolia rapinas villarum & domorum incendia & alias enormes leſiones que partes illas multipliciter afflixerant in eisdem ſpiritualibus & temporalibus adeo graviter decreverat quod niſi perſone utiles ſcilicet generum nobilitate conſpicue aut ſaltem litterarum ſcientia predite de cetero ad Canonicatus & prebendas ac dignitates perſonatus vel officia ipſius eccleſie vacantia pro tempore admitterentur que ne ſimilia invaſiones inſultus ſpolia rapine ac incendia deinceps fierent ſanis eorum conſiljs obviare ac prudenter & potenter reſiſtere poſſent ipſa eccleſia veriſimiliter relinqueretur deſerta nec non funditus collaberetur, ac quod multis ſuper premiſſis deliberationibus per ipſos Prepoſitum Decanum & capitulum capitulariter prehabitis tandem unanimiter & concorditer ſtatuerant & ordinaverant quod de cetero nullus in canonicum dicte eccleſie recipi & ad prebendam aut dignitatem vel perſonatum ſeu officium ipſius eccleſie admitti deberet ſive poſſet quoquo modo niſi in ſacra Theologia vel Medicina Magiſter aut Doctor vel Licentiatus in jure Canonico vel civili aut de nobili vel ſaltem militari genere aut legitimo matrimonio procreatus exiſteret, quodque deinde quondam Otto electus Mindenſis mature conſiderans hujusmodi ſtatutum & ordinationem ipſi eccleſie admodum neceſſaria & utilia fore ea auctoritate ordinaria duxerant confirmanda & pro parte dictorum Prepoſiti Decani & Capituli eidem predeceſſori humiliter ſupplicato ut ſtatuto ordinationi & confirmationi predictis pro uberiori eorum fulcimento

robur apostolice confirmationis adjicere de speciali gratia dignaretur prefatus predecessor hujusmodi supplicationibus annuens voluit & concessit videlicet octavo Idus julij Pontificatus sui anno primo certo judici dari in mandatis ut si esset ita statutum ordinationem & confirmationem predicta auctoritate apostolica confirmaret ac etiam suppleret omnes defectus si qui intervenissent forsitan in eisdem ac decerneret irritas & inanes quascumque excommunicationis suspensionis & interdicti sententias seu censuras si quas contra premissa contingeret promulgari, Constitutionibus apostolicis & alijs contrarijs non obstantibus quibuscunque, ne autem pro eo quod super voluntate & concessione prefatis littere Apostolice predicti predecessoris superveniente obitu confecte non fuerunt predicti Prepositus Decanus & Capitulum earumdem voluntatis & concessionis frustrentur effectu volentes & auctoritate Apostolica decernentes quod voluntas & concessio predicte ipsius predecessoris a dicta die videlicet octavo idus julij perinde suum consequantur effectum ac si super eis dicti predecessoris littere sub ipsius diei data confecte fuissent prout superius enarratur, quodque presentes littere ad probandum plene voluntatem & concessionem predictas predecessoris ejusdem ubique sufficiant nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur, discretioni tue per Apostolica scripta mandamus quatenus si est ita voluntatem & concessionem predictas predecessoris ejusdem prout superius continetur in omnibus & per omnia eadem apostolica

aucto-

auctoritate exequi non retardes. Datum *Rome* apud sanctum Petrum quarta decima Kalendas januarij Pontificatus nostri anno primo.

19. Dec.

CXXXVI.

ARCHIDIACONATUS SPIRENSIS EPISCOPATUS, SUB EPISCOPO MATHIA DE RAMUNG.*

PRAEPOSITURAE ECCLESIAE MAJORIS.**

Sedes

* Erat Episcopus ab anno 1464 — 1478.

** Dioeceses Episcoporum Germaniæ in Archidiaconatus dividebantur juxta pagorum limites. Discrepantia ubi animadvertitur, parochiarum permutatio seu in vicinam dioecesin jurisdictionis translatio per specialia pacta sive exemptiones intervenerit necessum est.

Præpositi Ecclesiarum Cathedralium & Collegiatarum officium Archidiaconale plerumque obibant. Confer. Dioecesis *Moguntina* in Archidiaconatus distincta Tom. I. II. & III. Subsidia Diplomatica Tom. V. pag. 345 sq. Dioecesis *Spirensis* hujus asserti nostri testis est, nam Præpositus Ecclesiæ Majoris sive Cathedralis Decanatus rurales *Weissenburgensem*, *Herxheimensem*, in *Bergzabern*, *Wilerensem* sub *Rippurg*, & in *Bubel*.

Præpositus Ecclesiæ collegiatæ Sanctorum *Germani* & *Mauritij* Decanatus *Coppenheimensem*, *Durlacensem*, & in *Graben*.

Præpositus Ecclesiæ Collegiatæ sancti *Guidonis* Decanatus *Bruchsaliensem*, *Brettheimensem*, *Marbacensem*, in *Pforzheim* & in *Bunigheim*.

Præ-

Sedes
Deconatus Ruralis *Weissenburgensis*. (1)
Plebania Eccles. *S. Joannis in Weissenburg*. (2)

Qua-

Præpositus Ecclesiæ collegiatæ Sanctissimæ *Trinitatis* Decanatus in *Wila*, in *Grienningen* & in *Vahingen* cum Pastorijs, plebanijs, capellanijs aliisque beneficijs in eisdem sitis cura sua atque vigilantia moderabantur, totamque diœcesin, quivis in suo tractu, perlustrabant.

Ordinationes Archidiaconi Majoris in Synodis ab an. MCCCCLXXXVIII. ad MCCCCXCVI. celebratis pro Decanis, Camerarijs, parochialium Ecclesiarum Rectoribus, plebanis, vice plebanis, Primissarijs Altaristis, Capellanis, presbiteris curatis & non curatis, clericis aliisque beneficiatis in- & extra civitatem *Spirensem* per Præposituram suam sibi subjectis emanatas in extenso subjicimus.

(1) Sedes hæc ab oppido *Weissenburg* dicta. Ut oppidum hoc ab alijs hujus nominis distingueretur, vocatur *Cron-Weissenburg* a corona, quæ candelabri vices in Ecclesia Collegiata sustinet & a fundatore Dagoberto II. donata creditur. Sunt, qui coronam hodiedum conspicuam *Dagobertinæ* argenteæ inauratæ, cujus circumferentia XXIV. pedum est putant substitutam. *Carolus V.* insignibus Ecclesiæ *Weissenburgensis* speciali diplomate coronam An. MDXXXIX. inseruit. Oppidum ad *Vogesi* radices, cujus colles fere totam circumdant, & ad amnem *Luteram* quæ id perluit nuper, nunc alluit, in boreali *Vasgoviæ* extremitate situm præstantioribus *Alsatiæ* Civitatibus annumerari meretur. Schöpflin Tom. II. Alsatiæ Illustratæ pag. 387 sq.

(2) Parochialis hæc Abbatiæ S. *Petri*, de qua in nota sub numero 4, ab Episcopo *Spirensi* jam an. MCCXXXIV.

Quatuor ſtipendia in eadem Parochia.
Plebania Eccleſ. *S. Michaelis in Weiſſenburg*. (3)
Unum Beneficium in dicta Parochia.
2. Beneficia in Hoſpitali in *Weiſſenb.*
15. Beneficia ſive Caplaniæ ſeculares in Monaſterio *S. Petri in Weiſſenburg*. (4)
Monaſterium *S. Petri* ordinis ſancti *Benedicti in Weiſſenburg*.
Collegium ſancti *Stephani* in quo Præpoſitura cum 11. præbendis Canonicalibus & 15. Vicariis. (5)

Domus

MCCXXXIV. ea lege conjuncta fuit, ut ſacerdotem idoneum curam animarum habentem aleret ibidem.

(3) In plebania S. *Michaelis* uti & in antedicta S. *Joannis* Abbatia S *Petri* jus patronatus exercuit eidem tandem ut iſta fuit unita.

(4) Monaſterium S. *Petri* Benedictinæ familiæ fuit Seculi VII. opus, Ejusdem Abbas principis Imperij dignitate ornatus. *Clemens VII.* ex Abbate & monachis Præpoſitum Decanum Cuſtodem ac XII. Canonicos Anno MDXXIV. creavit. *Rudigeri* poſtremi Abbatis, primique Præpoſiti An. MDXLV. demortui ſucceſſor *Philippus a Flersheim* Epiſcopus *Spirenſis* a *Carolo V.* & *Paulo III.* obtinuit, ut Præpoſitura cum Epiſcopatu *Spirenſi* in perpetuum jungeretur. De reformatione hujus Abbatiæ in collegiatam converſæ plura vide apud Trithemium in Chronico Hirsaugienſi Tom. II. pag. 469. 472. 541. &c. 544. confer. Schöpflini Alſatia Diplomatica num. 113. 148. ſq. 698. &c.

(5) Ante mutationem Abbatiæ Collegiata quoque in colle extra muros a S. Stephano proto-martyre nuncupato ſubſtitit, quæ a *Luitbardo* Abbate ſec. XI.

Domus fratrum hospitalis S. *Mariæ* de *Jerusalem* Theutonicorum cum Capella. (6)

Monasterium Ordinis Minorum. (7)

Monasterium Ordin. Prædicatorum. (8)

Monasterium Ord. sancti *Augustini* Eremit. (9)

Capella S. Mauritii Cisterciens. pertinens ad Monasterium *Otterberg*. (10)

Capella

XI. suam originem duxit, tumultu rusticorum an. MDXXV. omnino eversa.

(6) Teutonici Ordinis Præceptoria vulgo Cammer Commenthurey nuper de novo extructa non ordinarium Præceptorem habet sed ab ipsa Magistri ordinis Camera administratur.

(7) An. MCCCLXXII. inauguratum. Herzog. Chron. Alsat. lib. X. pag. 201. Pro recollectis Capucini An. MDCLXXXVI. recepti sunt.

(8) a *Franckensteinijs* alijsque nobilibus anno MCCLXXXVIII. fundatum. Annales Colm. ad hunc annum habent: *Dedicata fuit in Wissenburck area fratrum Prædicatorum.*

(9) Schöpfflinus l. c. ex Codice Mſ. in Monasterio Augustin. Friburgi Helvet. hæc attulit: *Anno Domini MCCLXXIX. quarto Non. Dec. recepta est domus nostra Wissenburgensis & prima missa dicta per Jo. Messerer sub Rev. Dom. Friderico de Hollandia Spirensi Episcopo qui Anno MCCLXXX proxima Dominica post Dionysij consecravit tria altaria & cemeterium accedente consensu ven. Dom. Abbatis Edelini Ecclesiam S. Petri Wissenburgensem tunc gloriosissimi gubernantis.*

(10) De hoc monasterio vid. Tom. I. Act. Acad. Theodoro-Palat. pag. 59. ubi Litteræ fundationis occurrunt. Diœc. Mog. in Archidiaconatus distincta Tom. I. pag. 325 & 332. Gallia Christiana Tom. V. Gudenus Tom. II. pag. 746. Tom. III. pag. 1184.

Capella fratrum hoſpitalis *S. Joannis* de *Jeruſalem* dicta zu den Eychen cum Capella. (11)

Plebania in *Rechtenbach*. (12)

Primiſſaria in *Rechtenbach*.

Rectoria in *Rode*. (13)

Primiſſaria ibidem.

Plebania in *Keffenach*. (14)

Plebania in *Hinnſpach*.

Plebania in *Kleburg*.

Primiſſarius ibidem.

Plebania in *Steinſeltz*.

Primiſſaria ibidem.

Plebania in *Rytſeltz*. (15)

Primiſſaria ibidem.

Plebania in *Altſtat*.

Due Caplaniæ ibidem.

Capla-

(11) Capella hæc ad quercus zu den Aichen dicta teſte *Herzogio* jam ſeculo XVI. perijt. Sita fuit extra urbem verſus *Altſtadium*. Unde curia Præceptoris in Urbe *Eichhof* dicebatur. Herzog. lib. X. pag. 205.

(12) Ibi *Weiſſenburgenſis* Abbas juris dicendi poteſtatem a *Leiningenſibus* Dynaſtiæ *Gutenbergenſis* olim poſſeſſoribus ſibi ereptam conqueſtus eſt. Schöpfflin l. c. p. 190.

(13) Notat ſæpedictus cl. Schöpfflinus: l. c. pag. 187. *Rott* in chartis legitur Rode - - ibi Epiſcopus *Spirenſis* tanquam Præpoſitus *Weiſſenburgenſis* ſculteti munus confert, annumeratur hic vicus *Mundato* inferiori.

(14) Confer. Acta Academ. Theod. Palat. Tom. III. pag. 255.

(15) Vicus ordini Teutonico paret haud procul *Weiſſenburg* cis *Luteram* ſitus.

Caplania in Capella S. *Remigii.*
Caplania in Capella Leproſorum.
Paſtoria in *Otterbach.*
Caplania Capellæ *Cloſsberg.*
Caplania Capellæ in *Hafftel.*
Stipendium nondum confirmatum in eadem.
Paſtoria in *Schlettenbach.*
Paſtoria in *Dörrenbach.*
Primiſſaria ibidem.
Caplania Capellæ in *Celbron.*
Plebania in *Bellenborn.*
Plebania in *Steinfeld.*
Primiſſaria ibidem.
Caplania Capellæ in *Otterbach.*
Paſtoria in *Scheide.*
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Plebania in *Salmbach.*
Plebania in *Lauterbach.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Scheibenhard.*
Paſtoria in *Moderen.*
Item Caplania Capellæ in *Moderen.*
Paſtoria in *Munchhauſen.*
Plebania in *Stundweiler.*
Primiſſaria ibidem.
Caplaniæ Capellæ in *Driegenbach.*
Plebania in *Sebach.*
Plebania in *Schleithal.*
Primiſſaria ibidem.
Neubourg,—Rodderen,— Schœneburg Parochiæ.(16)

Deca-

(16) Varia de hiſce vicis affert Schöpflinus l. c.

Decanatus *Herxheimensis*. (17)

Paſtoria in *Than*.
Primiſſaria ibidem.
Caplania S. *Nicolai* ibidem.
Caplania S. *Catharinæ* ibidem.
Caplania S. *Antonii* ibidem.
Caplania Capellæ in *Bruchweiler*.
Plebania in *Goſpersweiler*.
Primiſſaria ibidem & huic Primiſſariæ ſunt annexæ Capella in *Sultzfeld* & Capella Silveſtris.
Plebania in *Waldrohrbach*.
In *Anweiler* (18) quodlibet Altare ſuum habet beneficium.
Plebania.
Altare Beatæ Virginis.
Altare S. *Catharinæ*.
Altare S. *Trinitatis*.
Altare S. *Crucis*.
Altare S. *Nicolai*.
Altare in *Oſſorio*.
Altare in Hoſpitali.
Paſtoria in *Hauenſtein*.

Ple-

(17) De *Hergiſesheim* hodie *Herxheim* loco pagi *Spirigowe* in Cod. Lauriſheim. Vol. II. num. 2161. occurrente vid. Act. Theodor. Palatina Tom. III. pag. 245 274. Sedis hujus parochiæ aliaque beneficia &c. maximam partem ſita ſunt inter Queicham Clingam & Otteram rivulos.

(18) Civitas formæ quadratæ quam dividit *Queicha*. Plura lege in Oratione de Anvilla Joannis Philippi Crollii Biponti An. MDCCLII. recitata.

Plebania in *Wylgartzwyſen.* (19)
Primiſſaria in *Wylgartzwyſen.*
Paſtoria in *Wernersberg.*
Plebania in *Schwanden.*
Plebania in *Weydenthal.*
Caplania Capellæ in *Reintale.*
Paſtoria in *Queichainbach.*
Paſtoria in *Albersweiler.*
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Artzheim.*
Caplania Capellæ in *Rainſsbach.*
Caplania Capellæ *Servilingen.*
Paſtoria in *Mühlhauſen.* (20)

In Oppido *Landau.* (21)

Monaſterium Steigentium Ord. S. *Auguſtini* Canonicorum regularium cui eſt incorporata Eccleſia Parochialis ibidem. (22)

Bene-

(19) In chartis antiquioribus audit *Willigartlawiſa.* Vide etiam Crollii orig. Bipont. part. II. pag. 106.

(20) Mulinhuſon olim. confer. Acta Theod. Palat. Tom. III. pag. 246.

(21) Landavia in pago Spirenſi & inferiori Vasgovia quatuor a Rheno leucis Weiſſenburgum inter & Spiram ſita ab obſidionibus notiſſima eſt. Notitias de hoc oppido antiquiſſimas lege in Schöpflini Alſatia Dipl. num. 663. 693. 745. &c.

(22) Eccleſia hæc Prioratus Fratrum Steygenſium Ord. S. Auguſtini fuit a Steygenſi Epiſcopatus Argentinenſis prioratu Tabernas poſtea translato dependens & ab Emichone Leiningæ Comite An. MCCLXXVI. fundatus, cui Adolfus Imp. parochialem Queichhemii Eccleſiam cum reditibus ejus

Anno

Beneficium ad altare S. *Wilhelmi.*
Beneficium ad altare S. *Eberhardi.*
Caplania Capellæ S. *Justini.*
2. Caplaniæ Capellæ S. *Catharinæ.*
Caplania Capellæ Domus Leprosorum.
Duæ Caplaniæ in Hospitali.
Monasterium Ord. S. *Augustini* Eremit. (23)
Plebania in *Queichheim.* (24)
Primissaria ibidem.
Plebania *Utzingen.*
Primissaria ibidem.
Caplania ibidem.
Plebania in *Merlheim.*
Plebania in *Offenbach.* (25)

T 2 Pri-

Anno MCCXCIV. donavit. Monachi tum Landavia Queichhemium indeque deinceps Landaviam iterum translati sunt. Sixtus IV. An. MCCCCLXXXIII. Monasterium in collegiatam convertit. Plebaniam capitulo junctam Leo X. Papa An. MDXVII. confirmavit. Inscriptio turris Ecclesiæ eam Anno MCCCXLIX ædificatam prodit. Schöpfflinus l. c. pag. 397 De monasterio Steigensi vide Schöpfflini Alsatiæ Diplomaticæ num. 586 761. 818.

(23) Monasterium Augustiniorum ante *Steigenses* ibidem extitisse constans traditio est. Nobilem feminam Cusam de *Hohenstatt* illud circa an. MCC. exstruxisse acta Cœnobitarum produnt. Schöpfflin l. & pag. cit.

(24) Vid. not. 22.

(25) Ubi Hugo miles dictus *Havenere* bona sua quæcunque Monasterio *Uterinæ* vallis An. MCCLX. tradidit. confer. quoque Subsid. Dipl. Tom. V. pag. 280. 287.

Primiſſaria ibidem.
Caplania Capellæ Beat. Virginis ibidem.
Capella S. *Ciriaci* ibid. ſine Beneficio.
Plebana in *Ottersheim.* (26)
Primiſſaria ibidem.
Primiſſaria in *Knytelsheim.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Bellheim.* (27)
Primiſſaria ibidem.
Caplania Capellæ S. *Ciriaci* ibidem.
Plebania in *Rielzheim.*
Primiſſaria ibidem.
Capella S. *Dietheri* ibid. ſine Beneficio.
Paſtoria in *Rheinzabern.* (28)
Plebania in *Lammersheim.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Pfritze.*
Plebania in *Jockgrimm.*
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Werden.*

Paſto-

(26) In charta fundationis Monaſterii *Hertenſis* Ord. S. *Auguſtini* An. MCIII. factæ ſcribitur *Otmeresheim.*

(27) In charta modo citata *Bellenheim* legitur. eam vide Tom. II. Act. Acad. Theodor. Pal. pag. 70.

(28) In priſcis monumentis ſimpliciter *Zabern* lat. Tabernæ vocatur. Tabernas has Itinerarium Antonini & Tabula Theodoſ. notant. Quadraginta miniſteriales cum publica Eccleſia *Rynzabern* curtiles cum ædificijs & viginti hubas *Carolus M. Clingenſi* monaſterio alias *Blidenfeld* nominato donaſſe ſcribitur in Diplomate Ludovici Pii interpolata. Schöpflin l. c. p. 173.

Paſtoria in *Hagenbach*. (29)
Primiſſaria ibidem.
Caplania beat. Virg. in *Hagenbach*.
Plebania in *Berg*.
Plebania *Kandel*. (30)
Primiſſaria ibidem.
Caplania S. *Catharinæ* ibidem.
Novum Altare ibidem.
Capella S. *Stephani* ibid. ſine benef.
Paſtoria in *Myndfelt*. (31)
Primiſſaria ibidem.
Caplania ibidem.
Plebània *Freckenfeld*. (32)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Winden*. (33)

 Pri-

(29) De oppido *Hagenbach* conf. Schöpfflin l. c. pag. 179. Acta Theod. Pal. Tom. III. pag. 250.

(30) a longitudine ſua quæ ſemi leucæ ſpatium implet frequentius *Langen-Kandel* dicitur.

(31) Henricus III. Imp. decimam in loco *Mundevelt* (*Minfeld*) dicto cum capella *Friccbenvelt* aliisque villis illuc pertinentibus Abbatiæ *Selſenſi* An. MLI. donavit. Eccleſiam ipſam loci *Sixtus IV*. Papa huic Abbatiæ ſubjecit An. MCCCCLXXX. Schöpfflin l. c. pag. 190.

(32) Donationem bonorum hic & *Minfeldæ* per *Cunonem* quendam Comitem Eccleſiæ *Spirenſi* factam Otto II. Imp. An. DCCCCLXXXII. confirmavit. Gall. Chriſtiana Tom. V. pag. 720. Capellam loci ab *Henrico* III. *Selſenſi* monaſterio attributam paulo ante dictum. n. 31.

(33) De hoc loco vide litteras *Ottonis Eberſteinii* & *Symonis Gemini* pontis pro monaſterio *Hertenſi* An.

Primissaria ibidem.
Plebania in *Rode.* *
Primissaria ibidem.
Caplania ibidem.
Plebania in *Drussweiler.*
Plebania in Capell.
Plebania in *Clingen.* (34)

In *Bergzabern.* (35)

Plebania.
Primissaria.
Beneficium ad Altare S. *Joannis.*
Beneficium ad Altare S. *Crucis.*
Beneficium Altaris S. *Erasmi.*
Beneficium Altaris *Simonis* & *Judæ.*
Caplania Capellæ S. *Georgii.*
Plebania in *Birckenberd.* (36)

Pleba-

An. MCCLXX datas Act. Theodor. Pal. Tom. II. pag. 77. & pag. 41 sq.

* Barbelroth in chartis vocatur Rode. vid. Subsid. Dipl. Tom. V. pag. 327. sq.

(34) Ab hoc loco Monasterium *Blidenveld* parum inde distans haud dubie *Clingenmünster* deinceps vocatum est.

(35) Tabernæ montanæ ad *Vogesi* radices a *Weissenburgo* quatuor a *Landavia* sex millibus passuum distant suosque ad Romanorum referunt natales. Schöpflinus Tom. I. Alsat. Illustr. pag. 236. Conf. etiam Tom. II. pag. 185.

(36) Vicus *Birckenbert* cis *Queicham* situs est. Hic cum alijs eo spectantibus *Walramus* Comes de *Sponheim* post *Anselmum* de *Barbelstein* an. 1345. in

Plebania in *Bleisweiler*.
Primissaria ibidem.
Plebania in *Gleissenzell*. (37)
Primissaria ibidem.
Caplania beatæ Virgin. ibidem.
Monasterium Ord. S. *Benedicti* in *Clingenmünster*, & Abbatia ibidem. (38)
Beneficium altaris S. *Cathar*. ibidem.
Beneficium altaris S. *Wendelini* ibidem.
Caplania S. *Nicolai* ibidem.
Caplania S. *Mariæ Magdalenæ* ibidem.
Plebania in *Hügelnheim*. (39)
Primissaria ibidem.
Plebania in *Gecklingen*. (40)
Primissaria ibidem.

T 4 Ca-

in feudum accepit, quod ad *Badenses* Marchiones atque *Veldentiæ* Comites *Sponheimensium* hæredes an. 1439. transivit. Act. Theodor. pal. Tom. II. pag. 14.

(37) Abbatia *Clingenmünster* consentiente *Fridericus* de *Ochsenstein* anno 1494 & 1495. dimidiam partem vicorum *Gleissenzell*, *Göcklingen*, *Hügelnheim*, *Insheim*, *Ingenheim* &c. de quibus infra, Episcopo *Spirensi* vendidit.

(38) Abbatia *Clinga* vulgo *Clingenmunster* (vid. supra num. 34.) a *Dagoberto* Rege fundata & Ecclesiæ *Moguntinensi* attitulata est. Ejus jura *Henricus* Rom. Rex anno 1080. confirmavit hancque fundationem *Dagobertinam Adelbertus* I. Archi-Ep. *Mog*. An. 1115 innovavit ac declaravit, de Gudenus Tom. I. pag. 25 & 42.

(39) Vide notam 37.

(40) Vide notam modo cit.

Caplania S. *Panthaleonis* ibidem.
Plebania in *Waldhambach.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Lensweiler.*
Primiſſaria ibidem.
Duæ Caplaniæ in Capella in *Kaltenbronn.*
Stipendium non confirmatum in eadem.
Caplania Capellæ rubij montis.
Plebania in *Eſchbach.*
Plebania in *Ulvesheim.*
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Morntzheim.*
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Wolmsheim.* (41)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Insheim.* (42)
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Impfflingen.* (43)
Plebania in *Herxheim.*
Primiſſaria.
Beneficium altaris omnium Sanctorum.
Beneficium altaris S. *Johannis.*
Beneficium altaris S. *Nicolai.*
Beneficium altaris Beatæ Virginis.
Plebania in *Rohrbach.*

Pri-

(41) Vid. Acta Th. Pal. Tom. III. pag. 241.

(42) Dicitur in Necrologio *Spirenſi Enſebichisheim* & *Enſichesheim* in *Emichonis* Comitis *Leiningenſis* litteris fundationis monaſterii *Steigenſium* in *Landau* (vid. not. 22.) *Enſigisheim.*

(43) In mox citato necrologio: *Emphelingen.*

Primissaria.
Beneficium altaris S. *Joannis.*
Beneficium altaris S. *Nicolai.*
Beneficium altaris S. *Leonhardi.*
Plebania in *Bellikeim.* (44)
Pimissaria ibidem.
Beneficium altaris S. *Stephani.*
Caplania S. *Joannis* ibidem.
Capella in Appenhoven sine Beneficio.
Caplania Capellæ in *Mühlhoven.*
Plebania in *Ingenheim.* (45)
Primissaria ibidem.
Plebania in *Steinweiler.* (46)
Primissaria ibidem.
Caplania Capellæ S. *Udalrici* ibidem.
Caplania Capellæ in *Erlenbach.*

(44) Inter *Queich* & *Clingbach* vicus hodie *Bellheim.*

(45) *Ingenheim* vid. supra not. 37.

(46) An. 992. Otto III. prædium *Steinwillare* in pago *Spirichgouue* in Comitatu *Wolframi* Comitis *Salsensi* in *Alsatia* monasterio largitus est. Curtem *Steinwilre* in pago *Spirgowi* in Comitatu *Spirensis* Episcopi *Joannes* Episcopus Ecclesiæ suæ Majoris fratribus contulit an. 1100. Ecclesiam ad *Steinwilri Otto* II. Imperator *Spirensi* Ecclesiæ confirmavit an. 982. locus situs est inter *Clingam* & *Otteram.* Vid. Schöpflini Alsatia Dipl. part. I. num. CLXIII & CLXIX. nec non chartam *Joannis* Episcopi *Spirensis* de fundatione Abbatiæ *Sunnesheim* de an. MC. in Actis Th. Pal. Tom. III. pag. 277.

Plebania in *Heyna.* (47)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Hatzenbühl.*
Primiſſaria ibidem.

Sedes
Decanatus *Wiler* (48) ſub *Rippurg.*

Plebania in *Kanskirchen.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Godramſtein.* (49)
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Paſtoria in *Nuſsdorff.* (50)
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Caplania ibidem.

Ple-

(47) Inter *Luteram* & *Queicham* occurrunt *Heyna* olim *Heinich*, *Hatzenbühl* & *Herxheim* alias *Herigsheim.*

(48) *Wilre* hodie *Weyer.* An. IX. *Karoli* Regis *Alrat* & uxor ejus ſecundina manſum unum in pago *Spirenſi* in villa, quæ dicitur *Wilere*, ubi baſilica ſita eſt, & in *Hochſtater* marca quatuor jurnales S. *Nazario* contulerunt. Cod. Dipl. Laurisheim. Tom. II. num. 2167.

(49) *Godramſtein* alias *Godmarſtein.* unde in Actis Academ. Pal. Tom. II. pag. 9. bene nuncupata hæc villa dicitur a *Godmari* cujusdam rupe vel domo munita. Locus hic a monumentis Romanis famigeratus eſt, occurrit etiam in traditionibus *Laurishamenſibus* ſub *Pipino* Rege. l. c. num. 2163. vid. Subſid. Dipl. Tom. V. pag. 340.

(50) Recenſetur in litteris concambii Spirenſis an. 957. & 960. *Henricus* III. Imp. an. 1046. Eccleſiæ *Spirenſi* prædia largitus eſt in *Nuſsdorf* &c. in Comitatu *Hugonis* comitis ſita.

Plebania in *Dammheim.* (51)
Pastoria in *Bornheim.* (52)
Primissaria ibidem.
Pastoria in *Essingen* superiori. (53)
Pastoria in *Essingen* inferiori.
Duæ Primissariæ ibidem.
Pastoria in *Zeiskam.* (54)
Duæ Primissariæ in *Zeiskam.*
Pastoria in *Hohenstatt* (55) inferiori.
Primissaria ibidem.
Pastoria in *Hohenstatt* superiori.
Primissaria ibidem.
Plebania in *Lustatt* (56) superiori.
Duæ Primissariæ ibidem.
Una Caplania ibidem.
Pastoria in *Lustat* inferiori.

Pri-

(51) *Dammheim* in Necrologio Ecclesiæ Majoris *Spirensis* sec. XIII. scribitur *Dameheim*, memoratur in chartis an. 957. & 960.

(52) *Bornheim* idem ac *Brunheim.* vide Act. Theod. Pal. Tom. III. p. 243.

(53) *Essingen*, *Oessingon* in *Godefridi* Episcopi cum *Rudolfo* viro Nobili concambio an. 957. *Ossinga* in pleniore ejusdem concambii repetitione an. 960.

(54) *Zezzincheim* in traditionibus *Laureshamensibus* ævi Carolingici vocatur. l. c. num. 2112 sq. confer. etiam Subsid. Dipl. Tom. V. pag. 308.

(55) *Hohunstatt* comparet an. VIII. *Caroli* Regis. Cod. Laurish. Tom. II. numero 2099.

(56) Lustat in Codice Dipl. *Lauresham.* vol. II. num. 2093 sq. sub *Carolo M.* Rege vocatur *Lustatheim* & *Lustheim.* Besselii chron. Gotwic. pag. 781.

Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Weingarten.* (57)
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Plebania in *Schwegenheim* (58)
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Freyſpach.*
Vicarius inveſtitus perpetuus ibidem.
Plebania in *Freymersheim.* (59)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Fiſchlingen* minori. (60)
Paſtoria in *Fiſchlingen* majori.
Primiſſaria ibidem.

Ple-

(57) In modo allegatis traditionibus *Lauresh.* num. 2111. *Wingartheim*, In notitia hubatum pagi *Spirenſis* ſcribitur *Wingarten.* vol. III. pag. 184. Subſ. Dipl. Tom. V. pag. 265. *Wiengarda* loc. cit. pag. 281. & 283.

(58) Occurrit in charta *Henrici* IV. paternæ donationis foreſti *Luzhard* confirmatoria de an. MLXIII. ſub nomine *Suuebengheim.* In *Sueuichenheim* octoginta jugera *Godefridus* Epiſc. *Spir.* a monaſterio uterinæ vallis recepit contra capellam & decimam in *Utersdal.* An. 1164. Acta Theod. Pal. Acad. Tom. III. pag. 242.

(59) In Cod. *Lauresh.* Vol. II. num. 2165. Donatio *Hugonis* in pago *Spirenſi* in *Frimarsheimer* marca Anno III. *Karoli* Regis recenſetur.

(60) *Fiſchelingen* in *Laureshamenſibus* ſub *Carolo Magno.* Vol. II. num. 2105 ſq. in Concambio bonorum inter *Godefridum* Epiſcopum *Spir*: & *Rudolfum* virum nobilem. An. DCCCCLX. Acta Theod. Pal. Tom. III. pag. 267. *Viſcelingen* in Subſid. Diplom. Tom. V. pag. 299. ſq. 303.

Plebania una in inferiori & ſuperiori *Edesheim*, (61) quanquam duæ ſint incorporatæ Paſtoriæ.
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Paſtoria in *Waltzheim*. (62)
Perpetuus Vicarius ibidem.
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Roſchbach*. (63)
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Knœringen*.
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Bechingen*. (64)
Primiſſaria ibidem.

Paſto-

(61) Traditiones *Laureshamenſes* Vol. II. num. 2168. ſcribunt *Ottinsheim*, charta concambii An. DCCCCLVII & DCCCCLX. *Otinesheim*. Bene autem obſervat Cl. *Lameyus* in Deſcriptione pagi *Spirenſis* ſæpiſſime nominato Tom. III. Act. Theod. Pal. inſerta: Ex *Otinsheim* veteri prodiiſſe *Oedesheim* ſeculo XV. nunc *Edesheim* uti ex *Ottincheim* pagi *Lobodunenſis Edighemium* prognatum eſt.

(62) Anno primo *Karoli* Regis nempe An. DCCLXIX. *Marcolf* in pago *Spirenſi* in *Walahesheimer* marca agrum S. *Nazario* tradidit. Trad. Lauresh. vol. II. num. 2157.

(63) l. mox cit. idem *Marcolf* in *Rosbacher* marca pratum tradidit. hodie compellatur *Roſchbach*.

(64) Sub die V. nonas Maji Anno XVI. *Pipini* Regis *Maginolt* unum manſum in *Buchinheimer* marca in pago *Spirenſi*. Anno præcedente autem *Trudlinus* cum Conjuge ſua *Rathflat* ſuas proprietates in *Bochincheim* S. *Nazario* obtulerunt. Trad. Lauresh. vol. II. num. 2123 & 2163. hodie locus hic dicitur *Böchingen*, olim promiſcue *Bucchingheim Buckinheim Bochingin* & *Buckingen*.

Paſtoria in *Gleisweiller*. (65)
Plebania in *Bolenwiler*.
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Paſtoria in *Wiler*. (66)
Tres Primiſſariæ ibidem.
Una Caplania ibidem.
Paſtoria ad S. *Martinum*.
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Caplania in Caſtro *Krobsberg*.
Plebania in *Maykamm*. (67)
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Diedesfeld*. (68)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Edikofen*.
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Kirrweiller*.
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Una Caplania ibidem.
Una Caplania in *Oberkirrweiler*.
Paſtoria in *Duttweiler*.
Vicarius inveſtitus ibidem.
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Speyerdorff*. (69)

Pri-

(65) *Gleisweiler*. tempore *Henrici* II. Regis *Glizenuuilere*.

(66) Vid. ſupra num. 48.

(67) In Necrol. *Spir*. ſeculi XIII. *Meinkemere*.

(68) *Diedesfeld* in tabulis *Spirenſibus Dutinsvelt*.

(69) *Otto M*. ſancto *Mauritio* in *Magdeburg* dedit in pago *Spirichgeuue* in Comitatu *Gerungi* Comitis

omne

Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Lachen*. (70)
Duæ Primiſſariæ ibidem.

Nota: quod Paſtoria incorporata in *Speyerdorff* & Paſtoria in *Lachen* non incorporata, unum habent perpetuum Vicarium.

Paſtoria in *Gummersheim*. (71)
Primiſſaria.
Plebania in *Bebingen*.
Paſtoria in *Heynfeld*.
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Fiſchbach*.
Plebania in *Bergalben*.
Plebania in *Hoffſtatten*.
Plebania in *Rab*.
Primiſſaria ibidem.
Stipendium ibidem.
Plebania in *Geinsheim*. (72)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Altdorff*.
Duæ Caplaniæ ibidem.

Ple-

omne prædium quod *Conradus* & *Eberhardus* fratres in villa dicta *Spirdorff* habere viſi ſunt. an. MCCCLXVI. Scheid. Origin. Guelf. Tom. IV. pag. 279.

(70) *Lachen* in Concambio not. 60. allegato *Lacha* vocatur.

(71) *Gummaresheim* apud Schannat in Tradit. Fuldenſ. num. 167. circa an. DCCC. occurrit.

(72) In Traditionibus Laurisham. vol. II. num. 2101 *Gunzinheim* dicitur alias *Gynsheim*.

Plebania in *Duttenhofen.* (73)
Plebania in *Heiligenſtein.* (74)
Primiſſaria in *Berghauſen.*
Plebania in *Franckweiler.* (75)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Sibeltingen.*
Stipendium ibidem.
Plebania in *Deyrenbach.*
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Primiſſaria in *Weſtheim.*
Duæ Caplaniæ in Capella in *Lingenfeld* Filia *Weſten.* *
Plebania in *Venningen.* (76)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Hambach.* (77)

Duæ

(73) An. MCLIX. *Guntherus* Epiſcopus ſex horrea ſeu Grangias, unum apud S. *Leonem*, ſecundum in *Luzheim* tertium in *Kezs*, quartum in *Odterſtat*, quintum in *Marreheim* & ſextum apud *Dittenhouen* Abbatiæ *Mulbrunenſi* donavit.

(74) An. MCCLXVIII. Sanctimoniales in ponte ſalutis (*Heylsbrück.* vid. infra num. 79.) accedente *Henrici* Epiſcopi *Spirenſis* conſenſu curiam ſuam in *Berghuſen* ſitam apud *Spiram Mag. Conrado* præbendario Eccleſiæ *Spirenſis* vendiderunt ſex denariorum cenſu ſalvo, ſingulis annis curiæ in *Heilgenſtein*, quæ vocatur *Hupheff*, præſtendo.

(75) In Necrologio *Spirenſi Franckenwilre.*

* Vid. Subſidia Diplom. Tom. V. pag. 292.

(76) *Veninga. Weningen* in concambio num. 60. memorato.

(77) Alias *Hagenbach.* confer. etiam Subſid. Dipl. Tom. V. pag. 340.

Duæ Primiſſariæ ibidem.
Plebania in *Harthauſen.*
Caplania in *Heinhofen.*
Monaſterium Ordinis Ciſtercienſium utrinivallis dictum *Euſerſtable.* (78)
Cœnobium Sanctimonialium Ordinis Ciſtercienſium in *Heylsbruck.* (79)
Clauſa Profeſſarum in *Kanskyrchen.*

Sedes
Decanatus in *Buhel.* (80)

Ple-

(78) *Uterina Vallis*, *Uterstbal* & *Euſſerstbal* Monaſterium cognominabatur cui vicus Bipontino Ducatui & *Queichæ fontibus Sibeldingenſi* valle propinquior hujus nominis paruit; huic *Rabodo Spirenſis* Epiſcopus cum *Hartmanno* Comite de *Lobedenburc* & *Ottone* Comite de *Alreheim* Germanis ſuis fundum ſuum *Uterinæ vallis*, An. MCL. donavit. An. MDLX monaſterii bona ad *Palatinatum* devenere. vide etiam Subſidia Diplom. Tom. V. pag. 273. in MS. hæc annotatata leguntur: villa in *Wintzingen* pertinet ad cœnobium *Euſſeſtahl* Ordinis *Ciſterc.* in *Ammania Neuſtadienſi* ditionis *Palatinæ.* An. MDIV. Dux *Alexander* Bipontinus ingentem pecuniæ ſummam a monaſterio extorſit. Reditus habet: pecuniæ 230 fl. ſiliginis 74 maldra. ſpeltæ 28 maldra. olei 51. libras. anſeres 16. capones 38. gallinas 3.

(79) De hoc Cœnobio vide Subſidia Dipl. Tom. V. pag. 276. 310. 326.

(80) An. XII. *Karoli* Regis *Teuthard* & uxor ejus *Rathſuind* unam vineam in pago Spirenſi in *Hochtorpher* marca & in *Bubilo* (hodie *Böhl*) S. *Nazario* contradiderunt. In litteris *Friderici* Comitis de

Plebania in *Otterstatt.* (81)
Pastoria in *Walssheim.* (82)
Plebania in nova Curia. (83)
Plebania in *Altrippe.* (84)
Plebania in *Reingenheim.*
Primissaria ibidem.

Pasto-

de *Leiningen* an. 1249 datis locus hic vocatur *Bubelin.* vid. Codic. Lauresham. Tom. II. num. 2084.

(81) An. MXX. *Waltherus* Episcopus Spirensis *Sabsoni* cuidam & *Geilæ* conjugi ejus *Hobam* legitimam in *Odderstaterumarcha* contra alia bona accepta adscripsit.

(82) *Walabesbaim* in traditione *Achutonis* Fuldensi circa an. DCCC. In Necrologio Spirensi sec. XIII. *Walbisheim.*

(83) *Nova curia.* alias *Medenheim*, *Medemenheim*, *Mettemenheim.* An. MCXCIIII *Henricus* VI. Imperator Concambium Monasterium Weissenburgense inter & Hemeroden. super prœdio in *Mettenheim* & *Rechholz* nec non vinea apud *Einkirch* factum confirmavit. Huic & aliis hujus loci chartis inscriptum est: nunc *nova Curia* oder *Neuhoffen.* Vid. Subsid. Dipl. Tom. V. pag. 259.

(84) An. DCCLXIII. *Pipinus* Rex Abbatiæ *Prumiensi* cellam juris sui in *Altrepio* hod. *Altrip.* super fluvium Rheni in pago Spirensi constructam in honorem S. *Medardi* cum villis & appendiciis suis donavit. Calmet hist. de Lorraine Tom. II. probat. col. 102. Honthemius Hist. Trev. Dipl. Tom. I. pag. 209. ex Martene Collect. Ampl. Tom. I. pag. 187. Ludovici Regis concessionem Ecclesiæ de Neccrauvia Monasterio Prumiensi an. DCCCLXVIII factam refert, in qua *Altrepia* occurrit.

Paſtoria in *Maudach.* (85)
Vicaria ibidem perpetua.
Plebania in *Mutterſtatt.* (86)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Danſtatt.* (87)
Primiſſaria ibidem.
Caplania S. *Stephani* ibidem.
Caplania in *Schaurheim*, quæ eſt filia *Dannſtadt.* (88)

(85) In Tradit. Lauresham. Voll. II. num. 366 &c. 389 & 423. *Mudach*, *Muthach*, *Mutaha*, *Madacheim* ſcribitur.

(86) Traditiones modo nominatæ num. 2027 ſq. & 2257. *Muderſtath*, *Muterſtat*, *Mutherſtath* & *Mutherſtatt* promiscue referunt. Concambium inter Abbatem *Prumienſem* & cœnobium in *Himerod* ſuper villa *Hillensheim* & curte in *Muderſtat* de an. MCXCV. lege in Subſid. Dipl. Tom. V. pag. 262. Anno MCCXXVI. Monaſterium in *Clingenmunſter* cenſum IV. unciarum de manſo in *Mutterſtatt* Eccleſiæ *Spirenſi* vendidit. Subſid. cit. pag. 273.

(87) Anno primo *Karoli* Regis *Erkenbertus* donavit ad S. *Nazarium* in pago *Spirenſi* in *Dantiſtat* (*Danſtat*) unum manſum cum caſa deſuper & omni ædificio ſuper poſito & quidquid ad ipſum manſum pertinet in pratis, ſilvis &c. Tradit. Lauresh. Vol. II. num. 2156. Eccard rer. Franc. Orient. Tom. II. pag. 907. *Tataſtat* in pago Spirenſi refert.

(88) *Scurheimer* marca in Tradit. Laureſh. vol. II. a num. 2128 usque ad 2138. in pago Spirenſi recenſetur.

Plebania in *Fusgenheim.* (89)
Primissaria ibidem.
Plebania in *Elerstatt.* (90)
Primissaria ibidem.
Plebania in *Fridelsheim.* (91)
Primissaria ibidem.
Caplania in *Gœnheim* filia ad *Fridelsheim.* (92)
Plebania in *Rœtersheim.* (93)

Pasto-

(89) *Fausgina* nominatur in prolixa Epistola Cæsarij *Heisterbacensis* quondam Abbatis *Prumiensis* ad *Fridericum* Abbatem ibidem, cui insertum est registrum proventuum. apud Honthemium in Hist. Trev. Dipl. Tom. I. pag. 661 sqq. ex Leibnizio Collectan. Etymolog. part. II. pag. 409. registrum extat.

(90) Anno XVI. *Karoli* Regis *Rubertus* & *Geilsuind* conjuges proprietates suas in *Alaridestat* in pago *Spirensi* sancto *Nazario* contradiderunt. Anno IX *Ludowici* Imp. Donatio *Gerolfi* in eodem vico facta fuit & alia ab *Otgart* an. XXXIII. Ludowici. Trad. Lauresh. l. c. numero 2032 sqq.

(91) In cit. Tradd. n. 2073 sq. *Wacko* vineam mansos duos cum casa & pomerio &c. *Rubertus* sex jurnales *Folradus* & *Arnolfus* quidquid habuerunt in *Fridolfesheim* in pago *Spirensi* sancto *Nazario* donarunt.

(92) *Gininheim* in cit. Tradd. num. 2076 & in Tradd. Fuldens. Schannati num. 32. *Ginnanheim* compellatur.

(93) *Ratherisheim* in chartis Spirensibus de annis DCCCLVIII. DCCCCXLVI. vid. etiam litteras recognitionis a Monasterio *Limburgensi* an. M. CCXLIII. datas, quod universitas villæ *Reddersheim* jus habeat in silva monasterii ligna secandi. Subsid. Dipl. Tom. V. pag. 290.

Paſtoria in *Hochdorff*. (94)
Vicaria ibidem perpetua.
Primiſſaria in *Hochdorff*.
Caplania in *Aſſenheim* filia ad *Hochdorff*.
Plebania in *Meckenheim*. (95)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Ruppersberg*.
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Plebania in *Schifferſtadt*. (96)
Primiſſaria ibidem.
Caplania ibidem.
Plebania in *Igelnheim*. (97)

U 3 Capla-

(94) Anno VIII. *Karoli* Regis Kalendis Junii *Ada* vineam. Anno XII. *Teuthard* & *Rathswind* vineam. An. iterum VIII *Karoli Udalrich* & *Bilihild* in *Hochtorpher* marca unum hubam S. *Nazario* tradiderunt. Tradd. cit. num. 2084 ſq.

(95) Sub *Carolo M.* Rege *Gomofrid* unam *Hubesſtatt* in pago *Spirenſi* in *Macchenheim*, *Liubſuint* vineam in *Mackenheimer* marca S. *Nazario* dederunt. Tradit. cit. num. 2064 ſq. An. MCCXIX. Monaſterium *Hirsaugienſe* Capitulo *Spirenſi* IV. jugera vinearum in *Meckenheim* vendidit. An. MCCXXXVI. Monaſterium Divitis *Augiæ* Capitulo *Spirenſi* prædium & jus patronatus in *Meckenheim* donavit. Subſid. Dipl. Tom. V. pag. 269. 283 ſq.

(96) An. DCCCCLXXVII. *Otto* Dux nonam redituum ſuorum in *Skeferſtat* nec non flumen *Lanc-wata* usque ad publicam viam S. *Lamberto* donavit. Schiverſtat in Diplomate Henrici IV. Imp. an. MCI. ſcribitur.

(97) Anno MC. *Adelheidis Ceizolſi* comitis filia novæ Abbatiæ *Sunnesheim* in pago *Elezenzgowe* in Comi-

Caplania S. *Aegidii* in *Langquit*. (98)
Plebania in *Hasslach*. (99)
Primissaria ibidem.
Pastoria in *Bübel*. (100)
Vicaria perpetua ibidem.
Primissaria ibidem.
Plebania in *Gimmeltingen*. (101)
Duæ Primissariæ ibidem.
Plebania in *Kœnigsbach*. (102)
Primissaria ibidem.
Plebania in *Muspach*. (103)

In

Comitatu *Brunonis*, a patruo suo *Johanne* Episcopo *Spirensi* constructæ donavit *Ugulenheim* (*Igelheim*) in pago *Spirgowe* in Comitatu *Spirensis* Episcopi. integrum diploma habes in Act. Theod. Palat. Acad. Tom. III. pag. 277.

(98) Haud procul ab *Igelheim* situm fuit *Langquit* a rivo *Langwata* in diplomate fundationis monasterii S. *Lamperti* an. DCCCCLXXVII. jam noto indubie dictum.

(99) An. DCCCCXI. *Ludovicus* infans Rex Germ. res juris sui in pago *Spirigowe* in comitatu *Walahonis* in villa *Haselach* Abbatiæ *Weissenburgensi* donavit.

(100) Vid. supra num. 80.

(101) *Gummeltingen* in necrologio *Spirensi* sæpius nominato.

(102) *Cunigesbach* in necrologio antedicto.

(103) Vicus prope *Neostadium* occurrit in traditione *Fuldensi* circa an. DCCC. Schannat Tradit. Fuld. num. 176.

In *Wächenheim.* (104)

Plebania.
Quatuor Primiſſariæ.
3. Caplaniæ in Capella fratris *Ludovici.*
Caplania in Oſthofen prope *Wachenheim.*

In *Durckheim.* (105)

Caplania.
Quatuor Primiſſariæ.
3. Beneficia in hoſpitali.
Una Caplania in Capella.
Duæ Caplaniæ in Monaſterio *Schœnfeld.* (106)

(104) An. XIV. *Pipini* Regis *Hautbaldus* & *Aba* conjuges in *Wackenheimer* marca in pago *Spirenſi* vineam unam S. *Nazario* donarunt. Cod. Lauresh. vol. II. num. 2171. Præceptum *Prumienſe* a *Ludovico pio* anno DCCCXXXI. datum *Wakkenheim* meminit. Item occurrit in feudo *Rudolphi* Comitis *Palatini* Caſtrum & villa *Wachenheim* ſita prope *Duringheim* in *Spirckovia* apud Honthemium Hiſt. Trev. Dipl. Tom. II. pag. 142.

(105) *Thuringeheim* prope villam *Wachenheim* ut paulo ante memoravimus. *Duringheim* hodie *Durckheim.*

(106) De hoc loco MS. Monaſterium *Schönfelt* non procul a *Türckheim*, deſtructum & in ſalinas converſum, monialium virginum fuit Ordinis S. *Benedicti*, a quo & quando fundatum ſit, non conſtat. An. 1330 fundatum veroſimiliter creditur, in præfectura *Neuſtadienſi*, Ditionis Comitum *Leiningenſium* in *Hartenberg*, reditus *Limburgenſi* Monaſterio incorporati. Anno 1516 a *Ludovico Palatino Limburgo* traditum. (hinc Trithemius Chron.

Una Caplania in Monast. *Seebach.* (107)
2. Caplaniæ in monaster. *Lympurg.* (108)
Plebania in *Deydesheim.* (109)
Tres Primissariæ ibidem.
Duæ Caplaniæ in *Nyderkirchen.*
Caplania in Forst prope *Deydesheim.*
Plebania in *Elbstein.*
Primissaria ibidem.

Ple-

Chron. Sponh. pag. 248. suis jam diebus desolatum scribit) Anno vero 1595. reditus a Palatino occupati.

(107) Idem MS. Monasterium *Seebach* Monialium Virginum Ordinis S. *Benedicti.* Patronus fuit S. *Laurentius.* In præfectura *Neustadiana* (prope *Turckheim*) Comitum *Leiningensium* in *Hartenberg* Diœces. *Spir.* Reditus comprehensi sub *Limpurgensibus.* Anno 1593. a *Joanne Casimiro* comite *Palatino* occupatum. Abbatissa ultima fuit *Margreta a Nippenburg.* Conf. Subs. Dipl. T. IV. pag. 335.

(108) De hac Abbatia vide Subsid. Diplom. Tom. V. pag. 290. An. MLXV. *Henricus IV.* Imp. litteris *Goslariæ* datis Abbatiam *Lintburch* in pago *Spirgowe* in Comitatu *Heinrici* Comitis cum villis *Plintheim* & *Walastedo* Ecclesiæ *Spirensi* donavit. Vid. Subsid. Dipl. Tom. IV. pag. 322 sq.

(109) Anno II. *Karoli* Regis *Milo* Venerabili *Gundelando* Abbati de monasterio *Laurisham* vendidit bona sua in pago *Spirensi* in *Didinisheimer* marca. Diploma *Ludovici* Inf. *Wormatiæ* an. DCCCCVI. datum habet *Tisinesheim.* in donatione *Henrici IV.* regis ecclesiæ *Spirensi* facta an. 1057. *Ditinesheim* in pago *Spirigowe* in Comitatu *Hugonis* comitis ponitur.

Plebania in *Estell.*
Plebania in *Neidenfels.*
Plebania in *Weidenthale.*
Caplania in *Franckstein.*
Plebania in *Wyntzingen.*
Primissaria ibidem.
Plebania ad S. *Lampertum.* (110).
Ecclesia Collegiata Beatæ Mariæ Virginis in nova Civitate in qua sunt 12. Canonicatus, & Prebendæ, & sedecim Vicariæ, & Plebania ibidem. (111)

U 5 Capla-

(110) *De Villa S. Lamperti* ubi quondam mon. celebre extitit vid. infra num. 115.

(111) In MS. cit. *Neustadiensis* Ecclesia collegiata. In nova civitate ad Colles Hartenses *Rudolphus Palatinus* Rheni S.R.I. Archidapifer & Dux Bavariæ An. MCCCLIII. in obitu suo instituit hanc Ecclesiam fundari, quod factum per fratrem Dominum *Rupertum.* Reditus habet annuos: pecuniæ 2692 fl. vini 60. plaustra omas 8. siliginis 949. maldra. hordei 38. maldra. Speltæ 238. maldra. avenæ 93. maldra. pisorum 2 maldra. nucum ½ maldr. anseres 112. capones 90. gallinas 2. olei 285. libras. ceræ 15. libras. occupata a Palatino an. MDLXVI. Cum anno MCCCC. Ecclesia ad S. *Spiritum*, quæ *Heidelbergæ* est, in Collegiatam erigeretur *Bonifacius* IX concessit quod de numero sexdecim Canonicalium prebendarum dudum per quondam *Rupertum* Ducem patruum dicti Ducis instituto in Ecclesia beate *Marie* Opidi Nove Civitatis *Spirensis* Dioc. & in quibus canonicalibus prebendis dictus Dux jus obtinet patronatus quatuor Canonicales prebende extinguerentur & earum fructus redditus & proventus eidem Ecclesie sancti *Spiritus* in Collegia-

tam

Caplania in *Clausa montis* ibidem.

Caplania in Hofpitali *in Branichweiler* prope novam Civitatem.

Monastèria.

Cœnobium Sanctimonialium in *Schœnfeld* pene defolatum. (112)

Cœnobium Sanctimonialium in *Seebach*. (113)

Monafterium Ordinis S. *Benedicti* in *Lympurg*, & Abbatia ibidem. (114)

Cœnobium Sanctimonialium Ordinis fancti *Dominici* ad fanctum *Lampertum*. (115)

tam erigende applicarentur & unirentur perpetuis futuris temporibus pro quatuor novis Canonicis in eadem ecclefia fancti *Spiritus* inftituendis, qui fint de numero Canonicorum quem ipfe Dux proponit in eadem ecclefia inftitui facere &c. vid. Acta Acad. Theod. Palat. Tom. I. pag. 392. An. MCCCCXIII. varii reditus Ecclefiæ S. Spiritus applicati funt Univerfitati. Acta cit. pag. 395.

(112) Vid. fupra num. 106.

(113) Vid. fupra num. 107.

(114) Vid. fupra num. 108.

(115) Abbatia fancti *Lamperti* Virginum Monialium Ordinis S. *Dominici* (ab initio fundationis in loco *Gravenhaufen* inftituti funt monachi Ordinis S. *Benedicti* fub regimine Abbatis. *Simonis* befchreibung der *Speyrifchen* bifchöffen exhibet litteras fundationis pag. 30 fq.) a Duce *Ottone* An. Chrifti DCCCCLXXVII. fundata An. MLXV. ab *Henrico* IV. *Spirenfi* Ecclefiæ data. vid. Subfid. Dipl. Tom. IV. pag. 325. An. MDLI. a *Julio* III. PP. *Heidelbergenfi* Academiæ applicata. Reditus habet annuos: pecuniæ 901. fl. vini 22. plauftra.

Tritici

Tritici 13 maldra. siliginis 912. maldra. hordei 84 maldra. Speltæ 579. maldra. avenæ 406. maldra. pisorum $1\frac{1}{2}$ maldr. anseres 12. capones 78. gallinas 16. olei 194. libras. ab Anno MDLIII Palatini percepere reditus. Crollius in Actis Acad. Theod. Pal. Tom. III. pag. 421. annum fundationis hujus Abbatiæ ponit ad an. 987. eo quod hic annus cum Indictione XV. conveniat & quod *Otto* Dux an. 977. liberos tam adultos, ut eorum consensum laudare posset, non habuerit. Per hæc asserta ingens onus probandi sibi imposuit D. Crollius, quod scilicet ea Diplomata genuina & autentica non sint, quorum anni Christi cum indictionibus non conveniant; quæ disconvenientia quam sæpissime vel ex inadvertentia vel scriptorum inscitia contingere potuit, quin fidei quidquam Diplomati detrahatur. Vid. Schöpflini Alsatia Diplomatica part. I. pag. 132. 137. &c. &c. ne quid dicam de aliis collectionibus Diplomaticis. Cæterum anni nativitatis filiorum *Ottonis* sunt demonstrandi; alias cum Simonis &c. annum fundationis prædicti monasterii nongentesimum septuagesimum septimum retinebimus.

Ex præmisso Ecclesiarum recensu amplitudinem Archidiaconatus Præpositi Ecclesiæ Majoris per pagum *Spirensem* diffusi facile perspicimus. Situs autem est ex parte Rheni sinistra, versus orientem hoc ipsum flumen, versus Meridiem Episcopatum *Argentinensem*, ad occidentem Episcopatum *Metensem* & ad septentrionem Episcopatum *Wormatiensem* limites habens. Confer. Besselii prodrom. Chronici Gotwicensis pag. 778 ubi de Pago Spirensi.

Tres alii Archidiaconatus ex altera parte Rheni per *Creichgoviam* ejusdemque pagos minores *Gardachgouue*, *Elsanzgouue*, *Anglachgouue*, *Enzingouue*, *Salzgouue*, *Ufgouue* & *Phunzingowe Zaberngouue* longe lateque excurrunt, ut examinanti patebit.

PRÆ-

PRAEPOSITURAE ECCLESIAE SANCTORUM GERMANI (1) ET MAURITII. (2)

Sedes

Decanatus *Coppenheimensis*. (3)

Plebania in *Bulach*. (4)
Primissaria ibidem.
Pastoria in *Forchheim*.
Pastoria in *Mörsch*.
Vicarius perpetuus ibidem.
Primissaria in *Neuburg* (5) filiæ *Mörsch*.
Primissaria in *Weyher*.
Pastoria in *Aue*.
Pastoria in *Durmersheim*.

Capla-

(1) Collegiata sancti *Germani* extra civitatem *Spirensem* primitus erecta initia sua refert ad *Dagobertum* Francorum Regis ævum. Inter alias collegiatas antiquissima est, ejusdemque Præpositus post illum Majoris procedriam obtinet.

(2) Ecclesia modo dicta a S. *Germano* nuncupata Anno Domini MCCCCLXVIII. die tertia Januarii in octava S. *Joannis Evangelistæ* sub Episcopo *Mathia de Ramung* ad Ecclesiam parochialem S. *Mauritii* intra urbem translata ab utroque sancto nunc nomen habet.

(3) *Cuppenheim* ad *Murgam* haud procul ab oppido *Baden*.

(4) De hoc aliisque locis sequentibus vide *Zeileri* Topographiam Sueviæ & *Crusii* schwäbische Chronick.

(5) Hujus loci meminit Schöpflinus in historia Zaringo-Badensi Tom. VII. pag. 259.

Caplania in Capella Beatæ Mar. Virgin. in *Bückesheim*.
Plebania in *Butingen*.
Plebania in *Ettigheim*.
Paſtoria in *Elchisheim*.
Vicarius ibidem.
Primiſſaria in *Steinmauren*.
Plebania in *Raſtatt*. (6)
Tres Caplaniæ ibidem.
Paſtoria in *Bohel*.
Vicaria ibidem.
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Haweneberſtein*.
Caplania in Caſtro *alten Eberſtein*. (7)
Paſtoria in *Coppenheim*.
3. Caplaniæ ſive Primiſſariæ ibidem.
Paſtoria in *Rotenfels*.
Vicarius ibidem.
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Selbach*.
Plebania in *Gernſpach*.
Quinque Caplaniæ ibidem.
Plebania in *Forbach*.
Plebania in *Loffenau*.
Plebania in *Michelbach*.
Paſtoria in *Oberweyher*.

Paſto-

(6) Eccleſia ibidem parochialis S. *Alexandro* Papæ Martyri ſacra in medio Civitatis ædificata ab Epiſcopo *Spirenſi* noſtris diebus ritu ſolenni inaugurata eſt.

(7) *Schöpfflin* l. c. Tom. II. pag. 10.

Pastoria in *Muckensturm*.
Primissaria ibidem.
Plebania in *Malsche*. (8)
Primissaria ibidem.
Plebania in *Ettlingenweyher*.
Plebania in *Vælckersbach*.
Plebania in *Burgbach*.
Plebania in *Schellbronn*.
Caplania in alba Dominarum. (9)
Caplania in Ossario in *Bure*.
Tres Caplaniæ in Castro *Baaden*.
In Ecclesia Collegiata *Baaden*. (10)

Præ-

(8) *Friderici* & *Rudolfi* fratrum March. *Bad.* litteras, queis inter monasterium *Albæ Dominorum* & rusticos in *Malsche* litem composuisse testantur. vid. apud Schöpfflin. c. Tom. V. pag. 327.

(9) *Alba Dominarum, Frauen-alb* ad rivum *Albam* cœnobium Virginum ordinis S. *Benedicti* a *Bertholdo* Comite de *Eberstein* ejusdemque conthorali *Utta* Anno MCXXXVIII. fundatum est. *Schöpfflin* l. c. Tom. III. pag. 118. Annum fundationis ponit MCXLVIII. vid. Documenta rediviva monasteriorum Wirtembergensium a *Besoldo* edita Tom. II. pag. 110. Sueviam Ecclesiasticam pag. 17. Kurzgefaste Geschicht der Gravschaft Eberstein. Carlsruhe 1772.

(10) *Bernhardus* Marchio *Badensis* Ecclesiæ parochialis in Collegiatam conversionem jam intenderat an. 1413. *Bernardi* filius Marchio *Jacobus* anno 1453. eam perfecerat, cum die Martis post quasi modo geniti SS. *Petro*, *Paulo*, *Johanni*, *Jacobo*, *Georgio* & *Annæ* Patronis collegium esset dicatum. Collegiatæ huic præter annuos reditus

quin-

Præpositura.
Decanatus.
Custoria.
Cantoria.
Sex Canonicatus & Præbendæ.
Novem Vicariæ in Ecclesia.
3. Vicariæ, quarum Altaria sunt in Hospitali in *Baaden*.
Plebania in *Baaden*. Quæ est de Numero Præbendarum Canonicar.
Caplania Capellæ Leprosorum.
Monasterium Ordinis *Cisterciensis* in alba Dominorum. (11)
Monasterium Sanctimonialium Ordinis sancti *Benedicti* in alba Dominarum. (12)
Monasterium Sanctimonialium Ordinis *Cisterciensis* in *Bure*.

Sedes Decanatus *Durlacensis*. (13)

Ple-

quingentorum florenorum jus patronatus concessit in novem parochias *Besigkheim*, *Mensheim*, *Cappel*, *Gochspoltsheim*, *Niederbühl*, *Elchisheim*, *Remchingen*, *Seldingen* & *Gechingen*.. vid. plura apud *Schöpfflinum* Tom. II. pag. 141 sq.

(11) *Alba Dominorum*, *Herrenalb*, in pago *Albicgouva* Monasterium familiæ *Cisterciensis* sumpsit initium anno MCXLVI. Suevia Ecclesiastica pag. 19. sq. *Besselius* Chron. Gottwic. Libr. IV. pag. 535.

(12) Vide supra num. 19.

(13) *Durlach* diu jam innotuit. Confer. Authores supra citati. An. MCCLIX factæ sunt donationes bo-

no-

Plebania in *Grevenhausen.*
Plebania in *Duttlingen.*
Primissaria in *Grevenhausen.*
Plebania in *Rotmarspach.*
Plebania in *Elmeldingen.*
Primissaria ibidem.
Plebania in *Langenalb.*
Plebania *Zelle.*
Plebania in *Langensteinbach.*
Plebania in *Wettersbach.*
Primissaria ibidem.
Stipendium ibidem.
Plebania in *Stupferich.*
Plebania in *Wolfartsweiler.*
Plebania in *Durrlach.*
Duæ Primissariæ ibidem.
Quinque Caplaniæ ibidem.
Plebania in *Haxgfeld.*
Plebania in *Weingarten.*
Tres Caplaniæ ibidem.
Plebania in *Jœblingen.*
Duæ Caplaniæ ibidem.
Plebania in inferiori *Wesingen.*
Tres Caplaniæ ibidem.
Pastoria in Superiori *Wesingen.*
Primissaria ibidem.
Plebania in *Kœnigspach.*
Tres Caplaniæ ibidem.

Ple-

norum in *Durlach Albæ Dominorum.* Vide *Schöpfflin* l. c. Tom. V. pag. 232. qui in hoc & aliis Tomis hujus operis villas & oppida hujus Decanatus recenset.

Plebania in *Stein.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Yſingen.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Erſingen.*
Plebania in *Nettingen.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Remigingen.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Kleinſteinbach.*
Plebania in *Sellingen.* (14)
Duæ Caplaniæ ibidem.
Plebania in *Barghuſen.* (15)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Gretzingen.*
Duæ Caplaniæ ibidem.
Caplania S. *Ægidii* in novo Caſtro.
Caplania in *Swane.*
Caplania in *Weiler.*
Caplania in *Utersburg.*
Caplania in *Spilberg.*
Caplania in monte S. *Barbaræ.*
Caplania in *Wespach.*
Caplania in *Gebergingen.*

Duæ

(14) De jure patronatus in *Sellingen* vid. *Schöpflin* Tom. IV. pag. 60.

(15) Anno XV. *Caroli* Regis *Gunbertus* S. *Nazario* tradidit, quidquid ei erat in *Barchuſen* & in *Bretheim* in manſis, pratis, ſilvis &c. Traditiones Lauresh. Tom. II. pag. 443.

Duæ Caplaniæ in *Bilfingen.*
Monasterium sancti *Benedicti* in *Gotzauwe.* (16)
Ecclesia Collegiata in *Ettlingen* habet Decanatum Plebaniam, Duodecim alia Beneficia. (17)

Decanatus Sedis in *Graben.* (18)

Plebania in *Udenheim.* (19)
Primissaria ibidem.
Caplania ibidem.
Pastoria in *Hausen.*

Vica-

(16) Anno MCX. *Bertholdus* comes de *Hennenberg Luca Conthorali* sua consentiente fundavit monasterium ordinis S. *Benedicti* sub honore B. *Mariæ* semper Virginis in provincia, quæ tunc, ut privilegium *Heinrici* Regis V. confirmat, dicebatur Teutonica Francia in Episcopatu *Spirensi* in terra vulgariter *Albegaw* in Comitatu *Vorcheim* in silva quæ dicitur *Lushart* circa ripam quæ vocatur *Alba* & nomen monasterii *Augia Dei* teutonice autem *Gottisaw. Trithem.* Chron. Hirsaug. Tom. I. pag. 348. *Besselius l.* c. pag. 535.

(17) An. MCCXLVIII. *Irmengardis* Marchionissa *Badensis* novo lucidæ vallis *Parthenio* ab ipsa fundato jus patronatus Ecclesiæ in *Ettlingen* &c. dono contulit. *Schöpflinus.* Tom. V. pag. 216.

(18) Legatur charta *Ruperti* Imperatoris qua *Bernhardo* permittit ut *Annæ Oettingensi* conjugi dotalitium in terris marchicis constituat. ibi de *Graben*, *Specke*, *Blanckenlach*, *Knütlingen*, *Hochstetten*, *Eckenstein*, *Lynckenheim* notitiæ occurrunt de anno MCCCCVI. *Schöpflin* l. c. Tom. VI. pag. 34 sq.

(19) Vid. *Schöpflin* l. c. Tom. IV. pag. 170.

Vicarius ibidem.
Caplania in *Reinhausen.*
Plebania in *Kyrrlach.*
Plebania in *Reinsheim.*
Primissarius ibidem.
Plebania in *Knautenheim.*
Plebania in *Dettenheim.* (20)
Plebania in *Rusheim.*
Plebania in *Ludelsheim.*
Plebania in *Graben.*
Primissaria ibidem.
Plebania in *Speck.* (21)
Primissaria ibidem.
Plebania in *Blanckenlach.*
Primissaria ibidem.
Plebania in *Knütlingen.* (22)
Primissaria in *Knütlingen.*
Duæ Caplaniæ ibidem.
Plebania in *Eckenstein.*
Plebania in *Lünckenheim.* (23)

(20) *Dettenheim* in pago *Ufgowe* quære in *Besselii* chron. Gottw. libro IV. pag. 833.

(21) Vid. numerum 18. ubi & aliæ villæ hujus sedis recensentur.

(22) *Cnutlinga* ad *Rhenum* infra *Mühlbergam. Bessel.* l. c. pag. 833. ubi etiam *Hecinstein*, *Eckinstein* &c. in pago *Ufgouue.*

(23) *Linchenheim.* Anno XVIIII *Karoli* Regis *Feraher* S. *Nazario* obtulit in pago *Ufgowe* in villa *Linchenheim* I. mansum & XV. jurnales de terra aratoria. vid. Tradit. Laurish. Tom. III. numero 3546.

Plebania in *Hochstetten.*
Caplania in *Mülnberg.*
Primissaria in *Lynckenheim.*

PRAEPOSITURAE SANCTI GUIDONIS. (24)

Sedes

Decanatus *Bruchsaliensis.* (25)

Parochia S. *Petri* in *Bruchsal.*
Quatuor Caplaniæ ibidem.
Unum Beneficium in eadem Ecclesia de Collatione Abbatis in *Herrnalb.*
In Capella Beatæ *Virginis* in *Bruchsal* sunt Decem Beneficia.
Caplania una in Hospitali ibidem.
In Capella foris portam versus *Heydelsheim* sunt duo Beneficia.

Capla-

3546. — 3549. ibidem etiam variæ hujus Decanatus villæ supra recensitæ notantur. l. c. pag. 146 — 148.

(24) Ecclesia Collegiata S. *Johannis Evangelista* anno MXLVII. a sancto *Quidone* Abbate *Ravenna* huc translato compellari cœpit, extat ibidem litteris mandatum: *Heinricus* III. Romanorum Imperator *Conradi* II. Imperatoris filius corpus S. *Guidonis* in hanc ædem transtulit anno MXLVII.

(25) *Udalricus II.* Episcopus *Spirensis* e familia *Rechberg* circa an. MCLXXXIX castrum *Bruchsal* in pago *Creichgouue* ædificare cœpit. *Simonis* histor. beschreibung. pag. 90.

Caplania in Capella S. *Jacobi* ibidem.
Plebania in Ecclesia Parochiali in *Heidelsheim.* (26)
Beneficium altaris beatæ *Virgin.* ibidem.
Beneficium Altaris beati *Joannis Baptistæ.*
Beneficium Altaris S. *Laurentii* ibidem.
Beneficium S. *Cathar.* Virg. ibidem.
Primissaria ibidem.
Caplania S. *Georgii* ibidem.
Plebania in *Lusheim.*
Plebania in *Hockenheim.* (27)
Plebania ad S. *Leonem.*
Plebania in *Ketsche.* (28)
Plebania in *Gronau.*
Pastoria in *Frauenweiler.*
Primissaria ibidem.
Caplania ibidem.
Plebania in *Rauenberg.*
Primissaria ibidem.
Plebania in *Malsch.*
Primissaria ibidem.

(26) *Heidolfesheim*, *Heidelsheim* in Donationibus *Amichonis* anno VII. *Caroli* Regis, *Willeberti* anno X. *Ludovici* Imp. & *Hamathionis* anno II. *Caroli* Regis in pago *Anglachgowe* refertur. Tradit. Lauresh. Tom. II. pag. 498. in *Creichgowe* utpote pago principaliori num. 2182 — 84.

(27) Anno VI. *Karoli* Regis *Hodilsuuint* donavit S. *Nazario II.* jurnales in pago *Angalachgouue* in villa *Hockinheim*. Tradit. num. 2476. conf. num. 2482 & 84.

(28) Huius loci mentionem faciunt documenta in Subsidiis dipl. Tom. V. pag. 288. 295 & 305.

Plebania in *Mingolzheim.* (29)
Plebania in *Oestringen.* (30)
Primissaria ibidem.
Pastoria in *Michelfeld.*
Primissaria ibidem.
Caplania in *Eichtersheim.*
Pastoria in *Angeloch.*
Primissaria ibidem.
Plebania in *Lanzhausen.*
Pastoria in *Mentzingen.*
Primissaria beatæ *Virginis* ibidem.
Primissaria beatæ *Cathar.* ibidem.
Caplania beati *Georgii* ibidem.
Pastoria in Superiori *Oewesheim.* (31)
Primissaria B. *Virg.* ibidem.
Duæ Caplaniæ Altaris S. *Cathar.* ibidem.
Plebania in novo Castro prope *Oewesheim.*
Plebania in Inferiori *Oewesheim.*
Primissaria ibidem.
Caplania S. Crucis ibidem.

Pleba-

(29) *Mungoldesheim*, *Mungelsheim*, *Besselius* in pago *Craichgouue* pag. 574. adde Tradit. num. 2260 — 62.

(30) Anno VIII. *Karoli* Regis *Altwinus* pro remedio animæ suæ S. *Nazario* obtulit VI. jurnales in pago *Creichgowe* in *Ostringer* marca. Tradit. cit. num. 2252 — 59.

(31) An. MCCXXXII. Comites de *Vehingen* bona sua in villa *Ober-Oewesheim* cum ecclesia ibidem donarunt monasterio *Maulbrunnensi.* Subsid. Dipl. Tom. V. pag. 277. vide etiam pagg. 295 & 297.

Plebania in *Oberacker.*
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Müntzesheim.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Zeütern.*
Primiſſaria ibidem.
Caplania Capelle *B. M. V.* ibidem.
Paſtoria in *Stettfeld.*
Plebania in *Niclausweiler.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Forſt.*
Plebania in *Ubſtatt.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Odenheim.*
Plebania in *Tiefenbach.*
Paſtoria in *Helmsheim.*
Paſtoria in *Grombach* inferiori.
Primiſſaria ibidem.
Plebania in Superiori *Grombach.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Buchenau.*
Plebania in *Wieſentale.*
Paſtoria in *Hambrücken.*
Plebania in *Langenbrücken.*
Paſtoria in *Gochtsheim.*
Duæ Caplaniæ ibidem.
Beneficium S. *Catharinæ* ibidem.
Beneficium ſancti *Johannis Baptiſtæ* ibidem.

Monasterium Ordinis sancti *Benedicti* in *Odenheim.* (32)
Monstarium Ordinis sancti *Benedicti* in *Sinnsheim.* (33)

Sedes
Decanatus *Brettheimensis.*

Pastoria in *Brettheim.* (34)
Undecim Primissariæ aut Caplaniæ ibidem.
Pastoria in *Bauschlach.*
Pastoria in *Nussbaum.*
Pastoria in *Rincklingen.* (35)
Pastoria in *Diedelsheim.*
Pastoria in *Gundelsheim.*

Duæ

(32) Anno *Volmari* Abbatis *Hirsaugiensis* MCXXIII. fundatum & consumatum est Monasterium *Odenheim* Ordinis S. *Benedicti* in pago *Creichgowe* Comitatu *Brettheimensi.* Ne vero confundas velim *Odenheim* cum *Udenheim* modo *Philippsburg* castro munitissimo. vid. *Trithem.* in chron. Hirsaug. part. I. pag. 377.

(33) De hoc monasterio Suevia Ecclesiastica pag. 752. litteras fundationis exhibent Acta Theodoro-Palatina Tom. III. pag. 277.

(34) Anno III. *Caroli* Regis *Godolf* tradidit S. *Nazario* in *Lauresheim* VI. jurnales in pago *Creichgowe* in *Bretteheimer* marca. Tradit. num. 2263 sq. 2323 — 93. Scribitur promiscue *Bretteheim*, *Brethaheim*, *Bredaheim*, antea Comitatus vid. supra num. 32.

(35) Anno V. *Karoli* Regis *Ditbertus* S. *Nazario* donavit I. mansum in pago *Creichgouue* in *Rinchelinger* marca. Tradit. num. 2247. num. 2248. *Richinlingen* & *Rinchinlingen*, &c. prope *Bretten.*

Duæ Primissariæ in *Gundelsheim.*
Plebania in *Neipsheim.*
Primissaria ibidem.
Pastoria in *Büchig.*
Plebania in *Bauerbach.*
Primissaria ibidem.
Præpositura ibidem incorporata Monasterio in *Hirschau.*
Pastoria in *Flebingen.*
Primissaria ibidem.
Plebania in *Sickingen.*
Duæ Primissariæ ibidem.
Pastoria in *Zeussenhausen.*
Primissaria ibidem.
Pastoria in *Gelshausen.* (36)
Pastoria in *Rohrbach zum Gysübel.*
Duæ Primissariæ in Ecclesia Parochiali in *Eppingen.*
Duæ perpetuæ Vicariæ sive Plebaniæ in eadem Ecclesia.
9. Primissariæ sive Beneficia ibidem.
Plebania in *Sültzfeld.*
3. Primissariæ ibidem.
Plebania in *Kernbach* incorporata Sanctimonialibus Ordinis Hospitalis *B. M. V.* Hierosolimitani.
Quatuor Primissariæ in *Kernbach.*
Una Præpositura incorporata Monasterio in *Sinsheim.*
Plebania in *Derdingen.*

(36) *Gerfolfeshusen*, *Gerdolfeshusen*, *Gelshausen* prope *Bretten*, *Bessel* l. c. pag. 574. sq. ubi plura.

Caplania in Capella Curiæ Monaſterii in *Herrenalb* ibidem, quam Caplaniam officiat unus de Ordine.

Caplania in Capella Oppidi *Offenburg*.

Caplania Capellæ in *Sternenfels*.

Paſtoria in *Freudenſtein*.

Duæ Caplaniæ & duo Caplani Seculares in Capella ante portam Monaſterii *Maulbronn*.

Plebania in *Knüttlingen*.

Duæ Primiſſariæ ibidem.

Plebania in *Elbronn* incorporata Monaſterio *Maulbronn*: quæ etiam ex dicto Monaſter. deſervitur.

Plebania in *Tiefenbach* prope *Maulbronn*.

Abbatia & Monaſterium *Maulbronnenſe*. (37)

Monaſterium Ordinis ſancti *Wilhelmi* in *Mülnbach* & eſt quaſi deſolatum.

Sedes
Decanatus *Marbacenſis*.

Eccleſia Parochialis in *Backenang* incorporata Monaſterio Canonicorum Regularium ibidem. (38)

Ple-

(37) Anno MCXXXVIII. Comites de *Lyningen* & de *Lamersheim* ſermonibus S. *Bernardi* Abbatis compuncti Monaſterium *Maulbronn* conſtruere cœperunt illudque monachis *Ciſtercienſis* ordinis tradiderunt. Vid. Suevia Eccleſiaſtica pag. 568 ſq. ubi plura e *Beſoldo* hujus monaſterii documenta.

(38) Nobile monaſterium Canonicorum Regularium Ord. S. *Auguſtini* in paris nominis ditione & oppido *Backnangenſi* prope *Muram* fluvium S. *Pancratio* Martyri dicatum. Condidit illud *Hermannus* Marchio *Badenſis* An. MCXVI. vid. *Beſoldi* Theſaur. pract. p. 73. *Schöpfflin* Hiſt. Zaringo Badenſis Tom. V, pag. 67. Suevia Eccleſiaſtica p. 121.

Plebania in *Redelsberg* dicto Monasterio similiter incorporata.

Plebania in *Wissbach*. dict. Mon. incorpor. quæ etiam omnes tres curantur per Religiosos dicti Monasterii *Backnang*.

Pastoria in *Beuden*.

Plebania in *Sultzbach*.

Plebania in *Oppenweiler*.

Quatuor Primissariæ ibidem.

Pastoria in majori *Aspach*. (39)

Primissaria ibidem.

Plebania in minori *Aspach*.

Pastoria in *Grunau*. (40)

Pastoria in *Rittenau*.

Plebania in *Obersteinfeld*.

Primissaria ibidem.

Plebania in *Batwar*.

Quatuor Caplaniæ ibidem.

Pastoria in *Ottmersheim*. (41)

Ple-

(39) In Pago *Murachgouue* major & minor *Asbach* ad dextram *Muræ* prope *Backenang* reperitur. *Bessel*. l. c. pag. 698.

(40) Anno XXVI. *Ludowici* Regis die Kalendas Novembris *Godetanchus* & *Dragebodo* S. *Nazario* donarunt in pago *Murrachgowe* in villa *Gruonowa* mansum unum cum ædificiis & Ecclesiam &c. Tradit. Laurish. Tom. III. pag. 135. prope monasterium *Oberstenfeldt* in Ducatu *Wirtenbergensi*. Suevia Eccles. pag. 643. quæ monasterium hoc erronee adscribit Diœcesi *Wirceburgensi*.

(41) An. XXXVIII. *Karoli* Regis *Engilrich* pro anima *Odilgardis* sancto *Nazario* tradidit in pago *Mur-*

Plebania in *Hessikeim.*
Plebania in *Mündelsheim.*
Duæ Primissariæ ibidem.
Plebania in *Heffingen.*
Primissaria ibidem.
Plebania in *Kirchberg.*
Duæ Primissariæ ibidem.
Plebania in *Steinheim.*
Tres Primissariæ ibidem.
Pastoria in *Mur.*
Primissaria ibidem.
Plebania in *Blidelsheim.*
Duæ Primissariæ ibidem.
Plebania in *Ingersheim.* (42)
Sex Primissariæ ibidem.
Pastoria in *Bybingen.* (43)
Primissaria ibidem.
Plebania in *Bunyngen.* (44)
Duæ Primissariæ ibidem.
Plebania in *Huttingsheim.*
Plebania in *Wibingen.*

Tres

Murragowe in villa quæ vocatur *Otmaresheim* III. jurnales de terra aratoria. Tradit. cit. Tom. II. numero 2462 & 68. adde Tom. III. n. 3505. hodie *Otmarsen* inter *Laufen* & *Botwar.*

(42) Videatur Donatio *Adeloidi* Diaconi in *Murrachgowe* in *Ingribesheim.* Tradit. T. III. pag. 135.

(43) Anno XVI. *Ludovici* Regis *Hartbertus* S. *Nazario* donavit in marca *Bibingen* suam proprietatem. Tradit. Tom. II. n. 2639. ibid. 41. & 2666.

(44) In donatione sub num. 42. notata occurrit *Bunningheim.* videatur quoque *Besselius* l. c. pag. 698.

Tres Primiſſariæ ibidem.
Plebania in *Beſicken.*
Tres Primiſſariæ ibidem.
Paſtoria in *Ertmershauſen.*
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Paſtoria in *Affelterbach.*
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Burſtal.*
Plebania in *Erbſtetten.*
Paſtoria in *Marbach.*
Caplania ibidem.
Monaſterium Canoniſſarum in *Oberſteinfeld.*
Monaſterium Ordinis S. *Auguſtini* Canonicor. Regular. in *Backnang*, & Præpoſitura ibidem.
Monaſterium Sanctimonialium Ordinis S. *Auguſtini* Prædicatorum in *Steinheim.*

Sedes
Decanatus in *Pfortzheim.* (45)

Plebania in *Langenbrand.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in novo Caſtro.
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Bretzingen.*
Tres Primiſſariæ ibidem.
Plebania in *Uſpringen.*
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Kuſſelbronn.*

Capla-

(45) Oppidum *Pforzheimenſe* aliis *Phorcenſe* in Marchionatu *Badenſi* in ipſo *Herciniæ* aditu, hinc antiquis porta *Herciniæ* nuncupari ſolitum. vid. *Zeileri* Topograghia Sueviæ &c.

Caplania in *Durn.*
Plebania in *Cutifsheim.*
Plebania in *Lyntzingen.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Zeuſſersweiher.*
Plebania in *Schutzingen.*
Primiſſaria ibidem.
Rectoria in *Illingen.* (46)
Plebania in *Mühlhauſen.*
Paſtoria in *Niederhofen.*
Paſtoria in *Lomersheim.*
Paſtoria in *Dormentz.* (47)
Plebania ad S. *Petrum* ibidem.
Plebania in *Niefern.*
Primiſſaria ibidem.
Caplania ibidem.
Caplania in *Entzberg.*
Plebania in *Utingen.*
Primiſſaria ibidem.

Ple-

(46) Anno V. K*aroli* Regis *Albertus* & *Albrat* conjuges donarunt ſancto *Nazario* III jurnales in *Illingen* in pago *Phunzouue.* Tradit. Laurish. num. 3517.

(47) Anno XXII. *Ludewici* Regis *Guichat* obtulit S. *Nazario* Eccleſiam unam lapideam in pago *Enzingowe* in villa Dorminca cum capſis duobus deauratis, leccionarium I. miſſalem I. veſtimentum presbiteri I. campanas II. manſum indominicatum cum ſolario lapideo & caſa lignea & curiam cum ædificiis & in flumine Enzin molendinum I. vineam I &c. &c. & quidquid ad ipſam eccleſiam pertinet. &c. Confer. Tradit. Tom. II. num. 2183. 2334. — 40 — 43 — 2400. in *Craichovia.*

Plebania *Esselbronn*.
Primissaria ibidem.
Plebania in *Glatbach*. (48)
Primissaria ibidem.
Pastoria in *Ubtingen*..
Primissaria ibidem.
Plebania in *Wynhersheim*.
Primissaria ibidem.
Plebania in *Mentzheim*.
Primissaria ibidem.
Plebania in *Wiemberg*.
Pastoria in *Wintzheim*.
Plebania in Suburbio *Pfortzheim*, dicto zur *Altenstadt*.
Primissaria ibidem.
Caplania ad S. *Nicolaum* ibidem.
Caplania ad S. *Georgium* ibidem.
Duæ Caplaniæ ad S. Crucem ibidem.
Octo Caplaniæ in Claustro Monialium ibidem.
Collegium Ecclesiæ S. *Michaelis* in *Pfortzheim* habet 22. Beneficia in Canonicalibus & Vicariis in Clausa Plebania ibidem. (49)
Monasterium Ordin. S. *Francisci* fratrum minor. in *Pfortzheim*.

Mona-

(48) Anno XIIII. *Karoli* gloriosi Imperatoris *Sigebald* sancto *Nazario* tradidit XV. jurnales in pago *Enzigowe* in villa *Glatebach*. Tradit. l. c. num. 2387.

(49) Anno MCCCCLIX. *Pius* II. PP. fundationem Collegiatæ antea parochialis ad S. *Michalem Pforzheimensis* confirmat. vid. *Schöpflini* Hist. Zaringo-Bad. Tom. VI. pag. 358.

Monasterium Ord. S. *Augustini* Prædicator.
Cœnobium Monialium.
Duæ Ecclesiæ mortuæ videlicet *Bache* & *Eberbach.*

Sedes
Decanatus in *Bünigheim.*

Plebania in *Bunigheim.*
Duæ Caplaniæ ibidem.
Caplania in *Erlickeim*, filia ad *Bunigheim.*
Duæ Primissariæ ibidem scil. in *Bunigheim.*
Plebania in *Losichen.*
Primissaria ibidem.
Caplania in Freudentale, quæ est filia ad *Losichen.*
Plebania in *Hoffen.* (50)
Primissaria ibidem.
Plebania in *Wahlheim*, incorporata Præpositurae Ordinis Dominici Sepulchri in *Denckendorff*, quam curat unus ex dicto Ordine. (51)
Primissaria in *Wahlheim.*
Ecclesia Parochialis in *Gemmerchen* incorporata Monasterio Canonicorum Regularium in *Backnang.* qui præsentant Plebanum ex Ordine. (52)
Pastoria in *Utzingen.*
Primissaria ibidem.
Caplania Capellæ in Castro *Liebenstein.*

Pleba-

(50) *Hofoheim* occurrit in Tradd. num. 3504. ubi quoque *Binginga*, *Ingribesheim* & *Bunningheim* de quibus supra, memorantur.

(51) Vid. Subsidia nostra Diplomatica Tom. V. pag. 267.

(52) Vid. supra num. 38. in Decanatu *Marbacensi.*

Plebania in *Klenbern*.
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Ranſpach*.
Paſtoria in *Wiler*.
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Zaberfeld*.
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Michelbach*.

PRAEPOSITURAE SANCTISSIMAE TRINITATIS. (53)

Sedes

Decanatus in *Wila*. (54)

Plebania in *Wile*.
Primiſſaria Altaris *B. V. M.* ibidem.
Beneficium Altar. S. *Nicolai* ibidem.
Beneficium Altar. S. *Cathar*. ibidem.
Beneficium aliud S. *Cathar*. ibidem.
Beneficium Vacans S. *Richardi*.

Bene-

(53) De hac Collegiata videatur *Simonis* ſupra cit. in præfat. vocat eandem ab omnibus ſanctis. An. MCCXXXII. Collegium S. *Trinitatis* in Confirmatione monaſterii monialium de ponte ſalutis cum aliis civitatis *Spirenſis* collegiatis nominatur. Subſid. Dipl. Tom. V. pag. 276.

(54) Vulgariter *Weilerſtat* vocatur hæc urbs Imperialis ad amnem *Wurms* in tractu fertili & amœno. Baſilica ibidem Apoſtolorum Principi dicata, quæ uti principalis præ cæteris ita & parochialis eſt ac ſtatim a primœva fundatione duodecim Canonicorum ſecularium collegio nobilitata. Suevia Eccleſiaſtica pag. 887.

Beneficium Altar. B. *Joannis Baptistæ*
Beneficium Altar. S. *Agnetis.*
Beneficium Altar. S. *Michaelis.*
Beneficium Altar. omnium Sanctorum.
Beneficium Altar. B. *M. Magdalenæ.*
Beneficium Altar. S. *Dorotheæ.*

In *Hospitali.*

Beneficium Altaris *B. M. V.*
Beneficium Altar. S. *Catharinæ.*
Beneficium Altaris S. *Agnetis.*
Beneficium S. *Laurentii* in *Dalacker*, ubi antiquitus fuit Parochialis Ecclesia in *Wila.*
Beneficium in Capella S. *Sebastiani.*
Plebania in *Calw.* (55)
Beneficium Altar. S. *Georgii* ibidem.
Beneficium Altar. S. *Michaelis* ibidem.
Beneficium Altar. *B. V. M.* in Choro ibidem.
Beneficium Altaris S. *Joannis Evangel.* ibidem.
Caplania in Capella *B. V. M.* ibidem.
Pastoria in *Liebenzell.*
Primissaria Altar. *B. V.* ibidem.
Primissaria Altar. S. *Nicolai* ibidem.
Ecclesia Parochial. cum Pastoria in *Heintzheim.*

Pri-

(55) *Calw Calba* oppidum cum veteri castro *Wirtenbergici* Ducatus. Castellum *Chalawa* in *Teutonica Francia* dicitur in charta *Henrici* IV. Imp. An. 1075. apud *Besoldum. Lambertus Schaffnaburgensis* pag. 419. *Adelbertum* vocat Comitem de Castello *Caleuuo. Crusius* orationem edidit de vetustissimo *Würtembergensis* Ducatus oppido *Calwa* & de generosis illustribusque eius Rectoribus in 4. Tubingæ 1595.

Primiſſaria S. Crucis ibidem.
Beneficium Altaris S. *Cathar.* ibidem.
Beneficium Altar. omnium Sanctorum.
Beneficium Altar. S. *Agnetis* ibidem.
Beneficium Altar. S. *Joannis Baptiſtæ* ibidem.
Plebania in *Tiefenbronn.*
Beneficium Altar. S. *Nicolai* ibidem.
Beneficium Altar. S. *Georgii* ibidem.
Beneficium Altar. S. *M. Magdalenæ.*
Beneficium Altar. omnium Sanctorum.
Beneficium Altar. S. Crucis ibidem.
Plebania in *Neubauſen.*
Primiſſaria ibidem.
Paſtoria in *Mühlbauſen.*
Plebania in *Hauſen.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Mercklingen.*
Beneficium Altar. *B. M. V.* ibidem.
Plebania in *Metlingen.*
Paſtoria in *Bletznaue.*
Plebania in *Wildbaden.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Zaffelſtein.*
Primiſſaria in *Keutben* pertinens ad *Zaffelſtein.*
Plebania in *Steinbeim.*
Plebania in *Hingſtetten.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Gocbingen.*
Primiſſaria ibidem.
Caplania Capellæ *Tyfringen* filiæ Eccleſiæ *Gocbingen.*

Plebania in *Simetzheim.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Oſtelsheim.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Tettelingen* incorporata fratribus Ordin. Hoſpitalis ſancti *Joannis* hieroſolimitani ibidem.
Stipendium nondum confirmatum.
Plebania in *Mochingen.*
Plebania in *Mockſtatt.*
Primiſſaria ibidem.
Caplania in Capella S. Crucis ibidem.
Plebania in *Warmbronn.*
Plebania in *Remyngen,*
Duæ Primiſſariæ ibidem.
Plebania in *Malinsheim.*
Primiſſaria ibidem.
Beneficium Altar. S. *Nicolai* ibidem.
Paſtoria in *Flacht.*
Paſtoria in *Mocklingen.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Frybelsheim.*
Abbatia & Monaſterium Ordinis S. *Benedicti* in *Hirſchau.* (56)

Mona-

(56) Anno DCCCXXXVII. Indictione XV. ſtructura *Hirsaugienſis* Monaſterii S. *Aurelii* per Comitem *Erlafridum de Calba* perfecta & conſummata eſt, fuit is annus *Ludovici* Imperatoris XIV. anno ſequente Indictione I. die menſis ſeptembris XI. in feſtivitate SS. Martyrum *Proti* & *Hyacinthi*, *Otgarius Moguntina* ſedis ArchiEpiſcopus novam *Hirsaugienſis* Monaſterii Eccleſiam ſub honore Principis Apoſto-

Monasterium S. *Augustini* Eremitarum in *Wila*. (57)

Domus Fratrum Hospitalis sancti *Joannis* Hierosolimitani in *Toringen*.

Sedes
Decanatus in *Grienningen*.

Plebania in *Grienningen*.
Duodecim Beneficia ibidem.
Plebania in *Tbam*.
Primissaria ibidem.
Pastoria in *Webingen*.
Pastoria in *Hemmingen*.
Primissaria ibidem.
Plebania in *Heimelingen*.
Duæ Primissariæ ibidem.
Pastoria in *Scbeckingen*.
Pastoria in *Hirscblanden*.
Pastoria in *Dietzingen*.

Apostolorum *Petri* & *Aurelii Rhedicianorum* quondam Præsulis consecravit in præsentia multorum Principum Episcoporum Abbatum & Comitum, quos fundator Comes *Erlafridus* de curia Imperatoris invitaverat. De hoc monasterio vide duos Tomos integros a *Tritbemio* Abbate *Sponbeimensi* conscriptos.

(57) Cœnobium pro duodecim religiosis anno MCC XCV. e *Weilerstatensi* ærario fundatum. Post aliquod tempus primævæ dotationes de singulari nobilitatis *Sueviæ* favore piaque liberalitate amplius augmentatæ sustentationem congruam abunde suppeditarunt Religiosis plus altero tanto multiplicatis. Suevia Eccles. pag. 888.

Paſtoria in *Hoffingen.*
Tria Beneficia ibidem.
Paſtoria in *Gebersheim.*
Paſtoria in *Rotmattsheim.*
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Lewenberg.*
Quinque Beneficia ibidem.
Plebania in *Eltingen.*
Primiſſaria ibidem.
Monaſterium Ord. S. *Franciſci* Fratrum minorum in *Lewenberg.* (58)

Sedes
Decanatus in *Vahingen.* (59)

Plebania in *Rixingen* ſuperiori. (60)
Caplania Altaris *B. V.* ibidem.
Caplania Altaris S. *Catharinæ* ibidem.
Caplania Altaris S. *Andreæ* ibidem.
Paſtoria in *Rixingen* inferiori.
Plebania ibidem.

Capla-

(58) Nomen hujus monaſterii *Leobergenſis* vix ſupereſt. Documenta Monaſt. Wirtenberg. Virginum fol. 101. edocent: Abbatiſſam & reliquas ſanctimoniales Ordinis S. *Claræ* e ſuo *Pfullingenſi* cœnobio anno 1540 contumelioſe dejectas ad *Leobergenſe* (*Lewenberg*) viris religioſis inde jam expulſis, eſſe translatas atque iſthic pane tribulationis ægre admodum ſuſtentatas. Suevia Eccleſ. pag. 509.

(59) *Vahingen* oppidum *Pfortzheim* inter & *Bietigheim* diſtat duabus horis a monaſterio *Maulbronn* quatuor a *Stutgart.*

(60) *Rixingen* prope *Vahingen.*

Caplania Altaris omnium Sanctorum.

Caplania Altaris SS. *Joannis Baptistæ* & *Joannis Evangelistæ*.

Ecclesia Parochialis in *Vabingen* incorporata fratribus Hospitalis Beatæ M. *Virginis* Hierosolimitani, qui semper præsentant ad eandem unum de Ordine. (61)

Caplania Altaris S. *Michaelis* ibidem.

Caplania Altaris S. *Mathei* Apostoli ibidem.

Caplania Altaris S. *Agnetis* ibidem.

Caplania Altaris S. *Petri* ibidem.

Caplania Altaris S. *Stephani* ibidem.

Caplania Altaris S. *Elisabeth*.

Caplania Altaris B. *M. Magdalenæ*.

Primissaria ibidem.

Hospitale ibidem.

Caplania Altaris omnium Sanctorum in Hospitali.

Caplania Altaris B. *M. V.* in Hospitali.

Caplania alia Altaris omnium Sanctorum.

Caplania Capellæ S. *Joannis Baptistæ* in *Lynfeld*.

(61) Anno MCCCLXXXIV. *Conradus* & *Johannes* filius ejus Comites *Vaihingenses* vendiderunt puris aureis florenis *Wolframo Nellenburgi* Comiti Teutonici Ordinis Magistro bona sua Ecclesiam & collaturam ac decimas oppidi *Vaihingen*, *Entweibingen* & *Wetterspach*. Sponsores erant Marchio *Badensis Hermannus*, Comes *Otho de Hohenberg* Comites *Burglinus* & *Conradus Hohenbergensis* senioris Comitis *Burcardi* filii, *Udalricus de Magenheim*, *Henricus Sturmfeder*, *Dieterichus a Gemmingen*, *Wolfius Meiser*, *Henricus Gæler*, *Seifridus de Veringen* & *Johannes de Sachsenheim* &c. *Crusius* in Paralip. c. 24.

Plebania in *Urach* (62) cujus Paſtoria eſt incorporata Monaſterio in *Alba.* (63)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Nusdorff*, cujus Paſtoria incorporata eſt monaſterio in *Hirſchau.* (64)
Primiſſaria ibidem.
Caplania Altaris S. *Trinitatis* ibidem.
Plebania in *Wispach*, cujus Paſtoria incorporata eſt Monaſterio in *Maulbronn.* (65)
Primiſſaria ibidem.
Plebania in *Roswag*, cujus Paſtoria incorporata eſt Monaſterio in *Alba.*
Caplania Altaris S. *Nicolai* ibidem.
Plebania in *Ferdingen.* (66)
Primiſſaria ibidem.
Eccleſia Parochial. in *Wybingen* (67) quæ incorporata eſt fratribus hoſpitalis B. *M. V.* hieroſolimit.

(62) *Urach* in Ducatu *Wirtembergico* a fontium & aquarum copia ſic dicta. *Zeiler* Topographia Sueviæ.

(63) De Monaſterio *Alba Dominorum* vide ſupra num. 11.

(64) Brevem hujus Cœnobii notitiam dedimus num. 56.

(65) De hoc monaſterio vid. Subſidia Diplom. Tom. IV. pag. 333. Tom. V. pag. 277.

(66) Anno XXIII. *Ludovici* Imperatoris die IIII. Kalend. Aug. in monaſterio *Lauresham Gerhardus S. Nazario* obtulit in *Tardinger* marca aream unam & ſilvam unam &c. Trad. Lauresh. Tom. II. nro 2345.

(67) Vid. ſupra not. 58.

mit. qui unum de Ordine præsentant ad eandem.

Primissaria ibidem.

Caplania Capellæ in *Rytt.*

Plebania in *Hochdorff.* (68)

Pastoria in *Tusingen.*

Primissaria ibidem.

Pastoria in *Glasbach.*

Pastoria in *Serwysheim.*

Plebania in *Gundelnbach.*

Plebania in *Heffener Hasloch*, cujus Pastoria incorporata est monasterio. Monialium in *Kyrchbach.*

Plebania in *Offenbach.*

Pastoria in majori *Sachsenheim.*

Plebania ibidem.

Caplania Altaris S. *Catharinæ* ibidem.

Beneficium Altaris SS. *Petri & Pauli.*

Alia Caplania ibidem.

Plebania in *Budikeim*, (69)

(68) Anno *Ludowici* Regis XXIII. inter *Egilbertum* Abbatem *Laurishamensem* & *Ceizzonem* factum est concambium. Dedit igitur præfatus Abbas prædicto viro in pago *Enzingowe* in villa *Hochtorph* mansos III. jurnales C. & prata ad jurnales VII &c. Anno autem *Karoli* Regis XLIIII. *Heinrich* clericus donavit sancto *Nazario* I. Basilicam in villa *Hochtorph* & mansum cum casa & curia desuper &c. Tradit. cit. l. num. 2346. 47. sq.

(69) Anno XXI. *Karoli* Regis *Comant* & *Wernherus* sancto *Nazario* tradiderunt in pago *Enzingowe* in villa *Budincheim*, quidquid in mansis, domibus &c, habuerunt. Tradit. loc. cit. num. 2392

Primiſſaria ibidem.
Caplania Altaris S. *Catharinæ* ibidem.
Caplania Altaris S. *Georgii* ibidem.
Caplania Altaris *B. M. V.* ibidem.
Plebania in *Buſſingen.*
Primiſſaria ibidem.
Caplania Altaris S. *Wendelini* ibidem.
Paſtoria in *Zimmern.* (70)
Plebania in *Aſperg* & Dominus de *Würtemberg* recipit fructus Paſtoriæ.
Primiſſaria ibidem.
Capella S. *Catharinæ* in *Eglesheim* & tria Beneficia ſive Caplaniæ ibidem.
Plebania in *Horheim.* (71)
Item Caplania Altaris S. *Joannis Baptiſtæ* ibidem.
Caplania Altaris S. *Clementis* ibidem.
Caplania Altaris *B. V. M.* ibidem.
Capella S. *Trinitatis* in monte *Bopſewerg* & duæ Caplaniæ in eadem.

Ple-

(70) Anno X. *Karoli* Regis *Berolf* cum conjuge ſua *Willeſuind* manſum unum in pago *Elſenzgouue* in villa *Zimbren* ſancto *Nazario* obtulit. Tradit. l. c. num. 2572.

(71) In monaſterio *Laureshamenſi* anno *Ludovici* Regis XV. inter *Samuelem* Epiſcopum & Abbatem S. *Nazarii* & virum quendam *Herifuns* nomine rerum quarundam commutatio facta eſt, Dedit Abbas prædicto viro in pago *Enzingouue* in villa *Horaheim* hubas duas &c. Trad. l. c. num. 2184. adde etiam l. c. num. 2348 &c.

Plebania in *Hohenbaslach*. (72)
Caplania Altaris S. *Joannis Evangelistæ* ibidem.
Caplania Altaris S. *Joannis Baptistæ* ibidem.
Caplania Altaris *B. V. M.* ibidem.
Caplania Capellæ in Castro *Sachsenheim*.
Cœnobium Sanctimonialium in *Rechesboven* Ordinis *Cistercienſis*. (73)
Monasterium Sanctimonialium in *Kirchbach*. (74)

(72) In pago *Enzingawe Hasalahe* nunc *Haslach* prope *Horrheim* occurrit. vid. *Besselius* in Chron. Gottwicens. prodromo pag. 589. ubi plura, quæ huc pertinent.

(73) *Rechentshofense* Abbatiale Cœnobium Ordinis *Cistercienſis* monialium in Ducatu *Wirtenbergico* & Præfectura *Vayhingensi* jam priori seculo suppressum fere apud *Binnium* & *Bietigheimium* oppida ante annum Domini MCCXLV. jam substitit. *Albertus* enim de *Lomersheim* Canonicus Majoris Ecclesiæ *Spirensis* & plebanus in *Sachsenheim* decimas novalium ejusdem pagi Cœnobio donans, id a se factum in litteris ait propter Domiminum Jesum Christum & ob reverentiam matris ejus Virginis *Mariæ*, & ob amorem quoque *Bellraini de Wizzenstain* fundatoris. &c. vid. *Crusius* in Paralip. cap. 13.

(74) Monasterium *Kirchbach Cistercienſis* ordinis monialium ad *Muteram* fluvium in *Zabergouue* cum ejusdem ordinis contubernio *Frauenzimmern* est unitum. Suevia Eccles. pag. 458.

Quatuor hosce Archidiaconatus *Spirenses* levi solum digito tetigimus pleniorem eorundem & documentis illustratam descriptionem aliis, queis plus otii est, relinquentes.

CXXXVII.

CXXXVII.

NOTITIAE
DE
MONASTERIO UTERINÆ-VALLIS VULGO USSERTHAL. ORD. CISTERC. *

Necdum in Uterina Valle novelli hujus cognominis Cœnobii fundamenta in totum jacta fuerant, cum alius haud procul inde distans locus, utpote ab hominum consortio magis remotus, proposito illo exequendo visus est aptior; hinc ad Fundatoris sui *Rapotonis*, *Spirensium* Episcopi, successorem *Godefridum*, recurrendum fuit, prout ex ejusdem charta sequente desuper confecta facile est colligere.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis. *Godefridus Spirensis* Ecclesiæ humilis Minister Venerabilibus & dilectis Fratribus in *Utersdal* Deo in præsenti famulantibus & eorum successoribus in perpetuum. Locus Ministerii nostri exigit, ut Religiosorum necessitatibus subveniamus ac verbo & opere pro posse nostro eorum curam geramus. Qua propter notificamus universis Ecclesiæ filiis tam futuris quam præsentibus, quod Venerabilis Frater noster *Hortolibus* Abbas de *Utersdal* cum religioso Fratrum suorum consortio ad nos veniens, de capella, quæ est in *Utersdal* devote nos interpellavit, ut, sicut eadem capella omni jure ad Fra-

* Vid. Archidiaconatus Præpositura Ecclesiæ Majoris *Spirensis* in Decanatu *Wiler* sub *Rippurg* not. 78.

Fratrum ſtipendia pertinuit, ita eis ad monaſterium conſtruendum propoſito eorum congruum daretur, quatinus remoti a ſæcularium tumultu peculialius laudibus divinis poſſent inſiſtere; quorum vota perſpicientes, cum communi Fratrum noſtrorum Canonicorum videlicet Majoris Eccleſiæ & Advocati *Eckeberti* Comitis conſilio & aſſenſu, juſtis eorum precibus aures accommodavimus & eandem capellam cum decima omnibusque ſuis appenditijs perpetualiter eis contradidimus; in commutatione apud *Suevichenheim* LXXX jugera recipientes, allodium videlicet, quod vir ingenuus cognomine *Weiſo* pro redemptione animæ ſuæ parentumque ſuorum libera & poteſtativa manu eis contulit, idem vero allodium memorato Abbati ſuisque ſucceſſoribus jure hæreditario ſub tali conditione reddidimus, ut annuatim in granario Canonicorum *Spiræ* XXII. maldra ſiliginis clauſtralis menſuræ perſolvant. Huic conventioni intererant:

Widekindus Decanus & SS. *Trinitatis* Præpoſitus.
Conradus Præpoſitus de S. *Germano.*
Otto Scholarum Magiſter.
Cuonradus Præpoſitus de *Nuohuſen.*
Siffridus Wurmacenſis Præpoſitus.

Ut autem hæc rata & inconvulſa ſerventur, noſtro Canonicorumque ſigillo firmamus.

Hujus rei teſtes ſunt: *Hermannus* Marchio de *Baden.*
Bertholdus ingenuus vir de *Alevelt.*
Hellengerus ingenuus vir de *Vranckenſtein.*
Dimarus ingenuus vir de *Leimersheim.*

Miniſte-

Ministeriales: *Anselmus Camerarius.*
Henricus & alter *Henricus* de *Ruprechtesburc.*
Wernherus Scoltecio.
Albertus de Canele.
Conradus Dapifer.
Albertus de Steinwilre.
Waltherus de Sifferstat.
Otherus de Helesvelt.
Heinricus de Nusdorff.
Richewinus de Suevichenheim.
Ditherus Thelonarius.

Acta sunt hæc Anno ab Incarn. Dom. MCLXIIII. Regente *Godefrido Spirensem* Ecclesiam, primo Electionis ejus anno, *Officiumque Præpositi* gerente.

Addimus notitiam pro solemni donatione prædij *Lobetenburg* facta a Comitibus de *Sarwerde* in gratiam monasterii *Uterinæ-Vallis*:

Notum sit tam præsentibus quam futuris &c. quod *Ludewicus* Comes junior de *Sarwerde*, *Orthliebo* Abbati *Uterinæ-Vallis*, ejusque Fratribus in eodem monasterio divino cultui mancipatis dedit pro redimendis peccatis suis prædium suum in confinio *Vosagi*, quod vocatur *Loibetenburc* in præsentia *Friderici* Imp. Augusti apud *Wizzenburc* annuente *Landoldo de Wilenstein* ipsumque prædium ipsi resignante. Igitur prædicto *Ludewico* Comite cum Imperatore *Friderico Longobardiam* expeditione Imperiali profecto ac lethali vulnere, antequam eleemosynam traditam sigillo confirmasset, defuncto, fratrem ipsius *Ludewicum* Comitem superstitem

tem adivimus, obnixe rogantes, quatinus largitionem, quam Frater ipsius jam fecerat, ipse etiam suo assensu ac proprij sigilli impressione confirmaret; qui morte, affectuque fraterno compunctus eodem die, quo ossa relata fratris terræ sunt tumulata jussit subscripta hoc modo Kartæ imponi: Ego *Ludewicus* Comes de *Sarwerde* prædicti *Ludewici Germanus* amore fraterno ductus, prædium nostrum, quod vocatur *Loibetenburc*, in confinio *Vosagi* situm, rivulis scilicet: *Hermanesbach*, *Mosalben*, & *Burchalben* ac monte qui vocatur *Haneberch*, inclusum, terram etiam cultam sive incultam, quatuor prædictis terminis inclusam & quicquid ibi habuimus, tradidi *Alberto* Abbati *Uterinæ-Vallis* ejusque successoribus per manum *Waltheri* de *Bruche* viri ingenui V. Idus Aprilis die scilicet eadem, qua Fratris mei *Ludewici* dilectissimi ossa terræ sunt in cœnobio de *Werneswilre* tumulata. Hanc nostræ largitionis elemosynam ratam esse in perpetuum decerno & tam præsentes quam futuros nosse volens, Kartam hanc conscriptam sigilli nostri impressione munivi.

Testes: Abbas *Ruckerus Villariensis*.
Abbas *Balduinus Werneswilrensis*.
Abbas *Hornbacensis Conradus*.
Comes *Gerlacus de Veldunzen*.
Comitis de *Sarbruchen* tres filij videlicet *Albertus* Præpositus *Fridericus* & *Heinricus*.
Hugo de Hagene & filius ejus *Theodericus*.
Walther de Bruchen.
Godefridus de Volmeringen.

Simon

Simon de Sarebrucken.
Hermannus de Castele.
Reinberus & Frater ejus de *Hornberc*, omnes ingenui viri.

Acta sunt hæc Anno ab Incarnatione Domini MCLXXIX.

Voti itaque secundum primæ chartæ petita compotes facti Cœnobitæ piam sine labe, tranquillamque sine ulla infestatione vitam duxere usque ad turbida *Friderici* I. Imp. tempora, quibus se se ejus protectione muniri censuerunt non incongruum hinc in amplo diplomate Anno MCLXXVI. desuper impetrato, quod hic subjicimus, totius fundationis ordo repetitur, simulque progressus indicatur, tum alia insuper complanantur, quæ poterant dissidiis aliquando præbere locum.

In nomine sanctæ & Individuæ *Trinitatis Fridericus* Divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. — Si Ecclesiis & Ecclesiasticis viris, præcipue autem Religiosis personis viscera misericordiæ in hoc sæculo clementer aperimus, a retributore bonorum omnium nos inde condignam mercedem in æterna beatitudine recepturos speramus juxta illud Theologicum: Eleemosyna extinguit peccatum & Karitas operit multitudinem peccatorum. Ea propter cognoscat tam præsens ætas Christi & Imperii fidelium, quam successiva posteritas, quod nos interioris hominis intuitu pie considerantes honestatem sanctamque religionem dilecti nostri *Becelini* Venerabilis Abbatis de *Ubtersdal* & fratrum ibidem Christo militantium ipsos præsentes

ſentes & futuros ſub defenſione Imperatoriæ protectionis noſtræ cum omnibus eorum bonis, quæ nunc habent & inpoſterum Domino coadjuvante ſunt adepturi, ſuſcepimus, quæ propriis exprimenda duximus vocabulis & ſuorum circumſcriptione locorum diſtinguenda.

Fundum & proprietatem *Uterinæ Vallis* quam piæ recordationis *Rapoto Spirenſis* Epiſcopus & Fratres ejus *Hermannus* comes de *Lobdeburc* & *Otto* Comes de *Alrebeim* apud *Herbipolim* coram Rege *Cunrado* ex ejus conniventia dederunt ordini Ciſtercienſi in manus *Werneri Villarienſis* Cellerarii & *Folmari* conversi & *Marquardi uterinarum vallium* monachi, qui fundus his circumſcriptus terminis & circumcluſus ambitur, ſcilicet: a trita via quæ ducit in vallem per aſcenſum rivi qui vocatur *Baltinesbach* tendens ſurſum per aſcenſum montis, qui dicitur *Baltinesberc* usque ad cacumen ejusdem montis. Inde tranſiens ultra vallem *Liuboldesdal*, usque ad verticem montis tendens in *Cacenſtein* & ſic per devexum montis in *Ramſtal*, per aſcenſum vero ejusdem vallis in latere montis *Frinescheit* ſurſum progrediens ac per deſcenſum *Clingenden-Brunnen* usque in vallem ultra ripam per aſcenſum *Sicendal* tendens in *Lamensberc* & tritam viam progrediens in eadem via usque *Spetteschеit* per deſcenſum *Hageſtædesdal* usque in vallem deſcendens.

Nuper quoque idem *Otto* & *Hartmannus* junior filius dicti Comitis *Hartmanni* & frater ejus *Otto* clericus dictum allodium in manus noſtras apud *Mulebuſen* poſuerunt & per manum noſtram Ab-

bati & fratribus prænominati monasterij exemplo prædecessorum suorum libere tradiderunt in præsentia & testimonio *Tirrici* ArchiEpiscopi *Bisuntini*, *Henrici Argentinensis* Episcopi, *Heinrici Basileensis* Episcopi, *Bertholdi Nuenburgensis* Electi, *Dedonis* Marchionis, *Ottonis* Marchionis de *Merberen* Comitis *Alberti de Tagesburc*, *Heinrici* Comitis de *Within*, *Burchardi* Burggravij de *Querenvorth* & *Egtolfi* de *Urselingen*, & nos deinde *Ubterdal* accedentes super altare beatæ *Mariæ* Dei Genitricis idem allodium contradidimus ita sane, quod nullus omnino jus advocatiæ vel aliam potestatem ibi habeat, vel exercere præsumat præter Abbatem illius loci; cum enim *Heinricus de Meisterfele* jus Advocatiæ in eodem loco sibi diceret, pro bono pacis dedimus ei XX. marcas argenti, sub hac conditione, quod ipse prædium suum quod habuit in *Wizenburc* resignavit super altare beatæ *Mariæ* Spirensis Ecclesiæ Majoris & Filius noster *Fridericus* Dux Suevorum a *Spirensi* Episcopo recepit & idem *Henricus* ab eo. Omne quoque *Almeinden* supradicti allodii in quolibet genere utilitatis suæ super idem altare in *Ubtersdal* contradidimus sicut prædicti largitores habuisse dinoscuntur & præscripto ordini libere contulisse, cujus rei testes sunt:

Otto & *Conradus* filii nostri.
Godefridus Dux Lovaniæ.
Comes *Bertholdus de Andehe.*
Hermannus Weise.
Albertus de Hiltenburc.
Et Magister *Andreas* Scholasticus Spirensis.

Et

Et hæc ſiquidem omnia, ſicut ſuperius diſtincta ſunt & expreſſa, ſæpedicto monaſterio Imperiali auctoritate confirmamus. Hujus rei teſtes ſunt:

Ulricus Spirenſis Epiſcopus.
Heinricus Pragenſis Epiſcopus.
Cunradus Palatinus Comes de *Reno.*
Cunradus Præpoſitus de omnibus ſanctis in *Spira.*
Otto de Stuzzelingen.
Wernerus de Bolanden.
Burchardus de Keſtenberc, &
Druchſardus frater ejus.
Bertholdus de Hohenhart.
Dammo de Büenbach.

Ego *Johannes* Imperialis aulæ * vice *Cunradi Moguntini* Archi-Epiſcopi & Archi-Cancellarii recognovi.

Acta ſunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXVI. Indict. V. regnante Dom. *Friderico* Rom. Imp. glorioſo. Anno regni ejus XXXIIII. Imperii vero XXXII.

Datum apud *Haſelach* III. Idus Novembris feliciter Amen. **

Præter Abbates hujus monaſterii ſuis in ruinis conſepulti, ſupra jam memoratos reperimus:

Hortlibum & *Becelinum*, quorum illum Anno MCLXIIII. alterum An. MCLXXXVI. in vivis deguiſſe conſtat. dein occurrit:

Wigmannus qui cum *Alberto* milite de *Altrippe* An. MCXCI. contractum quemdam iniit.

 Mar-

* Deeſt: *Notarius* ſive *Proto-Notarius.*

** Ex Archiv. Adminiſtr. Heidelberg.

Martinus adverſus quem *Wolfrannus* Abbas *Weiſſenburgenſis* Anno MCCXIII. litem movit ratione Præpoſituræ S. Michaelis.

Ludoldus An. MCCXXV. G. Abbas *Uterinæ Vallis*. Subſid. Dipl. Tom. V. pag. 273. de quo ſequens ad annum MCCLIII. ſupereſt notitia:

Ego *Hermannus* dictus de *Riepurc* miles notum facio — quod *Henricus* miles nobilis vir dictus de *Nusdorff* & uxor ejus *Margareta*, bona ſua in *Merlebeim* vendiderunt *Ludoldo* Abbati & Conventui *Uterinæ-Vallis* &c. Teſtes: *Heinricus* Comes *Gemini-Pontis*, *Gerungus*, filius *Henrici de Nusdorff*, *Theodericus* miles de *Uzzingen* & frater ſuus *Andreas*, *Cuno* de *Gundramiſtein*, *Theodericus de Sciveſtat* & alij quam plures. Datum An. Dom. MCCLIII.

Et alia de MCCLVI. — Ego *Hermannus de Rietberc* notum facio quod accedente conſenſu conjugis meæ *Criſtinæ de Stralenberc* & trium ſororum mearum videlicet: *Juttæ de Magenheim*, *Eliſabeth* de *Steina* & *Suſannæ* & *Rudolfi* mariti ſui ſororij mei de *Bazzendorff* prædia quædam in *Offenbach Ludolfo* Abbati *uterinæ vallis* vendidi — An. MCCLVI. Teſtes *Hermannus* ſenior de *Rietberc* &c.

Stephanus. Teſtis adhibitus in litteris *Henrici* II. Epiſcopi *Spirenſis* pro Aſceterio pontis-ſalutis. Anno MCCLXII. vid. Acta academiæ Theodoro-Palatinæ Tom. II. pag. 9.

Anſelmus. memoratur in tabulis *Joannis* militis de *Scharpfeneck* & *Agnetis* ſororis ejus dictæ de lapide An. MCCLXXIIII.

Arnol-

Arnoldus. acquirit An. MCCLXXXIX prædium quoddam a *Burchardo* milite de *Gundramiſtein*.

Henricus ſubſcriptus reperitur piæ cuidam donationi factæ a *Luckarde* nobili matrona Anno MCCCXXVI.

Joannes. is bona quædam alienat in *Gerolsheim*. An. MCCCXCIII.

Nicolaus. legitur in chartis oppignorationum An. MCCCCXXXIX.

Wigandus in litteris An. MDLI.

CXXXVIII.

MICHAELIS DE LEONE GESTA OTTONIS DE WOLFFKEEL EPISCOPI WIRCEBURGENSIS AB ANNO ELECTIONIS SUÆ MCCCXXXIII. USQUE AD EJUSDEM OBITUM MCCCXLV.

In Dei nomine Amen. Notabiliter eſt ſciendum quod anno Domini M. CCC. XXXIII. Kalend. tertio Auguſti, felicis recordationis Dominus *Otto Wolfskel*, in Eccleſia *Herbipolenſi* Archidiaconus, & quondam dominus *Hermannus de Lichtenberg*, Domini *Ludovici IV.* Cæſaris Cancellarius, & Canonicus *Spirenſis*, in diſcordia Electi ad Epiſcopatum *Herbipolenſem*, ex obitu recolendæ memoriæ domini *Wolframi de Grumbach* Epiſcopi, patrui ipſius domini *Ottonis*, tunc vacantem, fuerunt: ſed eodem anno ſubinde IV Non. Decembris dominus *Joannes* Papa XXII. eidem Domino *Ottoni* de ipſo Epiſco-

ſcopatu providit; deinde quoque Anno Dom. M. CCC. XXXIIII. die XXI menſis Julii in civitate *Leodienſi* in Eccleſia S. *Bartholomæi* ipſe ſic proviſus in Epiſcopum *Herbipolenſem* fuerat conſecratus, & deinceps Anno M. CCC. XXXV. III. Kalend. Auguſti idem dominus Epiſcopus, de civitate *Metenſi* in Franconiam reverſus in ſuorum contribulium Caſtro *Roſſeberg* ſe recepit, & eodem anno III. Kalend. Septembris Forum *Herbipolenſe* aſcendit, & a civibus ibidem præſentibus ſibi fuit huldatum, deinde vero VII idus Decembris capitulum *Herbipolenſe* ipſum dominum *Ottonem* in Epiſcopum ſuum recepit, & poſſeſſiones munitionum Epiſcopatus aſſignari mandavit.

Deinde Dominus *Otto* in ſuo Epiſcopio execrabiles Hæreſes & hæreticos Errores & vitia exſtirpavit, ac etiam de Conſenſu & collaudatione Capituli ſui ac aliorum, quorum intererat, Capellam B. *Mariæ* in *Retzbach* in Cenobium Monachorum debentium fore ſubjectorum Abbati monaſterii in *Nuenſtatt* ejusdem Diœceſis, Canonice inſtituit, eidemque cenobio Eccleſiam parochialem ibidem in *Retzbach*, prædictoque Monaſterio in *Nuenſtat* Eccleſias parochiales in *Karbach* & in *Steinfelden* incorporavit; ſimiliter Scolaſteriæ ſuæ Eccleſiæ *Herbipolenſis* in *Burgbernheim*, Cantoriæ vero in *Biberbach* Eccleſias parochiales, ex piis & juſtis cauſis rite incorporare, plurima quoque beneficia Eccleſiaſtica, ac etiam Hoſpitalia in ſuo Epiſcopatu, ob augmentum cultus divini, & operum pietatis inſtituendo, confirmare curavit.

Inſu-

Insuper Jura patronatus Ecclesiarum parochialium in *Wisenfelt*, & in *Sweberiet*, sibi, & suo Episcopio legitime acquisivit: præterea multum proficuas, & utinam alibi practicandas, separationes bonorum inter Abbatias & Conventus, in monasteriis S. *Stephani Herbipoli*, & in *Camberg*, item in *Nuenstat*, in *Swartzach*, in *Teriss*, & in *Kitzingen*, debite & provide ordinavit; insuper in omnibus munitionibus ipsius Ecclesiæ, ruinosis, amplius quam prædecessores sui intra centum annorum spatium, ibidem sumptuose ædificando, impendit.

Idem dominus *Otto*, Excessus & defectus Judicii Ecclesiastici, statutis suis ipsius statum in melius reformando; eodem modo fecit circa judicium seculare, ibidem plures creando de novo, & salariando quemvis eorum cum L libris Hallens. prout etiam in litteris desuper confectis plenius continetur; præterea multa salubria statuta ad publicam & Communem utilitatem in palatio *Herbipolensi* fieri provide ordinavit.

Idem dominus *Otto*, dominium in *Rotenfels*, & *Gemunden*, nec non oppidum *Yppfshoven*, cum villa *Frieckenhusen*, & Castro *Hallerberg*, ad plenum; item, reliquam partem oppidi *Kitzingen*, & villam *Meinberenheim*, ac residuam dominorum de *Hohenloh* partem villæ *Heitingfelt*, Comparando, suæ Ecclesiæ acquisivit. Insuper Castrum *Waldeburg* pro DCCC Libris Hallensium item *Burgbernheim* Burgraviis de Nurenberg a quondam dom.

Bertholdo de Sternberg Episcopo pro MM & DC Libris Hallenf. ypotecata redemit.

Præterea anno Dom. M. CCC. XXXVIII. scilicet ydus Julii circa meridiem in campis prope oppidum *Ochsenfurt*, fideles clerici, & milites, ac armigeri, non nimis multi tunc propter inopinatam festinationem, sub vexillo beati *Kyliani* victorioso, multos validos nobiles Suevos, & Bawaros, ac etiam nonnullos Francones, de prope *Rotenburg* oriundos, quorum omnium Capitaneus erat prædives miles *Luppoldus* Coquinarius de *Nortenberg*, qui cum eisdem Complicibus suis prædictum oppidum, tempore Treugarum, subintrando, taliter qualiter expugnavit, præter Turrim Castri per strenuissimum militem *Erkengerum de Sawelentheim*, viriliter tunc retentam; exiliunt milites Episcopi, ipsosque capitaneum, & sequentes, campestri & bellicoso conflictu debellarunt, captivando etiam illorum plures, quorum potiores, ut Vasalli, cum suis Castris & bonis Ecclesiæ *Herbipolensi* perpetuo propterea sunt astricti.

Item anno Dom. M. CCC. XL. in die palmarum dum populus oppidi *Meyningen* cum palmis exirent ad Ecclesiam S. *Martini*, proxime ab extra sitam, *Heinricus de Slitze*, miles, Marschalkus Ecclesiæ *Fuldensis*, suo proprio nomine cum magna armatorum multitudine insidiando irruit, captiose satagens oppidum capere, securibus etiam ejus valvas secando, Dominus Deus autem tam oppidum, quam oppidanos conservavit; in reditu vero eorum ad sua, *Erwinus*, & *Karolus de Buches*, & quam

quam plures complices eorum, per ſtrenuum & ſagacem militem *Thizelonem de Thungen*, ſuosque ſocios, ſub titulo ipſius domini Epiſcopi, debellati ac captivati fuerunt; deinde pro liberatione eorum, præfati Mareskalus & captivi, infeudationibus bonorum ſuorum, & in ſcriptis ſigillatis, eidem Epiſcopo & Eccleſiæ debite ſunt aſtricti. Præterea præfatus dominus *Otto* Epiſcopus amenum fortalitium ſeu caſtrum dictum *Welkershuſen*, quod erat militis *Godefredi de Eckersdorff*, ſitum ſub caſtro *Landeswer*, prope oppidum *Meyningen*, & revera ſpeluncam Latronum, bellicoſe obſedit, expugnavit, fecitque funditus demoliri.

Item anno Dom. M. CCC. XLIV. circa Feſtum paſchatis diſſidio Guerrarum inter ipſum *Ottonem* Epiſcopum, in ſui ſubſidium tunc habentem dom. *Henricum de Virneburg* Archiep. *Moguntinum*, & ſpectabiles magnates *Henricum* Comitem de *Henneberg*, Juniorem, *Joannem* Burggravium de *Nurenberg*, aliosque dominos Comites, & Barones quam plures & ſub ipſorummet dampno adjutores ſuæ Eccleſiæ, ex una, & ſuos cives *Herbipolenſes* unitos & conjuratos heu! tunc cum domino *Ludovico* Imperatore *Romanorum* IV. & oppidanis in *Nurenberg*, *Wizzenburg*, *Rotenburg*, & *Windesheym*, ab alia parte; ſuadente diabolo, ſuſcitato, & ad meſſes tunc proximas continuato, machinarum absque diverſis apparatibus utrimque hoſtiliter præparatis, tandem favente Pacis autore, disſoluta eſt unio Conjurata, & compoſitio æqua &

amica, non ſine excellenti Gloria ipſius Eccleſiæ *Herbipolenſis*, intervenit.

Item anno prædicto XLIV. circa Feſtum *Martini*, dominus *Otto* in perſona propria, ſolempniter & potenter devenit ad Campos oppidi *Frankenfurt*, erecto ſolo *Baniero* Eccleſiæ ſuæ *Herbipolenſis* cum CCCC ſuis militibus & armigeris, ac eorum ſequacibus DCCC armatis, in ſubſidium opportunum Eccleſiæ *Moguntinæ* contra illuſtrem Principem dom. *Rupertum* comitem *Palatinum*, ſuosque fautores, tunc ſiquidem ipſi Eccleſiæ *Moguntinæ* in ſuis Jurisdictionibus & munitionibus injuriari Conantes.

Anno Dom. M. CCC. XLV. menſe auguſto, ipſe dominus *Otto*, a Deo quidem propter multimoda ſua merita, perennandus, tunc ad mortem heu! ægrotare cæpit, & nihilominus pro gloria ac utilitate Eccleſiæ ſuæ dominia munitionum *Rotingen*, *Ingelnſtad*, & *Ryebenberg*, cum pertinentiis earum, & juribus patronatus, pro XVII millibus librarum Hallenſium a nobili *Craftone de Hohenloch*, paulo ante obitum, rite emit, ac deinde XXIII die ejusdem menſis auguſti, paulo ante horam veſpertinam in *Herbipoli* in caſtro montis B. Virg. *Mariæ*, compos mentis, devote obiit propter apoſtema ſeu exulcerationem pulmonis, Epiſcopatum poſſedit X annis, minus VIII diebus.

Eſt præterea ſciendum, quod ſæpefatus dominus *Otto*, in caſtro illo montis B. Virginis *Herbipoli* fuerat conceptus genitus & educatus, quod caſtrum *Otto de Wolffskel* avus ſuus, ſeu pater *Ottonis*, pa-

tris

tris ipsius *Ottonis* Episcopi, & *Richolfus* dictus *von der ysern hosen*, pater aviæ maternæ ejusdem domini Episcopi, milites Ecclesiæ *Herbipolenses* & castrenses dicti Castri, strenue & sagaciter defenderunt, videlicet: cum cives *Herbipolenses* felicis Recordationis dominum eorum *Hermannum de Lobdeburg* Episcopum in palatio ibidem captivassent, & multos milites & armigeros in ponte Mogi, ante & retro captiose conclusos, præcipitarunt, & aliter occiderunt. Ipse itaque dominus *Otto* suis, & progenitorum suorum meritis, taliter in Episcopatu *Herbipolensi* prosperatus fuisse Communiter judicatur, & post se Communem Benedictionem reliquit.

CXXXIX.

JOANNIS BENNINCK
STEMMA VETERUM COMITUM, DUCUM LUXEMBURGENSIUM, PLURIMIS EORUNDEM CHARTIS ASSERTUM.

Ab anno DCCCCLXIII.
Usque ad annum MCCCCLI.

Comites *Luxemburgenses*, per *austriæ mossellaniæ* duces, a *Pharamundo* I *francorum* Rege, originem suam trahunt. *Pharamundus*, *marcomiri* filius, Rex declaratur anno Christi CCCC XIX, genuitque ex uxore sua agnete, *Cimbrorum* Regis filia, *Clodionem*, cognomento *Crinitum*, qui circa annum CCCC XXX Regnum paternum adiit. Hic

ex

ex *Basina Thuringorum* Regis filia, suscepit *Rangarium*, *Albericum*, seu *Alberonem* & *Reginaldum* *Albericus* in *Alsatiæ*, *Mosellaniæ*, *arduennæ*, *Brabantiæ*, Cæterarumque ditionum *Rheno* adjacentium Regimen admissus est anno CCCC LXVIII.

Hic ex *Agnete*, *Theodorici*, *Gothorum* Regis filia genuit filium *Waubertum*. *Waubertus*, aucto tam in *arduenna*, quam & *alsatia* dominio, circa annum CCCC LXXXVIII genuit ex *Lucilla*, *Zenonis* Imperatoris Sorore *Ansbertum* & *Waubertum*.

Natu major *Ansbertus*, restituitur in possessionem bonorum paternorum, quæ *Clotarius Francorum* Rex in potestatem suam redegerat anno D XXI, & ex *Blithilde*, *Clotarii* filia procreavit *Arnulphum*, *Ferreolum* & *Clodulphum*. Obtinuit insuper *Ansbertus* marchiam *antverpiæ* cum oppidis circumjacentibus, addiditque *Clotharius* Rex *mosellæ* provinciam ab urbe *mettensi Coloniam aggrippinam* usque.

Adiit postmodum anno D LXX paternam hæreditatem *Arnulphus*, qui & *Anchises* dictus est, suscepitque ex *Oda*, *Gunzonis Sueviæ* ducis filia filium unicum *Arnulfum*.

Arnulfus, hujus nominis II dominiis paternis anno DCI præficitur, eique ex *Oda*, *Bononiæ* comitis filia, nati sunt *Clodulphus*, *Anchises*, *Valgisus*, *Arnulphus* & *Maria*. Hac ætate floruit *Austrasiæ* Regnum, quod *Dagobertus* a Patre *Clothario francorum* Rege obtinuit.

Clodulphus, patre *eremum* ingresso, succedit circa annum DCXXXIX. Duxitque *Mariam Clotharii francorum* Regis filiam, ex qua genuit

Mar-

Martinum, *Pippinum*, *Arnoldum*, aliosque Liberos.

Martinus in parentis dominia admissus anno DCLXXIII occiditur circa annum DCCX. is ex *Beatrice arduennate* procreavit *Eleutherium* & *Lampertum*.

Eleutherius, qui & *Eucharius* dictus est, Patri surrogatur: verum, defuncta conjuge sua *beatrice*, Comitis *Habspurgi* filia, ex qua nullos susceperat liberos, rerum dominium fratri ultro cessit, & solitariam vitam amplexus est.

Lampertus, fratris Dominia adit sub annum DCCXV. qui postquam ex *Maria Bononiæ* comitis filia, procreasset *Lotherum*, aliosque plures liberos, fratris vestigia secutus est.

Lotherus abdicanti parenti circa annum DCCL successor datus, genuit ex *Terentia*, *aistulphi longobardorum* Regis filia, *Fridericum*, aliosque plures Liberos.

Fridericus, paternam hæreditatem assecutus est anno DCCLXXXVII.

Sadigerus, *Friderici* supradicti filius natu major, postquam & is regimen suscepit, ducta *Mechtilde*, *athiconis alsatiæ* comitis filia, *Raginerum* & alios. fuit *Sadigerus Lothario Augusto* inprimis carus, obtinuitque ab eo in novo suo *Lotharingiæ* Regno haud pauca dominia. obiit tandem anno DCCCLXXVI.

Raginerus, qui & *Rainerus* & *Reginaldus* dictus fuit, patri adhuc viventi in cunctis suis ditionibus surrogatus est. duxit *Ermingardam Ludovici*

vici pii Imperatoris filiam, ex qua *Ricuinum* sustulit, aliosque.

Ricuinus anno DCCCCXVI. post parentis sui obitum universam hæreditatem cum fratribus divisit, ductaque in Conjugium *Gertrude*, *Fulconis*, qui *mosellanici* ducatus partem tunc tenebat, filia unica, res, ac possessiones suas exinde auctas vidit; regebat enim præter *arduennæ*, *Bullonii*, *viroduni*, & *guerrii* Comitatus; etiam marchiam supra *Scaldim*, hodie marchionatus *antverpiensis* dictus. obiit *Ricuinus* anno DCCCCXLV. relictis post se Liberis sequentibus.

I. *Godefrido*; qui in divisione paternæ hæreditatis obtinuit Comitatus *arduennæ*, *Bullonii* & *Viroduni*.

II. *Othoni*. Cui ducatus *austriæ mosellanicæ* obtigit.

III. *Sigifrido*, qui in Comitatu *guerrii successit*.

IV. *Fulcone*; qui marchionatum *antverpiensem* in sortem tenuit.

Ex his autem *Sigifridus*, postquam *Luxemburgum*, tunc arcem, cum attinentiis, sibi titulo permutationis acquisivisset, novam hujus nominis stirpem condidit, propagavitque latius.

SIGIFRIDUS.

Hic antea comes *guerrii*, sive *de guerra* (ut habent cartæ veteres) initia cum *Wickero*, monasterii S. *Maximini* prope *Treviros* abbate, certa quadam bonorum permutatione, Castellum, quod dicitur *Lucilinburch* in suum transmisit dominium anno Christi DCCCCLXIII ipso die festo palmarum, quæ

quæ tunc in diem XV Calend. may inciderat. factum probante *Brunone*, ArchiEpiſcopi *Colonienſi*, qui *Ottonis* fratris ſui locum in Imperio tenebat; nec non in idem ſimul aſſentientibus *Henrico*, *Trevirorum* archipræſule, & *Friderico Luthavienſium* duce. hinc priori titulo ſuo ad ſupra dictum locum annexo, *Sigifridus Lucemburgi* primus comes audiit.

Ejus, præ aliis virtutibus, pietatem commendant *Ottonis* I Imperatoris Tabulæ, dat. id. may anno DCCCCLXXIIII. indict. II. Regni dom. *Ottonis* XXXIIII Imperii XII actum *Megeteburg*. per quas hortatu comitis *Sigifridi* fidelis ſui, idem Imperator, eliminatis *Epternaco*, in quo *Wilibrordus* ArchiEpiſcopus quieſcit, ignavis clericis, monachos ordinis S. *Benedicti* ſubſtituit.

Addimus & hic integram donationis chartam, quam idem comes ad altare S. *Maximini* obtulit.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. quoniam omni homini neceſſarium eſſe pernoſcitur, ut in hac vita poſitus, de futuris pie meditetur, & rebus tranſitoriis lucra æternæ vitæ mercari conetur; Sacra exhortante ſcriptura: honora dominum de tua ſubſtantia: itemque: ſicut aqua extinguit ignem, ita Eleemoſyna extinguit peccatum. idcirco Ego *Sigifridus* comes, cum conjuge mea *Hadewigh*, hac ſalutifera admonitione Commonitus, ob remedium animarum noſtrarum, liberorumque noſtrorum ſuperſtitum videlicet ſeu defunctorum, tradimus domino ſanctoque *Maximino*, qui in ſuburbio *Treverorum* quieſcit, & cœnobitis Deo prædictoque Confeſſori ſub Regula S. *Benedicti*

dicti militantibus, quibus venerabilis *Folomarus* abbas præesse videtur, in valle *alsuntiensi* in villa *Morisch* in comitatu *Arduennensi*, Regimini filii nostri *Heinrici* comitis subjacenti, unum videlicet mansum *nuwulunck*, & ejus conjugis *Rozelæ*, successorumque suorum, altari S. *Clementis* in eodem monasterio posito, ubi corpora nostra diem extremi judicii exspectabunt deo propitio; ita duntaxat, ut idem *Nivelongus* vel successores ejus, omni anno V. solid. probatæ monetæ persolvant ex eodem manso ab omni deinceps servitio libero servili, quatenus benedictione & licentia venerandi abbatis, sacerdos ibidem deo Psalmodiæ & missarum celebraturus sacrificia, his xeniis adjutus pro ereptione animarum nostrarum exoret libentius, reliquas vero nostræ possessiones in eadem villa consistentes, in communem Cœnobitarum usum, quicquid videlicet vel concambio vel thesauro nostro acquisivimus tam in mancipiis quam in ædificiis, molendinis, sylvis, pratis &c. Cum omni integritate servitio & censu, sicut eam hactenus habuimus, excepto *Ravachone* & conjuge & filiis ejus & hæreditate eorum. ea scilicet ratione, ut ego, & conjux mea *Hadewig*, usque ad terminum vitæ nostræ idem prædium in usum nostrum possideamus; post obitum vero nostrum in usum prædictorum cœnobitarum absque ullius contradictione pertineat. illud sane omnimodis in dei nomine rogantes, ut in anniversario obitus mei ex eodem prædio recordatio prædictis cœnobitis exhibeatur in memoriam nostri; ita enim rogamus atque obsecra-

secra-

secramus: ne abbas vel aliquis ejusdem loci provisor alicui personæ ex eodem prædio aliquod beneficium accomodet, ne ut destructores Eleemosynæ nostræ, ab hæredibus nostris nostra permissione ad id commonitis, idem prædium perdant, nisi moniti resipiscant. Siquis vero hæredum meorum, quod quidem fieri non credo, infringere voluerit vel temptaverit hanc nostræ traditionis cartam, inprimis iram dei, & sancti *maximini* incurrat, & quæ machinatur non efficiat, coactusque Thesaurario Regis centum libras auri, & mille talenta persolvat argenti. acta est hæc Traditio *Treviris* publice in monasterio S. *Maximini*, coram *Hilderado* ejusdem monasterii advocato; astante venerabili abbate *Folemaro* cum omni ejusdem congregatione, me *Sigifrido* comite & conjuge mea *Hadewig* tradente sub fidejussoribus, quos vulgo *Saliburgiones* vocamus, alio *Hilderado* & *Tiezelino*. Coram testibus: *Gozberto*, *Tancrado*, *Tietfrido*, *dudone*, *Ysinwardo*, *Walerammo*, *Vuillerico*, *Immone*, *Bertrammo* & multis aliis.-

Anno Domini: Incarnat. DCCCCXCIII Regni *Ottonis* tertii X. indict. VI.

Vitam produxit *Sigefridus* usque in annum DCCCCXCVI, vel ut alii volunt usque M. reliquitque ex conjuge *Hedwige*, *Eustachii*, comitis S. *Pauli*, ex *Ida Lotharingica* filia, liberos sequentes.

I. *Henricum*; *arduennæ* comitem, S. *maximini* advocatum, ac postmodum *Bavariæ* ducem.

II. *Adalberonem*; Præpositum S. *Paulini* juxta *Treviros*.

III. *Theodoricum*; ad *mettenses* Infulas promotum.
IV. *Giselbertum*;
V. *Cunigundim Henrico* Imperatori nuptam.

GISELBERTUS.

Ex supra recensitis *Sigifridi* comitis liberis, successit defuncto Parenti *Giselbertus*, cujus in diversis cartis fit mentio, ubi & constanter comes de *Castello de Lutzelburg* dicitur ac vocatur. Suscepit is ex *Bertha alfonsi Bonnoniæ* comitis filia plures liberos, quorum primogenitus *Fridericus* ipsi in regimine postmodum surrogatus fuit; alter, nimirum secundo genitus *Conradus*, qui comitis *orolaunensis* titulum præ se tulit, uxorem habuit *Giselam* nomine; de qua prodiere: *Henricus*; *Conradus*; & *Maria*. Ex his *Henricus*, patris in comitatu *orlunensi* seu *arlunensi* hæres, duxit *adelam*, *Theodorici*, *mosellani* ducis, filiam, suscepitque ex ea *Fulconem* & *Waleramum*. priore autem ex his defuncto absque liberis successit alter, qui postquam ex conjuge sua *Isabella*, comitis *Lossensis* filia, unicam suscepisset filiam, *Isabellam* nomine, hæc in matrimonium tradita fuit *Henrico*, duci *Limburgensi*, attulitque eidem pro dote comitatum *orolunensem*. Substitit hoc modo idem comitatus aliquamdiu in stirpe *Limburgensi*, donec sub Marchionatus titulo rediit per *Waleramum* in stirpem *Luxemburgicam*, ut infra videbimus.

FRIDERICUS.

Giselberti comitis filius natu major, parentem in regimine excepit, ac *Henrico* tertio Imperatori

in

in tantum carus extitit, ut ipſum *moſellano* ducatu donaverit. duxerat in conjugem *Gertrudim*, *Gozelonis gibboſi Lothariorum* ducis filiam, ex qua ſuſcepit *Sigefridum*, *Giſelbertum* & *Henricum*; quorum duo priores poſtquam in pueritia obiiſſent, tertius autem ad *Leodienſem* Cathedram promotus fuiſſet, unica ſuperſtes remanſit filia *Ermeſindis*, quæ *Godefrido*, comiti *Namurcenſi*, in matrimonium collocata fuit. jacent ambo hi conjuges ſepulti in *Floreffia*, cujus monaſterii ſi non fundatores, ſaltem benefactores præcipui extiterunt, id quod teſtatur eorum carta data anno Dom. Incar. M. C. XXI. non. decemb. per quam ad eundem locum conferre dicuntur Eccleſiam de *Floreffia*, quam prius ad uſus noſtros jure allodii tenebamus; item decimam & dotem totius Eccleſiæ &c.

Obiit *Fridericus* comes anno MLXIII ſeu, ut alii malunt anno MLXVI.

CONRADUS I.

Defuncto absque prole maſcula *Friderico*, magna ſuper hæreditate ejus orta eſt Contentio; verum, dum *Godefridus Namurcenſis* eam uxorio nomine ſibi vendicare conatur, *Conradus* junior, *orolauni* comes, de quo ſupra egimus, jure potiore eam integre obtinuit, ſuisque poſteris aſſeruit, prout litteræ ejus plures fidem faciunt, quibus appoſitum cernitur ſigillum hac inſcriptione. CONRADUS COMES DE LUCELENBURCH. quamvis in iis, quas conditi a ſe ad pedem arcis ſuæ anno MLXXXIII Ord. S. *Benedicti* Cœnobii,

testes extare voluit, haud aliter, quam *Conradus* comes, & uxor ejus sub nomine æque *simplici Clementia* vocentur: hanc autem *Henrici* IV Imp. filiam fuisse tradunt scriptores.

Nota est de cætero, *Conradi* comitis cum *Eberhardo Trevirensi* ArchiEpiscopo Controversia, de qua vetus author sic habet. *Eberhardus*, cum aliquando diœceses circuiret, a *Conrado* comite de *Lutzemburg* captus est; vestimenta sacerdotalia a militibus direpta, pallium discissum, corpus dominicum violatum & in terram projectum, Chrisma unctionis effusum est. Episcopus in *Luzelenburg* ad custodiam delatus; *Treberi* nihil eorum, quæ ad divinum officium pertinent, celebrare voluerunt, donec Romanum Pontificem de hac re per internuntios interpellarent; interim comes *Conradus* compulsus a plurimis Episcopum dimisit. Romanus Pontifex *Conradum* excommunicavit, & *Eberhardo* absolvendum commisit, qui tandem pœnitens *Treberim* venit, & humiliter a Pontifice absolutionem petiit, & impetravit, & ad satisfactionem quædam bona sancto *Petro* contradidit.

Adde, quod in pleniorem admissi criminis expiationem illud supra nominatum Ord. S. *Benedicti* monasterium condidit, & peregrinationem in terram sanctam suscepit, in qua obiit anno MLXXXVI. die VI augusti.

WILHELMUS

Conradi filius, hæres, ubi primum Regimen adiit, novelli Cœnobii, juxta demortui parentis

sui

ſui votum, ſedulam curam geſſit, ejusque poſſesſiones omnes ſtabilivit in modum, qui ſequitur.

In Nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego *Wilhelmus* comes de *Lucemburgh*, cupiens imitari beatæ memoriæ Patrem meum *Conradum* comitem, & perficere, quod ipſe incœpit, vel potius bona voluntate implevit, oratorium ſecus prædictum caſtrum ab eo fundatum, & ordini monachorum deputatum, rebusque ſuis, quemadmodum placuit, ditatum, liberum eſſe ſub tuitione apoſtolica ſtatui. quapropter in memoriam libertatis, aureum unum *Romæ* ad altare ſancti *Petri* omni anno in die palmarum, ſive in cœna Domini offerri conſtituimus; quem videlicet aureum indictione prima, anno quinto beati ſecundi *Calixti* Papæ coram ipſo apoſtolico manum comitis *Hermanni* offerendum transmiſimus, quem etiam obtulit in die, qua conſecratum eſt altare beati *Petri* apoſtoli.

Ergo quia noſtris temporibus idem monaſterium eſt perfectum, ut Pater meus ipſum locum omnino liberum facere diſpoſuit; ego, ut ſuperius dictum eſt, deſiderans implere votum Patris mei, conſilio domini ArchiEpiſcopi *Brunonis Trevirenſis*, & bonorum virorum, liberum abbatem illic conſtituimus. ita ſane, ut baculum ſuper altare accipiat; ſtatuimus autem, ut Abbatem aliunde non habeant, ſi in eodem loco per gratiam Dei dignus quisquam potuerit inveniri, ſi vero, quod abſit, ibi repertus non fuerit, conſilio bonorum virorum alibi idoneum accipiant, remota omni Laicali electione.

Advocatum in eadem abbatia esse prohibemus: sed si forte injuria aliqua inibi Deo servientibus illata fuerit, a nobis sive a posteris nostris justitia requiratur, & nihil pro hac re nobis debeatur. Dominus autem hujus Castri nullum gravamen eis inferat, nec de placitis vel hominibus eorum se intromittat, nullamque prætii existimationem a bannalibus eorum exigat, nec homines eorum hospitando vexet &c.: hæc sunt autem, quæ eis inviolata conservari decernimus, scilicet dotem ejusdem Ecclesiæ, mansum unum indominicatum, & quatuor mansos vestitos, &c. hæc omnia eidem cœnobio donata sunt a patre meo in die dedicationis cryptæ anno Incar. Dominicæ MLXXXIII annuente matre mea Clementia, & fratribus meis, in præsentia Domini *Hermanni metensis* Episcopi, sub testimonio Nobilium virorum, quorum nomina hæc sunt: *Raimboldus*, *Becelinus*, *Thirdo*, *Richardus*, *Bertrandus*, *Albertus*. postea vero cum Pater meus in via *Hierosolymitana* defunctus & sepultus est, post duos annos inde translatus, & quarto anno in prædicta Crypta esset tumulatus, venerabilis mater mea eodem die allodium quod dicitur *Mörisch*, Christo & ejus genitrici, assensu filiorum suorum dedit, itemque aliud *Schaifledinges* nomine, in campis, in pratis & silvis cum familia non modica.

Omnia igitur, quæ a Patre meo donata sunt, & a matre mea Clementia, post ipsius decessum, oblata sunt, sive fideles quique pro animabus suis ipsi loco obtulerint, seu a nobis nunc ad honorem ejus-

ejusdem Ecclesiæ constituuntur illibata & absque omni calumnia permaneant. quicunque autem ipsis injuriam erogaverint, & sive fraude, quod eorum est, abstulerint, ab advocato illorum *Petro* apostolo excommunicentur, a præsenti Ecclesia, & a regno Cœlorum, nisi restituerint. hujus confirmationis & supradictæ constitutionis nostræ chartam Ego & filius meus *Conradus*, super altare ipsius cœnobii sigillatam posuimus, in præsentia domini *Folmari*, primi abbatis, & fratrum cum eo degentium, & Nobilium virorum, quorum nomina hæc sunt: *Hermannus* comes de *Salmis*, *Godefridus* comes de *ursimonte*, item *Godefridus* comes de *Esch*. *Gerardus de Rouio*, *Cono de aldengis*, *Rodulfus* de *Cancre*, *Theodoricus* de *Borseit*, item *Theodoricus* de *viscepach*, *udo*, *albertus* de *Pris*, *Wecelo* advocatus, *udo*, *Humbertus*, *Godefridus*, item *Godefridus*, *Wigericus*, *Sigifridus* & multi alii, qui interfuerunt.

Accessit postmodum etiam *Brunonis* ArchiEpiscopi *Trevirensis*, qua loci diœcesani, omnium præcedentium gestorum ratihabitio, data anno dom. Incar. MCXXIII. indict. I *Henrico* V Rege, IV Imperatore, Regni quidem XXV Imperii vero XIII.

Duxerat *Wilhelmus* comes uxorem *Mechtildim*, *Friderici*, *Sueviæ* ducis filiam, ex qua procreavit *Conradum* sibi successorem.

CONRADUS II.

Extat in archivo S. *Maximini* charta sequens ab ipso condita.

Ego *Conradus* comes de *Luzelenborch*; postquam providente Deo, post discessum piissimi ge-

nitoris nostri *Wilhelmi* comitis, de manu Regia quicquid juris nostri est, cum omni integritate recepimus, Consilio fidelium nostrorum, quid nos hominibus nostris, quid nobis homines nostri, quid nos Ecclesiis, quid nobis Ecclesiæ, ad advocatiam nostram spectantes, deberent; sollicite perscrutari studuimus; unde, cum in Ecclesiam beati *Maximini* proximo die post festum ejusdem gloriosi confessoris venissemus, & in loco nobis præparato ad celebrandum placitum sedissemus &c. datum *Treviris* anno Dom. MCXXXV regnante *Lothario* Rom. Rege, *Treviris* præsidente *Alberone* Archi-Episcopo, hinc constat, monasterii S *Maximini* clientelam comitibus *Luxemburgensibus* jam ab antiquo competiisse.

Fuit *Conrado* uxor *Elisabetha* filia *Godefridi* comitis *Namurcensis*, cum qua genuit filium, *Henricum* nomine qui postmodum factus est *Leodiensium* Episcopus. filiam vero *Gertrudim*, quæ cuidam *Conrado* comiti nupsit. Obiit itaque *Conradus* nullis sibi ad succedendum relictis Liberis.

HENRICUS I.

Post mortem *Conradi* comitis, nullus, qui relictam hæreditatem adiret, visus est proximior, quam *Henricus* ex *Godefrido* comite *Namurcensi* & *Erminsinda Friderici*, quondam *Luxemburgensis* comitis filia progenitus, qui & eandem adiit, ac cum sua conjunctam tenuit.

Secutæ sunt paulo post acerbæ illæ conflictationes, quas ratione abbatiæ S. *maximini* idem comes,

mes, qua loci advocatus adversus sedem *Trevirensem* sustinere opus habuit; dum autem iis quoque se immiscuit S. *Bernardus*, *Adalberonis* ArchiEpiscopi partes fovens, non viderat *Ottonis I* Imp. præceptum in archivo dicto abbatiæ asservatum, datum anno DCCCCLIII die XIII Kal. Septemb. per quod similes in *Ruotperto*, *Adalberonis* prædecessore, ausus aperte reprobantur, notanter omne id, quod in piscatione & venna quadam in *Rovera* fluvio constructa alias tentaverat; utut demum sit; tabulæ, per quas *Conradus II* Rex *Adalberoni* prædicto abbatiam S. *Maximini* donat, ita desinunt. datum & actum *argentinæ* anno dom. incar. MCXXXIX indict. II regnante dom. *Conrado* Rom. Rege II, anno regni ipsius II. testes subscripsere *Bocho*, *Wormatiensis*; *Stephanus metensis*, *Imbrico Wirzeburgensis*; *Wernerus monasteriensis*, Episcopi. *Guibaldus*, abbas *Stabulensis*, *Fridericus* Regis *Germanus*, dux *Sueviæ* &c. excepit has turbas fatalis transactio, per quam comes per omnia ArchiEpiscopo satisfaciens, rejuravit ei fidelitatem, & verpivit * in præsentia mea (Regis videlicet) & omnium, qui adfuerunt, abbatiam & omnem abstipulavit ** de ea calumniam; ut habent verba Regii diplomatis, quod fuit datum pridie non. januarii. indict. IX anno dom. incar. MCXLVI regnante *Conrado* Rom. Rege II anno Regni ejus IX

* *Verpire*, possessionem alicujus rei dimittere. charta an. 1145. apud Calmet Tom. 2. Hist. Lotharing. inter probat. col. 1324.

** dimisit.

actum *Spiræ*. testes vero in eodem occurrunt: dom. *Bernardus Clarevallensis* abbas; *gorlandus floreffiensis* abbas; *Fridericus Suevorum*, *Conradus Burgundionum*, duces. *Hermannus, palatinus* comes de *Rheno*; *Henricus* comes de *arle*; *Walricus* comes de *Luzelburg*; *Warnerus* frater ejus; *Simon* comes de *Sarburg*; *Remboldus* comes de *ysenburg* &c. quæ omnia in grave præjudicium comitum *Luxemburgensium* vertisse quis non videt? sed dandum fuit aliquid importunis ArchiEpiscopi precibus ac sollicitationibus, eisque etiam assentiendum, eoquod ad electionem *Conradi* in Regem *Romanorum* haud parum opellæ contulisset. Cæterum extant *Henrici* nostri chartæ duæ, quarum una Erectionem parochialis Ecclesiæ S. *Nicolai* in oppido suo, altera adjacentis monasterii S. *Mariæ* possessiones stabilit. utriusque initium & finem hic habe. Ego *Henricus*, *Namurcensis*, & *Lucelburgensis* comes &c. gesta sunt hæc anno Dom. MCLXVI. Ego *Henricus*, dei gratia, comes *Namurcensis* & *Lucemburgensis* &c. acta sunt hæc in monasterio B. *Mariæ* de *Lucemburg*. anno Incar. MCLXXXII. indict. XV. Regente sanctam Romanam & apostolicam Ecclesiam dom. *Cœlestino*, summo & universali Pontifice, anno Papatus ejus I Regnante dom. *Friderico* Imperatore. uxorem habuerat *Henricus agnetem*, *gueldriæ* comitis filiam, ex qua præter unicam *Ermesindam*, nullos reliquit liberos superstites. quodsi *Croonendallio* annalium *Namurcensium* scriptori, fides habenda est, jacent ambo hi conjuges sepulti in monasterio *Floreffia* ubi contigua eorum monumenta non-

nisi

nisi nuda hæc. *Henricus* & *Agnes*, nomina præ se ferunt.

ERMESINDIS.

Parentum obitus *Ermesindi* omnimode luctuosus extitit. quandoquidem utroque comitatu & *Namurcensi* & *Luxemburgensi* (quod pro feudis Imperii masculinis haberentur) exuta, spem simul omnem videbatur amisisse: ni conjugis sui *Theobaldi*, *Barrensis* comitis, fortitudo ac prudentia desolatum rerum statum vertisset in meliorem. etenim; contractu mox cum *Burgundiorum* duce, cui *Luxemburgensis* ditio a Cæsare donata fuerat, inito, eam recuperavit feliciter. verum pro *Namurcensi* dimicandum fuit adversus *Flandriæ* comites, e quorum manibus partem saltem aliquam hujus ditionis evicisse, satis aliquando visum fuit. tabulæ transactionis anno MCXCIX desuper initæ, sic fere loquuntur.

Habita diu *guerra* inter *Balduinum*, comitem *Flandriæ*, & *Hannoniæ*, & *Philippum*, fratrem ejus, comitem *Namurcensem*, & *Theobaldum* comitem *Barri* & *Lucemburg*; hoc modo est facta pax & concordia inter eos. primo, quod tota terra, quæ est ultra *mosam* versus *arduennam* usque *nemus* quod dicitur ars, remanet comiti *Barri*: sed ipsum *nemus* totum remanet *Philippo* fratri *Balduini* &c. ego *Balduinus*, *Flandrensis* & *Hannonensis* comes & *Margaretha flandrica* comitissa, uxor mea & *Philippus* comes *namurcensis*. & *Henricus*, fratres mei consensimus.

Testes

Teſtes: *Maria* comitiſſa *flandrenſis*, & *Hannonienſis*, *Henricus* frater comitis *flandrenſis* & *Hannonienſis*, *gerardus*, Præpoſitus *Brugenſis* & Cancellarius *flandrenſis*, *Wilhelmus*, patruus comitis *flandrenſis* & *Hannonienſis*. actum apud *Dynantum*. in monaſterio S. *medardi*, juxta pontem, VII Kal. auguſti anno MCXCIX.

Rebus in eum modum compoſitis *Theobaldus* haud diu poſt ſacræ militiæ nomen dedit, ac in Palæſtinam profectus, diem illic ſupremum clauſit. flevit aliquanto tempore conjugem optimum *Ermeſindis*, ſed oportunam nacta occaſionem, qua ditionibus ſuis integrum marchionatum *orolaunenſem* reannectere poſſet, tranſiit ad ſecundas nuptias cum *Waleramo Limburgico* ſub Conditionibus hic infra expreſſis.

Ego *Walramus* filius *Heinrici* ducis de *Limborck* & marchio *arlunenſis*; caſtrum meum de *arlon* cum omnibus appenditiis, tam in hominibus quam caſamentis & rebus omnibus ad idem Caſtrum meum pertinentibus, laude & aſſenſu prædicti patris mei ducis & fratrum meorum *Henrici* de *Valckenburg* & *gerardi* de *Borne* & etiam filiorum meorum *Henrici* & *Walrami*; dominæ *Ermeſindæ*, comitiſſæ *Lucelenburgenſi* & *Ruppenſi*, uxori meæ, in legitimam dotem contuli & conceſſi. Si uxor mea *Ermeſindis* de me prolem ſuſceperit, quilibet hæredum, tam illorum, quos de me genuerit, quam ille hæres, quem uxor mea prædicta, priusquam eam ducerem, habebat, in hæreditate habeat id, quod de jure debet habere.

Si

Si vero de me prolem non habuerit, hæreditas sua ad hæredem suum revertetur; hæreditas autem mea meis hæredibus remanebit. promisi etiam jurejurando; quod Nobiles, milites *Burgenses*, & quoscunque alios homines ad honorem de *Lucelburg*, *Ruppis & durberti* pertinentes, in ea libertate, in eo honore dimittam esse & vivere, in quali honore & libertate, tempore *Henrici*, piæ memoriæ quondam comitis *Namurcensis*, uxoris meæ patris, permanserunt. hæc omnia &c. me firmiter & semper servaturum super sacrosanctas reliquias juravi — actum anno verbi incarnati M.CC. XIIII. mense majo.

Sequitur ratihabitio præcedentis contractus.

Notum sit omnibus &c. quod Ego *Heinricus*, dei gratia dux de *Lemburg*, & Marchio de *arlus*, filio meo *Waleramo* dedi terram totam de *arlus*, & ipsum Castellum cum universis militibus & civibus in Castello manentibus, advocato tamen excepto; hoc pacto præhabito, quod prædictus *Waleramus* hæc dabit in dotem comitissæ de *Lucelenburg* &c. rediit hoc pacto *arlunensis* ditio in pristinum dominium, a quo per similem fere contractum olim abalienata fuerat; ut supra jam ostendimus.

Walrami nostri, qua comitis *Luxemburgensis*, qua deinde post parentis obitum, etiam *Limburgensis* ducis simul extant chartæ duæ tenoris sequentis.

Walramus comes *Lucelburgi*, *Rupensis* & Marchio *arluni*, universis tam præsentibus, quam futuris, ad quorum notitiam præsens scriptum pervenerit, pie vivere & veritatis in Christo testimonium

nium accipere. hæc ſunt danda tenaci memoriæ, quæ, ſi quo caſu oblivionem attingerent, noſtris forte ſucceſſoribus generare poſſent incommodum aut errorem. eapropter noverit tam præſens ætas, quam ſucceſſura poſteritas, quod Pater meus *Henricus* dux de *Limburg*, Zelo piæ devotionis incenſus, de conſenſu meo, & ſuorum miniſterialium Conſilio, partem quandam allodii ſui *Cometiæ* de *dalckem* adjacentem, terram ſcilicet, & nemus rivo *Bercum* contiguum, abbati *Widoni* & fratribus ſuis de S. *agatha*, Ciſterc: ordinis, pro remedio animæ ſuæ ac meæ, & parentum in Eleemoſynam libere & abſolute contulit, ut fratres jam dicti abbatiam ſuam ad locum eundem transferant ipſis magis idoneum. dat. anno dom. MCCXVI.

Walramus dux de *Limburgh*, comes de *Lucemburgh*, & marchio de *Arlon*; univerſis Chriſti fidelibus notum eſſe volumus, quod Conventui ſanctimonialium de *Roberti-monte*, Ciſter. ordinis, nemus *nigerrii*, ſicut in Spilunca ejusdem loci usque ad nemus earum extenditur, contulimus & conceſſimus perpetuo poſſidendum. dat. *Limburg* anno gratiæ. MCCXXI. ingenitæ pietatis hæc erant teſtimonia at fortitudinis militaris, per quam jura uxori ſuæ *Ermeſindi* in comitatum *Namurcenſem* competentia, revindicavit, ſpecimen hic adducimus.

Notum ſit omnibus &c. &c. quod Ego *Joanna*, *Flandriæ* & *Hannoniæ* comitiſſa poſt longam guerram habitam inter me & *Philippum* marchionem *namurcenſem* conſanguineum meum & fidelem ex una parte; & virum Nobilem *Waleramum*, ducem

de

de *Lemburg* & comitem de *Lucemburg* & Dominam *Ermensendam* uxorem ejus ex altera parte; super comitatu *Namurcensi*, Pax est reformata in hunc modum &c. actum apud dinantum. feria II post Invocavit. anno Domini MCCXXII.

Obiit *Walramus* anno MCCXXVI. fuitque primus, qui *Leonem Limburgicum* cum Fasciis Luxemburgicis conjungens, tam gentis quam & ditionis hujus suæ insignia ordinavit in modum, quo hodiedum conspiciuntur, quove ipsemet pro sigillo usus est, hac circum apposita Epigraphe *Walramus. Comes. LucelB. Et Rupe. Et Marchio. arlunensis.*

Ejus relicta vidua regimen continuavit feliciter, sibique pace & bello prospiciens, jusserat aliquando, ut qui equum & armaturam ferream habere non posset, *Wambursium*, lanceam, & Capellum ferreum gestaret; non minorem circa susceptos ex *Walramo* conjuge liberos curam gerens, dum enim filias, *margaretham*, *Theobaldo II Barrensi* comiti; *Catharinam Matthæo Lotharingiæ* duci; *Mariam Walramo* comiti de *falckenburg*, in matrimonium collocat. de filiis altum deliberavit, eorumque interea consensu in cunctis usa est, ut vel ex charta sequenti constat.

Ermesindis comitissa *Lutzemburgensis*, & *Rupensis*, omnibus præsens scriptum intuentibus, in perpetuum salutem in domino.

Notum facimus, quod nos prædium de *Castel* apud *Monnedorff*, in quo sita est Capella S. *Salvatoris*, cum agris, quos homines nostri de *monnedorff*

dorff eidem Capellæ contulerunt, de consensu filiorum meorum videlicet: *Heinrici*, & *gerardi*, devotis in Christo priorissæ, & conventui ordinis S. *Mariæ magdalenæ* prope *Luzeburg*, liberaliter contulimus. &c.

Tandem vero oportunam nacta occasionem primigenito suo sponsam delegit, quam sequens contractus desuper initus, affatim commonstrat.

Ego *Ermesindis*, comitissa *Lucelburgensis*, marchionissa *arlunensis*, omnibus præsentes litteras inspecturis notum facio, quod *Heinricus*, dominus de *Lucelburg*, filius meus, ducere debet in uxorem *Margaretam*, filiam domini *Heinrici* comitis *Barrensis*, & idem comes dedit filio meo prædicto in maritagio *Lineyum*, & Castellaniam cum dependitiis, hominiis & dominiis; ita quod *Lineyum* & Castellaniam cum supradictis omnibus, eidem debet facere valere septingentas libras annuatim, & si non valeret, ipse defectum ei tenetur assignare per dictum duorum bonorum virorum, quorum alter de hominibus meis, reliquus vero de hominibus comitis *Barrensis* debet esse; & si jam dicta terra plus quam septingentas libras valeret annuatim, hoc, quod supercresceret, sibi & aliis hæredibus suis remaneret, & hæc debent decerni per duos dictores prædictos, per assensum meum & *Henrici* filii mei, & comitis *Barrensis* ad hoc electos.

Terram autem supradictam debet comes *Barrensis* facere tenere filio meo libere, sicut allodium proprium, & sine servitio alicui propter hoc impendendo. Si vero *margaretham* filiam comitis sine hærede

hærede Corporis ſui, vel hæredes ſuos, ſi quos haberet de filio meo, de hærede in hæredem, ſine hærede mori contingeret, terra prædicta ad comitem & hæredes ſuos rediret; & ſi *Eliſabetham* filiam meam, prædicti Comitis ſororem, filii mei *Walrami* uxorem, ſine hærede corporis ſui vel hæredes, ſi quos haberet, de hærede in hæredem, ſine hærede mori contingerat, *marcivilla* cum appenditiis ſuis, & *aranceyum* cum appenditiis ſuis redirent ad *margaretham*, filiam comitis, & ad *Henricum* maritum ejus, filium meum, & hæredes eorum; & tunc terra de *Lyneijo* ſupra dicta ad comitem *Barrenſem*, & hæredes ſuos alios reverteretur.

Item, ſi *margaretha* ſine hærede corporis ſui, vel hæredes ſuos, ſi quos haberet de filio meo *Henrico*, de hærede in hæredem, ſine hærede mori contingeret, *marcivilla* & *aranceyum* cum appenditiis ſuis, ſicut ſupra dictum eſt, ad comitem & hæredes ſuos reverterentur. dictus vero *Henricus* filius meus debet dotare ſuprafatam *margaretham* de ſeptingentis libris Terræ in Caſtello & Caſtellania, in hominiis & dominiis, & in illo die, quo filius meus *margaretham* ducet in uxorem, debent nominari & Caſtellum & Caſtellania ſupradicta, & terra aſſignari per dictores ſupradictos. & idem filius meus tenetur ducere in uxorem eandem *Margaretham*, quam cito ipſa ad ætatem devenerit competentem.

Super hoc ipſe filius meus fidem dedit, & Ego *Ermenſindis* comitiſſa, mater ejus, hoc matrimonium & omnes conventiones ſupradictas tenere &

teneri procuravi & ſupra his fidem dedi; ipſe etiam comes *Barrenſis* ipſum matrimonium & omnes conventiones ſupradictas tenere & facere teneri, fide data, procuravit, & ſuper his obſervandis amicos & fideles meos plagios conſtitui de tribus millibus libris metenſis monetæ; ſimiliter comes *Barrenſis* ſuper eodem matrimonio & ſuper prædictis conventionibus tenendis, amicos & fideles ſuos plagios conſtituit, de tribus millibus libris metens. quod ut firmum ſit, præſentes litteras ſigilli mei munimine roboravi.

Actum anno Dom. MCCXXXI menſe Julii.

CXL.

NICOLAI MAMERANI COMMENTARIUS DE ULTIMA CAROLI V. CÆSARIS EXPEDITIONE ANNO MDXLIV. ADVERSUS GALLOS SUSCEPTA.

C*æſar* bellum in *Gallum* redintegraturus, XII *maij* circa horam IV a meridie, *Ferdinandum* Vice-Regem *Siciliæ*, *Lucenburgum* verſus a *Gallis* ſecundo jam occupatum, *ſpire* præmiſit, illud obſidione arctiore, magisque vicina, quam hyeme præcedente erat, cincturum.

XXVII. ejusdem menſis *Luceburgum* a noſtris obſidetur ſub Ducibus Vice-Rege, & *Wilhelmo* comite a *Furſtemburg*.

XXIX. Primarii in oppido Galli, Legatos ad Vice-Regem in caſtra emiſerunt, qui de oppidi dedi-

deditione proponerent, petito quatuordecim dierum ſpatio, intra quod, niſi Rex ipſorum, de neceſſitate dedendi ſeſe, interim admonitus, ipſis milite & commeatu ſuccurreret, oppidum relinquerent, bona tamen omnia cum dato ſalvo conductu aſportarent. Vice Rex, accepta dedendi voluntate, octo illis dies conceſſit, cum integra reliquarum rerum petitione, bombardas tamen omnes relinquerent.

VI. itaque die Junii illuceſcente, oppidum dedidere, extrema rerum omnium inopia graviter & intolerabiliter preſſi; de ipſa deditione Vice-Rex ſtatim Cæſari, *Spiram* miſſo veredario, ſignificavit, qui & VII ejusdem menſis eo pervenit. Exiverunt autem cum erectis & volantibus vexillis, cum bonis & prædis omnibus, cum Equis, & onuſtis curribus, relictis tantum grandioribus Bombardis cum pilis & pulvere nitrario, ex levioribus nonnullas ſecum avexiſſe feruntur. Dux eorum primarius fuit comes a *Joyeuſe* præfectus in *Moſon*, ſalvus conductus eis a Vice-Rege peditum & Equitum usque in Lotharingiam datus eſt; magnus prædatori hoſti, totiusque ejus ditionis vaſtatori conceſſus favor, magna (inquam) nimis hoſti petulanti & protervo conceſſa libertas, ut qui paulo ante crudelitatem atque ferociam cum ſcelere & flagitio copularat. *Mamerum* pagum amplum & elegantem, uno milliari ab oppido *Lucenburgo* diſtantem, incendio crudiliter & furioſe totum abſumpſit atque delevit. Incolas, qui non fuga evaſiſſent omnes ferro ſuſtulit, duosque ex iis captos,

fune crasso de aratro abrepto, manibus eorum hasta militari perforatis, pertractos usque *Lucemburgum*, in carcerem immaniter pertraxit, in quo intra paucos dies cruciatu miserabili, tractationeque effexa atque iniquissima uterque vitam finivit. Si uspiam in mundo Terra est, quæ brevi temporis spatio Martis truculentiam atque ferociam ad extremum & per omnia sensit, *Lucemburgensis* sensit, quæ intra duorum annorum spatium, bis hoste dominante, victa, bis eodem expulso ac fugato, recuperata est, quatuor maximorum Exercituum incursiones atque impetum tulit, quater grassantium nunc hostium nunc amicorum irruptionibus vexata. Oppidum autem hi homines intra octo istos concessos dies plus vastavere ac destruxere, quam toto anno, conatique sunt, & ipsas Bombardas, quas relinquere cogerentur, intra idipsum spatii, corrompere & inutiles facere, intrusis, atque aductis introrsum silicibus ac fimo, relictæ vero in oppido Bombardæ, duplices Cartaunæ XXXIII. Cartunæ simplices XXVII. Falconetæ XX. Pulveris nitrarii dolia Mille quingenta.

Recuperato itaque *Lucemburgo*, Exercitus per *Mediomatrices* versus Commercii castrum, translato in *Franciam* bello ad eam partem ubi Campania Gallica incipit, confestim ductus est. Finitis autem *X. Junii*, Principum, statuumque Imperii comitiis, Cæsar, præmisso ad iter ex Fratre nepote *Maximiliano*, ipse eodem die statim post meridiem ad idem iter accinctus, Spira discessit, usque *Nusstat* oppidum, comitatus *Alberto* Marchione

ne Brandenburgensi & *Wolffgango*, magistro Teutonico, deducente ipsum aliquantum ad Itineris ingressum fratre *Ferdinando* Rege Rom. cum *Philippo* filio natu minore.

XI. *Junii*, venit cæsaream - *Luthræam*, atque XII. quæ fuit dies sacramenti, ibidem quievit, & publicæ processioni missæque officio interfuit.

XIII. Profectus est usque *Zweybruck*, ubi ab ejus Loci duce acceptus est magnifice.

XIV. usque *Sarbruck* in prandio, & illinc ad S. *Naborem*, eademque die Comercii Castrum paulo ante a Vice-Rege obsessum se dedit, a quo deinde Exercitus ad *Liniacum* obsidendum se transtulit.

XV. sub meridiem Cæsar *Metas* pervenit, & die sequente illuc perductus est comes *Buclinus* natione Germanus, captus non longe istinc a Mejeranis Rusticis, quod militem Gallo conscripsisset, ipsique adeo jam signa aliquot peditum transmisisset.

XIX. venit *Metas* ad cæsarem equis cursoriis Princeps Auraniæ, indicans cæsari Helvetios in via esse, ut ad Gallum transeant, statimque eodem die paulo ante medium noctis, a Cæsare in castra ad Vice-Regem ablegatus.

XX. Comes *Buclinus* sententia ultimi supplicii damnatus est, lecta in domo, ubi ad custodiam servabatur, sententia, præsentibus Vice-Cancellario *Navio*, & D. *Boisoto* Consiliario. Altera die capite plectendus erat. Exstructum itaque in Foro, juxta ædem divi Simplicii, Tabulatum, illud circumseperunt duo signa peditum Germanorum, exspectatumque ibidem ab octava usque ad deci-

 mam

mam horam eſt; tandem venit Dom. de *Lyna*, qui indicavit comitem per ſupplices preces ducis *Mauritii* Saxoniæ, & Marchionis *Alberti* Brandenb. ac maxime Vice-Cancellarii *Navii*, vita donatum eſſe a Cæſare.

XXV. Venit *Metas* Dux Lotharingiæ cum Fratre, Epiſcopo Metenſi, ob Patris paulo ante defuncti ſeria apud Cæſarem negotia.

XXVI. Suſpenſus eſt *Metis* in foro juxta divi Simplicii quidam *Carolus* Trevirenſis, Galli explorator, quod *Spiræ* in comitiis Principum fuiſſet, & omnia quæ ibi acta fuerant, ad Gallum tranſcripſiſſet.

XXIX. Poſt X dierum obſidionem, *Liuiacum* capitur, ſed in ipſo jam adſaltu, atque irruptione, magno clamore deditur in gratiam Cæſaris, ob quam dedendi oppidi usque ad ultimam horam prorogatam tarditatem multi cæſi ſunt, ſæviente recentis militis ira, quæ ex abrupto mitigari non potuit; capti autem fere omnes ſunt cum ipſo ejus Loci comite, ejusque Fratre comite de *Ruſſii*, & *Brya*, ac domino de *Senej*, qui *Marianum* oppidum prodidiſſe fertur. Deducti fuere *Metas* ad Cæſarem, ac deinde in *Brabantiam* miſſi. In oppido vero magnus Commeatus inventus eſt, collocatisque in eo duorum ſignorum peditum germanorum præſidiis, Exercitus illinc ad St. *Deſiderii* oppidum obſidendum translatus eſt.

Julius.

VI. *Julii.* Cæſar *Metis* diſceſſit usque *Pontem-moſæ*, præmiſſis impedimentis, quæ inter

LX

LX ſcavæ pro pontibus navalibus, & XIV. molæ frumentariæ, quæ ſeptem vehebantur curribus.

VIII. ejusdem. Usque *Mannuvil*, at novum Caſtrum profectus eſt.

IX. *Tullum* venit, Imperialem in *Lotharingia* civitatem.

X. in *Pungii*, pagum.

XIII. in caſtra ad S. *Deſiderium* oppidum venit.

XIV. Circa horam a meridie quartam egreſſi ſunt oppidum circiter quingenti pedites, deducentes paulo extra oppidum duos Equites ad Regem profecturos, ſtatimque illis in viam, qua tenderent, conſtitutis, regreſſi in oppidum ſunt, noſtris in velitationem ad confligendum, aut impediendum regreſſum, ab celeritatem improviſam, & diſtantiam Loci non prodeuntibus; eadem die Princeps *Auraniæ*, cum forte cum Vice-Rege usque in ſuffoſſas munitiones aut Bombardas juxta oppidum prodiiſſet, ejaculatu Bombardæ hoſtilis lætaliter læſus eſt; pila bombardæ emiſſa forte lapidem quendam in aggere a foſſoribus ſuggeſto, recta ante Principem ejectum tetigit, qui ſubito impetu impulſus, Principis humerum ſiniſtrum rapiens perfregit, ipſo Vice-Rege juxta adſtante, ſimulque in terram corruente, ſed fortuna non ſimili.

XV. mane, ab hora nona fere usque ad duodecimam, oppidum S. *Deſiderii* irruptione violenta ſed fruſtranea oppugnatum eſt. Primum per quinque ſigna Hiſpanorum, deinde per totidem

Germanorum ſuccedentium: Nam cum ab ea tantum parte illa irruptio inſtituta eſſet qua vallus disjectus jaceret, murique demoliti hiatus pateret, nec ſcalæ ullæ ad Expeditionem celerioremque conſcenſum allatæ & admotæ eſſent; facile, qui intus erant, Hoſtes in eam partim turmatim cumulati, noſtros vago adcurſu pertinaciter inſtantes, bombardis, baliſtris, haſtis, telis & aqua ferventi repulerunt; præterea, cum ille oppidi locus elevatior eſſet, & ad angulum alteram muri quadraturam contingentem jaceret, facile noſtri ex utroque propugnaculo bombardis impeti ac feriri potuerunt; id quod *petrum Ludovicum*, primarium Hiſpanorum, virum rei militaris expertiſſimum minime latuit; prædixit enim omnino difficilem pergravemque eam fore expugnationem propter commoditatem, quam ex eo loco hoſtes in noſtros haberent, & ob id, cum eam inſtitui & parari cognoſceret, illico ſe in lectulum conjiciens, valetudinarium finxit; quanquam non minimum oppidi non expugnati Hiſpanorum præproperem in adcurſum feſtinatio dederit: nam ut primum in ſuffoſſiones & munimenta deducti eſſent, confeſtim in irruptionem apertam & adſultum exilierunt, non exſpectantes tantiſper donec & germani ſub munimenta induci poſſent ad continuum & indiviſum ſucceſſum; Hoſtis enim ubi vidit ab Hiſpanis aperte adcurſum intentari, illico ita Bombardarum jaculis undique fulminabat, ut ſine magno diſcrimine in ſuffoſſiones deduci nequirent, quæ res alteros ab alteris, utroſque ab ſe invicem diſſipavit;

puta-

putavit comes *Wilhelmus a Furstemberg* rursum eadem die aliam magis ordinatam irruptionem esse instituendam, verum Vice-Regi non visum est esse consultum quod nollet iterum militem in periculum mittere. In ea oppugnatione periere ex nostris tam Hispanis, quam Germanis, circiter CXVIII. vulnerati autem CXXXII numerati sunt; ex præfectis periere *Idelfridus* comes a *Gortt*, & *Curtaville* duces, ac Regis signifer, Germani, *Adolfus* a *Carvajal*, & *Ruy Gomez Jala*, Hispani. Verum *Jamboa* & *Pagon*, & *Antonius Murenus*. Hispani læsi tantum.

Eadem XV die a meridie vita functus est Princeps *Auraniæ* ex vulnere pridie ejus diei accepto, non sine ingenti Cæsares totiusque Exercitus mœrore. Dignus enim optimus Princeps longiore vita erat, si ita visum superis fuisset, aut potius si ita sibi ipsi; non enim fortitudini, sed temeritati & inconsultæ audaciæ adscribitur, ubi Princeps, quem tanti refert vivere, & incolumem esse tam evidentibus se exponit periculis, nulla vel necessitate urgente, vel commodo invitante maximo.

Oppidum autem S. *Desiderii* parvum est, & in pleno situm, fluvium *Matronam*, ad duos circiter jactus lapidis prætefluentem habens, ex quo brachium sumptuoso opere ad meridiem desumptum usque ad ipsa fere mœnia deductum est ad molam pro porta, quæ meridiem spectat, impellendam, a nostris vero statim suffossis aggeribus, & revulsis munimentis ademptum & in *Matronam*

 re-

revocatum; forma autem fere quadrangulari est, passus communes ab uno quadrangulo ad alterum continens DLXXIII. muros habens humiles & pressos, multis in locis vaganti hædera obductos, sed vallo intus ex terra recens ingesta, muri fastigio, & summitati æquato firmatos. Ab occidentali plaga, qua bombardis feritum est, altius ac editius, multoque quam in reliquis partibus munitius, fossam neque altam habet, neque latam nec præcipitem, peneque undique siccam, nisi quod exiguo rivulo ex fluvio quodam ad orientem æstivalem juxta deducto, per medium circumcurrente, leviter irrigatur. Castrum quoque ad orientem habet, fossa tantum intercurrente ab oppido divisum, muris quidem altis, sed ex vetustate semilaceris, vallo tamen intus novo, & ipsis muris æquato, intus tamen nulla prorsus habet ædificia, sed planam aream, muros undique ac vallum adtingentem, ut potius propugnaculum, quam castrum dici possit. Quod si oppidum hoc ad septentrionem vel inter orientem & meridiem bombardis tentatum fuisset, plane sustinere non potuisset.

XVI. die, cessatum est ab omni bombardarum ejaculatione fere usque ad ipsam oppidi deditionem, cæptumque suffodi oppidum, & cuniculis subterraneis ab ea parte, qua bombardarum impetu percussum est in disjectionem suspendi, aggerque juxta oppidi fossas de egesta per suffossionem ex cuniculis terra, deque ramorum sarmentorumque fascibus interpositis, ita spatiosus erigi

cæptus,

cæptus, ut decem bombardarum quæ ſuper veherentur, capax eſſet; præterea duæ foſſæ ita altæ & latæ ut bini pedites per ſingulas intra terræ eminentiam texti, ſimul ac junctim cum armis ingredi poſſent, agi, cæptæque usque ad ipſas oppidi foſſas, bifurcato in ipſas exitu decurrentes perductæ ſunt, cratibus ligneis ſuperpoſitis intectæ ne lapidum injectu per eas ingreſſuri lædi ab hoſte poſſent; quæ foſſæ ſi antea factæ fuiſſent, captum ſine magna difficultate & diſpendio oppidum fuiſſet. In ea oppidi ſuffoſſione adfuere & folles ad explorandum per immiſſum deſuper aërem hauſtum & ſufflatum ſi qua contra ab hoſte foderetur, tum quoque ad præbendum fodientibus aerem, at vero cum omnino parata & in finem ferme perducta eſſent, ut nihil præter experimentum, & ſecundarius oppugnandi conatus reſtaret, deditum oppidum eſt. Interim, dum iſtæ ſuffoſſiones & cuniculi maturabantur, comes de *Salmis*, Germanus, mirabiles quosdam rara arte ac miranda globos parat, qui per bombardas emiſſi, incendium inextinquibile inferrent, ut quo plus aquis ſuffunderentur, hoc magis, magisque igneſcerent.

XXIII. die, egreſſi ſunt caſtris, ſub inumbrantem noctem *Mauritius* Dux Saxoniæ, & *Albertus* Marchio Brandenburgenſis cum bis mille Equitibus; & quatuor mille peditibus ac ſedecim grandioribus bombardis, quas ſecum provehebant ad occupandum *Vitriacum* oppidum in quod quingenti Gallorum Equites & duo millia peditum ingreſſi

fere-

ferebantur, atque poſtridie mane circiter horam octavam illuc pervenientes, confeſtim impetu facto illud occuparunt, nemine reſiſtente, nam *Galli* præcognito noſtro adventu, jam ferme omnes diffugerant, perpauci enim in eo deprehenſi ſunt, igneque ſtatim injecto totum oppidum cum ipſo caſtro conſumpſere, ſuburbio tantum ſalvo remanente. Poſtero vero die ad ſesqui milliare inde progreſſi templum quodam in pago, in quod mille quadringentos *Gallos* confugiſſe cognoverant, non ſine difficultate maxima, & complurium periculo expugnarunt deletis ac trucidatis ad unum omnibus.

XXVII. direpta eſt per tria ſigna peditum & ducentos Equites a Cæſare ex improviſo miſſos, Abbatia, pulcher locus, una cum decem circumjacentibus villis, maximaque illinc pecudum & jumentorum præda abacta eſt.

Auguſtus.

Die IV. *Auguſti*, prodierunt de oppido S. *Deſiderii* tres ex primariis, ingreſſique caſtra, Vice-Regi deditionem propoſuerunt petitis unius menſis induciis, intra quem ſi Rex ipſis non ſuccurreret dedititii fierent, ſalvis vita & bonis; at Vice-Rex eis tres tantum dies ad deliberandum conceſſit. Eadem die a meridie rurſum duo ex iis in caſtra reverſi, dies tunc quindecim petiere, ex quibus novem obtinuerunt, admiſſique tunc ſtatim ſunt ad Colloquium Cæſaris id quod ante eis dene-

denegatum fuerat, atque tunc de dandis utrimque obſidibus tractatum.

Die X. ejusdem bene mane dati & recepti utrimque obſides, usque ad conſtitutum de relinquendo oppido diem, nimirum XVII. Auguſti; obſides Galli fuere comes Sanxere, comes a *Riviere* & quidam Italus, erectumque eſt eis ac datum Tentorium non longe a Cæſaris aula, ex qua & menſa, & victus adminiſtratus eſt, obſides Cæſaris fuere Marchio *Marianus*, Italus, Bombardarum præfectus, & aliquot alii Milites miniſtri.

XIV. Venit a *Bara* oppido in Caſtra ad Cæſarem Dux Lotharingiæ cum Fratre Epiſcopo metenſi, qui & poſtridie ſe *Baram* receperunt.

XVII. mane ſub horam ſextam, Galli oppidum dediderunt, apertisque portis ſex peditum, & duo Equitum ſigna, licet incompleta exierunt cum Tympanorum percuſſu & tubarum inflatu, & cum omnibus bonis, quæ efferre & evehere potuerunt, cumque duabus mediocribus bombardis, datusque eis ſalvus conductus ad aliquot a Caſtris milliaria.

XX. *Gemuit* oppidum cum Caſtro a noſtris peditibus ſub ductu domini de *Boſſut*, ſatellitum Cæſaris præfecto, capitur.

XXI. Venerunt in caſtra ſex oratores Galli proponentes Cæſari pacis Conditiones.

XXII. iidem oratores dimiſſi ſunt cum uno *Tibicine* Vice-Regis.

XXIII.

XXIII. Venit ex Italia in castra Dux *Camerinus*, eodemque die advectus est comeatus maximus plus mille curribus, quo & totus Exercitus refectus est, & ipsum oppidum S. *Desiderii* instructum, quin & quatuor vexillis peditum sub *Bernardi a Schawenburg* ductu communitum; erectusque ille collis per fossores in planitiem redactus est, fossæque illæ, de quibus supra memini, repletæ.

XXV. Cæsar, cum universo Exercitu milliare ab oppido perrexit versus *Vitriacum*.

XXVIII. *Vitriaco* sesqui milliare usque sanctæ Luciæ pagum discessit, eodemque die profecti illinc Vice-Rex, & *Granvellanus* non sine peditum, Equitumque præsidijs unum milliare usque ad vicinum pagum S. *Amandi* ad colloquium Regii Secretarii ad pacis Conditiones, quæ proponerentur, audiendas, at eadem adhuc vespera reversi sunt in castra ad Cæsarem.

XXIX. sesqui milliare ulterius ad quendam pagum juxta *matronam* fluvium discessum est.

XXX. hinc duo milliaria cum dimidio in quendam pagum, juxta eundem fluvium.

XXXI. Vice-Rex ad primam lucem ab eodem pago cum bona & peditatus, & Equitatus parte hinc sesquimiliare ad *Chalonem* profectus, veluti ad explorandam Loci oportunitatem, licet Cæsar ejus propositi non esset ut in hujus civitatis obsidione hæreret, sed ut perpetuo ac indisrupto transitu

usque

usque *Lutetiam* parisiorum pergeret, falleret tamen instituti illius simulatio hostem. igitur cum eo Loco propius perventum esset, Chalonenses præsidiarii, eruptione facta, cum nostris levi dimicatione pugnarunt; eademque die circa horam meridianam Vice-Rex in castra rediit.

September.

Die I. *Septembris*. mota sunt castra sesquimilliare ultra Chalonem, acri obiter atque in transitu cum Chalonensibus præsidiariis velitatione habita, in qua cæsi, & capti utrumque nonnulli, erecta autem illic, tanquam ad obsidionem hærendum esset, undique Tentoria fuere, ac omnes suo quisque ordine ac loco collocati. Verum cognito Gallum cum valido ac potenti Exercitu castra sua ex altera fluvii parte ad tria milliaria ab oppido habere, ut inedia ac rerum penuria interclusum Cæsaris Exercitum adficeret; consulte decretum est, ea adhuc nocte illinc tacite castra transferre, partim ad Galli Exercitum inopinato accessu invadendum, partim adeundem Exercitum prævertendum, iterque præoccupandum; sub horam itaque XI. noctis, Cæsaris Exercitus cum impedimentis, commeatu, & bombardis silenter progredi jussus est. Nox erat serena, Luna candida, via ad decursum *Matronæ* plana & sicca. Præmissus ad priorem custodiam *Franciscus ab Aest*, cum levi Equestri armatura, subsecuta est bona gravioris Equitatus pars potior, & Impedimenta deinde; nec defuit a Lateribus Equestris ac pedestris miles: Comiti vero

ro *Wilhelmo a Furstenburg* cum altera ſuorum peditum, quorum XX ſigna habebat, parte, commiſſa eſt poſterior cuſtodia cum altera item gravioris Equitatus parte; verum ille neſcio quo malo ductus genio, relictis ſuis, uno tantum puero ſecum adſumpto, totum Exercitum prævertit, cumque ad quendam pagum, pene e regione ubi Gallicus Exercitus erat, ſub luceſcentem auroram perveniſſet, offendit ibi Equites aliquot, ratus noſtros eſſe, acceſſit propius, cognovitque ſero nimis, hoſtes eſſe, a quibus mox circumcinctus ne fuga elabi poſſet, captus eſt ac in ipſorum caſtra abductus. Magna comitis temeritas magnum quoque invenit periculum, nec enim ignorare poterat inviſum ſe Regi, a quo nuper deſciviſſet, proinde mortem effugere non poſſe. Nec tamen deſtitit ad dementiam usque audaculus eſſe; verum magna ſua fortuna captus eſt eadem pene hora ab levi Equitum armatura, filius ſororis Borbonii Principis de *Rupe* ſuper *Jonam*; ad cujus permutationem vita donatus eſt, nam Cæſar, miſſo ad Regem tubicine, nuntiavit ſic ſuum comitem haberet, quemadmodum Principem tractari apud ſe velit, itaque mitigato Regis in Comitem animo, honeſte & clementer eum habuit, ſicuti Cæſar ipſius Principem.

Mane autem (ut ad inſtitutum noſtrum revertamur) ſub diluculum, Exercitus ad eum locum, in cujus oppoſito Gallorum caſtra erant, pervenit, & niſi quidam nebulo ignem in vicinum pagum

gum injeciſſet, Gallos incautos ac dormientes omnino oppreſſiſſemus, ſicut & agricolas in pagis ſomno ſopitos deprehenſos, de lectis nudos jocoſe detraximus: nil enim tale cogitaverant, quod, relicta Chalone, eo usque progrederemur, prodidit itaque flamma noſtrum hoſtibus adventum, ipſosque tumultuarie in arma excivit, noſtris prò hac fluvii ripa ſubſiſtentibus, neque enim tunc conſultum viſum eſt, collecto jam ad confligendum hoſte, transgredi; licet ſcavæ ad pontes jaciendos, ad manus eſſent.

Eadem die, hoc eſt II. Septembris, circa horam ante meridiem decimam, progreſſum eſt ulterius ad quendam pagum juxta eundem fluvium; dein III. die duo milliaria illinc ad quandam Abbatiam prope *Toa*, pagum, proceſſum, eademque adhuc Veſpera, præmiſſa aliquot militum ſigna unum milliare a caſtris ad oppidum *Aye*, optimis vinis celebre ac nobile, diripiendum.

Die IIII. mane, circiter horam octavam, antequam caſtra metiremur, præmiſſa ſunt decem ſigna peditum germanorum & quadringenti Equites ad *Aſperne* oppidum e regione *Aye*, ad alteram fluvii ripam ſitum, diripiendum, ſed illud Hiſpani aliquot, citra mandatum ſuorum Ducum, jam nocte præcedente occupaverant, repertum itaque ab incolis deſertum. At germanis advertantibus, Hiſpani illico, igne injecto, univerſum oppidum cum maximo comeatu, quem Gallus in eodem collocaverat, eremarunt. nec paſſi ſunt, pro ponte

ſuper *Matronam* in excubiis ſtantes, quemquam illud ingredi, nequidem ipſos miſſos Germanos, ni vi & armis ipſimet irrupiſſent; atque adeo ipſe Cæſar poſtridie equo vectus ad dictum pontem perveniens juſſit omnes ad ſua quisque ſigna reverti, propter incendii vagi pericula, vinique copiam, ne forte inebriati in hoſtium manus inciderent, aut ſe ſe mutuo interficerent, fore tamen adſerebat, ut evecta inde vina, in ſingula vexilla primum, & mox viritim dividerentur, quod tamen minime accidit propter temporis anguſtiam; nam eadem die poſt meridiem circa horam ſecundam translata ſunt caſtra, interque duo illa oppida locata in prato plano & ſpatioſo, numerabanturque illinc Pariſios non niſi viginti milliaria.

V. die ejusdem; illinc perdictum pagum duo milliaria cum dimidio, ſecundum flumen progreſſum eſt ad quendam, juxta eundem fluvium, pagum.

VI. Sesqui milliare ab eo loco usque ad alium quendam pagum juxta eundem fluvium diſceſſum eſt, non longe ab *Artray*, *Chatillon*, caſtris.

VII. duo milliaria usque *Barſé*, & *Jugon*, pagos, mota caſtra ſunt.

VIII. tria milliaria ulterius confecimus per S. *Petrum* pagum usque *Naitteoteri* oppidum elegans cum caſtro, quod repertum eſt a civibus derelictum, ſed comeatu & bonis refertum.

IX.

IX. Duo milliaria, illinc relicto ad finiſtram *Matrona* fluvio deflexiinus usque ad Sacem pagum.

X. ibidem quievimus, veneruntque eadem die ad Cæſarem duo miſſi a Gallo Legati, ob pacis conceptæ conſtitutionem firmandam.

XI. Progreſſum duo milliaria cum dimidio ulterius ad *Nulu* oppidum ad dorcam fluvium, quod milites, immiſſo igne, cremarunt, non longe inde quoddam caſtrum eadem die primum præteritum, poſtea vero invaſum eſt, in eo trecenti milites inerant, qui omnes, juſſu Cæſaris capti ſunt, occiſus nullus.

XII. Duo milliaria profecti ſumus, via verſus Soſſon, hoc eſt *Sueſſionenſe* oppidum.

XIII. ad *Soſſon* oppidum perelegans, munitum, & grande, caſtra mota ſunt, quod & ipſum præter omnium opinionem, totum repertum eſt vacuum, partim enim *Compiegne*, partim *pariſios* confugiſſe dicebantur; tanta enim Cæſar Gallis terrori fuit, poſteaquam relicta *Chalone* penitius in Galliæ Regnum penetrare cœpit, ut ſi ſic perrexiſſet, ipſam *Lutetiam* a qua XVI. milliaria tantum aberamus, aut vacuam, aut certe deditiam habuiſſet.

XIV. partim in ipſum oppidum, partim ad alteram oppidi partem, atque in ſuburbium caſtra translata ſunt.

XV. & XVI. ibi hæſimus, commorati ſumus.

XVII. pars Exercitus cum impedimentis & Bombardis montem conſcendit, per quem tranſe-

undem erat via verſus *Cambriſum* directa, Cæſare cum reliquo Exercitu, ſucceſſione commorante, ad Eum tunc venere, ex mandato Regis Gallorum, Cardinalis *Medon*, Cardinalis de *Tournon*, Cardinalis *Lotharingiæ*, dominus *de la valla*, & Regii Secretarii.

XVIII. non ſupra dimidium milliare ab eo loco progreſſi ſumus, Cæſare adhuc in ſucceſſione hærente.

XIX. ad duo milliaria longius translata caſtra ſunt in quendam pagum, quo & ipſe Cæſar eadem die Sueſſiona profectus, pervenit.

XXI. tria milliaria usque *Criſpiacum* oppidum perreximus, quo omnifarium comeatum Galli nobis primum deduxere.

XXII. ad unum milliare ulterius progreſſum eſt, ibique Dominus de *Vendomi* ad Cæſarem venit.

XXIII. usque *Ribermont* oppidum ad tria milliaria, caſtra metati ſumus.

XXIV. usque *Cambriſium* oppidum ad tria milliaria caſtra movimus.

XXV. Cæſar *Cambriſio* profectus, *Cameracum* ad ſex milliaria tranſiit.

XXVI. *Cameraco* Cæſar rediit *Cambriſium.*

XXVII. diſceſſit *Cambriſio* per *Landrecium* usque *Valencennas*, eademque die & Dux *Aurelianus* *Cambriſio* receſſit una cum Duce de *Guiſa.* & eadem quoque die publicata eſt *Valencennis* in Foro ſolemniter Pax inter Cæſarem, & Regem Galliæ.

Pacis

Pacis vero conditiones quæ, & quales essent, nobis nec cognoscere ex pleno contigit, nec ut propius cognosceremus, magnopere fuimus solliciti; satis enim habuimus, pacem esse, quæ si ante multos annos contigisset, staret adhuc salva patria mea. Terra, quæ nunc proh dolor! bellorum rabie discerpta misere & dilaniata jacet. Cæterum, omnis miles germanus circum *Cambrisium* constitutus, debito recepto stipendio solutus & dimissus est, Hispani vero in locis his, & circum *Cameracum* ad Hyberna pro tempore relicti sunt.

XXIX. Cæsar *Valencennis* discessit usque montes *Hannoniæ*, inde die altera profectus est usque *Breen.*

October.

Die *I. Octobris* venit Cæsar *Bruxellam* cum prædictis Cardinalibus & domino de *la Valla*, & Principe de *Rupe* super *Jonam*, captivo ad permutationem Comitis *Wilhelmi de Furstemburg* capti detento.

XIX. Cæsar mane Montes *Hannoniæ* obviam Sorori Reginæ Franciæ profectus, eademque die, a meridie ipsum illuc secuta est altera ejus soror Regina Hungariæ.

XXI. Cum sorore Regina Hungariæ *Bruxellam* rediit.

XXII. inter quintam & sextam, a meridie, Regina Franciæ *Bruxellam* venit cum filio Regis, duce *Aureliano*, qui ipsam proxime præcedebat, medius inter Juniores principes videlicet: *Ferdinan-*

nandum Rom. Regis filium, *Maximilianum*, & *Philippum*, erantque eodem modo veſtiti rubris palliis pileisque cum plumis albis, niſi quod *Aurelianus* nigrum pileum cum alba item pluma geſtaret. itumque Reginæ obviam eſt ſolemni proceſſione Religioſorum, & civium cum ardentibus cæreis, civesque ex rubris item veſtiti erant omnes, Regina autem lectica vehebatur adſidente ei *Maria de Stampis*, ſcorto Regio.

XXIII. a meridie habita ſunt haſtiludia præſente Cæſare & Reginis.

XXVI. iterata ſunt *Haſtiludia* in eodem foro publico; & eadem die venerunt *Bruxellas* ad Cæſarem *Stephanus*, Epiſcopus *Vinthonienſis*, & Comes de *Harfort*, Angli, in negotiis Regis ſui.

XXVIII. Venatio cervi, & velitatio armatorum velut hoſtes inter ſe concurrentium.

XXX. habita iterum fuere *Haſtiludia* ſed in pomerio aulæ Cæſareæ.

November.

Die *II.* *Novembris* receſſit Regina Franciæ, una cum Duce *Aureliano*, deducente eos usque *Montes-Hannoniæ* Cæſare, ac in ipſo ſtatim de palatio egreſſu accidit ut Vice-Rex, & Comes a *Feria*, ob quandam Virginem nobilem quæ in Comitatu Reginæ Franciæ erat, in mutuas altercationes ac pene ad gladiorum evaginationem devenerint. Virgo fuit cujusdam Comitis Galli filia, in cujus gratiam alter illorum ſupra quatuor millia ducatorum expenderat; dum autem uterque eam dedu-

deducere conatus eſt, & neuter alteri cedere vellet, orta eſt illa gravis diſſenſio, ac ex ea concepta ſimultas, quæ non paucos dies deinceps duravit, neque enim res parvi negotii erat, ut quæ tractatione amicabili non modo non miteſceret, ſed augeri videretur in dies; hinc nocturno tempore ædes ſuas quisque tædis ac piceis facibus illuminari cunarunt nequis alterutrius Miniſtrorum eas, non animadverſus, ingredi poſſet; certe facinus pudendum dum uterque uxorem habet, & procum agit in publico.

CXLI.

EXCERPTA EX VETERI NECROLOGIO ECCLESIÆ S. MAURITII IN HALLIS ORDINIS CANON. REG.

Januarius.

IV. Nonas. Theodorici Marchionis de Lanzenborg.

Idib. Ruperti. XXII Archiep. Magdeborg.

XIX. Kal. Febr. Fridericus Magdeburg. Archiepiſcopus XV, quo largiente. brachium & coſtam S. Felicitatis M. ſuſcepimus cum Reliquiis S. S. Sergii & pontiani, & aliorum. Item anno M. C. XLV decimam in Obruwice Eccleſiæ noſtræ contulit, Inſulam Cœnobio noſtro adjacentem, & molendinum contiguum obtulit, & banno confirmavit.

XVI. Kal. Vdalrici comitis de Regenſtein qui comparavit Eccleſiæ noſtræ bona in Ryde.

XV. Kal. Conradi XXII Archiep. magdebur.

XIIII. Kal. Rudolfi militis, & ſuorum progenitorum, qui noſtræ Eccleſiæ multa bona contulit.

prid Kalend. Ottonis præpoſiti hujus Eccleſiæ III qui multos libros ſcripſit, ac multos alios comparavit.

Februarius.

VI. Idus. Burchardi. XIX Archiep. magdeburg.

XII. Kalend. Martii Burchardi XXV Archiep. Magdeburg.

VII. Kalend. Pauli Buſe XVI præpoſiti hujus Eccleſiæ; ſub eo reformatum eſt monaſterium noſtrum anno MCCCCLXIX ⏀ Anno M. CCCC. LXXVIII.

VI. Kalend. Wilbrandi XX Archiep. Magdeburg.

Martius.

VI. Idus Adelberti I Archiepiſ. Magdeburg.

V. idus. Theodorici comitis de Breme. *Idibus* Ramwoldi XIV præpoſiti hujus Eccleſiæ.

XVI. Kal. Aprilis. Erici XXIV Archiep. Magdeburg.

XI. Kal. Heinrici de Anhalt XXVI. Archiep. Magdeburg.

X. Kal. Siffridi VI præpoſiti hujus Eccleſiæ.

V. Kal. Joannis X præpoſiti hujus Eccleſiæ pridie Kalend. Humfridi VI Archiep. Magdeburg.

Item

Item Theodorici XVIII præpositi hujus Ecclesiæ, qui monasterium nostrum multis bonis Spiritualibus & temporalibus decoravit ф anno MDXVI.

Aprilis.

VI. Idus. Guntheri XXXV Archiep. Magdeburg. Hic instituit ostensionem Relliquiarum Ecclesiæ nostræ, ac multas dedit Indulgentias.

IV. Idus Conradi de Eynbeke Magistri Lapicidarum, qui fundamenta posuit novæ nostræ Ecclesiæ anno MCCCLXXXII.

Idibus Erici. X Archiep. Magdeburg.

XII. Kalend. May. Heinrici IX præpositi hujus Ecclesiæ.

XI. Kal. Rudolfi. XXI Archiep. Magdeburg.

X. Kal. Ottonis XXVIII Archiep. Magdeburg.

Majus.

VI. Non. Conradi XIIII Archiep. Magdeburg, hic monasterium nostrum dedicavit Anno MCXXV. & prædecessorum suorum oblata confirmavit, & auxit, dans VIII mansos in Franckenleve, & molendinum-item decimam in Muzelize, duas Casulas, cappam cum aurifrigio, & subtile.

prid. Idus Tageni III Archiep. Magdeburg.

IV. Kalend. Junii Theodorici XXIX Archiep. Magdeburg.

Junius.

VII. Idus Alexandri II præpositi hujus Ecclesiæ.

Idibus Nortberti XIII Magdeburg. Archiep. cujus liberalitate V mansos & dimidium habemus in Gumerstede.

XIV. Kalend. Julii Joannis & Brunonis comitum de Querfordia.

XIII. Kal. Adalyoti. XI Archiep. Magdeburg. Hic fundavit monasterium nostrum anno MCXVI. indict. VIII præsidente sanctæ Rom. Ecclesiæ.

Paschale *PP.* II imperante Henrico V dans parochiam Halle cum Banno. Ecclesias S. Gertrudis S. Georgii, S. Nicolai, S. Joannis Baptistæ, chroce, & S. Cyriaci stuvere. præterea XVII marcas de sale. V de moneta Hallo, & in diversis Locis mansos LXXV & dimidium decimam croce.

X. Kal. Conradi VIII præpositi hujus Ecclesiæ.

VIII. Kal. Hardewigi IX Archiep. Magdeburg.

Julius.

Nonas Alberti XXXIII Archiep. Magdeburg.

III. Idus Petri XXXI Archiep. Magdeburg.

Augustus.

IIII. Nonas. Friderici XXXII Archiep. Magdeburg.

III. Nonas. Ernesti. XXXVIII Archiep. Magdeburg. qui obiit in arce S. Mauritii Hallis anno MDXIII. regiminis sui XXXVIII.

XIX. Kalend. Septembris. Werneri. VIII Archiep. Magdeburg.

XIIII. Kal. Waltardi. IV Archiep. Magdeburg.

XIII. Kal. Ludolfi. XVII. Archiep. Magdeburg.

VIII. Kal. Wicmanni XVI Archiep. Magdeburg. is secundo monasterium nostrum dedicavit anno MCLXIX. cujus etiam largitate Ecclesia nostra

ſtra XL manſos adepta eſt, & duas Eccleſias, unam in Brande, & unam in Macherin, cum XI manſis.

Idem Venerabilis Archiepiſcopus anno M C LXXXIIII. indict. I. XV Kal. Jun. feria IV. anhelans ampliare glorioſam memoriam prædeceſſorum ſuorum & domini Burkardi prædivitis, domini Redingi filii hujus civitatis urbani, indefeſſis provocatus precibus hoc in loco clauſtrum conſtituit, ac fratres de novo-opere, qui vineam domini dignis fructibus excolerent, propoſuit; dominum Dudonem quondam parochianum B. Gertrudis, licet renitentem cura paſtorali inveſtivit, & largitus eſt ad communem uſum parochiam S. Mauritii ſuperaddens parochiam in Rodwele, & Eccleſiam in Ninburch cum decimis. ✠

VII. Kal. Jacobi. XI præpoſiti hujus Eccleſiæ.

September.

VIII. Idus. Ludovici XXXII Archiep. Magdeburg.

V. Kalend. Octob. Burchardi XXVII Arichiep. Magdeburg.

October.

V. Nonas Engelhardi VII Archiep. Magdeburg.

pridie Non. Waltheri. XVII præpoſiti hujus Eccleſiæ. ф Anno M CCCC LXXXIII in Magdeburg, & in monaſterio B. Mariæ ſepultus.

V. Idus Tylemanni. V. præpoſiti hujus Eccleſiæ.

Idibus. Alberti XVIII Archiep. Magdeburg.

V. Kal. Pauli XIII præpoſiti hujus Eccleſiæ.

Novem-

November.

III. Idus Friderici. XXXVI Archiep. Magdeburgensis.

XVIII. Kal. Decemb. Thomæ. XII præpositi hujus Ecclesiæ.

VI. Kal. Geronis. V Archiep. Magdeburg.

December.

III. Nonas Marquardi. VII præpositi hujus Ecclesiæ.

prid. Non. Giselary. II Archiep. Magdeburg.

IIII. Idus. Dudonis. V præpositi hujus Ecclesiæ.

Idibus. Joannis. XXXVII Archiep. Magdeburg. hujus diligentia ac labore monasterium nostrum per Venerabiles Saxoniæ, & novi operis patres est reformatum.

XIII. Kal. Januarii Rockeri. XII Magdeburg. Archiepiscopi, qui ea, quæ prædecessor suus nobis dederat, sed morte præveniente non confirmaverat, sua diligentia & dato privilegio stabiliens, superaddidit XXXVI mansos in Mucelize. V mansos in Cathenice. & tres mansos Wurmelice super hæc omnia nos mirabili in perpetuum honore sublimavit, cum Beatum Alexandrum M. caput scilicet cum reliquis ossibus, similiter brachium Sergii martiris, costam S. pontiani & digitum S. Erculani Ep. & M. nobis donavit anno M. C. XXIIII simulque in plenam fraternitatem nos suscepit.

FINIS TOMI DECIMI.